HOMEROVA

ODYSSEJA.

HOMEROVA

ODYSSEJA.

PREVEO, UVOD NAPISAO I TUMAČ DODAO

TOMO MARETIĆ.

NAGRADJENO IZ ZAKLADE GROFA IVANA N. DRAŠKOVIĆA
ZA GOD. 1880.

ZAGREB.
NAKLADA „MATICE HRVATSKE“.
1882.

A iactatione industriae tantum absum, ut non tam laudi mihi dari cupiam, si necessariam operam non detrectarim, quam vitio, si vel minus recte in ea sim versatus, vel quidquam — — profuturum omiserim. — — —

Fr. A. Wolf, Prolegomena[2], 12.

O Homeru i njegovoj poeziji.

Kada je prije 35 godina ruski pjesnik Žukovski prevodio Homerovu Odysseju, onda su se već unaprijed svi prijatelji ruske književnosti veselili tomu djelu znajući, da će ono vrlo mnogo koristiti ruskomu narodu i njegovoj književnosti. I slavni se je satirik Gogolj puno veselio, jer je u jednu ruku znao, da je Homer kralj sviju pjesnika, a u drugu je ruku znao, da se je u to vrijeme u Rusiji jedva mogao naći čovjek, koji bi za prevodjenje Homera bio sposobniji od Žukovskoga. Evo njekoliko riječi Gogoljevih iz pisma njekome znancu: „Pojav će Odysseje načiniti epoku. Odysseja je jamačno najsavršenije djelo svih vjekova . . . . . Pri svakom koraku vidiš, kako je pjesnik hotio zaodjeti čarobnom krasotom poezije ono, što je želio utvrditi u ljudima na sve vijeke, — kako je nastojao ukrijepiti u narodnim običajima ono, što je u njih pohvalna, sjetiti čovjeka na najbolje i najsvetije, što je u njega, a što je on pripravan svaki čas zaboraviti; kako je hotio u svakom čeljadetu svojem ostaviti primjer svakomu na njegovom odjelitom poprištu, a svim ljudima u obće ostaviti u svom neutrudljivom Odysseju primjer na obćenitom poprištu ljudskom . . . . . Sve, svaka najsitnija crta u Odysseji govori o želji pjesnika sviju vjekova, kako će krojiti zakone u ono vrijeme, kada još nije bilo ni zakònôšâ, ni urednîkâ, kada

još nijesu gradjanske i pisane ustanove odredjivale odnošaja ljudskih, kada ljûdi još mnogo stvari nijesu vidjeli ni osjećali, kada je samo božanski starac sve vidio i slušao, promatrao i osjećao, — slijepi starac bez vida očinjega, što ga imadu svi ljudi, ali zato je on gledao nutarnjim onim okom, kojega nemaju ljudi . . . . . Odysseja će potaći radoznalost u svih, i koji se bave naukom, i koji ništa nijesu učili, ona će u svih širiti živo poznavanje staroga svijeta. U nikakvoj povjesti ne ćeš naći toga, što ćeš čitati u njoj, ona sva miriše davnim vremenom, drevni čovjek kao živ stoji ti pred očima, kao da si ga jučer vidio i s njim govorio . . . . . U Odysseji će čuti velik ukor naš devetnaesti vijek i ukori ne će prestajati, već kako se on bude bolje udubljivao u Odysseju i čitao ju . . . . . Na sve, koji stradaju i boluju od svoje europske savršenosti, djelovat će Odysseja . . . . .“ — Gogolj veli, da su Homerovi ljudi bolji, nego li su ljudi devetnaestoga vijeka, premda su oni imali puno manje i puno slabijih putova, kojima se dolazi do prave prosvjete uma i srdca; mi ne samo da imamo uredjenih zakona i lijepih knjiga, valjanih učitelja kreposti, pjesnika i umjetnika, nego imamo i uzvišenu kršćansku vjeru, koje nije imalo Homerovo vrijeme, pa opet su današnji ljudi gori, nego li su Homerovi Grci. Eto takove misli snalaze takodje umna Homerova čitaoca, koji izmedju redaka čita u Odysseji ukor našemu stoljeću i našoj prosvjeti, i gorko osjeća, da su danas rijedke Penelope, Nausikaje i Telemaci!

Nego kanimo se ovih elegičnih misli i svratimo se na sama pjesnika Homera.

Homer! — Divno je to ime i tim častnije, što nas od njega dijeli već blizu trideset stoljeća! Svi znademo, kako je čovjek sam prolazan, tako da i većina ljudskih djela propada ili prije ili kasnije u vječnu zaborav; — upravo zato smo spremni mi efemerni zemaljski stvorovi onomu se klanjati i ono štovati, što je tako jako, te umije odoljeti vremenu i osigurati si mjesto u ljudskoj kulturnoj povjesti. A kad se o takvim djelima govori, spominje se vazda u prvom redu ime Homerovo. Njegove su pjesme i nama mile i drage,

koji se samo s težkom mukom možemo ponješto uživljeti u starohelenski život, a kako li su istom sami stari Grci ljubili svoga prvoga i najstarijega pjesnika! Doista znali su oni, zašto su ga smatrali herosom, t. j. kako bismo mi kršćani rekli, svetcem! Oni su mu gradili hramove i žrtvenike; Argejci su svake godine slali na otok Chios žrtve, da se tamo prikažu u čast njemu. Time su oni pokazivali svoju veliku zahvalnost pjesniku, koji je svojim pjesmama položio ugalni kamen kulturnoj njihovoj zadaći, koju im je dala Providnost, da ju izvrše sebi na slavu, a čovječanstvu na korist. Najveći su grčki pjesnici nalazili u Homera nepresušno vrelo pouke, oni su nastojali približiti se njemu čim više te su u tom nalazili svoju slavu. Slavni se je Sophokle najbliže približio tajni, kako valja učiti Homera i našljedovati ga, — zato ga i zovu pjesnikom „najhomeričnijim“ (ὁμηρικώτατος); — stariji suvremenik Sophoklov Aeschyl, takodje pjesnik prve veličine, sam je rekao, da su njegove tragedije samo mrvice, što ih nastoji pokupiti iza obilatoga stola Homerova.

Homerove su pjesme puno koristile i razvoju grčke plastike i kiparstva, jer su se i na tom polju umjetnici nadtjecali, kako će biti u umjetnosti ono, što je Homer u pjesničtvu.

Homera su smatrali Grci kao prorokom svoje vjere, koji je njihovoj vjeri osjekao nove putove i nov pravac t. j. grčka vjera postade istom s Homerovim (i Hesiodovim) pjesmama poetična i dobi estetičan oblik, i u tom pogledu ona nadvisuje vjere svih starih naroda i vjekova. Tu je misao izrekao već „otac povjesti“ Herodot veleći, da je Homer s Hesiodom podao Helenima theogoniju t. j. sustav bogova, da su njih dvojica dali bogovima imena, da su oni poučili, kako treba bogove častiti i što treba vjerovati o njima, da su oni dali bogovima spodobu (Herodot II. 53).

Nijesu Grci držali Homera samo zakonošom u kulturnom svom životu, nego su oni njegovu riječ i inače puno štovali. Tako se spominje, da su si susjedna plemena često odredila granice, ako je sbog njih pukla svadja,

onako, kako su našli zabilježeno u Homera, i svadja bi prestala, jer tko bi se usudio ne vjerovati Homerovu autoritetu!

Sve nam to svjedoči, da su Grci vjerovali, da je nekoč živio pjesnik imenom Homer, koji im je ostavio epske pjesme i to ne samo one, što su i nama danas poznate pod imenom Homerovih eposa, na ime Iliadu i Odysseju, nego i mnogo drugih pjesama što osbiljnih što šaljivih. Dakako, kada su nastala vremena, gdje je počela mišljenjem ravnati opreznost i kritika, onda su grčki učenjaci stali uvidjati, da su od Homera samo dva eposa i to Iliada i Odysseja, a od drugih pjesnika da su potekle sve ostale pjesme, za koje se je prije govorilo, da je i njih spjevao Homer. Filosofi Platon i Aristotele spominjući Homerove pjesme svuda razumijevaju samo Iliadu i Odysseju. Nego njeki su izpitavaoci pošli još i dalje te su tvrdili, da je Homer spjevao samo Iliadu, a Odysseju, u kojoj da je manje uzleta i veličanstvenosti, da je spjevao drugi pjesnik. Te su izpitavaoce zvali njihovi suvremenici χωρίζοντες t. j. razstavljači (Bergk, griechische Literaturgeschichte, 510).

Uzmemo li tražiti u starih grčkih pisaca vijesti o Homerovu životu, naći ćemo ih dosta, ali pouzdanih vrlo malo. Iz klasičnoga doba imamo malen spis: περὶ τῆς τοῦ Ὁμήρου γενέσιος καὶ βιοτῆς (o Homerovu porodu i životu), a pisac tomu spisu — veli se — nije nitko drugi nego H e r o d o t. Od koga je spis, to se ne zna, ali da nije od Herodota, o tom se danas više i ne dvoji. Spis je sastavljen u jonskom narječju, kako ga nalazimo u Herodota, i to je poslije njeke navelo te su ga podmetnuli Herodotu, da mu ime slavnoga povjestnika pribavi što veći ugled. I pod imenom Plutarcha (živio je oko god. 50—120 poslije Hrista) sačuvala su nam se dva spisa o Homeru.

Niti iz tih pseudoherodotovih i pseudoplutarchovih vijesti niti iz drugih neznatnijih, što su nam ostale iz grčke drevnosti, ne možemo o osobi Homerovoj gotovo ništa sigurna naučiti, jer što nam te vijesti govore, sve je to ili očevidno mitsko ili maglovito, te se vidi, kako se sami

pisci muče, da prodru tu maglu i da štogod natuknu. Ti se pisci nijesu imali na ništa drugo osloniti nego li na pučko pričanje i na same pjesme Homerove; a da je time našemu skeptičnomu i kritičnomu vijeku slabo posluženo, to svatko lahko shvaća, jer se pučka pričanja u povjestničkim pitanjima samo s najvećom opreznošću mogu rabiti, — a iz Homerovih pjesama zaključivati što o pjesniku to možemo i mi, dapače još s više sreće, nego li su činili stari, jer učenjaci današnjega vremena imadu u takvim stvarima više vještine i više izkustva iz drugih književnosti.

Grčka je priča pripovijedala, da je Homer sin Nymphe (ime joj je Κρηθηίς) i potoka Melesa, koji je tekao blizu maloazijskoga grada Smyrne; zato su i zvali gdjekad Homera: Melesigenes. Nego to je bila samo priča, u koju ni sami stari Grci nijesu puno vjerovali, jer se inače ne bi mnogi gradovi otimali za čast, u kojem li se je od njih rodio prvi helenski pjesnik.

Poznato je, da su se za tu čast otimali osobito gradovi i otoci u maloj Aziji: Smyrna, Rhodos, Kolophon, Salamina (na otoku Kypru), Chios, Kyma, — isto tako u pravoj Grčkoj: Ios, Argos, Athena, Ithaka, Pylos. Imena tih mjesta nalazimo u starinskom epigramu:

Ἑπτὰ πόλεις διερίζουσιν περὶ ῥίζαν Ὁμήρου,
Σμύρνα, Ῥόδος, Κολοφών, Σαλαμίς, Ἴος, Ἄργος, Ἀθῆναι,

njeki navode ovako drugi stih toga epigrama:

Σμύρνα, Χίος, Κολοφών, Ἰθάκη, Πύλος, Ἄργος, Ἀθῆναι,

a njeki ovako:

Κύμη, Σμύρνα, Χίος, Κολοφών, Πύλος, Ἄργος, Ἀθῆναι.

Kako se dakle vidi, nije si samo sedam gradova svojatalo pjesnika, nego njih jedanaest. Samo treba znati, da su ta prepiranja nastala posve kasno, kad je već u Grka propadalo klasično doba pjesničtva i umjetnoga pregnuća. Zanimivo je malo iz bližega promotriti tobožnja prava pojedinih gradova na prisvajanje slave rodnoga mjesta Homerova.

Nema dvojbe, da su njeki gradovi videći, kako se u Iliadi i u Odysseji puno slave drevni njihovi junaci, mislili, da je i Homer njihov sugradjanin, kad toliko slavi junake, kojima se oni ponose. Takva su mjesta: Argos, Athena,

Ithaka, Pylos. — To je isto dalo povoda i Rodjanima, da dignu svoj glas.

Otok se je Chios zato dičio, što je na njemu življela još i u kasnija vremena zadruga epskih pjesnika i pjevača, koji su se zvali Homeride, a Homera su smatrali svojim praotcem.

Salaminjani su se zato otimali za rečenu slavu, što se je pričalo, da je Homer pjesniku Stasinu (rodjenome Kypraninu) dao na dar veliku epsku pjesmu: Kyparske pjesme. Salaminjani su to tim prije mogli vjerovati, što su i onako Grci u starije doba — kako smo već rekli — pripisivali sve epske pjesme Homeru; oni su tu tradiciju sebi u prilog ljepše izkitili i govorili: Homer je bio Salaminjanin i dao je spomenutu pjesmu Stasinu, kada se je vjenčao s njegovom kćeri, kao tastbinski dar.

Isto su tako okretali stanovnici otoka Iosa jedno pričanje na svoju; po tom je na ime pričanju Homer umr'o na tom otoku. Ništa nije bilo lakše nego zaključiti, da se je Homer i rodio na Iosu. Jošte nam ostaju tri mjesta: Smyrna, Kolophon i Kyma. Ta su sva tri grada na gornjoj obali male Azije, a dosta su blizu jedan drugome; Kyma je od njih najsjeverniji grad, a Kolophon je najjužniji, a razmak njihov ne čini niti jedan geografski stupanj, — Smyrna je gotovo u sredini medju ta dva grada.

Glas je Smyrne bio od svih glasova najjači i njemu su i sami stari Grci najviše vjerovali. Osim toga valja znati, da je Smyrna upravo na granici, gdje prestaje aeolsko pleme, a počima jonsko. Do nas su došle dvije različne vijesti, tko li je utemeljio taj grad; jedna veli: Jonjani, koji su se izselili iz Ephesa ili iz sela S m y r n e, koje je bilo sasvim blizu Ephesa, a druga vijest kaže, da su Aeolci iz grada Kyme oko godine 1016. prije Hrista osvojili Smyrnu i u njoj se nastanili. Tako su se dakle oba plemena jonsko i aeolsko našla skupa u tom gradu i po svoj prilici dosta dugo skupa življela i obadva se narječja (jonsko i aeolsko) govorila uporedo. Nego pošto Aeolci ojačaju, iztisnu oni iz Smyrne Jonjane, a ovi se zaklone u K o l o p h o n. Pomiješavši se ti Jonjani s Kolophonjanima i udruživši se

s njima osvoje njeko vrijeme poslije toga Smyrnu i protjeraju iz nje Aeolce, te Smyrna od toga vremena ostane čisto jonski grad. To se je dogodilo njegdje oko god. 700. prije Hrista. Oko god. 600. razore Smyrnu Lydjani te istom za četiri stoljeća podigne se ona iz svojih ruševina.

Uzmemo li, da se je Homer rodio u Smyrni — ili barem pjevao u njoj svoje stihove, onda nam je posve lahko razumjeti, zašto su se Kolophonjani i Kymljani hvalili, da je Homer sin njihova grada: Kolophonjani su te zato činili, jer je medju njima bilo i krvi onih Jonjana, što su ih Aeoljani protjerali iz Smyrne i poslije natrag osvojili Smyrnu; a Kymljani su se zato hvalili, što su iz njihova grada izišli oni Aeolci, koji su se oko godine 1016. nastanili u Smyrni. — Isto si tako tumačimo i pretensije Athenjana; oni su na ime držali, da su se iz njihova grada izselili njekoji gradjani i utemeljili Ephes, a Ephežani su opet, kako smo vidjeli, temelj udarili Smyrni. Jedan epigram jasno veli: „Ako smo mi Athenjani utemeljili Smyrnu, onda je onaj zlatni pjesnik (t. j. Homer) naš sugradjanin.“ (Vidi o svem tom u K. O. Müllera, Geschichte d. griech. Lit.[3] 66—82). Još nas nješto nutka, da priznamo jedinoj Smyrni pravo dičiti se Homerom kao svojim sinom. Za Iliadu se na ime i Odysseju ne može reći, da su spjevane jednim jedinim narječjem grčkim, nego se u njima nalazi kao temelj jonsko narječje, u koje je pjesnik upleo dosta aeolskih elemenata; to je znatan pojav, te može pomoći, da se primaknemo jednoj tajni homerskoga pitanja. Ako se misli, da tu smjesu nije pjesnik navalice sam stvorio, nego da ona odgovara jeziku onakvoga mjesta, gdje su življeli ne samo Jonjani nego i Aeolci, onda nas ta misao vodi u Smyrnu, koja je vazda bila na granici medju Jonjanima i Aeoljanima i u kojoj je po svoj prilici dosta dugo življelo jedno pleme pored drugoga. — Ako li pako reknemo, onakvim jezikom, kakov je Homerov, nije se nikada nigdje govorilo, nego si je pjesnik navalice stvorio umjetan jezik od jonskih i aeolskih elemenata, onda nam opet ostaje Smyrna kao rodno mjesto Homerovo; možemo na ime uzeti, da je Homer bio rodom Aeolac te je iz Smyrne

pošao na otok Chios i tamo medju Jonjanima počeo pjevati i ostavio iza sebe pjesničku zadrugu Homeride, koje smo već prije spomenuli. Tako misli pisac grčke književnosti Bergk, koji uzimajući na um, da se je pričanje najprije počelo razvijati u Aeoljana i srodnih im Achaejaca, — jer su oni imali u ono staro vrijeme najznatniju prošlost iza sebe, pošto su puno i slavno ratovali s drugim plemenima, zato je u njih prvih proklijala poezija, koja se je poslije onako bujno razvila u Jonjana, — veli (na str. 458. svoje knjige): „Ako njegovanje pjesme u najstarije vrijeme proizlazi od aeolskoga plemena te se Thessalija ima smatrati kolijevkom poezije, pa ako poslije nastavljaju Jonjani započeto djelo, onda nije ništa naravnije, nego da je koji aeolski pjesnik izveo taj prijelaz.“

Tako nas eto svi momenti nutkaju, da priznademo Smyrnu rodnim mjestom prvoga pjesnika helenskoga.

Isto je tako težko i drugo pitanje, na ime, kada se je rodio Homer? Na to su pitanje Grci isto tako različito odgovarali kao i na ono prvo, gdje se je on rodio. I tu smo dakle upućeni na kombinacije. Nješto ipak možemo za cijelo uztvrditi, na ime, da je Homer svakako za njekoliko generacija mladji od onih dogadjaja, koje on pjeva; to nam pokazuje njegova riječ: „kakvi su danas ljudi (οἷοι νῦν βροτοί εἰσιν)“; on to dodaje, kada hoće kazati, koliki su bili ono junaci, koji su onda življeli, a ljudi, kakvi su danas, to jest suvremenici pjesnikovi, toga ne bi mogli učiniti. Ta Homerova riječ dolazi njekoliko puta, ali samo u Iliadi; nego to nam ne može ništa smetati, pošto je i onako Odysseja, u kojoj taj izraz ne dolazi, bez dvojbe kasnije spjevana od Iliade. Pjesnikov dakle život valja staviti u doba poslije trojanskoga rata i to najmanje jedno stoljeće poslije njega. Kad bismo rekli, da je Homer samo 40 ili 50 godina mladji od svojih junaka, onda ne bismo razumjeli, kako bi se njemu ti junaci mogli učiniti toliko uzvišeni i toliko obaviti čarom starine, a njihovi neposredni sinovi i unuci da su već od njih puno slabiji. Trojanski je rat, ako hoćemo vjerovati alexandrijnskomu učenjaku Eratosthenu, svršen godine 1184. prije Hrista; po tom nam valja

držati, da se Homer jamačno nije rodio prije 1080. godine. Nego ako se sjetimo onoga, što smo kazali za Aeolce iz Kyme, koji su se nastanili u Smyrni oko god. 1016., onda ćemo opet reći, Homer se nije mogao roditi niti prije 1016. godine, jer bio on smyrnski Aeolac, bio Jonjanin, svakako su Jonjani i Aeolci u njegovo vrijeme življeli u Smyrni, a to je bilo poslije 1016. god. Dalje od god. 850. opet ne možemo postaviti života Homerova, jer je u Grka bila vrlo vjerojatna tradicija, da je spartski zakonoša Lykurg donio Iliadu i Odysseju u svoju domovinu, a Lykurg je svakako živio izmedju godine 900. i 800. Ako uzmemo, da je on oko god. 800. donio Homerove pjesme u Spartu, onda se je Homer svakako rodio najkasnije godine 850., ali je on mogao biti rodjen oko godine 900., jer je jamačno trebalo i kojih desetak godina, dok je pjesnik mogao spjevati svoje epose i dok su se oni mogli razširiti i steći glas. S tim se računom slaže i Herodotova vijest, koji u II. knjizi svoje povjesti u 54. poglavlju veli: „Mislim, da su Homer i Hesiod od mene stariji 400 godina, a ne više.“ Herodot se je rodio izmedju 490. i 480. godine; a svoju je povjest pisao oko godine 450., po tom izlazi, da je Homer živio oko godine 850., ali nam je slobodno misliti, da su oko godine 850. Homerove pjesme bile već poznate, da su već išle od usta do usta, a Homer je mogao biti već i mrtav. Dakako, Herodotova je vijest samo relativne vrijednosti, ona je doduše od svih najstarija, ali povjestnik ne tvrdi ono o Homeru i Hesiodu kategorički, već samo veli: „mislim“. Zato nam se čini najsgodnije reći: Homer je živio izmedju godine 950. i 850.

Razmislimo u kratko sve, što smo do sada kazali o rodnom mjestu Homerovu i o vremenu, kada je živio, pa ćemo reći s K. O. Müllerom: „Homer je bio Jonjanin iz jedne od onih porodica, koje su iz Ephesa došle u Smyrnu; živio je u ono vrijeme, kada je u tom gradu većina stanovničtva bila aeolska i achaejska, u njih je bilo djedovskih priča o vojni trojanskoj, a te su priče bile veoma zanimljive, zato je Homer pjesničkim svojim umom gledao izmiriti opreke medju Jonjanima i Aeolcima, koji su se

medju sobom takmili: on je achaejsku stvar opjevao milotom i genijalnošću jonskom“ (Ibid. 75.).

Grci su znali iz života Homerova dosta pripovijedati, ali je to sve samo pripovijedanje, koje je nastalo stoljeća i stoljeća poslije Homera. Tako se je govorilo, da je bio slijep; njeki su dapače i njegovo ime tako tumačili veleći, da je Ὅμηρος postalo od ὁ μὴ ὁρῶν t. j. ne videći, slijepi (Bergk, ibid. 447.). Mi danas znamo, kako je nastalo to pričanje o Homerovoj sljepoći. Grci su na ime do Platonovih i Aristotelovih vremena držali, da su i himne, koje još i danas mi zovemo homerske himne, potekle od samoga Homera. U jednoj himni (ad Apollinem Del. 171.) veli pjevač, da je slijep i da stanuje na kršnom Chiosu i odtale da ide na Delos na jonske igre i na nadtjecanja pjevača. Njeki su opet pričali, da su se Homer i Hesiod nadtjecali, pa je Hesiod nadpjevao Homera; to je pričanje nastalo zato, što su se poslije pjevači Homerovih i Hesiodovih pjesama rado nadtjecali, a onda je lahko bilo izmisliti, da su se tako nadtjecale obadvije glave dviju pjesničkih škola.

Ako i je sve, što se govori o Homeru, nepouzdano te se ima uzeti samo s velikom opreznošću, opet se ne može dvojiti, da je on realna osoba, a ne mitska utvara, kakvi su pjesnici: Orphej, Lino, Musaej i Eumolpo. Ovoj su zadnjoj dvojici već imena očevidno izmišljena: Musaej stoji u savezu s imenom: Muza, Eumolpo znači čovjeka, koji krasno pjeva, a Lino je personifikacija pjesme tužbalice. Od te sve četvorice pjesnika bilo je u kasnija vremena pjesama, ali su sve te pjesme bile patvorene. Ti su dakle pjesnici življeli samo u grčkoj fantaziji, iz koje se ništa drugo ne možemo naučiti, nego to, da je u Grka davno prije Homera bilo pjesama i pjevača, jer je priča govorila za te pjesnike, da su življeli prije Homera. A da i nema te priče, opet bismo to isto morali sami zaključiti, jer bi jamačno bilo veoma težko shvatiti, kako bi se na jednoč mogao roditi pjesnik, kakov je Homer, u zemlji, gdje se prije ništa nije pjevalo; pa kad bi se on i rodio, zar bi ga mogao njegov narod zavoljeti, zar bi se mogli

razumjeti pjesnikovi eposi, gdje se prije nije znalo ni za narodnu pjesmu kratkoga sadržaja?

Sve nas dakle navodi, te nam valja držati, da se je po Maloj Aziji već prije Homera puno pjevalo, a te su pjesme bile sadržaja junačkoga, od prilike onakve, kakve su naše narodne junačke pjesme. Homer je za svojih mladih godina slušao te pjesme i osjetivši poslije u sebi pjesničke snage izabrao je junaka, o kojem se je najviše pjevalo, Achilleja, i odlučio njega velikom pjesmom proslaviti. A u kasnije dane svoje — kako mi mislimo — uzeo je opet drugoga junaka Odysseja te i njega proslavio eposom. Homer je već tim svojim izborom pokazao, kako je dobro razumio svoj zadatak, da postane narodnim pjesnikom. Achillej su na ime i Odyssej — kako sgodno veli Bergk (ibid. 819) — pravi pravcati representanti helenskoga narodnoga karaktera; u njima je pjesnik prikazao sjajne strane helenske naravi ali i one strane, kojim je vrijednost dvojbena, koje su zle.

Razumijući Homer svoju zadaću, kao malo tko, uzeo je za prijedmet svojoj pjesmi ne sav život Achillejev, nego je uzeo znamenitu jednu episodu iz zadnje godine trojanskoga rata i ujedno iz zadnje godine Achillejeva života, ali tako, da nam ne pripovijeda ni smrti Achillejeve ni propasti grada trojanskoga. A ta episoda, uz koju je on umio nadovezati i druge mnoge sgode, koje pjesnički zanimaju, — jest srčba Achilleja na kralja svekolike vojske achaejske Agamemnona. Žestoki se junak osjeti u dnu duše uvrijedjen, što mu je Agamemnon oteo lijepu robinju. Sama je boginja Athena morala umiriti bijes Achilleja, koji je već trgnuo mač, da posiječe Agamemnona. Junaka odvrati boginja od toga, ali on odluči, da više ne će ratovati, neka ratuje sam Agamemnon sa svojom vojskom; Achillej znade, da je on prvi junak, da bez njega ne mogu ostali Achaejci ništa, — ali on opet ostaje kod svoje odluke, on time hoće kazniti ne samo Agamemnona, nego i svu njegovu vojsku, koja je dopustila kralju, da prvoga junaka tako uvrijedi. Achillej otidje k svojoj vojsci Myrmidoncima i dopušta, da Trojanci Achaejce razbijaju; on se ne da umekšati ni onda, kada je Agamemnon spreman

na pomirbu te k njemu šalje poslanike moleći ga, da se više ne ljuti. U to Trojanci sve više napreduju i već se primiču k ladjama achaejskim, da ih spale i u tom osudnom času dopušta Achillej najmilijemu si prijatelju Patroklu, neka se obuče u njegovo ratno odijelo i podje u pomoć Achaejcima; čim Trojanci opaze Patrokla, razbježe se misleći, da je to Achillej, a' on za njima i stane ih sjeći, nego u to i njega rani jedan Trojanac, a prvi ga junak trojanski, Hektor, smakne. Kada čuje Achillej, da mu je najmiliji drug poginuo, spopane ga najljući bol i on je umah gotov krvavo osvetiti smrt prijatelja; nema mu mira, dok ne vidi Hektora mrtva; Achillej zaboravi onu srčbu na Achaejce kod tolikoga novoga gnjeva i zadje u boj te ubije doista Hektora i u divljem svom bijesu stane mrtvo tijelo njegovo mrcvariti, a kad se toga zasiti, onda priredjuje vitežke igre u čast mrtvoga Patrokla. U to se ojunači stari otac Hektorov Priam i dolazi noću potajno u šator Achillejev, da odkupi tijelo sinovlje; Achillej se gane na molbu starčevu sjetivši se staroga otca svojega i daje mu, po što je došao. Time se podjedno svršava Iliada i pjesnik nam onoga ljutoga neumoljivoga junaka („impiger, iracundus, inexorabilis, acer" zove ga Horacij, A. P. 121.) prikazuje na koncu velike svoje pjesme kao čovjeka, u koga je čovječansko srdce, koje se dade umekšati suzama nevoljnika. Tako pjesnik najljepšim načinom uzburkana čuvstva svojih slušalaca ili čitalaca stišava kao što Posidon stišava trozubom svojim valove morske.

To je kratak sadržaj Iliade. Pjesnik se je mudro znao stegnuti te nije htio kao onaj pjesnik, komu se ruga Horacij (A. P. 136—139.) pjevati čitav trojanski rat, oko kojega je grčka fantazija vrlo mnogo priča nanizala. Čitav je trojanski rat po priči trajao deset godina; tko bi dogadjaje tih deset godina htio opjevati epskom pjesmom, tâ bi pjesma bila ili vrlo ogromna ili mlitava s obzirom na kompoziciju eposa, gdje se traži, da nas pjesnik vodi od dana do dana, od jednih dogadjaja do drugih. Homer se je znao ugnuti tomu grebenu te je izabrao dogadjaje, koji ne obuzimlju više vremena nego 51 dan.

Iliada je u najčišćem smislu riječi herojski epos, gdje nam pjesnik dovodi one stare vitezove, da ih motrimo, kakvi su u svom šatoru, kakvi kod žrtve, kakvi u skupštini, a ponajpače kakvi su u boju. U Iliadi je puno junaka, hrabrost i neprestrašljivost svima su zajednička svojstva, ali u drugim se svojstvima oni puno razlikuju jedan od drugoga, a Homer nam nedostižljivom vještinom crta ta raznolika svojstva njihova; on ima ne samo bistro oko za njihov vanjski lik, nego i za njihovo srdce, on vidi, što kojega potiče na ovaj ili na onaj čin.

Veći se dio Iliade bavi upravo bojem; mogao bi dakle tko pomisliti, da takva pjesma ne može djelovati na čitaoce niti ih oplemenjivati. Nego valja znati, da je Homer pjevao svoje pjesme u vrijeme, koje je neposredno slijedilo iza krvavih bojeva, što su ih vodili Grci s maloazijskim negrčkim narodima tražeći si nove postojbine. U nizu tih ratova, komu je trojanski rat bio samo jedan dio, razvijala su grčka plemena sva ona krasna svojstva, što ih imadu samo plemeniti narodi u vremena, kada se odlučuje, tko je sposoban za dalnji pošten život, vrijedan, da se živi. Težki su ratovi, kako vidimo iz povjesti. mnogim narodima istina bili ubitačni, ali su oni i snagu naroda izoštrili, razvili su nečuvene i nevidjene kreposti, što gragjanske, što bojne, oni su imali upravo blagoslovne posljedice. Takvi su bili i ratovi Aeolaca u Maloj Aziji; potomcima, koji su i sami bili junaci, godilo je slušati patnje i nevolje djedova, u kojima su pokazali svoju veličinu, a što se je mililo Aeolcima, to se je mililo i svim ostalim Grcima te su i ostala plemena to prigrlila tim jače, što su i njihovi junaci sudjelovali u onim ratovima. Pjesnik dakle, koji je uzeo pjevati unucima djela njihovih djedova, svakako je pogodio ćud svoga naroda, zato mu je i mogao ući u volju. Takva je pjesma onomu narodu bila ono, što je nama u današnjem vijeku pisana povjest o djelima naših starih. Tko se umije duhom prenesti medju Helene, kakvi su bili od homerskih vremena pa tamo do peloponnežkih bojeva, taj će istom biti vrstan shvatiti vrijednost Homerove Iliade; to je dakako težko, ali je i potrebno, ne će

li čovjek, da mu Homer bude nerazumljiv. Ako se pravo veli, da se svaki pjesnički plod ima čitati u onom duhu, u kojem ga je pjesnik sastavio, ja ne vidim razloga, zašto ne bi to isto vrijedilo i za Homerovu Iliadu. Samo će sentimentalan čitalac reći, da ga Iliada ne privlači, samo onaj, koji se doduše zna diviti ljudima, koji razvijaju sva svoja duševna svojstva, da postignu kakovu svrhu, ali se ne divi onima, koji razvijaju i sjajna tjelesna svojstva te mačem u ruci krše zapreke. Drugačije su mislili Grci: po njihovom su shvaćanju i tjelesne vrline čovječje bile isto tako dar bogova kao što i vrline duševne. Mi dakako običavamo govoriti onim svojstvima: surova fizička sila, ali Grci su i u tom imali bistriji pogled: njima je puno vrijedio čovjek neprestrašen, koji je gotov, kamogodj zovne pogibelj, braniti one, koji trebaju obrane; oni su znali, da narodnoj slavi isto toliko treba snažnih mišica koliko i umnih glavica.

Homer nam prikazuje bojeve oko Troje u veličajnoj slici, a tko je vrstan shvaćati veličajnost — pojavljivala se ona gdje mu drago, pa ma i na bojnom polju, — on će u Homerovoj Iliadi naći na svakom gotovo listu takove slike ljudskih strasti, koje u grudima čovječjima vru i buče poput bijesnoga valovlja na moru, naći će slike ljudskih napora i muka, gdje ljudi stoje jedni prama drugima otimajući se za slavu i za pobjedu; a kao milu izmjenu tim burnim slikama naći će i takvih, gdje se ti junaci povraćaju u se i gdje se tiha čuvstva čovječja očituju u svojoj moći. Dakako, mnogoga današnjega čitaoca odbijaju od Iliade gdjeke surovosti, što ih počinja pobjeditelj na pobijedjenom, ali pjesnik takovih prizora ne crta s nasladom, a izostavit ih nije mogao, jer su i surova krvoločtva nuždna krvavim slikama njegovim, jer se njegovi junaci ne bore na pozorištu nego na bojnom polju.

Iliadi daje osobit nimbus to, što ljudskim djelima ravnaju bogovi. Ako i nijesu bogovi Iliade puno plemenitijega srdca od ljudi, oni su ipak bogovi, i to dobri bogovi, jer se oni očevidno vrlo mnogo brinu za ljude, dok se miješaju u sve njihove poslove i okreću ih kad na dobro,

kad na zlo. Time, što se bogovi upleću u ljudske poslove i ravnaju njima, Homer je indirektno rekao, da se bogovi brinu za ljude, da ih dakle i ljube, jer tko koga ne ljubi, i ne brine se za njega. Filozofija Epikurovaca, koji su učili, da se bogovi ne brinu za ljude, jest najoporniji izraz proti duhu Homerove poezije.

Drugo je djelo Homerovo: Odysseja. U toj pjesmi vidimo život starih Grka u posve drugoj slici, nego ga je pjesnik naslikao u Iliadi. I Odysseja ima njekoliko bojnih slika, al ih je puno više iz mirnoga života; dočim u Iliadi motrimo samo jednu stranu grčkoga života u ono doba, na ime ratnu, a ono pjesnik Odysseje razpreda pred nama sve one niti, koje su sastavljale savkoliki domaći život starodrevnih Grka. A budući da je taj život prama našemu domaćemu životu posve idiličan, zato i vole čitaoci današnjega vremena čitati Odysseju nego li Iliadu.

I Odyssej je junak, ali drugačiji, nego je Achillej, ovaj bo bijesno lomi sve, što mu stoji na putu, on gledajući samo slavu i leteći za njom ne vidi nikakvih zapreka, koje mu se pletu pod nogama, zato mu i je sudjeno rano umrijeti, — a Odyssej? To je mudar i lukav junak, koji voli protivnika nadmudriti pa ga onda svladati nego li odmah udariti na nj. Odyssej je junak i na sablji bojnoj, ali on zna i trpljeti te mirno čekati, dok sila, koja ga hoće sgnječiti, prodje, on je mučenik, stradalac i tim se on ne ponosi manje nego li svojim ratnim djelima. Znati se strpljeti jamačno je velika krepost, a njezine vrijednosti u pojedinaca i čitava naroda nije nitko bolje shvatio od Homera, koji joj je pjevajući svoga Odysseja nastojao u ljudskim grudima postaviti najdivniji spomenik.

U Odysseji nam pjesnik pjeva povratak Odyssejev u domovinu. Junak se vraća kući istom iza deset godina bludjenja i iza svakojakih nevolja, koje su mu se na putu gomilale. Kod kuće ga čeka vjerna žena Penelopa, sin Telemak i otac Laerte; osim njih i njekoliko vjernih sluga i služkinja. Ostali su ili zaboravili na njega ili vele, da se ne će vratiti. Njegov je dom gotov da propane; ženu mu prose mladi boljari i raztaču mu sve imanje gosteći se

svedjer u njegovoj kući. Kad se prosci najmanje nadaju, dodje Odyssej u prilici prosjaka, očituje se sinu i dvojici vjernih pastira te s njihovom pomoći poubija sve prosce. Izbavivši tako ženu očituje joj se kao i svom otcu te se opet zakralji na Ithaci.

O povratku glavnih junaka achaejskih izpod Troje bilo je za Homerovo doba jamačno puno priča. Homer je od tih priča izabrao samo jednu i to onu, koja je pripovijedala povratak Odysseja; o povratku drugih junaka Homer ili ne govori ništa ili ih u kratko spominje kao n. pr. povratak Nestora (u III. pjevanju), Agamemnona (u III., IV. i XI. pjev.), Ajasa Oileja (u IV. pjev.) i oširoko povratak Menelaja (u IV. pjev.). Da je te vrsti priče puno i dugo grčki narod pričao, može nam dokazom biti to, što je puno kasnije iza Homera kiklički pjesnik Agias podugačkom pjesmom epskom opjevao povratke svih glavnijih junaka, osim Odysseja.

Kao što je Homer u Iliadi uzeo 51 dan iz zadnje t. j. desete godine trojanskoga rata, tako je u Odysseji izabrao 40 dana iz zadnje godine Odyssejeve bludnje. Tu se je dakle pjesnik još više stegnuo; ali mi iz Odysseje doznavamo, što li je sve junak doživio i u predjašnjih devet godina. To je pjesnik učinio vrlo umno; on nam na ime ne pripovijeda te doživljaje sam, nego ih pripovijeda sam junak Odyssej kralju Alkinoju i njegovim dvoranima, a dakako i nama. Time je pjesnik vrlo mnogo koristio ekonomiji svoga djela; da on bude sam pripovijedao dogadjaje i tih devet godina, djelo bi mu moralo sve na široko pripovijedati, a kada je pjesnik to pripovijedanje metnuo u usta svome junaku, tim je ujedno samoga sebe riješio nužde na široko pripovijedati Odyssejeve bludnje od početka pa do dana, kad se je opet zakraljio na svom otoku. Pripovijedanje se Odyssejevo proteže kroz četiri pjevanja: IX—XII. Pomislimo si, kolika bi morala biti Odysseja, da je pjesnik i dogadjaje tih devet godina pjevao onako obilno, kao što je pripovijedao ono njekoliko dana iz zadnje godine, kad to njekoliko dana obuhvaća 16 pjevanja (na ime V—VIII. i XIII—XXIV)! Ta genijalna Homerova domisao uz druge njegove vrline jamačno opravdava izreku svih onih, koji

vele, da je Homer zakonoša u poeziji, a navlastice u epskoj. Poznato je, da je rimski pjesnik Virgil u svojem eposu Aeneidi upotrebio tu domisao Homerovu. Virgil je Homera uobće puno našljedovao; o tom svjedoči svaka brazda u njegovoj Aeneidi; što se tiče kompozicije, on je u prvih šest pjevanja Aeneide oponašao Odysseju, a u drugih šest pjevanja Iliadu.

Osim Iliade i Odysseje nije Homer ništa ostavio potomstvu. Kako su te dvije pjesme velike, tomu se nemamo razloga ni čuditi, već se valja diviti golemom duhu, koji je i te dvije pjesme tolikoga i takvoga sadržaja spjevao. Što su stari Grci imali pjesama i govorili, da su od Homera, tomu su već u grčko doba svi kritičniji ljudi poricali homerski izvor. Takve su pjesme: njekoliko himna u slavu pojedinih bogova. Te su himne sačuvane do danas i pokazuju nedvojbene znakove, da polaze iz različitih vremena, da ih dakle nije spjevao jedan pjesnik; osim toga im je i pjesnička vrijednost različita. Zatim se pod Homerovim imenom čuva 16 manjih pjesmica različita sadržaja, — komičan epos: boj žaba s miševima (βατραχομυομαχία), to je parodija Iliade, ali je toj parodiji poetična vrijednost neznatna. U staro su vrijeme pripisivali Homeru i komičan epos „Margites“, — to je bila vrlo lijepa pjesma, koja se je žalibože izgubila.

Čitavo je stoljeće iza Homera potrajalo, a da se medju Grcima nije našlo pjesnika, koji bi našljedovao Homera. Boeotski pjesnik Hesiod, koji je bio ili njegov mladji suvremenik ili je istom poslije njega živio, nije ga našljedovao, — Hesiodova poezija ima posve drugi pravac, na ime didaktično-refleksivni; ona ne samo da se ne naslanja na Homerovu poeziju, nego još stoji proti njoj u njekakvoj oposiciji, što nam pokazuje već ona priča, kako su se Homer i Hesiod nadpijevali.

Istom prama početku Olimpiádâ t. j. grčke ere, koja počinje (po našem brojenju) god. 776. prije Hrista, pojavljuju se epski pjesnici i počinju pjevati Homerovim stihom, ali ne Homerovom vještinom dogadjaje, koji su bili ili prije onih dogadjaja, što ih je pjevao Homer u Iliadi

i Odysseji ili poslije njih. Ti su dakle pjesnici htjeli popuniti oba Homerova eposa; a budući da su pjesme tih pjesnika iz trojanskoga klubka (κύκλος) priča, zovu se oni kyklički pjesnici. Najstariji je od tih pjesnika Stasinos, koji je oko godine 776. spjevao svoje „kyparske pjesme“ (τὰ ἔπη τὰ Κύπρια); početak im je bio, kako se je Pelej (otac Achillejev) ženio, a svršivale su se ondje, gdje počinje Iliada. Pjesnik je Arktinos počeo svoj epos ondje, gdje se svršuje Iliada te je opjevao i propast Troje; sličan je sadržaj bio i eposu Mitylenjanina Leschesa, koji je pjevao oko god. 700. Ti su se eposi naslanjali na Homerovu Iliadu, a na Odysseju se je naslanjao epos spomenutoga pjesnika Agije, gdje se je pripovijedalo, kako su se pojedini junaci vraćali izpod Troje; Odysseju je nastavljao epos Kyrenjanina Eugammona, koji je pjevao oko god. 570., a epos se je zvao: Telegonia.

Homerove su se pjesme brzo raznesle od usta do usta, doklegodj je dopirala helenska riječ. To bi se mnogomu moglo čudno učiniti, kad pomisli, da u ono doba nije bilo pisma. Udaljenost pojedinih krajeva jednih od drugih nije ni u ono doba Helenima puno smetala, njihova bo zemlja nije radi gora ili močvara ili pustinja tako neprohodna kao što su druge zemlje; osim toga je maloazijske Helene s njihovom braćom u Europi spajalo more puno otoka, a da su već Homerovi Grci bili smioni moroplovci, to nam pokazuje Odysseja. Da su se Homerove pjesme još brže širile, nego bismo to kod onakvih prilika očekivali, to je zasluga posebnih ljudi, koji su se čitav svoj život bavili pjevanjem Homerovih eposa. Ti su se pjevači zvali rapsodi. Svakoga je rapsoda bio najpreči posao naizust naučiti oba Homerova eposa od početka do kraja. To nije bio tako mučan posao, kako bi tko mogao misliti; a još je manje bio mučan onomu, koji se nije imao oko ničega drugoga truditi, nego kako će što ljepše narodu pjevati. Ta slijepci n. pr. Tešan Podrugović i Filip Višnjić, koji su Vuku pjevali junačke narodne pjesme, znali su jamačno njekoliko tisuća stihova, dakako iz različitih pjesama. Homerova doduše Iliada ima 15.693 stiha, a Odysseja

12.110 stihova, što obadvoje skupa iznosi do blizu 28.000 stihova. I u kasnija manje poetična vremena bilo je u Atheni ljudi, koji su znali naizust obadva eposa Homerova, zašto dakle da držimo, da je to isto bilo nemoguće rapsodima?

Rapsodi su bili putujući pjevači; oni su išli od mjesta do mjesta i pokazivali su svoju umjetnost te se dakako davali nagradjivati od slušalaca. Narod ih je slušao pohlepno i pamtio riječi svoga pjesnika. U starije su vrijeme rapsodi pjevali po čitavu Iliadu i po čitavu Odysseju s kraja na kraj, ali dakako ne u jednom danu, nego u dva tri ili više dana, svaki put po njekoliko ura. Tko bi mislio, da narod nije mogao imati uztrpljivosti, da prati pjevača s jednakom pozornošću, taj bi pokazao, da ne zna ocijeniti uzhita, što ga svaki primitivni narod osjeća slušajući riječi narodnoga svoga pjesnika. Pravo veli Bergk (ibid 494): „U ono vrijeme, kada su se radjali pjesnici, koji su takva djela stvarali, bio je jamačno i narod vrstan ta djela u njihovoj cjelini shvaćati i nasladjivati se njima."

Rapsodi su izprvice pjevali i svirali, a poslije su se kanili svirke pa su prestajali pomalo i pjevati, dok nijesu poslije samo onako na polak pjevali, a napokon su naprosto deklamovali. Spominje se, da su u kasnija vremena držali u rukama lovorovu granu (ῥάβδος), kad bi deklamovali i da su deklamujući Iliadu bili ogrnuti crvenim plaštom, a deklamujući Odysseju ljubičastim. Osim Homerovih pjesama širili su oni po narodu i pjesme Hesiodove i pjesme kikličkih pjesnika.

Iz toga se svega dâ lahko pojmiti, da su rapsodi bili po Homerovu poeziju vrlo zaslužni; oni su zapaljeni luč poezije i prosvjete starohelenske nosili i pazili poput onih dječaka prigodom svetkovine λαμπαδηδρομία, da im se luč ne ugasi i da ga goruća predadu drugomu. Radi toga mora povjest ne samo helenske nego i obće europske civilizacije biti vrlo zahvalna tim ljudima, koji, ako sami i nijesu svojom prosvjetom bili iznad prostoga naroda, opet su za prosvjetu učinili vrlo mnogo. Mnogo lijepih listova iz povjesti vitežkoga doba najplemenitijega naroda na zemlji ostalo bi praznih, da se je Homerova poezija izgubila.

Kad su se Grci upoznali s pismom, što je svakako bilo već prije početka olimpiadske ere, jamačno si je gdjetko prepisao i Homerove pjesme, ali je toga svakako izprvice bilo malo, već zato, što su bili dosta rijedki ljudi, koji bi znali pisati, a drugo zato, što su još stoljeća prošla, dok se je pismo u Grčkoj posve udomilo. Osim toga su Grci voljeli slušati rapsoda, nego li čitati mrtva pismena; a i naš prosti narod voli slušati slijepca nego li mirno kod kuće čitati narodne pjesme iz kakve sbirke. Dobro veli Curtius („Griechische Geschichte“ I. 491.): „Koji je narod pun poetskoga čuvstva i živahne fantazije kao helenski narod, taj već od naravi slabo kad puno mari za pismo.“

Samo se po sebi razumije, kada su se Homerove pjesme izprvice čuvale samo ustmeno, a poslije tek po malo na pismu, da nije tekst, kakva ga je ostavio Homer, mogao ostati nepromijenjen. Pojedine su generacije rapsoda sve to više mijenjale Homera koje navalice, koje nehotice, već prama svojoj volji ili volji slušalaca. Osobito su puno mijenjali oni rapsodi, koji su i sami bili poetični; ovim se je puko deklamovanje (ili pjevanje) Homera činilo dosta mekaničnim poslom, zato su oni umetnuli u Homera po koju episodu ili priču, koju su ili sami izmislili ili čuli gdje u narodu. Njeki su se rapsodi dali zavoditi krivom estetikom te su na gdjekim mjestima tobože izpravljali svoga majstora i to ondje, gdje nijesu što razumjeli. Drugi su opet promijenili štogod u Homeru ili dodali ili izostavili, samo da ugode političkomu čuvstvu onih slušalaca, gdje su slučajno boravili, time su mislili steći ljubav njihovu i dobiti više darova. A puno se promjena u tekstu ima jamačno odbiti na to, što se je i pamet mnogo puta iznevjerila pjevaču te je on nehotice ovdje po dva ondje po tri ili više stihova promijenio ili izostavio.

Tako se je eto dogodilo, da se je tekst Homerovih pjesama poslije brojenja Olimpiada sve to više mijenjao, a što je još glavnije, on je obsegom postajao sve to veći. Iliada su i Odysseja, kako nam dokazuju trudne radnje današnjih filologa, u najstarijoj svojoj periodi bile za polovicu manje, nego ih mi imademo danas; tako bi se broj

od onih 28.000 stihova smanjio na 14.000. A kad to uzmemo na um, onda si i u nječem drugom olakšasmo misli o čuvanju Homerove poezije: prve na ime dvije ili tri generacije rapsoda, koje nijesu imale pisana teksta, lakše su mogle učiti naizust Homera nego li kasnije generacije; ovim je na ruku išao malen obseg Iliade i Odysseje, a onim pismo.

Kad se je već jednoč počeo Homerov tekst mijenjati i rasti, sasvim je razumljivo, da je pravoga teksta sve više nestajalo, jer su pojedini rapsodi svoje učenike učili ne onako, kako su oni čuli od svojih predšastnika, nego onako, kako su sami znali, a razumljivo je i to, da su se pismom počeli bilježiti ti promijenjeni (a dakako medju sobom nesložni) tekstovi, a ne onaj pravi prvi tekst, koji je bio stariji od porabe pisma. Još je gore vrijeme nastalo po Homerovu poeziju onda, kad su se Heleni već dovoljno upoznali s njom te počeli slušati i druge vrsti pjesme, na ime lirske. Prvi se helenski lirici pojavljuju poslije početka olimpiadske ere, a najbujnije je lirika cvala izmedju 650. i 550. godine prije Hr. Iliada i Odysseja nijesu Helenima nikada, dakle ni tada, bile manje mile, nego li u njihovom početku, ali je narodu za njih ostajalo manje vremena, da ih sluša, jer se nije htio oglušiti ni sladkim pjesmama svojih lirika. Rapsodi su se brzo pokorili duhu vremena i to tim radje, što je to njima samima išlo u prilog; oni su na ime tada počeli pjevati narodu pojedine dijelove iz Iliade ili Odysseje prama tomu, koji su dio u kojem kraju ljudi voljeli slušati. Ta je novota bila rapsodima na korist, ali Homerovoj poeziji na štetu; rapsodu se nije trebalo toliko truditi koliko prije, već je po svojoj volji uvježbao partiju koju je htio; tako je bilo više prilike za produkcije nego njekada. Da je tako dulje potrajalo, jamačno bismo mi danas od Homera imali u najboljem slučaju njekoliko fragmenata i težko bismo razumjeli, čemu su se stari Heleni toliko divili. Ponješto je u athenskoj državi nastojao veliki zakonoša S o l o n, koji je i sam bio elegijski pjesnik, tomu zlu na kraj stati. On je na ime god. 594. dobio od svoje države vlast, da na-

piše zakone i tada je odredio, da rapsodi ne smiju mijenjati tekst Homerovih pjesama po svojoj volji, nego imadu pjevati onako, kako je stajalo u pisanom eksemplaru (ἐξ ὑποβολῆς). To je bila lijepa odredba mudroga štovaoca homerske poezije; njoj ne može nitko poreći vrijednosti, ali bi i ona slabo koristila, jer je vrijedila samo za athensku državu, a drugo, pisani su tekstovi bili isto tako tazličiti kao i ustmeni; tom bi se odredbom postiglo samo to, da se tekstovi dalje ne mijenjaju.

Puno je znatnija briga athenskoga tiranina Pisistrata. On je uvidio, da Solonova odredba ne može spasiti Homerovih eposa od propasti, u koju su već oba nagnula. Zato dade on oko godine 535., dakle 60 godina poslije odredbe Solonove, pokupiti po čitavoj Grčkoj pisane tekstove Homerovih eposa, a onda predade te prijepise četvorici muževa i naloži im, neka iz tih mnogobrojnih tekstova sastave jedan za Iliadu, a jedan za Odysseju. Ti su učenjaci — ako ih je tako slobodno nazvati — skupa s Pisistratom, koji im je valjda i sam gdjegdje pomagao i svjetovao ih, imali puno posla, koji je trajao jamačno njekoliko godina. Zadaća je to bila tim teža, što se je tada jamačno prvi put, kako ima ljudi na zemlji, sastala znanstvena komisija, da uredjuje tekstove, da ih čisti od pogrješaka estetskih, povjestnih i stvarnih i da sastavi dvije cjeline. Danas bi takav posao preuzela koja akademija i povjerila ga sposobnim zato ljudima; nema dvojbe, da bi današnji učenjaci bili kritičniji i puno više izostavili, nego li je učinila komisija Pisistratova, ali bi po svoj prilici učinili Homera puno manjim, nego treba, kao što ga je ona komisija učinila puno većim. Nego bilo kako mu drago, Pisistrat je Helenima povratio Homera, a to je zasluga tolika, da se u kulturnoj povjesti može naći malo primjera, gdje bi jedan čovjek u pravo vrijeme spasio od propasti tako divan spomenik. Pisistrat je grčkoj književnosti učinio jamačno više nego li ikoji Mecenat književnosti drugoga kojega naroda. Recensija Pisistratove komisije zove se obično Onomakritova po imenu najznatnijega člana te komisije Onomakrita. Da su i sami Heleni

priznali zaslugu Pisistratovu, vidi se odatle, što su si mnogi gradovi pribavili vjerne prijepise recensije, koju je priredila njegova komisija. To su bili kao službeno-autentični tekstovi, kojih su se u tima gradovima imali držati rapsodi i po njima deklamovati. Ti su se prijepisi pojedinih gradova zvali: „gradska izdanja“ (ἐκδόσεις αἱ ἐκ πόλεων).

Opet su rapsodi dobili novu odredbu. Pisistrat, ili, kako drugi hoće, njegov sin Hipparch, odredi, da rapsodi u Atheni ne smiju pjevati iz Homera što koji hoće, nego im valjade tako pjevati, da gdje jedan prestane, tamo drugi da počne. Ta je naredba iza Onomakritove recensije svakako bila vrlo pametna, jer tako je narod (u athenskoj državi) imao priliku nasladjivati se čitavim Homerom, a ne pojedinim odlomcima. Homer je dakako svuda lijep, gdjegod ga otvoriš, ali pravi estetski užitak daje samo čitav Homer, a ne raztrgan.

Nego ni poslije Onomakritove recensije nije bilo sudjeno Homerovim pjesmama, da im tekst ostane miran. Opet su na ime rapsodi gdjegdje mijenjali Homera prepisujući ga ili davajući si ga prepisati; pojedini su filosofi i učenjaci bili ovdje ili ondje nezadovoljni znanstvenim trudom Pisistratove komisije te su ga mijenjali. Te su se promjene brzo uvukle u tekstove Onomakritove recensije, ali dakako njekomu se je mililа ova promjena, a njekomu ona i uveo ju u svoj eksemplar. Moć se je novotarijâ dakle i tu očitovala.

Tako se je dogodilo, da je već za 200 godina bila konfuzija, svaki je gotovo eksemplar bio drugačiji, a čiste Onomakritove recensije gotovo je i nestalo. Znade se, da je Aleksandru Velikome slavni njegov učitelj Aristotel priredio poseban tekst Homerovih pjesama; mladjani kralj od pieteta i prama Homeru i prama svomu učitelju nosio je taj tekst uvijek sa sobom u dragocjenom kovčežiću (ἡ ἐκ νάρθηκος ἔκδοσις). Ljudi, koji su Onomakritovu recensiju mijenjali, zovu se d i a s k e u a s t e t. j. preradjivači, a njihove promjene: d i a s k e u a s e.

Kada si je helenski genij savio u posve drugoj strani svijeta gnijezdo, onda je Homerovoj poeziji opet svanulo

ljepše vrijeme. To je gnijezdo bilo u gradu Alexandriji, odakle se je genij helenski uzletno dizao, ali u posve drugom smjeru, nego je to bilo u pravoj domovini, u Helladi. U tom su se gradu gojile različite znanosti, neumorni su učenjaci radili u kraljevskoj biblioteci i zadovoljavali svoju znaličnost; samo rijedko kada javljao se je u tom učenjačko-prozaičnom radu glas kojega pjesnika.

Oko g. 290. utemeljio je aegypatski kralj Ptolemaej I. Soter veličanstvenu biblioteku, a njegov ju je sin Ptolemaej II. Philadelpho umnožao. Ta dva vrlo razumna vladara, kao i njihovi potomci, puno su služili nauci i umjetnosti; pod njihovim su zakriljem radili nebrojeni učenjaci. Puno se je nastojalo oko toga, da se sakupi u toj biblioteci čim više eksemplara grčkih pjesnika, a poimence Homera. Oštroumlje alexandrijnskih učenjaka najvoljelo se je baviti Homerom, jer je on to i najviše zasluživao već zato, što je on bio najstariji grčki pjesnik te se je upravo zato njegov tekst najviše promijenio. Već za kralja Ptolemaeja II. (kraljevao 283—246. god. prije Hr.) radio je puno godina Ephežanin Zenodot oko toga, kako će od množine onih različitih tekstova sastaviti jedan, za koji je mislio, da je najbliži onomu, kakav je bio ustmeni tekst samoga Homera. Našljednik Zenodotov u tom poslu bio je Byzanćanin Aristophan, koji je radio oko god. 220., njegovo izdanje Homera bilo je svakako bolje nego li Zenodotovo. — Obadvojicu je pako u tom poslu nadkrilio Samothračanin Aristarch, koji je uobće najveći kritički talenat u čitavom starom vijeku. Aristarch je priredjujući izdanje Homerovih pjesama nastojao čim više približiti se Onomakritovoj recensiji znajući, da je to najbolji put, želi li se uobće doći u pitanju homerskoga teksta do kakve takve stalnosti; on je uvidio, da je Pisistratova komisija, koja je bila od njega starija za 350 godina svakako bila bliža Homeru, a po tom i istini nego li svi drugi, koji su poslije tekst te komisije preradjivali. Aristarchovo je izdanje toliko imponiralo svim potonjim učenjacima alexandrijnskim, da se nijesu ni ufali priredjivati novoga izdanja, samo su gdjegdje štogod izpravljali i poglavito se bavili tumačenjem Ho-

merovih pjesama. Ipak Aristarchovo izdanje nije moglo posve iztisnuti drugih tekstova, koji su se uporedo s njim povlačili kroz čitavo rimsko doba. Velika je šteta, što mi rad Zenodota, Aristophana, a ponajpače Aristarcha ne poznajemo kako valja. Aristarchov tekst nije do nas došao čist nego dosta promijenjen prama onim drugim tekstovima. Što je od Aristarchova teksta i njegovih opazaka ostalo, toga se drže današnji izdavači Homerovih pjesama, i oni bez znatnih razloga ne odstupaju od onoga, kako je šta odredio Aristarch, oni nastoje primaći se čim bliže njemu, a po tom i Onomakritovoj recensiji.

Tko je pratio naše razlaganje od početka pa do ovdje, taj je mogao uvidjeti, da je veličanstvena poezija prvoga pjesnika „slična sgradi, koju su dogradjivale mnoge generacije, a ono, što nije bilo svršeno, to se nije nastavljalo u duhu prvobitnoga nacrta i tako je pomalo nadodavano dosta toga, što smeta“. (Bergk, ibid. 549). Nego te su smetalice takve naravi, da ih običan čitalac ni ne opaža, a oni učenjaci, koji Homera kritičkim nožem anatomizuju, vrlo rijedko kada mogu reći: to jamačno nije od Homera. Što oni u najboljem slučaju mogu dokazati, to je samo velika vjerojatnost, kategoričke sigurnosti nema tu gotovo nikad. Mjesta, za koja današnji učenjaci tvrde, da nijesu od Homera, jesu ili takva, da stoje u protuslovlju s drugim kojim mjestom, ili nijesu estetski dotjerana, ili su ponavljanje onoga, što je već ljepše bilo kazano, ili je čin njihov neznatan, a radnja se slabo pomiče naprijed.

Što se tiče protuslovlja izmedju pojedinih mjesta, tu treba sto puta prije promisliti nego li čovjek odluči koje od tih mjesta poreći Homeru. Protuslovlja se nalazi i u rimskoga pjesnika Virgilija, i u hrvatskoga Gundulića, pa opet nitko razborit ne vjeruje, da je Aeneidu i Osmana pjevalo više pjesnika. — Koji poriču ovo ili ono mjesto Homeru sbog toga, što se tobože ne slaže s estetskim zakonima eposa, i ti moraju biti vrlo oprezni, jer u takvim pitanjima lahko osvaja čovjeka subjektivnost, te on mjereći (kao što ljudi obično i rade) na svom laktu, lahko može pogriješiti. — Oni rapsodi i diaskeuaste, koji su poe-

ziju Homerovu nadopunjavali i mijenjali, svakako su bili vješti ljudi, dok su se znali čuvati očevidnih pogrješaka, kakve su anahronizmi ili nepoznavanje geografskih odnošaja; oni su znali svoje prikrpine vješto utkati u Homerovu predju, te je muka razstaviti jedno od drugoga.

Ovdje bismo mogli svršiti kratko svoje razlaganje o Homeru i o sudbini njegove poezije, da uz takvo razlaganje pristaju svi kompetentni učenjaci. Zato neka se čuje i drugo mnijenje.

Budući da su vijesti iz starine o Homeru nepouzdane i različite medju sobom, dapače i protuslovne; budući da se je pismo u Grka počelo rabiti gotovo dva stoljeća poslije Homera te se drži, da jedan pjesnik nije mogao bez pisma niti sam izvesti onolikih eposa, koliki su Iliada i Odysseja, pa ma se i reklo, da su oni za polovicu bili manji, niti ih drugima predati; budući da se je Homer prije Pisistratovih vremena pjevao po narodu samo čestimice; budući da je Pisistratova komisija iz različitih pisanih tekstova sastavila jedan tekst — zato mnogi učenjaci misle, da su današnja Iliada i Odysseja bile u prvo vrijeme svoje narodne pjesme od prilike onakve, kakve su naše narodne o Kraljeviću Marku, da pjesnika Homera nije nikada bilo, da je istom Pisistratova komisija sastavila u dvie cjeline te narodne pjesme, za koje je grčki narod mislio, da su od Homera.

Prvi učenjak, koji je to u glavnom uztvrdio, bio je Fr. A. Wolf. Njegova vrlo lijepim latinskim jezikom i s velikom marljivošću pisana knjižica: „Prolegomena ad Homerum“ izišla je na svijet god. 1795. Ona je pala medju duhove učenjačke po Njemačkoj, a i po ostaloj Europi u prvi mah kao bomba; svi su se zadivili smionome skeptiku, koji se je usudio potresti vjerom svih vremena u Homera, za kojega nitko nije prije dvojio, da je doista njekada živio. Konac osamnaestoga stoljeća prijao je takvim tvrdnjam; onda je bilo u modi pristajati uz mnijenja, koja su drmala dotadanjom vjerom. Zna se, da je toj modi bila domovina Francuzka, gdje su enciklopediste bez ikakva okolišanja podvrgavali kritici bibliju, koja je do onda bila

knjiga sveta i nikomu nije padalo na um ne vjerovati joj. Malo po malo su gdjeki učenjaci počeli pomnjivije izpitivati Wolfove razloge i počeli su se uvjeravati, da oni baš nijesu onoliko tvrdi i nepomični, kako se je izprvice mislilo. Znatno je, da su proti Wolfovoj teoriji bili pjesnici Goethe i Schiller, koji su kao veliki pjesnici jamačno bili isto toliko pozvani, da o Homeru kažu svoju riječ. Goethe je u prvi mah pristajao uz Wolfa, ali je poslije mirna promišljanja zabacio njegovu teoriju, a Schiller je upravo rekao, da je ta teorija barbarska.

Od Wolfovih našljednika spominjemo Lachmanna i Kirchhoffa. Onaj je prvi dokazivao, da Iliada, kakvu ju mi imamo, nije ništa drugo nego sbor od 17 što manjih što većih narodnih pjesama, a tomu je u kasnija vremena dodan konac 23. i čitavo 24. pjevanje. Kirchhoff se trudi dokazati, da ni Odysseja nije pjesma jedinstvena niti od jednoga pjesnika; on uči, da je njetko spjevao vraćanje Odyssejevo na Ithaku, a poslije je drugi njetko dopjevao epos o dolazku Odyssejevu na Ithaku i o njegovoj osveti protiv prosaca pa je on taj epos spojio s onim starijim. Poslije je opet, veli Kirchhoff, njetko izmedju 660. godine i 580. ta dva spojena eposa preradio, a napokon je Pisistratova komisija toj preradbi gdjegdje štogod dodala. (Vidi o svem tome: Bergk, ibid. 512 i dalje.)

Dokazivanja su njekojih Wolfovih našljednika vrlo oštroumna, ali je šteta, gdje se tolika oštroumnost troši oko stvari, koja se ne da dokazati. Wolfova teorija gubi sve to više terrain i učenjaci počinju uvidjati, da vjera u Homera kao povjestničku osobu nije baš onako slaba, kako hoće Wolf i njegovi našljednici. Nama se čini ta vjera u najgorem slučaju isto toliko vjerojatna koliko i vjera Wolfova. Ako se ono, što smo mi razlagali o Homeru, ne da sve dokazati s podpunom sigurnosti, ali je čovjek svakako manje puta prisiljen izmišljati nove hipoteze, samo da obrani milu si ideju. Čudno je, da je ta teorija došla na um čovjeku pod konac prošloga stoljeća; da je ona tako čvrsta, kako još mnogi misle, zar ona ne bi sinula već u starom vijeku onako svijetlim umovima, kakvi su bili Ari-

stotel i Aristarch, koji su bili Homeru i njegovom vremenu puno bliže nego smo mi! Medju starim Helenima bilo je filosofa vrlo originalnih i vrlo smionih, bilo ih je, koji su se smijali ostalomu svijetu, što vjeruje u eksistenciju bogova, koji su svu vjeru ljudsku u bogove držali izmišljotinom, ali nikoji njih nije pomislio nijekati eksistenciju Homera.

Ovim se ne misli ni iz daleka uzkratiti dužno priznanje Wolfu i njegovim našljednicima. Sve ako se u budućnosti i pokaže, da su njihova mnijenja kriva, da su na stranputici, opet im nitko živ neće moći poreći zaslugu, da su baš oni puno doprinesli, te se je mnoga tmina u homerskom pitanju razsvijetlila, te mi danas puno bolje razumijevamo Homera, nego li su ga razumijevali prije sto godina.

ODYSSEJA.

Prvo pjevanje.

Bogovi viječaju. Athena sokoli Telemaka.

Onoga, Muzo, mi poj previjánca, koj se veòma
Puno potézao grad razòrîvši trojanski sveti;
Grade je vidio mnoge i spoznao ljudske je misli,
Mnoge je nà moru jade pretrpio u srdcu svomu
Za svoj se mučeći život, za povratak svojih drugóvâ.
Al njih ni time — spasit želéći ih — ne spasi ipak;
Sami bo nadjoše smrt rad drzkoga svoga grijeha
Jesti idući stado, ludjaci, Hyperióna
Helija, koji im dan povraćénja za vazda uze.
I nama o tom svemu pripovjedi, Zeusova kćeri.
Koji prijekoj smrti izmakoše, oni su doma
Svi već bili moru ukloniv se ì ratu jurve.
Jedino njega, svog povraćenja željna i žene,
Gospodja Nympha Kalypsa, medj božicam' božica prava,
Držaše u špilji dubkoj željéći, muž da joj bude.
Ali kad godine minu i ono nastupi ljeto,
Kojega njemu bozi odrediše povratak doma
Nà otok ithački — ni tu medj milima boraveć svojim'
On se ne presta borit — tad bozima bude ga žao,
Al Posidónu ne, i bogoliki dok se Odyssej
U zemlju ne vrati svoju, na njèga se srdjaše ljuto.

Medj Aethióplјane on je zaputio daleke bio, —
Koji su sv'jeta na kraju i koji se na dvoje d'jele:
Jedni, gdje Helij zailazi, drugi, gdje uzlazi Helij —
Volujsku, janjeću on hekatombu dà prîmî tudjer;
Tuj se veselio sjedeć na gostbi; drugi se pako
Skupili bozi bili u dvorima Zeusa Olympskog,
I njima otac ljudi i bogova besjedu počne, —
Jer se nezazornog sjeti Aegìstha u srdcu svomu,
Sin Agamemnonov Orest, daleko na glasu, je njega
Ubio — i njeg se sjetiv progovori bozima vječnim:
„Aj koliko se tuže na bogove smrtnici ljudi!
Od nas bo vele, zla da dolaze, à jade sami
Spremaju mimo sudbìne grijehom i drzkošću sebi.
Tako se mimo sudbìne Aegistho Atridovom ženom
Bračnicom oženi, a njeg na povratku njegovom ubi
Znajući, da će i sam zaglaviti, jer mu rijèsmo
Poslav skoroteču mi oštrovidnog Hermiju k njemu,
Neka se ne ženi njom, nek njenog ne ubija muža,
Jer od Orèsta će sina Atridu osveta doći,
Kada dodje u napon i svoju kad zemlju zažèli.
Tako mu Hermija reče, al ne mognu njeg nagovorit
Dobro mu misleć, te zato Aegistho kaznu pretȑplje."
Sjajnóka božica njemu Athena odvrati ovo:
„Otče Kronido naš, nad vladárima vladaru prvi,
Što se je onaj mrtav otegnuo, pravo mu, pravo,
I drugi pogini tako, tko počini takova štogodj.
Al za Odyssejem hrabrim u meni kida se srdce,
Nesretnik od prijatéljâ daleko je nevolje pateć
Ća na otoku, koji u vodi stoji, sredina
Gdjeno je morska. Na tom šumovitom otoku stanom
Ljutoga Atlasa kći se nastanila; dȕbljine morske
Njemu su poznate sve, on dugačke stupove drži,
Koji razdvajaju nebo od zemlje. Kći mu jadníka
Svedj zadȑžâvâ plačnog Odysseja, svedjer mu laska,
Mami ga ljubkim riječma, zaborav'jo Ithaku ne bi l';
A on je umrijet gotov, da ì dim samo od zemlje
Opazi svoje, gdje se uzvisuje. Tvoje se srdce
Ne kreće jošte, Zeuse Olympijski! Zar ti Odyssej

Na polju širokom trojskom pri argejskim ladjama nije
Klanice klao te ti ugadjao? Zašto si, Zeuse,
Išao se na njèga razljutit tolìkom ljutìnom?“
Njoj odgovarajuć Zeus nebésâ oblačitelj reče:
„Kakva je, čedo, to iz usta ti riječ izmàkla?
Gdje bih zaboravit ja Odysseja mogo božànskog,
Koji je umom od ljudi odvojio! Klanice on je
Besmrtnim bozima davo, vladarima širokog neba.
Al neprestàncê se na nj zemljodržac srdi Posìdon
Radi Kyklopa, komu Odyssej je izbio oko,
Rad Poliphéma onog bogolikog, koj je od sviju
Kỳklôpâ prvi jakòtôm, Thoósa ga rodila Nympha, —
Koja je kći Phorkyna, vladara trepetljivu moru,
Pošto ù špilji dubkoj obljubio nju je Posìdon —
Od tad Odysseja svedj zemljotres Posìdon od zemlje
Odgoni njegove rodne daleko, al ubit ga ne će.
Nego se dajmo mi dogovòrimo svi, da Odyssej
Vrati se ù zemlju svoju; odustat će òd gnjeva svoga
I sam Posìdon, jerbo prekò volje bogova vječnih
Ne će se boriti moći, nit samac se boriti s njima.“
Sjajnoka božica njemu Athena odvrati ovo:
„Oče Kronido naš, nad vladarima vladaru prvi,
Ako je blaženim milo odlučiti bozima, da se
Povrati u kuću svoju Odyssej umni, a ono
Na Ogygiju mi skoroteču sad provodjáča
Hermiju šaljimo odmah, nek ide ljepokosoj Nymphi
Nepromjènit nam naum doglasiti, da se Odyssej
Ima napokon kući povratit, mukotrpnik pravi,
A ja ću sama poći na Ithaku te ću mu sina
Boljma potàći i ulit junačtvo mu u srdce, pa nek
U skup sazove Achaejce dugovlase, neka se svima
Zagrozi proscem, što neprestance kolju mu plahe
Ovce, — sporohodne vole krivòroge njegove kolju.
Ja ću ga ù Spârtu, ja u pjeskoviti naslati Pylos,
Neka propitkuje milog za otca, ne bi li čuo,
Ne bi li dobar glas o njèmu medj ljudima puko.“
Reče i pod noge sveže Athena podplate krasne,
Zlatne, ambrosijske, koji po vodi i bezkrajnoj zemlji

Jednako nosiše nju, baš vjetar kanda ju nosi.
Koplje ubojno uzme s oštrícem od mjedi ljute,
Veliko, težko i čvrsto; junákâ redove bije
Njim, na koje se kći silnovitog naljuti otca.
Božica podje skoknuv niz glavice gore olympske
I na ithačkom polju kod predvraća kraljevskog stane
Na pragu kraljevskog dvora držéći koplje u ruci.
Licem se učini gost: čelovodja Taphljanà, Mente,
Hrabrene prosce ondje zatèčê; pred vratima oni
Mećući kocke srdce vesèlê svoje veseljem
Sjedeć na volujskih kožah, a volove ubiše sami.
S brzima slugama prosce glasníci upored dvore,
U krčázima jedni miješaju vodu i vino,
Rupčastim spužvama drugi očíšćaju stolove te ih
Meću pred stolce, njeki pak obilno dijele meso.
Božicu prvi od svih bogoliki spazi Telemak,
Jer se medj proscima bio posadio u srdcu bolan
Dičnoga otca na umu držéći, ne će li doći
Te sve prosce razagnat i razsut po kući svojoj
I čast kraljevsku dobit, imetkom svojim zavladat.
Sjedeći u toj misli medj proscima spazi Athenu
I on k predvraću brzo poleti u srdcu srdit,
Što gost dugo čeka pri vratima, pristupi k njojzi,
Za ruku primi ju desnu i kòplje joj mjedeno uzme.
Besjedu započne s njom i prosbori krilate r'ječi:
„Zdrav da si, goste! Dobro ćeš kod nas uživat, već daj se
Najedi prije, pak ćeš kazivati tada, što želiš.“
Reče joj pa ju povede i za njim podje Athena.
Pa kad se u kući oni u visokoj oboje nadju,
Koplje, koje mu bješe u ruci, nasloni uz stup,
Uz stup širok, gladko u kopljište, gdje je Odyssej
Imo mukotrpnik koplja mnogobrojna spravljena svoja;
K stolici krasnoj Athenu povede i umjetnoj pa ju
Posadi na nju tkanje razastr'jev, a pod noge njojzi
Podnožje metne, sebi privuče šareni stolac,
Od prosaca daleko, da ne bi òd vreve težke
Gostu dodijo ručak, medj ob'jestne kada bi zašo.
Tu ga naumi pitat za otca, koj je izbívo.

Zlatnu rukomiju l'jepu na srebrnu podnosu noseć
Služkinja gostu vode donese, da òpere ruke.
I stol gladki uz to protégnu služkinja gostu,
Častna ključarica kruh donese i postavi, k jednu
I druga jela metne ponudjajuć, česa se našlo;
Visoko zdjele držéći, svakovrstnog punane mesa,
Dodje mesosječa k njima i poda čaše im zlatne,
Jedan oglàsnîk okò njih obilazeć točaše vino.
U to u kuću udju i hrabreni prosci; po redu
Posjedaju na stolce i stolice oni; glasníci
Uzmu im vodu tada lijevati na ruke, a kruh
Robinje, noseć ga svaka u košari, stanu dijelit,
A dječaci vrče do vrha napune vinom.
Tada za gotovimi posegnuše rukama jeli.
I kad se oni jela i pića nadovolje jurve,
Onda im na druga opet veselja pomisli duša,
Na pjesmu pomisli ì ples, jer ì tô pripada gostbi.
Prekrasnu kitaru tada oglàsnik Phemiju pruži,
Phemiju, koji je proscem od nevolje pjevao, siljen.
Tada zaforminga pjevač i pjevati lijepo uzme.
Sjajnôkoj onda Atheni progovori ovo Telemak
Glavu priklonivši k njoj, da ne bi čuli ga drugi:
„Hoćeš se, goste, na me naljutiti, što ću ti reći?
Svima je ovima pjesma na úmu samo i glasba;
Lahko je njima tudj bez račúna trošeć imetak,
A gospodaru valjda već odavno bijele kosti
Od kiše gniju na zemlji il motaju vali ih morski.
Ali da njega vide, na Ithaku gdjeno se vrati,
Zlatom ni ruhom ne bi bogatiji marili biti,
Već bi si samo svi poželjeli hitrije noge!
Al njeg je kob zadèsila zla, bez utjehe sad smo;
Pa ma i rekao koji pozèmljàr čovjek, povratit
Da će se ikada on, — al njèmu povratka nema!
Nego mi deder kazuj i reci mi istinu pravu:
Tko li si ti i gdje ti je dom? gdje mati i otac?
Kakva te ladja nanesla na Ithaku? kako su došli
Pomorci s tobom? što se ponòsiše, kojeg su roda?
Jer mi se misliti ne da, da do nas si došao pješke.

Odgovori mi pravo, da znadem, što te sad pitam,
Dolaziš u dom li ovaj sad pr̀vôm, il si već bivo
Milogost i mome otcu? ta ì drugi mnogi tudjinci
Dom su poznavali naš, jer otac dòčekljiv bješe.“
 Sjajnoka na to Athena ovako prihvati riječ:
„Baš ću ti i to sve po pravici kazati pravoj.
Mente sam ja i otcem Anchìalom hrabrim se dičim,
K tomu taphskoga puka radoveslōg ja sam gospòdâr.
S druzima svojima dodjoh na bròdu amo i plovim
Po moru iskričavom, u Temesu blistavo gvoždje
Nosim, da dobijem mjedi u inojezičnih ljudi.
Uz polje ladja je moja, daleko od ithačkog grada,
Pod šumovitim Nejom u Rithru u luci je eno.
Dičimo se, da smo po otcima jur od davnine
Milogost jedan drugom; Laerta viteza starog
Možeš upitat; da u grad ne dolazi, vele za njèga,
Nego daleko živi na zaselku pateći jade
Skupa sa služkinjom starom; i píćem ga ì jelom ona
Dvori, kada mu težka umórnost koljena svlada,
Kad se napuzio dost po vinòrodnu zavojnu vrtu. —
Sada sam došo. Za otca kazivali tvog su, na dòmu
Da svom živi, a s puta ne dadu jošte mu bozi,
Nije bo još sa zemlje Odysseja nestalo divnog,
Već je na debelu moru zaosto na otoku, štono
Stoji u vodi; tu ga osvojiše opaki ljudi,
Divljani okrutni, te ga silìmcê drže kod sèbe.
A sad da tèbi ovdje prorèčêm, kako mi bozi
Meću u srdce sami i kakvu se nadam svršetku,
Premda nijesam prorok ni ù ptice dobar pogàdjâč:
Ne će ti dugo on od postojbine izbívat,
Pa ma ga stiskali baš i željezni okovi, on će
Dovit se povratku znat, ta velik on je domìšljan.
Nego mi sada kazuj i reci mi istinu pravu:
Jesi li ti Odyssejev sin, već mladić tolìki?
Čudno li si mu glavom i očima lijepim sličan!
Nas smo se dvojica često sretávali njekoč, dok nije
Otišo on u Troju, u koju boljari Argejci
I drugi podjoše u širokòbokim ladjama; od tad

Niti sam vidio ja Odysseja, niti on mene."
  Razumni na to njoj Telemak odgovori ovo:
„Baš ću ti, goste, sve po pravici kazati pravoj.
Mati mi veli, sin da sam njegov, ali ja toga
Ne znam, jer nitko sâm ne znade, tko li ga rodi.
Ej da mi sretnim sinom čovjèku ma kàkvu je biti,
Koji je sjedeć na svom imetku dočeko starost!
Nego, koji je od svih nesretniji smrtnijeh ljudi,
Njemu me sinom vele; da znadeš, kada me pitaš."
  Sjajnoka na to Athena ovako prihvati riječ:
„Tebi dosudili bozi nijesu, da ti se za rod
Poslije ne zna, kad te Penèlopa rodi mu takvog.
Nego mi sada kazuj i reci mi istinu pravu.
Kakvi su gosti i kakva gungúla? Koja ti nužda?
Slaviš li svatbu il gostbu? ta nije nà trošak sviju
Gošćenje to, al drzko i ob'jestno reko bih, da se
Goste u kući toj. Razsrdio svak bi se čovjek
Sȑamotu motreći tu, kad medj njih bi pametan došo."
  Razumni na to njoj Telemak odgovori ovo:
„Kad me upituješ, goste, i kada me pitaš o tome,
Njekoč je svakako ova u časti bivala kuća,
Bivala obilna, dok je prebivao u njoj još onaj.
Ali se bozi drugom predomisle radeć nam o zlu,
Više nego li ikog u nevidjelicu bozi
Turiše njega, ni mȑtva toliko ga žalio ne bih,
Da je medj svojimi druzi na trojanskom ostao polju,
Il da je poslije vojne na rukama dragih si umro.
Tad bi mu svi načinili grob Achaejci i time
I sin bi njegov slavu izà njeg stekao velju.
Ali je u šake on neprodičen Harpyjam dopo,
Nevidjen nestade on i nečùven, a plač i tugu
Ostavi meni. Al za njim što cvilim, to mi ni nije
Nevolja jedina, bozi pripremiše jade mi druge.
Jer koliko je godj gospodara otočju silnih:
Sami, Dulichiju i još Zakynthu kitnastom onom
I koliko ih svih po brdovitoj Ithaci vlada,
Svi ti mater mi prose i raztaču kuću cijelu.
A mati niti se može od udaje nećati mrzke,

A nit se udati može, te oni izjedaju kuću,
Pa mi ju troše, te će i mène brzo pogubit."
Pallada njemu Athena progovori srdita vrlo:
„Aj koliko bi sad ti Odysseja, koj je na putu,
Trebalo; rukom on bi na prosce zamahnuo drzke.
Da on dodje i da sprijeda na vratima stane,
Štit na sebi da ima i kacigu ì do dva koplja,
Kakov je bio, kad ga uočih u kući našoj
Prvi put ja, kad pijaše vino i veseo bješe;
Baš se iz Ephyre vraćo od Ila, Mermeru sina! —
Jer u brzìci se ladji i k njemu navŕnu Odyssej
Tražeći otrov ljudma smrtonosan, strijele da si
Mjedene namaže njim, al onaj ne htjede dati,
Jer se je bogova on pobojavao vječnih, al otac
Ipak dade mu moj, jer veoma mu bijaše mio. —
Da ti otac Odyssej medj prosce izadje takov,
Prijeki stigo b' ih udes i ogrkla svatba bi njima.
Ali dakako sve to u krilu bogova leži,
Da l' će se on povratit te u kući svojoj naplatit
Prosce il ne će. Daj se porazmisli, molim te, sada,
Kako bi iz kuće ti poìzrivo tòlike prosce.
Nego pamti der sad i na moje riječi pazi:
Vitezove Achaejce u skupštinu sutra pozovi,
Riječ im ti progovòri, svjedoci nek bogovi budu.'
Deder proscima tamo zapovjedi, da se raztepu,
Materi reci, ako za udajom srdce joj ide,
Neka se vrati otcu u dvore, gospodinu silnom;
Svatba će tamo njoj se priredit i pripravit dárâ
Vjenčanih sila, koliko za kćerkom ide ih milom.
Mudro i tèbe ću sama uputiti, slušat li hoćeš.
Ladju pripremi sa dvaest veslača najbolju svoju,
Podji, da doznaš za otca, koj dugo ti izbiva veće,
Ne bi l' ti smrtnik koji dojavio; ne bi li čuo
Zeusovu Ossu, koja pridonosi ljudima glase.
U Pyl najprije zadji i Nestora divnoga pitaj;
Od tud k Menelaju hodi plavokosom ù Spârtu, od svih
Achaejaca je on mjedènhâljâ došao zadnji.
Ako li čuješ za otca, da živi, da će se vratit,

Još se godinu jednu uztrpi, pa bila ti muka;
Čuješ li pako, da je preminuo, da ga već nema,
Onda ti se treba povratit u otčinsku zemlju,
Naspi grobni mu spomen i s mnogima častma ga mrtva
Tada sahrani, kako valjade, à mater udaj.
A kad to dogotoviš sve i učiniš, onda
U srdcu svom i u duši imadeš ti se dovíjat,
Kako bi u kući svojoj potúći mogao prosce
Il na prijevari il na javnòći; ne djetinji više,
To ti ni prilično nije, kad malen više nijèsi.
Ne znaš li, kakva je slava Oresta zapala divnog
Po svem svijètu, kadno ubílca otčina smače,
Podmuklog onog Aegìstha, koj otca ubi mu dičnog?
I ti se, prijane, daj ojunači, — jer vidim te krasna,
Vidim visoka — da te potómci pohvale jednoč.
Nego ću ja sad k brzoj otići ladji i k svojim
Druzima, koji sȕ valjda već zlovoljni čekajuć mene,
A ti se pobrini za se, na moje riječi pazi."
Razumni na to njoj Telemak odgovori ovo:
„Lijepo smisli mi ti, oj goste, lijepo reče,
Ko što bi otac sinu; zaboravit nikada ne ću.
Ali pričekaj malo, sve ako je sila ti na put,
Da se okupaš u nas, da svoju razveseliš dušu,
Pa se u srdcu vesel povrati ȕ lâdju s darom
Čestitim, vrlo lijèpim; spoménak ti budi od mène,
Kako već milogosta darívati milogost znade."
Sjajnoka božica njemu Athena odvrati ovo:
„Zadržavat me nemoj, užèlih se veće otići.
Ako l' ti srdce veli, da dadeš kakovi dar mi,
Daj mi ga onda ponesti, na povrate kada ti dodjem,
Nego mi lijep izbèri, da uzdarja bude vrijedan."
Tako izrèkâvši riječ Athena sjajnoka ode,
I kao ptica kroz krov prolètje. Telemaku hrabrost
Ostavi u srdcu pa i smionstvo te ga na otca
Jače opomene ona no prije. I spazivši sve to
On se udivi srdcem i posluti, bog da je bio.
K proscima na to odmah bogoliki otidje junak.
Njima je pjevač, slavan veòma, pjevo, a oni

Sjedjahu mučeć; on je o povratku pjevao tužnom,
Što ga Pallada zada Athena Argejcem iz Troje.
  Iz sôbâ čujaše gornjih božanstvenu njegovu pjesmu
Tada Ikarija kći, Penelopa mudra. I ona
Svojemu domu ljestve niz visoke skine se odmah,
Ali ne sama, već uz nju i dvorkinje dvije se skinu.
K proscima kada ona, medj ženama božica, dodje,
Tada uz dovratnik stane dvorànê gradjene čvrsto,
Njoj na obraza oba ubràdâč bijeli bješe,
Na obje strane joj stane po dvorkinja čestita jedna.
Zaplače na to ona i prosbori božjem pjevaču:
  „Pjesama mnogo, oj Phemiju, znadeš, što ljude vesele,
Bȍgôvâ djela znadeš i ljudi slavljena pjesmom;
Takvu im zapjevaj pjesmu medjù njima sjedeć, a oni
Pijući vino nek šute; od ove žalostne pjesme
Ti odustani, koja u grudima tare mi srdce
Uvijek; meni bo tuga bez prebola osvoji dušu;
Mužke glave mi nema, a spominjem vazda se onog,
Komu se slava daleko u Helladu razli i Argos.“
  Razumni na to njoj Telemak odgovori ovo:
„Majko, čemu li milom pjevaču pjevati braniš,
Za čim mu srdce se diže? nijèsu krivi pjevači,
Nego je krivac Zeus, koj radljivim ljudima daje
Svakome po volji svojoj, što uzhtije. A tom pjevaču
Zamjere nije, ako o danajskoj zlopati pjeva.
Ta u svijetu ljudi pohvaljuju najviše pjesmu,
Koja ih, kad su u skùpu, novotom svojom veseli.
Nego se strpi srdcem i dušom; slušaj pjevača,
Dan bo se povratka nije Odysseju zameo samom,
Ta on se i mnogim drugim junacima zameo davno.
A sad u kuću podji i svoje sgotavljaj posle
Uz stan i preslicu, i daj zapovjedi dvorkinjam svima,
Neka idu za poslom. Mužkarcem patri govorit
Svima, a najvećma meni, jer u kući ja sam gospodar.“
  Mati se udivi tomu i opet se u sobe vrati,
Jer si razumnu riječ sinovlju u srdce uzme.
U sobe gornje ona uzašavši s družinom ženskom
Plakati uzme mužem za svojim Odyssejem dragim,

Dok joj sjajnoka sankom Athena ne dirne oči.
 Po sjenovitih tad se po dvorih uzviču prosci,
Svakoga osvoji želja s Penelopom počinut mudrom.
 Razumni na tom njima Telemak započne riječ:
„Prosci ob'jestni vrlo i žestòki matere moje,
Sada se gostimo, sad se vesel'mo, nek ne viče nitko,
Jer je naslada prava pjevača slušat ovakvog,
Kakov je ovaj svome po glasu bozima sličan.
A sutra zorom da smo u skupštini svi na sijèlu;
Tu ću se slobodno na vas okosit i reći vam, da se
Iz kuće selite ove, da gostbe si spremate drugdje
Trošeć imetak svoj naizmjèncê po kućah svojih.
Ako l' vam pako se čini, ugodnije ì bolje da je
Jednog čovjèka raztočit imetak bez naplate svake,
A vi ga trošite, a ja zazivat ću bogove vječne, —
Ako li daje Zeus te imáde odmazde djelu, —
Ne bi l' bez naplate i vi u ovoj propali kući.“
 On im dorèče, a prosci ugrizu ustne si zubma
Te se začude, kako Telemak smiono sbori.
 I sin Eupithov njemu Antinoje prosbori ovo:
„Bozi te doista sami, Telemače, pute i uče
Oholoreku biti, govoriti smiono nama.
Ne dao tebi Kronìôn, na ithačkom ostrvu da nam
Uzbudeš kraljem, kako po otcu tvomu te ide!“
 Razumni na to njemu Telemak odgovori ovo:
„Da l' ćeš se na me razsrdit, Antinoje, što ću ti reći?
Ja bih hotio primit od Zeusa kraljevstvo ovo.
Misliš li ti, da kraljevstvo zlo na svijetu je prvo?
Nije kraljevati zlo, ta vladaru obogati brzo
Svakim obiljem kuća; od svíju je častniji vladar.
I drugih achaejskih ima knezóvâ starih i mládih
Mnogo na ithačkom ovom na ostrvu, koj je u vodi,
Svaki bi od njih zavlado, kad umrije divni Odyssej;
Negó u kući našoj gospodar sâm ću ja biti
Kući i družini, koju Odyssej mi zarobi njekoč.“
 Njemu Polybov sin Eurymak reče unátoč:
„Tko li će jednoč ovom na ostrvu, što je u vodi,
Vladati, to u krilu, Telemače, bogova leži.

Budi imetak ti tvoj i u kući vladaj si svojoj.
Nema čovjeka, koji silovito mogo bi tebi
Otet imetak, dokle na Ithaci stanuju ljudi.
Nego sada te želim upitati zà gosta onog,
Dragoviću oj moj, odákle je, kojom domájom
Diči se on i gdje mu je rod, gdje otčinsko polje?
Nosi l' ti morda glase o otcu, da dolazi veće,
Ili ga svoja nužda navèla, da ovamo dodje?
Brzo je on odavde pohítio, počeko nije,
Da ga poznamo; nije na rdjava obrazom nalik."
Razumni na to njemu Telemak odgovori ovo:
„Povratak otcu se mom, Eurimače, zameo posve,
Dodju li glasovi od kud, već nikakvom vjerovat ne ću,
Niti ću mariti više za proročtva, ako li mati
U kuću vrača kakvog pozove i pitat ga stane.
Taphljanin onaj je čovjek i milogost mojega otca,
Mente je on i otcem Anchialom hrabrim se diči,
K tomu taphskoga puka radoveslog on je gospodar."
Tako reče Telemak i u srdcu božicu spozna.
Prosci se pako na ples okrenuše ì pjesme ljubke,
Te se veseliše tako, dok nije ih večer zatèkla.
Večer u tòliku kad jih veselju omrkne crna,
Tada spavati podju kud kojega bijaše kuća.
A sam Telemak podje u thalamos visoki, koji
Bješe u prekrasnom dvoru na poglednom sagradjen mjestu.
Onamo u postelj podje promišljajuć u srdcu puno.
S gorućim lučima njega sprovede Euryklija vrla,
Kojano Opa kći Pisonorovog sina je bila;
Svojim blagom je nju Laerte kupio njekoč,
Dok je u prvoj bila mladòsti, za vòlôvâ dvaest,
I nju je u kući svojoj poštívo ko čestitu ženu,
Al je ne obljubi nikad u krevetu žene se bojeć.
Ona ga s lučima žarkim sprovèdê; ona ga od svih
Rȍbinjâ ljubljaše više, malèna ga hranjaše ona.
On tad otvori vrata od thalama sazdanog čvrsto,
Zatim na postelj sjedne i svuče tanahni hiton,
Pa ga pametnoj baki dodade u ruke tada.
Ona hiton složi i poravni spretno i na klin

Objesi, koji je stajo uz izdjeljan lijepo krevet.
Onda iz thalama podje, biòčugom srebrnim vrata
Pritvori i sune remen, prijèvôrnicu da drži.
Čitavu noć Telemak ogrnuv se ovčinom mehkom
Mišljaše misli o putu, koj naznači njemu Athena.

Drugo pjevanje.

Ithačani vijećaju. Telemak odlazi na put.

Kad se ranoranka zora ružoprsta pomoli jurve,
Mili Odyssejev sin iz kreveta poskoči brzo,
Nadjene haljine na se i na rame naoštren baci
Mač i na noge b'jele privezavši podplate krasne
Van iz thalama ode ljepotom na boga nalik.
I on zapovjedi odmah glasníkom jasnoglasnim svojim,
Neka u skupštinu oni dugovlase zovnu Achaejce.
Zvahu glasníci i narod veòma grnjaše brzo.
Kada se sàberu i kad na izkupu svi se već nadju,
S mjedenim kopljem u ruci Telemak se zaputi u skup,
Ne podje sam, već i psa brzíća do dva za njíme.
Njega božanskom milotom Athena obaspe svega.
I kad stupaše bliže, tad diviše svi mu se ljudi.
Sjedne na otčin stolac, starjèšine ugnu se njemu.
Medj njima počne tada Aegỳptije vitez govorit,
Koga je svinula starost, al premnogo pamćaše starac.
Sin mu s bogolikim njekoč Odyssejem pošo je mili
U širokobokih ladjah u Ilij, — gdje lijepih kažu
Konjâ, — sin mu Antiph kopljonoša. U špilji dubkoj
Divlji ga ubio Kyklop prirediv ga zà zâdnju gostbu.
Trojicu imo je još sinóvâ, a od njih Eurìnom

Udruživo se s prosci, a dvojica radiše otcu,
Ali je starac za ònîm i uzdiso ì jeco svedjer.
I tad zaplakav za njim progovori ì reknê ovo:
„Narode ithački, čuj, da sada nješto vam kažem.
Nisu se kupili ljudi na izkup ni na sijèlo,
U širokobokih ladjah od kàko ode Odyssej.
Tko li nas sakupi sad? mladíću nije li komu
Skupit nas od nužde bilo, il starijem kojemu morda?
Nije li začuo glas, da povraća naša se vojska,
Pa nam ga kazati hoće, jer od svih dozna ga prvi?
Ili će narodu stvar pripovjedit drugu i javit.
Čestit će, mislim, bit, blagoslòven da je i dobro
Svakakvo dao mu Zeus, za čime srdce mu ide!"
Reče i znàmênju tom se Odyssejev sin poveseliv
Ne htjede sjediti dulje, govoriti narodu htjede,
I usrèd skupa stane, te u ruke pruži mu žezlo
Glasnik Pìsénor, koj po razúmu svjetovat znaše.
Besjedom takne svojom Telemak najprije starca:
„Onaj sam, blizu sam, starče, ta ì sam ćeš uvidjet odmah,
Koji sam skupio narod, obuzima najljući bol me.
Niti sam začuo glas, da povraća naša se vojska,
Da vam ga kazati hoću, jer od svih doznah ga prvi,
Niti ću narodu stvar pripovjedit drugu i javit;
Moja me nevolja sili govoriti, koja se sleže
Dvojako na moj dom, jer izgubih valjanog otca,
Koji vam bijaše kralj, al dobar kao što otac;
Ali drugo je zlo još ì veće, koje će brzo
Upropastit mi kuću i uništit sav mi imetak:
Mater moju prosci salećuju, ona ih ne će;
Sve su sinovi to boljárâ našijeh mili.
Oni se protive u dom Ikàrija, njezina otca,
Poći, da daruje nju vijenom i po volji svojoj,
Koji mu omili, onom za ženu kćer da si dade.
Nego se svedni oni vrzavaju po kući našoj
Koljući volove naše i ovne i pretile koze
Pa si gotoveć gostbe, izpijajuć žarkasto vino
Bez brige; oni nam mnogo potrašaju, jer ne imade
Muža, kakov je bio Odyssej, da ukletvu skine,

A mi je skinuti jaki nijesmo, pa za cijèlo
Bit ćemo slabi i od sad i nevješti junačkom poslu.
Samo da snage imadem, alà bih branio sam se!
Doista nesnosan razor; sramota je, kuća da tako
Propada moja. Znajte za zamjeru kakovu sami,
Susjeda barem se drugih zastídite, koji na blizu
Stanuju do nas. Bojte božanske se srčbe, da ne bi
Srditi bozi na vas okrenuli zločine vaše.
Tako vam svima Zeusa Olympskog i Themide one,
Kojano ljudska vijèća razpršuje, koja ih skuplja,
Molim vas, prestante jednoč i sama me pustite, nek me
Jadovna izjeda tuga, već ako uvr'jedi ljuto
Nazuvčare Achaejce Odyssej, vrli moj otac,
Pa sad se svetite meni vrijèdjajûći me ljuto,
Ove usteći na me. A mèni bolje bi bilo,
Da mi trošite vi imetak ì stada moja.
Kad biste izjeli vi to, bez naknade ostao ne bih,
Jer bih išo po gradu i sviju bih vas se navezo,
Tražeći svoje imanje, dok ne biste vratili sve mi;
A ovako mi dušu neprestanim punite jadom."
  Tako im reče ljutit i žezlo na zemlju baci,
Suza mu iz oka vrcne, a narod obuzme žalost.
Svi zašutješe tada, usudio ne bi se nitko
Nemilu na to riječ Telemaku koju odvratit.
Nego Antinoje sam odgovori njemu ovako:
  „Što si, Telemače, reko goropadan i oholorek?
Čemu nas grdiš, hoćeš da ruglo navežeš na nas?
Achaejski prosci ništa nijesu ti krivi, već tvoja
Mati mila je kriva, u lukavstvu svakome vješta.
Tri su godine prošle i četvrta prolazi brzo,
Od kad zavarava ona Achaejcima srdce u grudma,
Nađe svakome daje, obećava svakome od nas.
Glasove šaljući svima, al za drugim srdce joj ide.
K tomu prijevaru ovu u umu zamisli svome:
Namjestiv veliki stan u megaru svojemu uze
Tanko i široko tkati te ovo prozbori nama:
„„Mladjani moji prosci, kad umrije divni Odyssej,
Nemojte dan uskoriti taj, kad udat se imam,

Dokle ne sgotovim faros Laertu vitezu grobni, —
Da mi uzalud predja ne pogine, — dokle ga nije
Prebolna sgrabila smrt i sudbìna strašna, da ne bi
Zamjerit Achaejke meni uzmògle govoreć, da muž,
Koji je stekao mnogo, u zemlji bez pokrova leži.""
Tako je rekla, te se pokorismo junačkim srdcem.
Od tad ȕza stan tkaše uz velik po danu; po noći
Opet bi sve razriješila to uz goruće zublje.
Tako je troljetnom znala Achaejce prijevarom varat,
Al kad se četvrto ljeto primàče i dodjoše Hore,
Tada nam ženska jedna pripovjedi znajući za sve,
Te ju zatekosmo, gdjeno razrješuje lijepu predju.
Tako ju prisili nužda i nerada dovrši poso. —
To ti je odgovor nas prosaca, da znadeš i imaš
Sve to na umu, pa i Achaejci svi to da znadu.
Iz kuće odpravi mater i reci joj, neka se uda,
Za kog otac joj želi i koji je ugodan njojzi.
A dokle mučila bude još od sad achaejske sine,
Koja je vješta u duši, — Athena ju obdari odveć —
Prekrasna umijuć djela i úmom se lijepim dičeć
Pa i lukavstvom; takva od žena davnašnjih nije
Nikakva bila niti ljepokose Achaejke one:
Tyra niti Alkmena nit òvjenčâna Mykena;
Od njih dovíjânjem nȅ bî Penelopi nikoja ravna,
Ali se nije ni ona dovinula svojemu dobru.
Dotle će tebi prosci izjedati blago i živež,
Dokle mislila bude ovako, kako joj bozi
U srdce misao meću. Dakako, slavu si time
Čini, al i tvoj mnogi imetak uništuje time.
A mi se nećemo razić na posle nit ikuda drugud,
Dokle ne podje za kog Achaejca, za kojeg ju volja."
Razumni na to njemu Telemak odgovori ovo:
„Kako ću na silu onu, Antinoje, iz kuće maknut,
Koja me rodi, koja i odgoji? Moj u tudjìni
Živ ili mrtav je otac; Ikàrija mučno ću platit,
Ako li drage volje odašaljem mater si k njemu.
Tada mi eto jâdâ od otca njezinog jednih,
Drugih od demona, kada zazove Erinyje strašne

Mati iz kuće iduć; od ljudi mi zamjere eto.
Zato joj riječi takve izustiti nikada ne ću.
Ako l' vas možebit same u duši štogoder boli,
Iz kuće selte se ove i gostbe si spremajte drugdje
Trošeć imetak svoj naizmjèncê po kućah svojih.
Ako l' vam pako se čini, ugodnije ì bolje da je
Jednog čovjèka potrošit imetak bez naplate svake,
A vi ga trošite, al ja zazivat ću bogove vječne,
Ako li daje Zeus te imade odmazde djelu,
Ne biste l' propali i vi bez naplate u kući ovoj."
Reče Telemak i njèmu gromoglasnog po volji Zeusa
Do dva tada s vrška planìne orla polètê.
Uz vjetar letješe oni obojica izprva leteć
Jedan uz drugog blizu, razpúštajûći si krila;
Ali kad iznad sredine punoglasne skupštine dodju,
Tada zaokruže krug i krilma se uzmašu nad njom,
Pogledju na glave svima i kòbiti propast im uzmu,
Pa si jedan drugom odrpaju vrate i lica,
Te se na desnu stranu zalètê viš gradskijeh kuća.
Ljudstvo se začudi pticam, kad svojim ih opazi očma,
Te se u srdcu stane domíšljati, što li će biti.
Tada Mastorov sin Halitherse, vitežki starac,
Počne govoriti; on je vršnjake nadmášio svoje
Ptičji poznavajuć let i budućnost umijuć kazat;
On im dobro želéći progovori ì rekne ovo:
„Čujder me, ithački puče, što kazati sada vam želim;
Proscima najviše hoću da rečem, pripovjedim štogodj.
Na njih se nesreća strašna strovaljuje, jerbo Odyssej
Nije od milih više daleko, već blizu je njegdje
I svim ovima snuje ubistvo i smrt im svima,
Al će i drugi mnogi bijèdê dopasti, koji
Ithačkom ostrvu živu na poglednom. Nego ded prije
Mislimo, kako nam prosce savladati valja, il sami
Nek se savladaju, tim će poslužiti samima sebi.
Ja sam proročtvu vješt i proričem umijuć dobro:
Već se je sve i onom izvršilo, kako mu njekoč
Ja prorícah, kad su u Ilij ono Argejci
Krenuli, s njima je tamo Odyssej dosjetljivi pošo.

Rekoh mu, da će puno pretrpljet i družtvo izgubit,
Pa će se vratiti doma za dvadeset godinȧ istom;
Nitko ga ne će prepoznat, a sada se svršava sve to."
Njemu Polybov sin Eurimak reče unátoč:
„Odlazi, starče, kući i ondje dječici svojoj
Pogadjaj, ne bi l' ih zlo ne zadèsilo kakvo od sada.
Ovo ću pako ja pogoditi bolje od tèbe.
Pod sunčànima zrakam' imade ptica ti puno,
Ali od kobi sve nijesu: Odysseja pako
Nestade u tudjìni daleko; ej propao da si
I ti s njim te toliko proríco, govorio ne bi
Ni razdraživo ne bi Telemaka ljutita jurve
Od njeg se nadajuć, ne bi l' darívao darom ti kuću.
Nego ću nješto ti reći i tako će doista biti.
Ako li toga mladića podbodeš, mnogoznalče stari,
Svojim riječma, te se razsrdio bude, otežčat
Život će tada njemu baš samu najprije time, —
Al tim si ništa ne će učiniti moći, — a na te
Udarit ćemo globu, oj starče, sve će te srdce
Boljet, kad plaćao budeš i tako ćeš jàdovat težko.
A Telemaka sam pred svima upućujem evo:
Materi svojoj neka zapovjedi k otcu se vratit;
Svatba će tamo njoj se priredit i pripravit dárâ
Vjenčanih sila, koliko za kćerkom ide ih milom.
Jer se drugačije meni ne čini, da će odustat
Achaejski sinovi mučne od prositbe, jer se baš nikog
Mi ne bojimo, niti Telemaka, prem je govòrljiv.
Nije nas brige niti za proročtva, koja se sbiti
Ne će, a ti ih sboriš i tako nam sve mrži bivaš.
Svu ćemo kuću mi poizjest, a naknade ne će
Tomu biti, dok ona Achaejce zatezala bude
S udajom svojom, a mi očekujuć svedj' se za njenom
Nàtječêmo vrlìnom, za ženama nejdemo drugim',
Kojima svakomu nas bi vrijedno se bilo oženit."
Razumni na to njemu Telemak odgovori ovo:
„Čuj me, Eurimače, ti i prosci me ponosni čujte,
Ne ću vas više ja moljakati nit vam govorit,
Jer sve bogovi to i Achaejci sve to već znadu.

Nego mi dvadeset dajte drugara ì lâdju brzu,
Tamo i ovamo tî da drugari putuju sa mnom.
Jerbo ù Spârtu idem i u Pyl pjeskoviti idem,
Ne bih li dozno za otca, koj dugo mi izbiva veće,
Ne bi l' mi smrtnik koji dojavio, ne bih li čuo
Zeusovu Ossu, koja pridonosi ljudima glase.
Ako li čujem za otca, da živi, da će se vratit,
Još ću se godinu dana uztrpljet, pa bila mi muka;
Čujem li pako, da je premínuo, da ga već nema,
Onda mi se treba povratit u otčinsku zemlju,
Nasut ću grobni mu spomen i s mnogima častma ga mrtva
Ja ću sahraniti, kako valjade, mater ću udat."
To dorekavši sjedne Telemak i medj njima usta
Mentor, nezazornog drug Odysseja, kojino njemu,
Kadano idjaše na put, cijelu povjeri kuću,
Starca da sluša on i ù kući stalno sve čuva.
On im dobro želéći progovori i rekne ovo:
„Čujder me, ithački puče, što kazati sada vam želim.
Ne bio mȉlostiv, blag ni ne bio mekan od sada
Nikoj žezlonoša kralj, ne poznávo ù srdcu pravde,
Nego bio zao, bezakonje gradio svako;
Kad se od sviju božanskog Odysseja ne sjeća nitko,
Kojima vladaše on, kao otac im bijaše mekan.
Napržitima ja nenavidan proscima nisam,
Koji nasilje čine podmúklost tajeć u duši.
Glavom se svojom svi poigravaju oni silìmcê
Dom Odysseju trošeć i veleć, da vratit se ne će.
Nego drugima ljudma zamjeravam, koji sjedíte!
Šuteći svi i nikoji vas ukoriti ne zna
Šaku ovih prosaca; tolìki mirno stojíte!"
Njemu Euénorov sin Liokrit rekne unátoč:
„Što si, Mentore, ludi, grozoviti, rekao te nas
Potičeš, da bismo mi se umirili? Ali je muka,
Ako i poviše ima junaka, o gostbu se borit.
I sam Ithačan da se Odyssej povrati amo,
Da nas ponosne prosce zateče, gdje se častímo,
Te nas iz kuće htjedne izagnati, ne bi se žena,
Koja ga čekaše dugo, veselila, što joj je došo,

Nego bi strašan udes Odysseja snašao, pa ma
S mnogima druzima došo; nijèsi rekao pravo.
Nego, narode, daj se raztrčimo svaki na poso;
Ovog će na put Mentor podbadati i Halithèrse,
Koji se družiše oba i s otcem njegovim davno.
Al ja mislim, on će na Ithaci sjediti dugo
I slušat glase, a na put zaputiti nikada ne će.“
Reče Liokrit to i brzo skupštinu razspe,
Pa se u kuće svi poraztrču, svaki u svoju,
U kuću pako božanskog Odysseja otidju prosci.
A Telemak podje daleko na obalu morsku,
Opere ruke sinjoj u vodi, zazòvê Athenu:
„Čuj me, božice, koja unìšla si u dom nam jučer
Te mi u ladju stupit naložila, da se zavezem
U maglovito more, da doznam, kad će se vratit
Otac, koj izbiva dugo, al zatežu sve to Achaejci,
Najvećma pako prosci u svojoj zloj obijèsti.“
Tako se pomoli on i Athena se približi k njemu;
Mentoru bješe nalik po uzrastu, a i po glasu;
Besjedu započne s njim i progovori krilate rieči:
„Ne ćeš, Telemače, biti nerazboran ni plah od sàda,
Ako se u srdcu tvom učvrstila otčina dična
Hrabrost, kojom je on i radit i sboriti znao.
Tada ti put tvoj ne će bez uspjeha, zaludan biti.
A nijèsi li njegov, Penelopin n'jesi li porod,
Onda ne mislim, da ćeš izvršiti, što si sad nakan.
Otcima svojima ravnih sinóvâ malo imade,
Više je, koji su gori od otca, boljih je manje.
Ako li ne budeš plah i nerazboran od sad i ako
Nije Odyssejev um iz tebe izčezo sasvim,
Onda je nade, da ćeš izvršiti ì tê si posle.
Zato bezumne prosce za sada ostavi, nek im
Po volji bude, nijèsu ni pravični nì ûmnî oni,
Za smrt ne znaju oni, nit znádu zȁ crnu Keru,
Koja je već im blizu, da za dan pomori sve ih.
A put, na kòji si nakan, zatezati ne će se dulje.
Ja bo sam prijatelj tebi po otcu tvojemu, te ću
Brzu ti pripravit ladju, zaputiti skupa ću s tobom.

Nego u kuću sada medj prosce valja ti zaći
I prirediti jela i spremit u posude sva ih;
U amfiforéje vino pa ì brašno, okrepu ljudsku,
U čvrstu mješinu stavi; po národu ja ću posabrat
Druge svojèvôljce brzo. Na Ithaci oblitoj morem
Novih i starih ladja imade dobráno, i od njih
Najbolju sam izabrat ću ja i tada ju brzo
Mi ćemo spremit i na njoj zaplovit u široko more."
Tako Zeusova kći Athena kaza i stàjat
Ne htjede dulje Telemak, kad začuje riječ božànsku.
I kući podje svojoj, a u srdcu bijaše bolan;
Napržite prosce zateče, gdjeno sa koza
U kući sadiru kože, gdje krmke prže u dvoru.
A Antinoj se smijuć u súsret Telemaku podje,
Stisne mu ruku, riječ progovori ì klikne njemu:
„Nemoj, Telemače, sada goropadan i oholorek
U srdcu smišljati svom ni rijèči nì djela hudih,
Nego mi ì jedi i pij po predjašnjem svom običáju.
Sve će već to ti učinit Achaejci i tèbi će spremit
Ladju i drugove sve po ìzbor, da štò prije dodješ
U Pyl presveti, ne bi l' za otca ponosnog čuo."
Razumni na to njemu Telemak odgovori ovo:
„Kakvi ste prkosni, ja se, Antinoju, šuteći s vama
Nikako gostit ne mogu nit miran se s vama veselit.
Ili nije l' vam dosta, oj prosci, što ste imetak,
Dok bjeh ludo dijete, potrašali obilan, krasan?
A sad kada sam velik i slušajuć riječi drugih,
Kad sve razabirem i kad u grudi mi srdce se diže,
Nastojat ću, da na vas navučem zlopake Kere,
Il ja otišo u Pyl, il ostao ovoj u zemlji.
Idem — zaludan put mi, za koji vam velim, bit ne će; —
Idem suputnik, jerbo vesláčâ nì lâdje nemam
Svoje, tako se vama učinilo, da će bit bolje."
Reče i ruku svoju iz rúkê lahko izvuče
Proscu Antinoju; drugi pripremajuć po kući gostbu
Njemu se rugahu te ga riječma grdiše ružnim.
I ovako njeki mladíćâ drzovitih reče:
„Nama o glavi alà Telemak svima li radi!

Il iz pjeskovitog Pyla dovèsti će kog pomoćnika,
Ili ìz Spârte, kad se uzžurio tòliko strašno.
Ili u mekote hoće otići Ephyrskog grada,
Pa će odande donesti dušogubnih otrova kakvih
Te ih u čašu nama ponasuti ì sve nas skončat!“
A ovako drugi mladića drzovitih reče:
„U širokobokoj ladji daleko bludeć od svojih
Tko zna, ne će li nestat onako kao Odyssej?
Tim bi nam samo on pomnožio poslove naše,
Jer bismo tad imetak pod’jelili ì kuću dali
Materi njegovoj, a s njom i ònom, za kog se uda.“
Tako mu reknu, a on u thalamos otčinski sadje,
Širok, s visokim podom, gdje sgrnuto bijaše zlato
I mjed; ȍdjêćâ tu u ormarima, mirisnog ulja
Bijaše puno, vino u bačvama stajaše, staro
Pitko i sladko, napítak božanski nepom’ješan ničim;
Uz zid se bačve po redu prislonile, ako l’ Odyssej
Kući se ikada vrati pretrpljevši množinu jâdâ.
Bila su vrata tu na ključeve složena tvrdo,
Dvokrilna vrata; noću i dànjom ključarica bješe
Tu i čuvaše sve vještinom i pameću svojom,
Čuvaše to Eurỳklija, kći Pisenórovog Opa.
Nju u thalamos zovne Telemak i ovo joj reče:
„Majo, otidji u amfifòreje zagrab’ mi vina
Sladkog, najboljeg baš iza onog, koje još čuvaš
Misleć na zlosrećnog muža Odysseja, Zeusovo čedo,
Ne će l’ se vratiti kad umaknuvši smrti i Keram.
Amfifòrejâ dvanajst natoči ì sve ih pokrij.
Ti mi ì brašna uspi u mjehove sašite dobro,
Dvadeset dà budê mjera raztučena u mlinu brašna,
Sama za to znaj i pripremi ù rpu sve to,
Na večer bo ću doći i uzeti, kada mi mati
Uzadje u sobe gornje na počinak misleći leći.
Jerbo u Spartu idem i u Pyl pjeskoviti idem,
Ne bih li kako glas o otcu doznao milom.“
Tako joj reče, i na to Euryklija, dadilja mila,
Zakuka, jaučuć njemu progovori krilate r’ječi:
„Kakvi se naum to porodio u srdcu tvome,

Sinko dragi? Kuda jedínac, miljenik kuda
Misliš u široki svijet? ta Zeusovo čedo Odyssej
Od domaje daleko u zemlji je nestao tudjoj.
Prosci će pako tebi o glavi, kàd krênêš, radit,
Da te nestane varkom, a tvoje će sve podijèlit.
Nego ostani ovdje na dòmu, ta nije ti sile
Po trepetljivom moru da bludiš trpeći jade".
Razumni na to njoj Telemak odgovori ovo:
„Ne boj se, majko, jer ovaj imadem od boga nâum.
Nego zakuni se, miloj da materi ne ćeš govorit,
Prije nego li prodje jedanajsti, dvanajsti danak,
Ili me sama zažèlî il začuje, da joj otídjoh,
Da si od plača ne bi pokvarila obraze krasne."
On izgovori, stara zakune se velikom božjom
Zakletvom njemu; kad se zakune i zakletvu svrši,
Odmah mu na to u amfifòreje zagrabi vina,
Pa mu ì brašna uspe u mjehove sašite dobro.
U to u kuću ušav Telemak zadje medj prosce.
Sjàjnôka boginja tad se Athena domisli drugom'
Pa na Telemaka nalik po gradu hodjaše svuda
I k junaku svakom pristupivši kaza mu riječ,
Da bi došao svak večeras nà lâdju brzu.
Brzu zamoli ladju Noémona, — koji je bio
Phronijev dični sin, — i drage joj obeća volje.
Utone sunce i svi po redu zamrknu puti,
I brzu ladju ona povuče u vodu i svom
Spravom ju opremi, koju imadu nakrite ladje,
Pa ju učvrsti s kraja pri zalivu, à drûzi vrli
U kupe kupit se stanu, a boginja bodraše svakog.
Sjajnoka boginja tad se Athena domisli drugom',
Te se zaputi putem k božànskog Odysseja domu
I tu prosce snom obàsuvši sladkim pri piću
Pobludi njihov um i iz ruku im vrče iztrésê.
Tad se po gradu razlètê na počinak, niti je koji
Sjedio dulje, svim bo već nà oči padaše sanak.
A Telemaku tada Athena sjajnoka reče,
Pozvav iz megarâ njega, u kojih su naselja krasna;
Mentoru bješe nalik po uzrastu, a i po glasu:

„Veće pri veslima svi, Telemače, gotovi sjede
Nazuvčari ti druzi, na tèbe čekaju samo.
Nego podjimo, da se zategnuo polazak ne bi“.
Pallada tako reče Athena ì njeg povede
Žurno, te on po trágu božànskom stupati uzme.
A kad dò ladje dodju i dȍ mora, tada pri žalu
Morskome nadju druge dugovlase ì njima onda
Snažni i čili ovu Telemak progovori riječ:
„Ovamo, druzi, živež donesmo. U megaru sve je
Skupljeno veće; o tom ne znade mati mi ništa
Niti služkinje druge, tek jednoj je kazana riječ.“
Tako im reče pa ih povede, i oni će za njim.
Oni donesavši sve u nakritu pomeću ladju,
Kako je mili im sin Odyssejev rekao bio.
Tada u ladju stupi Telemak, a pred njim Athena;
Ona se posadi sama na krmi, uz nju pak blizu
Sjedne Telemak. Druzi odvezaše uža, i sami
Stupe ù lâdju tad i ušav medj klinove sjednu.
Sjajnoka boginja pusti Athena sgodan im vjetar,
Zephyra bridkog, koji po iskričavome moru
Uji. — Telemak tad opomenuv drugove reče,
Da se orudja late, i oni se pokore njemu;
Dignu katarku tad od omorike i u sredìni
Dubkog ju zasade dna i užima svežu, te jèdra
Bijela remenjem tada izplètenim oni povuku.
Vjetar dune usrèd sredìne jedra i uz kilj
Šumljaše bagreni val, dok brzìca se kretaše ladja;
I ladja hićaše brzo niz vale putujuć dalje.
Kada uz crnu ladju povezaše orudje sve si,
Onda poredȁju vrče do vrška nalite vinom
I žrtvu izliju vječnim i bezsmrtnim bozima iz njih,
Ponajpače Atheni, sjajnokoj Zeusovoj kćeri.
A ladja čitavu noć i u zoru kidaše vale.

Treće pjevanje.

Šta se radi u Pylu.

Uto se Helije digne iz jezera krasnog izìšav.
Na nebo mjedeno u vis, da bezsmrtnim bozima sjaji,
A i ljudima smrtnim žitorodnu na zemlju da sja.
U to prispiju oni vrijème ù stòjnî Pylos,
U grad Nelejev. A to na žalu žrtvuje narod
Crne crncate bike zemljotrescu tmastijeh vlasa.
Tabora bijaše devet i u svakom sjedaše pet sto
Ljudi, à devet svakim pred taborom bikova bješe.
Upravo kušaše drôb i božanstvu paljahu stegna,
A tad doplove oni i jedra jednake ladje
Dignu i smotaju; ladju tad usidriv izidju iz nje,
Iz ladje izidje na to Telemak, a pred njim Athena.
Sjajnoka boginja njemu Athena prozbori prva:
„Ne treba ni malo tebi, Telemače, stidjet se sada,
Ti bo si u more zato zaplovio, da si za otca
Doznaš, gdje zemlja ga krije i kakva ga snašla sudbina.
Nego k Nestoru uprav konjokroti deder pristupi;
Vidimo, kakva l' se miso u grudima njegovim taji.
Sam ga moliti imaš, da istinski kaže ti posve.
Laži ne će ti reći, jer razuman on je veòma.“
Razumni na to njoj Telemak odgovori ovo:

„Mentore, kako da idem i kako l' da pozdravim njega,
Kada nijesam vješt ni izkusan mudrom u sbòru,
A mladića je stid izpitivat starijeg muža!“
Sjajnoka boginja na to Athena prihvati riječ:
„Umom ćeš svojim se sâm, Telemače, nječemu dovit,
Nješto će bog te uputit, jer nikako ne mislim za te,
Rodjen i odgojen da si prekò volje bogova vječnih.“
Pallada tako reče Athena i njeg povede
Žurno, te on po tragu božànskom uzme koràčat.
Dodju medj' Pyljane, koji na izkupu sjedjahu. Nestor
Takodje sjedjaše tu sa sinòvima; okolo druzi
Spremahu gostbu na ražanj nabadajuć meso i pèkûć.
Kada spaze tudjince, u skùpu izidju pred njih
Rukama nà pozdrav mašuć, posadit se umah im reku.
Najprije Nestorov sin Pisistrat pristupi k njima,
Za ruke oboje primi i rúno na mekano on ih
Sjedne, gdje bijaše gostba, na morskom pijesku ih sjedne,
Uz svog upravo otca i ùz brata svog Thrasiméda.
Droba im dade dijelke i vina im nalije tada
U zlatni vrč i ovako Atheni Palladi kćeri
On Aegidonoše Zeusa progovori zdraveć se s njome:
„Gospodu daj Posidonu, oj tudjinče, ti se pomoli,
Kud bo dodjoste sada, tud njemu u čast je gostba.
A kad učiniš izliv i molitvu, kako je zakon,
Sladjanog medenog vrč i ovomu podajder vina,
Neka mu izlije, jer i za njèga mislim, da i on
Bezsmrtne bogove moli. Čovjèku bo svakom ih treba.
Nego mladji je on, i meni biti će vršnjak,
Zato zlaćeni vrč nut tebi prvome dajem.“
Reče i u ruke dâ Atheni sladjanog vina
Vrč i junak Athenu razveseli pravedni, umni,
Jer je zlaćeni vrč on njojzi podao prvoj.
Gospodu ona se tad Posidonu moljaše puno:
„Čuj nas, o Pòsidône, zemlju obuzimaš, podaj,
Koji se molimo tebi, da ì djelo svršimo ovo.
Najprije Nestoru ti i sinovima diku ud'jeli,
Zatim pylskomu puku cijelom takodje deder
Naknadi lijepo ti hekatombu predičnu ovu.

Daj, da se vratimo ja i Telemak kući izvršiv,
Za čim smo na crnoj ladji brzìci ovamo došli."
  Tako se moljaše ona i obavi posao sama.
U ruke tada dâ Telemaku lijepi dvovrč.
I mili tako se sin Odyssejev moljaše bogu.
Kada već speku meso i kada ga s ražnjeva skinu,
Podijele u d'jele i častiše divnom se časti.
Kad se nadovolje već i píća ì jela oni,
Onda im besjedu počne Gerenjanin konjanik Nestor:
  „Sada je ljepše goste uprositi i njih upitat,
Tko li su oni, kad se pogostiše po volji u nas.
Koji ste, stranci, od kud doploviste vodenom stazom?
Da li ste došli za poslom, il bludite ȕtoma morda
Kao što lupeži blude po vodama slanima glavom
Igrajući se svojom tudjincima noseći poraz?"
  Razumni na to njemu Telemak odgovori ovo,
Slobodno, jer mu vrgnu Athena u srdce smjelost,
Dà stârca pita o otcu, koj dugo izbivo je jurve, —
Pa da si tako slavu i diku medj ljudima steče —:
  „Nestore, Nelejev sine, oj achaejska velika diko,
Pitaš nas, od kud smo mi, al kazati sve ću ti pravo.
Mi ti iz Ithake, grada pod Nejom, došli smo evo;
Što ću ti reć, to poso je moj, a državni nije.
Idem, dà čujem glas mukotrpnog divnoga svoga
Otca, Odysseja glas, za kojega vele, u bòju
S tobom da bio je njekoč, razorio grad da je trojski.
Za druge čuli smo sve, s Trojancima koji se bȉše,
Gdje li je kojega njih jadovitom nestalo smrću,
Al za njegovu smrt ne dádê doznat Kronìôn.
Nitko bo nezna za njèga, gdje poginu, kazati pravo,
Da li na kopnu gdjegodj pogubiše njega dušmáni,
Ili ga ù moru nesta medj Amphitrìtinim valma.
Zato ti koljena grlim, o njegovoj nesretnoj smrti
Ne bi l' mi kazati htio, da l' očima vidje ga svojim,
Ili sì od drugog dozno, da poteže još mi se otac.
Ta veòma ga jadna porodila njegova mati!
Ne žali mene, nit se susteži nit besjedu blaži,
Već mi istinu kazuj, što ugleda očima svojim.

Molim te, ako je tebi Odyssej, valjatni otac
Moj, obećánje djelom il besjedom svršio koje
Na polju trojskom, gdje ste Achaejci trpljeli jade,
Toga se sad opomeni i reci deder mi pravo."
  Na to odvrati njemu Gerenjanin konjanik Nestor:
„Kad si mi, dragi, jade spomenuo, koje na onom
Polju pretrpljesmo mi goropadni achaejski sinci; —
Il kad po moru mrklu zaputiv se štogodj plijenit
Bludismo, kud nas je sâm Achillej voditi znao,
Il kad okolo grada vladara Priama bismo
Bojeve: tu su prvi junaci ubiti mnogi!
Tamo Ajas leži bojeviti, tamo Achìllej,
Tamo bozima ravni mudrinom leži Patroklo,
Tamo i sin moj dragi nezazoran bivši i hrabar,
Moj Antìlok u tŕku i borbi jednako hitar.
I druga mnoga zla pretrpljesmo; tko li bi mogo
Od smrtnih ljudi sve izpripovjedit, kako je bilo!
Godina pet ili šest da ostaneš ì da me pitaš,
Kakva li ondje zla pretrplješe divni Achaejci,
Prije bi ti se ljutit u otčinsku vratio zemlju.
Devet smo godina Trojce okružali pletući njima
Pogubu s varkama raznim, dok ne dade jedva Kronìôn.
Nitko se tada nije porediti mogao umljem
S njime, jer otac tvoj Odyssej divni je znao
Varkama raznim svakog nadmudriti, ako si sbilja
Njegov porod. Alà obuzima čudo me motreć!
Odista riječ je slična, pa tko bi rekao ikad,
Da će mladji čovjek govoriti tòliko slično?
Onda si nikada ja ni Odyssej divni nijesmo
Sborili protivno niti u skupštini nit u vijèću,
Nego bijasmo jednog i uma i savjetom mudrim
Gledasmo, kako će sve po Argejce najbolje biti.
A kad Priamov grad razorismo napokon strmi,
Odosmo na ladjah, bog pak Achaejce njekoji razsu,
Zeus Argejcima tada jadovit povratak smisli
U srdcu, jerbo ni mudri ni pravedni bili nijesu
Oni svi; i sudbìna je zla zatèkla ih mnoge,
Jer se u zo čas kći silnovitog srdjaše otca

Sjajnoka, koja medj do dva Atrida omrazu vrgnu.
Oni dvojica sve Achaejce u skupštinu zovnu
Ludo, — ne bi u redu pozivat, kad zalazi sunce, —
I u skupštinu dodju Achaejci pijani, težki,
Riječ reknu Atridi, sbog čega skupiše narod.
Tada Menelaje svima Achaejcima spomene, da im
Treba na povratak mislit po širokom plećatom moru.
Al ne bi po volji to Agamèmnonu, koji je narod
Htio zadržati još, hekatombe da žrtvuje svete,
Ne bi li kako gnjev umírio strašni Athenin.
Ludjak, kad nije znao da boginje ne će umolit,
Jerbo se brzo volja ne obraća bogova vječnih.
Tako se njih dva ljutim riječma porječkavši stanu
Jedan i drugi tad, nazuvčári skoče Achaejci
Gromotno vičući svi, kad dvojake bijahu misli.
Noć prespavasmo snujuć u duši nevolje ljute
Jedni drugima, jer Zeus pripremo je nevolju i zlo.
U zoru pako ladje u pučinu rinemo divnu,
Metnuvši u njih blago još nizkopòjase žene;
Naroda svega jedna polovica ostane ondje
Kod Agamemnona, puku pastira, Atreju sina;
Druga se ù more pola zavezosmo; brzo odande
Odemo, a bog nama uravniči bezdano more.
Došav do Teneda vječnim prikazasmo bozima žrtve
Kući se žureć, al Zeus ne dosudi nemili nama
Vratit se, već on svadju medjù nama zavrgne novu.
Jedni okrenu ladje na obadva svinute kraja
I s Odyssejem hrabrim, vladarom svaštoznanim podju
K Agamemnonu opet Atridu, da povolje njemu;
A ja s ladjama tad nagnjètenim', što sam ih imo,
Bježah videći, da bog dosudjuje nevolju hudu.
Bježaše Tydejev sin bojeviti drugove dignuv.
Za nama stizaše kasno Menelaj plavokosi, i on
Zatekne nas na Lesbu, gdje na put mišljasmo dugi,
Da l' bismo iznad Hija gredovitog ùz otok pošli
Psyrski, te ga na strani iza nas pustili l'jevoj,
Il bismo izpod Hija — vjetroviti prošavši Mimas.
U boga pitasmo znak i objavi bog nam te rèče,

Da nam ladjama valja posrȅd mora valove sjeći
I do Euboeje doć, da ugnemo jadu se brzo.
Digne se vjetar zazújîv, zapírîv ì ladje prodju
Ribljivim morem brzo veòma i do Geresta
Dodjemo pod noć mi; Posidonu volujska stegna
Metnemo mnoga na oltar prevalivši veliku vodu.
Četvrti bio je dan, Dioméda konjokrote, sina
Tydejeva, kad društvo pred Argosom ustavi svoje
Jednake ladje, a ja put Pylosa držah, jer vjetar
Nije utolio, od kad mu bog zapovjedi pirit.
Tako se vratih, dragi oj sinko, ništa ne dočuv,
Ne znam ti, koji l' su živi Achaejci, koji li mrtvi.
A što čujem sjedeć u svojoj kući, zatajit
Toga ti ne ću; to ćeš obaznati, kako je pravo.
Za Myrmidonce vele kopljonoše, došli su sretno,
Sin Achìlleja njih je junačine vodio dični;
Svijetli Poeasov sin Philoktet sretno je došo.
I Idomènej sve je na Kretu doveo drûge,
Koji umakoše ratu i ne ote nikog mu more.
A za Atrida, prem ste daleko, čujete sami,
Kada je došo, Aegìstho jadovitu zasnova smrt mu;
Nego je i on ljute od osvete propao, te je
Dobro, kad ostane sin za svojim skončanim otcem,
Kako je onaj sin ubilca otčinog smako,
Podmuklog onog Aegistha, koj otca ubi mu dičnog.
I ti se, prijane, daj ojunači, — jer vidim te krasna,
Vidim visoka, — da te potómci pohvale jednoč."
  Razumni na to njemu Telemak odgovori ovo:
„Nestore, Nelejev sine, oj achaejska velika diko,
Baš se je ljuto onaj osvetio, te će Achaejci
Njegovu slavu raznosit, da znadu i unuci za nju.
Ej da i mèni podádû tolìku bogovi snagu,
Prosce da uzmognem kaznit za njihova težka zločinstva,
Koji se u obijèsti dovijaju svakakvoj zloći!
Al ne dosudiše bozi tolike sreće ni otcu
Momu ni meni samu, već trpjeti sve nam valjade!"
  Na to odvrati njemu Gerenjanin konjanik Nestor:
„Kad si mi, dragi, to spomenuo, kada si reko,

Kažu, da je puno prosaca sbog matere tvoje
U kući tvojoj, tebi uz pŕkos bezakonje gradeć.
Reci mi, da li se rad podvrgavaš, ili te narod
Mrzi u onome kraju božanskim napućen glasom?
Ali tko zna, ne će l' nadóći onaj i platit
Nasilje to il došavši sam il s Achaejcima svima?
Da te uzljubiti hoće Athena sjajnôka tako,
Ko što se brinula tad za Odysseja, slavnog junaka,
Kadno na trojanskom polju Achaejci trpljasmo jade,
— Nikad bo ne vidjeh još da bogovi javno kog ljube,
Kako je Pallada njemu Athena pomagala javno, —
Da te toliko hoće uzljubit i skrbiti za te,
Mnogi bi jamačno tad zaborav'jo ženitbu prosac!"
Razumni na to njemu Telemak odgovori ovo:
„Ne mislim, starče, da će izvršiti tvoja se riječ,
Jer si previše reko, sve čudim se, nit će se nada
Moja izvršiti, kad bi i sami bogovi htjeli."
Sjajnoka na to Athena ovako prihvati riječ:
„Kakva, Telemače, to iz usta ti riječ izmàče?
Ako je po volji bogu, čovjèka spasi daleko!
Ja bih se volio bar natrpljeti nevolje puno
Pa se povratiti doma i ugledat dan povraćénja,
Nego li doć i na ognjištu svom izgubiti glavu
Ko Agamèmnon, kog iz prijevare smače Aegistho,
Smače ga njegova žena. Al nì bozi ne mogu sami
Jednako pogubne smrti odvratiti od muža milog,
Kada ga prebolna smrt i sudbìna pograbi strašna."
Razumni na to njoj Telemak odgovori ovo:
„Mentore, o tom sad ne govòrimo, koji smo tužni;
Za cijelo se on povratiti ne će, već davno
Bezsmrtni bozi mu smrt odrediše ì cŕnu Keru.
Nego ću Nestora drugu uprositi sad i upítat
Riječ, od ljudi bo on je pametniji, mudriji sviju;
Ta pripov'jedaju za nj, da vladao vijeka tri je,
Te mi se pričinja, kao da motrim bezsmrtnog boga.
Nestore, Nelejev sine, oj reci mi istinu pravu,
Kako je Atrejev sin Agamèmnon silan daleko
Umr'o, a gdje bješe Menelaj? podmúkalac Aegisth

Kako l' uništi njeg i junaka boljega smače?
Nije u Argosu valjda Menelaje achaejskom bio,
Već se potezo medj ljudma, te umori drznik mu brata?“
  Na to odvrati njemu Gerenjanin konjanik Nestor:
„Baš ću ti i to, sinko, kazivat po istini pravoj.
Domišljaš i ti se sam dakako, kako se sbilo.
Da je plavokosi junak Menelaje došav iz Troje
Zateko jošte živa Aegistha u bratovoj kući,
Nitko ga zatrpo ne bi ni mrtva grobovnom zemljom,
Nego bi na polju ležo daleko ȍd grâda te bi
Ptice ga trgale i psi, i nikoja Achaejka ne bi
Tužila za njim, koji zločínstvo izumi strašno.
Mi smo trajali ondje veòma puno se boreć,
A on sredi Arga konjogojnog grada na miru
Agamèmnona ženi riječma se tad umiljávo.
Izprvice se bila snećavala od djela ružnog
Tôg Klytaemnestra divna, — valjána bo bijaše srdca.
Uz nju je bio i pjevač, a polazeć Atrid u Troju
Odredi tomu pjevaču, da ženu dobro mu čuva.
Ali kada ju božja u nesreću sape sudbìna,
Onda Aegìstho pjevača povèdê nà otok pusti
Pa ga ostavi plijen i hranu pticama ondje,
I nju hoćak hoćku odvede u kuću svoju.
Na oltarima svetim sažeže stegana puno,
Priloge objesi mnoge u hramima, tkanine, zlato,
Veliko djelo izvršiv, izvršit ga ne misliv nikad.
  Mi odplovismo skupa od Troje polazeć natrag:
Ja i Atrejev sin, u ljubavi bijasmo nas dva.
Al kad se k Suniju svetom približismo, k athenskom rtu,
Onda Menelaju Phoebo Apollon ubi krmára
Tihim strijelama svojim nadȍšâvši tamo; u ruku
Krmar je držao baš hitroplovke krmilo ladje:
Phrontis Onetorov sin, medj ljudima bješe na glasu,
Da zna ladjom krmanit, kad udare silom olúje.
Tako osta Menelaj, prem hitnja mu bješe putovat,
Da si sahrani druga i sahrani s mrtvačkim častma.
Nego i on kad hiteć po mrkloj pučini dodje
Strmog do malskoga brda u svojima dubkima ladjam',

Tad mu gromoglasni Zeus odredio bio strahovit
Put i vjetrovi dunu okò njeg zviždeći silno,
Vali se nadmu k tomu gromoradni brdima nalik.
Zeus mu razdvoji ladje i Kreti pritjera jedne,
Gdje su življeli tada Kydonci uz Jardanske vode.
Nizbrdita se hrid i glàdka spuštava tamo
U more mrklo pri kraju Gortýna grada, gdje Noto
Na brieg lijevi vale uzbacuje velike k Phaestu,
Ali pećinâ mala odrìvâvâ velike vale.
Tamo ladje dodju i mòmci odvrate jedva
Propast od sebe; vali nanèsû o grebene ladje,
Te se razbiju; pet pak mrkokljunih ladja oluja
Gnaše i voda, te ih do Aegypta bace rijèkê.
Onamo kupljaše on i živeža i zlata puno
Bludeć u svojih ladjah medj inojezičnim ljudma;
Dotle kod kuće smisli Aegìstho nesretno djelo,
Te Agamèmnona ubi, a narod pritisne pod se,
I sedam vladaše ljeta Mykenom obilnom zlata,
U zo čas pako osmog Oreste dodje mu divni,
Vrativ se iz Athene ubilca otčinog smače,
Podmuklog onog Aegistha, koj dičnog ubi mu otca.
Kada ga ubi Oreste, Argejce počasti dâćôm
U spomen matere strašne i nejunáka Aegistha.
Istoga vrati se dne Menelaje, grlati bojnik,
Blago dovezav silno, kolìko ga u ladje stade.
Od kuće, mili moj, ni daleko nì dugo bludi,
Kad ti je kod kuće blago i tòliko prkosni ljudi;
Oni bi mogli sve podijèliti tvoje si blago
Pa ga i izjesti, te ti putovanje uzalud onda.
Najprê ti kažem i velim, k Menelaju uprav otidji,
Jer se je nedavno on povratio sa svoga puta
Onih od ljudi, odkud ni nade vratit se nije
Onomu, koga bace oluje u tòliko more,
Koliko bijaše ono, prekò kog u godini dana
Nì ptice ne mogu prijeć, — ta veliko, strašno je more.
Nego u ladji k njemu otidji s družinom svojom;
Ako l' pak hoćeš po suhu putovati, eno ti konji
I kola, eno ti mojih sinóvâ, da te odvèdû

U Lakedaemon divni, plavokosi gdje je Menelaj.
Sam ga ondje zamoli, da istinski kaže ti posve;
Laži ne će ti reći, jer razuman on je veòma."
  Doreče to, i i nastane mrak, jer zadje već sunce.
Medj njima sjajnoka tada Athena prihvati riječ:
  „Sve si, oj starče, to valjáno i pravo reko.
Nego žrtvene daj razsijècite jezike; vina
Sm'ješajte, da ga sad Posidonu i bozima inim
Lijemo u čast i na san da mislimo, jer je vrijème.
Svjetlost je već u tamu zamàkla, a nije u redu
Sjediti dugo na gostbi božanstvenoj, nego otići."
  Tako će Zeusova kći, a oni joj posluhnu riječ.
I njima ruke uzmu glasníci poljevat vodom,
A dječaci vrče do vrha napune vinom
I podijèliše vrče natočivši žrtvenog vina;
Jezike bace u oganj i ustavši izliju vina,
A kad ga izliju i kad po svojoj se napiju volji,
Onda se digne Athena, bogolik se digne Telemak,
U širokoboku htjednu otići zajedno ladju.
Ali ih ne pusti Nestor i ukori oboje on ih:
  „Ne dao toga Zeus nit ikoji bezsmrtnik drugi,
Da vi nà bȑzu ladju od mène odete sada
Kao od velikog kakvog golòva il prosjaka kakvog,
Koji u kući nema ni hlene ni poduške nema,
I sam da može zaspat na mèkôm i njegovi gosti;
Al krasnih podušnica i hlénâ u mène imádê.
Ne će mili sin junaka Odysseja ići,
Dokle sam ja na životu, na palubu spavat ladjènu,
Dokle u kući jošte imadem svojih sinóvâ,
Da mi pogoste gosta, u dvore koji mi dodje".
  Sjajnoka na to Athena ovako prihvati riječ:
„Pravo si rekao to, oj ljubazni starče, i vàljâ,
Da se pokori tebi Telemak, jer tako je ljepše.
Nego će s tobom on za sàda poći, u tvojem
Da spi megaru, a ja odilazim nà cȓnu ladju,
Družtvo da slobodim naše, da rèčêm i odredim svašta,
Jer se jedini dičim, medjù njima vrèmešan da sam,
A druga mladja momčad od ljubavi pošla je same,

Svi su junačini oni Telemaku istom vršnjáci.
U širokobokoj ja bih opočinut hotio ladji,
A sutra zorom medju Kaukone junačine idem,
Gdje mi duguju dug već odavna njekoji ljudi,
Dosta mi duguju; a ti pošàlji na kolih ovog
Sà sînom, kad ti je došo u dvorove; podaj mu konje,
Koji su hitriji od svih u tŕku ì jači snagom."
  Tako dorèkâvši riječ Athena sjajnoka ode
Nalik na orla; svak se pozadivi, koji ju vidje;
Starac se začudi tomu, kad očima opazi, — i on
Ruku Telemaku primi, progovori ì klikne njemu:
  „Ne mislim, dragi, da ćeš nejunak biti i plàšljiv,
Kada tebe mlada tolìko bogovi prate.
Nitko bo drugi to od olympskih ne bi vladárâ,
Nego Zeusova kći kod Tritona rodjena, slavna,
Otca ti valjatnog medju Argejcima čašćaše ona.
Nego se, božice, smiluj, prodiči me slavom i dikom,
Mene ì djecu moju i ženu čestitu moju,
Pa ću ti zaklati kravu jednogodnu širokog čela,
Ne upitòmih je još nit pod jaram ju dovede itko;
Tu ću ti žrtvovat ja obàsûv joj rogove zlatom."
  Tako se pomoli on i Athena ga Pallada čula.
One povede tada Gerenjanin konjanik Nestor,
Sinove, zetove svoje povèdè u dvorove krasne.
Stupiv u dvorove toga vladára slavne veòma
Sjednu po redu svi na stolice oni i stolce,
A starac njima tada u vrču smiješa vino
Pitko i sladko, što ga ključarica otvori te mu
Skine pokrovac, pošto jedanaest ležaše ljeta.
Toga smiješa vrč, Aegidonoše kćeri Atheni
Starac se moljaše puno izl'jevajuć vino joj u čast.
A kad izliše žrtvu i dò volje popiše vina,
Tada spavati podju, kud kojega bijaše stanak;
Ondje povali sam Gerenjanin konjanik Nestor
Miloga sina božanskog junaka Odysseja tada
Bučnoga izpod trijema u izdjeljani u krevet,
Uza nj Pisistrata sina kopljometnog, glavu junákâ,
Koji mu jedini sin u domu neoženjen bješe,

A sam spavati legne u sredi visokih dvorâ,
Gdje mu je vladika žena prigredila postelju i log.
  Kad se ranoranka zora ružoprsta pomoli jurve,
Brzo iz postelje skoči Gerenjanin konjanik Nestor,
Pa kad izidje iz nje, na gladke kamene sjedne,
Koji mu vani bjehu pri vratima visokim; oni
Bijahu svi bijèļi i sjájni od ulja; prije
Sjedjaše na njima Nelej, mudrinom bozima ravni,
Al ga je svladala smrt i k Aídu onamo ode;
A tad sjedjaše Nestor Gerenjanin, achaejski branič,
Noseći žezlo, pa se na izkupe kupljahu sini
Došav iz thalama k njemu: Echephron mu dodje i Stratij,
S njima Persej i Aret, bogoliki s njima Thrasymêd,
Šesti izà njih dodje Pisistrat vitez; dovedu
Sa sobom sličnoga bogu Telemaka ì sjednu njega.
Onda im besjedu počne Gerenjanin konjanik Nestor:
  „Brzo želju moju izvŕšite, ljubazna djeco,
Ne bih l' se prvoj Atheni umolio bogova od svih,
Koja mi nà bùjnu gostbu božanstvenu očito dodje.
Nego u polje koji nek ode po govedo, da ga
Što prije dotjera amo govèdâr, da bude ovdje;
Jedan k junačine ladji Telemaka nèk ide ì nek
Ovamo drugove sve mu dovede bez dvojice samo;
Jedan zlatòliju amo Laerka neka pozòvê,
Da bi govedu on obtočio rogove zlatom.
Drugi ostante ovdje na okupu i vi naredte,
Neka nam robinje gostbu u predičnoj gotove kući,
Neka stolce, drva i vode bistre donesu.“
  Reče i prionu svi oko posla. I s polja dodje
Krava; iz brze ladje i jednake dodju drugari,
Što ih je imo Telemak junačina; dodje i kovač
S orudjem mjednim u ruci, s pomagali umjeće svoje;
Nakovanj on donese i kladivac, spretna klijèšta,
Čim sve kovaše zlato; Athena takodje dodje
K žr̀tvi pristupajuć svetoj, a Nestor konjanik zlato
Dade kovaču i ovaj obtákati vještački uzme
Govedu rogove, da se poveseli boginja žrtvi.
Divni Echephron i Stratij za rogove vodiše kravu.

Iz sobe izidje Aret, donese za ruke vode
Cvijećem pisanome u kotlu, a u drugoj ruci
Košaru nošaše s ječmom. Thrasỳmed, smioni ratnik,
S oštrom sjekirom stupi, da govedo njome zatuče,
Persej pak za krv zdjelu pridrži, a konjanik Nestor
Prvi òperê ruke i ječmom obaspe kravu
Moleć Athenu, dlake u oganj bacajuć s glave.
Kada se pomole svi i ječmom obaspu žrtvu,
Tada Nestorov sin Thrasỳmêd, prehrabreni junak,
Kravu pritjera bliže i sjekirom vratne joj žile
Prelomi ì krava klone i tada podciknu kćeri
Nestora starca, snahe i čestita njegova žena,
Klymenu starija kći, Eurỳdika. Pridignu oni
Žrtvu sa zemlje tad širokostazne pa ju pridr̀žê,
Onda ju zakolje odmah Pisìstrat, glava junákâ.
I kad crna joj krv poteče i duša iz kòstî
Izidje, tada ju brzo razs'jeku, kako valjade,
Stegna izrežu iz nje i obviju to pretilìnôm
U dva savítka obàviv i pokriju mesnim komádma.
Sve to pržaše starac na glavnjama žarkasto vino
Lijući; vilice mladji u rukama imahu uza nj.
Kada se sprže stegna, kad utrobu kušaše oni,
I drugo razrežu sitno i nataknu zatim na ražnje
I stanu peći u rùku držéći oštro'rte ražnje.
U to Telemaka opra ljepotica jur Polykàsta,
Koja najmladja kći Nelidu Nestoru bješe.
I kad ga opere ona i namaže ljeskavim uljem,
Tad ga farosom krasnim zaogrne pa i hitónom;
Iz banje izidje on na bogove uzrastom nalik,
K Nestoru podje, sjedne do njega, puku pastíra.
Kada već speku meso i s ražnjeva kada ga skinu,
Sjednu, da goste se njim; tad podigne vrla se čeljad,
Da u vrčeve zlatne ponatoče gostima vina.
I kad se oni jela i píća nadovolje jurve,
Onda besjedu počne Gerenjanin konjanik Nestor:
„Sinci moji, dajte upregnite za kola sada
Naše ljepogrive konje Telemaku, da ode na put."
Starac im reče i oni pokoriše besjedi toj se.

Kada ju čuše i konje upregoše za kola brze.
U tom kruha i vina ključarica njima donese
I smoka inog, što kralji, gojénci Zeusovi, jedu.
Tad se u Nestorova Telemak prekrasna kola
Uzpne; Nestorov sin Pisistrat, glava junakâ,
S njim se takodje uzpne i rukama uhvati uzde,
Ošine konje, da bježe, i oni brzo polètê
Poljem i ostave grad iza sèbe vrletni Pylski.
Onaj se čitav dan na konjima tresaše jaram.
  Utone sunce i svi po redu zamrknu puti,
Kada dodju oni u Phere k Diòkleja kući,
Sina Orsìlochu, koj se od otca Alpheja rodi,
Tamo prenoće noć i gostinske dobiju dare.
  Kad se ranoranka zora ružoprsta pomoli jurve,
Oni zapregnu konje i u kola šarena sjednu;
Kola iz predvraća sunu i bučnoga izpod trijema.
Ošinu konje, da bježe, i oni hoćko polètê.
Na polje pšenicom rodno izvezu se, i put se njihov
Dovrši tada; tako prevèzu brzi ih konji!
Utone sunce i svi po redu zamrknu puti.

Četvrto pjevanje.

Šta se radi u Lakedaemonu.

I njih dvojica dodju u prodolje brežnatog kraja
Lakedaemonskog u dom Menèlaja, slavnog junaka.
Baš ga zateku, gdje s prijatèljima mnogima slavi
U kući svojoj sina i kćerke nezázorne svatbu.
Sinu razbivojske Achilleja spremaše kćer si,
Jer je pod Trojom bio privolio, da će ju njemu
Dati, i obećo, i sad izvršiše svatbu im bozi.
Sad ju Menelaje s kolma i s konjima šiljaše na put
K slavnom veòma gradu myrmìdonskom, zetovu carstvu.
Sina pak ženjaše s kćerju Alektora iz grada Sparte,
Čiloga sina svog Megapènthesa, koga mu pozno
Robinja rodi, jer bozi ne pustiše Heleni drugog
Poroda, pošto je kćer Hermìjonu rodila milu,
Zlatice Aphrodite ljepota bijaše u tê.
Tako slavljahu svatbu u velikom, visokom domu
Susjedi, prijatelji Menelaja, slavnog junaka.
Slavljahu veselo i njim uz formingu pjevač božanski
Pjevaše pjesme, a dva posrȅd njih bijahu glumca;
Pjevač začinjaše, a oni se vrćahu skladno.
Vitez tada Telemak i Nestorov svijetli sinak
Stajahu s konjima svojim pri predvraću kraljeva doma.

Kad al izìšavši njih Eteónej opazi snažni
Subojnik brzi junaka Menelaja slavnoga, pa ih
Podje najaviti puka pastíru u kuću pošav
I stav uz kralja ove progovori krilate r'ječi:
„Tu su, gojenče Zeusov, Menelaju, do dva tudjinca,
Do dva junaka, rodom od velikog kanda su Zeusa.
Nego ded reci, konje odpréći da l' ćemo njima,
Il ćemo njih odàslat, da ljubavi drugdje si traže."
Vrlo ozlovoljen reče plavokosi njemu Menelaj:
„Sine Boéthojev oj Eteóneju, prije nijèsi
Ludovo nikad, a sada budàlasto, dječinski sboriš.
I nas se dvojica sami povratismo ovamo s puta
Darove izjedav mnoge u ljudi; — morda će od sad
Zeus nas očuvat od zálâ, — već konje deder odpregni
Tima tudjíncima, a njih dovèdi ovamo na čast."
Reče Menelaj, a sluga potr̀čî ìz kuće i još
I druge brze sluge dozove, dà idu za njim.
Oni òd kôlâ konje odpregnuše znojne i za tim
Uz jasle konjske njih privezaše ì njima uspu
U jasle pira, koji smiješaše s bijelim ječmom
Pa uz stijene sjajne i presjajne prislone kola,
A njih u dom božanski povedu, i oni se stanu
Čuditi vidjevši kuću gojénca Zeusovog kralja;
Kako bo sunce sja il mjesec, tako je uprav
Sjao visoki dom Menelaja, slavnog junaka.
Kad se nadovolje i sve porazgledju očima svojim,
Onda se obadva podju okupati u banje gladke.
Kada ih robinje jurve okupaju, namažu uljem,
Tada ih vunenim hlenam' zaogrnu pa i hitónma;
I njih obojica tad uz Menelaja sjednu Atrida.
Zlatnu rukomiju krasnu na srebrnom podnosu noseć
Službinja gostima vode donese, da òperû ruke
I stol gladki uz to protegnu službinja njima.
Častna ključarica kruh donese i postavi, k jednu
I druga jela metne ponudjajuć, česa se našlo.
Visoko zdjele držéći svakovrstnog punane mesa
Dodje mesosječa k njima i pòdâ zlatne im čaše.
Zdraveć se s njima Menelaj plavokosi ovo im reče:

„Uzmite jela, pa se veselite. Ja ću vas onda
Pitati istom, tko ste, kad budete obadva siti,
Nije vam valjda mati i otac propalog roda,
Već su vam otcevi kralji, gojénci Zeusa, što nose
Žezlo u rùkû; takvih porodili ne bi prostáci.“
Reče i volujsko pleće, što njime počastiše njega,
Tusto i pečeno primi i onoj dvojici dade.
Tada za gotovimi posegnuše rukama jeli.
I kad se oni jela i pića nadovolje jurve,
Onda Nestora sinu Telemak progovori ovo,
— Glavu priklonivši k njemu, da ne bi čuli ga drugi: —
„Gledaj, Nestorov sine, oj premili srdcu mi druže,
Kako li mjed po ovoj po gromotnoj blista se kući,
Kako l' se elektron blista bjelòkôst, zlato i srebro.
Takovi njegdje su Zeusa Olympskoga dvori iz nutra.
Koliko blago je tu! obuzima čudo me motreć.“
Njegov začuje govor plavokosi junak Menelaj,
Besjedu započne s njima i prosbori krilate r'ječi:
„Draga oj djeco, gdje će sa Zeusom se smrtnik nadmètat?
Bezsmrtan njegov je dom i bezsmrtno sve, što imáde.
Ali ljudi se mogu nadmètati u blago sa mnom
I ne nadmetat se. Mnogo pretrpljeh te se nablúdih,
Dok ga u ladjah svojih dovèzoh zȁ osam ljeta;
Kyprom i Phoeničkom zemljom i Aegyptom ja se nablúdih;
K Aethiopcima dodjoh, k Sidoncima i u Erembsku,
I u Libyju, gdjeno s rogòvima leže se jagnjad;
Ovce se janje ondje u čitavoj godini tri put.
Tamo se gospodaru ne premiče niti pastiru
Mesa ni sira nikad ni sladkoga nikad mlijèka,
Već se muzti daje cijele godine stado.
Dokle onuda bludih sakupljajuć golemo blago,
Dotle mi brata umorio drugi iznèbuha, krišom
Iz prijèvare njega i žena proklètnica ubi;
Tako vam nemam veselja imetkom vladajuć time.
Čuli ste valjda i od otáca, koje imate,
Kada toliko pretrpljeh i uništih kuću, u kojoj
Naselja bijahu krasna i obilje svakakva dobra.
Oj da trećinu imah od toga pa ù kući ostah

I da momaka ja ne pogùbih, kojih pod Trojom
Širokom nesta, daleko od zemlje konjogojne Arga.
Često sjediti znam u dvorima svojim i tada
Za njima svima puno i uzdišem i jecam tužan;
Sada si plačem grudi vesèlîm, a sad mi opet
Prestaje plač, jer njegove sit strahote sam za čas.
Ali za nikojim njih ne uzdišem jadan tolìko,
Kòliko samo za jednim, koj ì jelo ì san mi truje,
Kad ga se sjetim, jer nikoj Achaejac pretrpio nije
Muka, što ih pretrplje Odyssej i izmuči; njemu
Sudjeni bijahu jadi, te za njim bez prebola žalim
Uvijek, odkad se već ne povraća; ne znamo ništa,
Živ li je, ili je mrtav, a za njim uzdišu njegdje
Otac mu starac Laerte i žena Penelopa umna
I Telemak, koga u domu ostavi sitna.“

Reče i time potače Telemaka na plač i žudnju.
Suza mu na zemlju pane od trepavica, kad začu
Otčino ime i plašt objeručke bagreni metne
Sebi pred oči. I tad Menelaje njega upòznâ,
Pa se zatim u duši i ù srdcu zamisli, da l' bi
Dao mladiću, sâm da u sèbi spominje otca,
Il bi ga kušao prije i njèga o svem izpítô.

Dok je u duši on i u srdcu svom promišljávô,
U to je Helena bila izàšla, — Artèmidi nalik
Božici s preslicom zlatnom, — iz visoke, mirisne sobe.
Lijepo složen stolac Adresta joj odmah donese,
Od vune mekane sag Alkìppa nošaše za njom,
Srebrnu košaru Phyla u ruci držaše, koju
Dade Heleni njekoč Alkandra Polybu žena,
Koj je u Thebah prebivo u Aegyptu, gdjeno su kuće
Pune svakog imuća; Menelaju Polyb je dao
Dvije srebrne banje i tronoga ì deset zlatnih
Talenata, a žena obdarila Helenu divno:
Zlatnu joj preslicu dade, s kotačići košaru prida
Srebrnu, kojoj rub od suha bijaše zlata.
Tû joj služkinja Phyla donese košaru punu
Umjetne predje, a nad njom dugačka preslica bješe,
Oko koje se opet obvijala plavetna vuna.

Helena sjedne na stolac i podnožje poda nju metnu.
O svačem uzme tad izpitivati svojega muža:
„Znamo li mi, oj gojenče Zeusov, Menelaju, jurve,
Što li se ponose ovi došljaci, tko li su oni?
Hoću li slagati, il ću pogodit? al veli mi srdce.
Ta još nikad nijesam tolìko slična čovjèka
Vidjela ili ženu, — obuzima čudo me motreć, —
Kol'ko je nut mukotrpnog taj Odysseja sinu
Sličan Telemaku, koga u domu ostavi sitna
Onaj muž, kad Achaejci rad mène, bezsramne kučke,
Dodjoste pod grad trojski vojevati hrabreno spremni."
Na to odvrati njoj plavokosi junak Menelaj:
„Tako se, ženo, čini i mèni, kako ti misliš.
Takve su njegove noge i takve su njegove ruke,
Pogled je očiju isti i glava ì vlâsi na njoj.
I kad otòlič spomenuv Odysseja začeh o njemu
Nješto govorit, kolìko za mene jada pretŕplje,
Izpod obrva onda protèkla gorka mu suza,
I tad si bagreni plašt objeručke pred oči metnu."
Njemu Nestorov sin Pisistrat reče unatoč:
„Zeusov gojenče ti, oj Menelaje, narodna glavo,
Atrejev sine, — sin je Odyssejev, kako si reko,
Ovo, al kako je čedan, u duši se stidi priklapat
Pred tobom riječi drzke, ta prvi put došo je k tebi,
Koji nas kao bog razveseljuješ besjedom svojom.
Mene je pako poslo Gerenjanin konjanik Nestor,
Da mu pratilac budem, jer željaše vidjeti tebe,
Ne bi l' ga nà riječ ti uputio, na djelo l' koje,
Sin bo je na muci mnogoj u domu, kada mu otca
Za dugo nije, kada pomòćnîk nitko mu nije;
Sad je Telemaku tako, gdje otca mu nije, gdje nikog
U svem narodu nema, da od zla brani ga jadna."
Na to odvrati njemu plavokosi junak Menelaj:
„Aj veòma milog čovjèka u kuću moju
Dolazi sin, kog otac za mene bijaše bojak
Mnogi i težki! Rekoh, Argejca nikog tolìko
Ljubiti ne ću, ako l' dosudio brzim je ladjam
Našim gromoglasni Zeus olympijski vratit se morem.

Ja bih u Argu mu grad udijelio i kuću sazdo,
Pa bih iz Ithake njega s imutkom i njegovim sinom
I svim doveo pukom; izpráznio grad bih mu jedan,
Koji je tu u blizìni i kojemu jâ sam gospòdâr.
Mi bismo ovdje često u družtvu obojica bili.
Naše ljubavi, našeg veselja razlučilo ne bi
Ništa, dok ne bi smrtni ogrnuo oblak nas crni.
Ali nam njekoji bog pozavidi sve to i njèmu
Ne dade jadnu samu od svíju vratit se doma."
Reče i riječi tom potače ih na plač i žudnju.
Zaplače Helena odmah, iz Argosa Zeusova kćerka,
Zaplače i Telemak i s njime Atrid Menelaj,
Pa se i Nestora sinu omočiše suzama oči,
Jer se Antiloka brata nezazornog sjeti u duši,
Kojeg je svijetli sin Eóje ubio sjajne.
Sjetiv se njega ove progovori krilate r'ječi:
„Atrejev sine, tebe od ljudi mudrijeg sviju
Nestor veljaše starac, kad u kući njegovoj tebe
Stasmo se sjećat i kad medjù sobom sborasmo štogodj.
Nego, ako li možeš, ded mene poslušaj, jer ja
Nerado uzdišem, kad sam za večerom; opet će zora
Nastat ranoranka. Ali od mene zamjere nije
Da se za mrtcem plače i koga udes zatèčê.
Još je jedina čast jadnícima smrtnima, da se
Strigu vlasi, da se od obraza ljevaju suze.
I moj je umr'o brat, a ne bješe najgori ni on
Medju Argejcima, valjda za njega znaš; ne sukòbih
Nikad ga ja niti vidjeh, a vele, da je Antìlok
Druge prevàzišo brz u tŕku i brz u bòju."
Na to odvrati njemu plavokosi junak Menelaj:
„Kada si rekao to, oj dragi, — razuman čovjek
I doblju stariji svak učinio i reko to bi,
I sin si takova otca, koj razumno uvijek sbori.
Lahko je poznati rod čovjèka, komu Kronìôn
Odluči napredak dati pri ženitbi i porodjáju
Njegovu, kako je nut udijelio Nestoru, da on
Lijepo stari svome u dvoru, a sinovi da mu
Budu umni i da prvaci budu na kòplju —

Sada se kanimo plača, u kòji se dadosmo tolič,
Niti večeru opet zaboravmo, à sluge nek nam
Pokrope ruke i iza zore biti će kada,
Jedan s drugime ja i Telemak da možemo sborit."
Reče Menelaje te im Asphalion pokropi ruke,
— Brza sluga junaka Menelaja slavnoga ôn bî, —
Tada za gotovimi posegnuše rukama jeli.
Helena Zeusova kći tad nječem' se dosjeti drugom'.
Njekakav uztuk baci u víno, od kojega piše,
Uztuk od tuge, od srčbe, od spomene svakakvih zala.
Tko bi gucnuo njega iz vȑča, gdje se smiješo,
Tomu se cio dan odronila ne bi niz lice
Suza nijedna, da mu il otac umre il mati,
Niti da njemu baš na poglédu mač sasiječe
Brata mu ili sina i dà tô očima gleda.
Takve je Zeusova kći imavala mudre i dobre
Uztuke, koje je njoj Polydamna Thonova žena
Bila u Aegyptu dala, gdje zemlja žitorodna nosi
Uztuke mnoge ljudma na dobro, mnoge i na zlo.
Gdjeno svaki ljekar nadmudruje znanosti svojom
Ljude sve, jer tamo ljekari su rod Paeeóna.
I kad uztuka uli, zapovjedi točiti vino,
Te će zavrći govor ovako počev govorit:
„Atrejev sine, oj gojenče Zeusov, Menelaju, i vi
Sinci valjánih otácâ, — sad ovom Zeus, a sad onom
Dobro podjeljuje i zlo, učiniti svašta bo može, —
Sad se gostite tu u dvorima našima sjedeć,
Razgovor budi vam vesel, pripovjedit nješta ću dobro.
Ne bih vam sveg izbrojila ja, izkazala ne bih,
Koje mukotrpni sve Odyssej bojeve izbi;
Nego što je snažan uradio, podnio što je
Na polju trojskom, gdje jade Achaejci trpljeste mnoge.
Pošto se iztuko sam i nagrdio udarci sebe,
Oko ramena ružne navuče krpetine ko rob,
Zadje u dušmanski grad, gdje širokih ulica vele,
Tajeć se, tko je, drugom čovjèku nalik se stvori,
Prosjaku, kakova nikad kod achaejskih ne bješe ladja.
Prosjaku sličan zadje u Troju, a slutio nitko

Nije, tko li je; ja ga i u tom od'jelu prepòznah
Pa ga pitah kojèšta, al lukavo izmicat stane.
Nego kada ga dadoh okupat i namazat uljem
I u haljine druge obući, kad zavjerih tvrdom
Njemu se vjerom, da ga prokazati Trojcima ne ću,
Dok se ne vrati on do šatora ì bȓzîh ladja,
Tad mi izkaza sve, što Achaejci mislіše činit.
Mačem dugo'rtim mnoge Trojance poubija, pa se
Vrati medju Argejce i obav'jest mnogu donèsê.
Trojanke tada glasno zacvílê, a moje se srdce
Stane veseliti, jer se okrenula volja u meni
Kući se vratiti, ludost već žaljah, što Aphrodita
Dade, te mene iz zemlje izvedoše otčinske mile,
I kćer ostavih svoju i thalamos ì mûža svoga,
U kog imade svega, ljepote mužke i úma.“
  Na to odvrati njoj plavokosi junak Menelaj:
„Zaista pravo sve i valjano rekla si, ženo;
Um sam i volju mnogih junaka ì mnogih ljudi
Upoznao mnogih po zemljah putujuć putnik,
Ali očima svojim ne ugledah takova muža,
Kakov je bio Odyssej mukotrpni, kakvo mu srdce.
Tako je ì ônda on učinio, tako se vlado
Junački muž u konju, kog izdjeljaše, u kojem
Najbolji bjesmo Argejci, Trojancima na smrt i razor.
I ti si onamo došla, a naputi valjda te na to
Njekoji bog, koj slavu Trojancima podati htjede.
Kada si došla, Dejphob uz tèbe bogoliki prista.
Ti si tri put obìšla i pipala tri put si šuplju
Onu zasjedu ti; poimèncê zvala si vodje
Danajske, glas promijenivši svoj, kanda Argejke zvahu.
Tad sam te čuo ja i Odyssej divni i Tydid
Sjedeć u konju, što l' dovikivala tad si nam svima.
Nas se dvojica već požurismo, gotovi bjesmo
Ili izíći iz konja il iz njeg se tebi oglasit.
Al nas Odyssej, ako i željesmo, od tog uzdrži.
Tada umukne mukom, što achaejskih bješe sinova,
Samo Antiklo htjede odazvat se besjedom tebi;
Ali Odyssej čvrsto pritískati uzme mu usta

Rukama krepkim i tako Achaejce izbavi sretno;
Dotle ga tisko, dok tebe Athena odánde ne krénu."
Razumni na to njemu Telemak odgovori ovo:
„Zeusov gojenče ti oj Menelaje, narodna glavo,
Tîm gòre, Atrejev sine, jer ni to ga ne ote smrti,
Nit bi ga spaslo, da je od željeza imao srdce! —
Nego u postelju dajte odpremite nas, da zaspímo,
Da bismo sladkog se sna nadovoljili mirno ležéći."
Tako reče i svojim zapovjedi robinjam odmah
Argejka Helena, postelj da pod trijem polože, zatim
Uzglavlja bagrena metnu, odòzgô da sagove prostru,
Vunene dà stave hlene, da pokriti čim se imadu.
Robinje iz sobe podju, u rukama zublje im bjehu,
Postelje nastru one, a glàsnìk goste izvede;
Tada spavati legnu u predkućju kućnome ondje
Mladjani vitez Telemak i Nestorov svijetli sinak;
Atrid zaspi pako usrȅd kuće visoke svoje,
Uza nj ženska dika tankopepla Helena leže.
Kad se ranoranka zora ružoprsta pomoli jurve,
Grlati bojnik Menelaj iz postelje brzo poskočiv
Nadjene haljine na se i na rame naoštren baci
Mač i na noge b'jele privezavši podplate krasne
Tada iz ložnice ode ljepotom na boga nalik,
Sjedne k Telemaku, riječ progovori ì klikne njemu:
„Koja te, viteže oj Telemače, dovodi nužda
U Lakedaemon divni po širokom plećatom moru?
Šalje l' te puk, il dolaziš sam? Govori ded pravo."
Razumni na to njemu Telemak odgovori ovo:
„Zeusov gojenče ti oj Menelaju, narodna glavo,
Atrejev sine, dodjoh, o otcu da rèčêš mi štogodj.
Kuća se izjeda moja i nestaje mojih mekótâ,
Neprijatéljâ pun mi je dom, neprestàncê mi kolju
Vole sporohodne moje krivoroge ì ôvce plahe,
To su ob'jestni vrlo i žestoki majke mi prosci.
Zato ti koljena grlim, o njegovoj nesretnoj smrti
Ne bi l' mi kazati htio, da l' očima vidje ga svojim,
Ili si òd drugog dozno, da poteže još mi se otac?
Ta veòma ga jadna porodila njegova mati!

Ne žali mene, nit se suzteži, nit besjedu blaži,
Već mi istinu kazuj, što ugleda očima svojim.
Molim te, ako je ikad Odyssej, valjatni otac
Moj, obećánje djelom il besjedom svršio tebi
Na polju trojskom, gdje ste Achaejci trpljeli jade,
Toga se sad opomeni i reci deder mi pravo.“
Težko se razžali na to plavokosi junak Menelaj:
„Ele u postelji muža prehrabrenog željahu oni
Velikom željom počivat, a sami su svi nejunáci.
Kao što košuta kad u ležáju silenog lava
Svoje povali mlade, još sisavčad, tek ih izlégav,
I kad visove stane razgledat i utrine travne,
Da se napase; a lav u svoje dodje ležáje,
Pa tad obojima on strahovitu učini propast:
Tako će onim Odyssej strahovitu propast učinit.
Ej da otac Zeus i Athena dâ i Apollon,
Kakov je bio Odyssej na Lesbosu otoku stojnom,
Kad je izišo u boj i takmu s Philomelídom,
Pa ga srušio snažno Achaejcima svim na veselje, —
Da ti otac Odyssej medj prosce izadje takov,
Prijeki stigo b' ih udes i svatba bi ogrkla njima!
A što sada me pitaš, što moliš, tomu se ne ću
Uginjat niti ću drugo govoriti nit ću te varat;
Nego što mi je reko starina istini morski,
Od tog ti ništa ne ću zatajiti nit ću ti sakrit.
Bozi mi ne daše još iz Aegypta, jer hekatòmbe
Uspješne još im ne uzdah, a žèljeh se vratiti amo.
— Bozi htijahu vazda, da naloge čovjek im pamti. —
U moru zatim šumnom veoma otok imade
Baš pred Aegyptom samim, a Pharos zovu ga ljudi;
Od njeg je tako daleko, koliko za dan preplòvî
Dubka ladja, za kojom i zuji ì pûšê vjetar;
I sgodna luka imade, iz kòjê u more ljudi
Ladje jednake šalju pozagrabiv crne si vode.
Dvadeset dana me tu zadržaše bozi, jer vjetri
Ne htješe od kopna puhat uz morsku vodu, a bez njih
Ne mogu nikuda ladje po širokom plećatom moru.
Tada bi nestalo hrane pa ì srdca momčadi mojoj,

Milosti i spasa da mi od boginje ne bješe jedne:
Od kćeri Proteja jakog starìne morskoga; to je
Bila Idòtheja; njoj potaknuh najvećma srdce,
Te me sastane, kada daleko od družine bludih.
Oni su vŕljali vazda po ostrvu loveći ribu
Svinutim kukama, jer ih je glad po utrobi trgo.
Ona stane kraj mène, progovori ì kaže ovo:
„„Ili si, tudjinče, lud, il nà ništa ne misliš uprav,
Ili okl'jevaš rado i godi ti patiti jade,
Kad si već toliko dugo na otoku ì još se koncu
Boravka ne znaš dovinut, a družtvu ti nestaje srdca.““
To mi reče, a ja odvratih i ovo joj kazah:
„„Sve ću ti ja izkazat, ma koja božica da si;
Ja ne boravim ovdje dragòvóljno, nego sam valjda
Bezsmrtnim sgr'ješio štogodj vladarima širokog neba.
Nego mi reci dâj, — ta znadu bogovi za sve —
Koj mi je bezsmrtnik put zapriječio, koj je zavezo?
Reci mi, kako bih mogo povratit se po moru ribnom.““
To joj izrekoh i mèni odgovori boginja divna:
„„Baš ću ti i to, strančе, po pravici kazati pravoj.
Amo dolazit zna Aegypćanin bezsmrtnik Protej,
Istini morski starìna, cijeloga mora su njemu
Dubljine poznate sve, Posidonov on je poslùšnîk.
On me je, kako vele, porodio, on mi je otac.
Njega da možeš kako uvrebati pa ga ulovit,
Da bi ti rekao put i putòvânja dȁljinu tvoga
I reko, kako bi mogo povratit se po moru ribnom!
On bi ti reko, Zeusov oj gojenče, bude l' te volja,
Kakvo l' se zlo il dobro u dvoru dogodilo tvomu,
Od kad izbivaš jur na putu težku, dugàčku.““
To mi reče, a ja odvratih i ovo joj kazah:
„„Kako bih starca božanskog uvrebao, sama mi reci,
Da mi pobjego ne bi u naprijed vidjev i doznav,
Jer je smrtnome muka čovjèku prisilit boga.““
To joj izrekoh i tada odgovori božica divna:
„„Baš ću ti i to, strančе, po pravici kazati pravoj.
Kada je sunce već prevalilo srèdinu neba,
Kada popiruje Zephyr, starìna istini morski

Ide iz mora, crni obavija voden ga lelij.
A kad izidje, onda pod hridima dubkima leži,
Uz njeg nogoplovni tad Halosìdne lijepe tulnji
Spavaju skupa izišav iz vode sivkaste morske
I ljut izdišu vonj veòma dubokog mora.
Čim se pomoli zora, povèsti ću onamo tebe,
Pa ću te postavit u red; drugóvâ ti trojicu pako
Valja odabrati, koje imadeš kod nakritih ladja.
Najbolje ja ću ti svu zlomìšljenost starčevu reći.
Najprê će tulnjeve brojit i prolazit medj njima i kad
Po pet ih prebroji sve i dobro razgleda, tada
Leći će on usrêd njih ko čoban u ovčijem stadu.
Čim ga vidite, da se izvalio spavati željan,
Tada silu svoju i snagu uzmite na um,
Pa ga držite, ma vam utèći svakako gledo.
On će se u sve stvarat, da utekne, u sve, što živi
Na kopnu i u vodi i ognju plamenitu plamom;
Al vi ga držite čvrsto i svè jače tištite njega.
A kad ti on progovori sam u spodobi onoj,
Kakov je bio, kad se izvalio, te ste ga vid'li,
Onda od sile svoje odustani pa ga odveži,
Viteže, ì pîtâj starca, koj bezsmrtnik srdi se na te,
Pitaj ga, kako bi mogo povratit se po moru ribnom.““
Tako mi reče i tad u valovno utone more,
A ja k ladjama podjem, gdje stajahu svedj u pijèsku,
Podjem ì srdce sve se u meni mućaše puno.
A kad se primaknem moru i k svojoj pridodjem ladji,
Spremimo večeru, al tad već ì nôć ambrosijska pade,
Te mi legnemo svi, gdje vali o obalu biju.
Kad se ranoranka zora ružoprsta pomoli jurve,
Tad širokobrodnom moru uz obalu hodati uzmem
Puno bogove moleć i do tri druga povedem,
Koji mi od svih bjehu uzdàniji u djelu svakom.
U njedra široka morska Idòtheja zaroni tada
Pa nam tulanjske četir donese ìz mora kože
S tulnjeva odrte; istom prijevaru snujući otcu.
Ona nam izkopa tad u pijesku morskome lóže
I sjedne čekati, a mi priblížismo njoj se veòma,

Al nas povali ona i nà svakog nabaci kožu.
Taj bi nas bio log upropastio, jer nas je strašno
Preljuti morio vonj od tulnjeva, poroda morskog,
Tko bi se bo uz morske usudio nemani spavat?
Nego nas spasila ona i veliku izvila pomoć
Svakomu pod nos metnuv ambrosije, koja je vrlo
Vonjala milo i smrad uklònila od nas je strašni.
Čitavo jutro srdca uztrpljiva čekasmo ondje.
Tulnjevi iz mora tada na gomile izidju i svi
Poliježu redom, gdje vali o obalu biju,
A sam iz mora starac o podne izidje, pa si
Debele tulnjeve nadje i prebroji sve ih obìšâv,
I nas medj tulnjeve prve ubrojivši ne spazi ništa,
Kakva prijevara to je, pa i sam spavati legne.
Tad mi cikćući na nj zaletímo se ì rûke na njeg
Bacimo, ali se starac dovinuo umjeći svojoj
Lukavoj, ì lavom on se dugobradim pretvori umah,
Zmajem i pardalom zatim i velikim stvori se veprom,
Vodom tekućicom posta i drvetom u vis poráslim;
Ali mi njega srdcem uztrpljivim držasmo čvrsto,
Pa kad veće sve to zlomišljenu dosadi starcu,
Onda zapita mene započevši s besjedom ovom:
„„Koj te je, Atrejev sine, naputio bog, da na mène
Vrebaš i uhvatiš mene silìmcê? Čega ti treba?““
To mi reče, a ja odvratih i ovo mu kazah:
„„Znadeš, pa pitaš, starče, a nèvješt činiš se tomu,
Koliko dugo sam ovom na otoku, ì još se koncu
Boravka toga ne znam dovinut, već srdce mi gine.
Nego mi reci daj, — ta znadu bogovi za sve —
Koj mi je bezsmrtnik put zapriječio, koj je zavezo?
Reci mi, kako bih mogo povratit se po moru ribnom.““
To mu izrekoh, a on ovako mi prihvati riječ:
„„Ti bi imao Zeusu i ostalim bozima krasne
Žrtvovat klanice svome pri polazku, želiš li doći
Nà milu postojbinu po iskričavome moru.
Jer ti donosi kob prijatéljâ ne vidjet ni doć
U kuću stojnu svoju ni u zemlju otčinsku svoju,
Prije nego li k vodi bogotekoj Aegypta r'jeke

Ne dodješ opet i kod nje ne prikažeš sâm hekatombe
Svete bozima vječnim, vladarima širokog neba.
Tad će ti bogovi put udijeliti, koji si želiš.““
Tako mi reče i tad u meni prepukne srdce,
Jer mi veljaše opet odplovit maglovitim morem
K Aegyptu, k onoj rijeci, dugàčkim i mučnim putem.
Nego mu ipak riječ odvrátih i kazah mu ovo:
„„Sve ću tako, starče, učiniti, kako mi veliš;
Nego mi sada kazuj i reci mi istinu pravu,
Jesu l' se ù lâdjah svi Achaejci povratili zdravo,
Koje ostavih ja i Nestor idući od Troje?
Ili je ù lâdji koji zaglávio nemilom smrti?
Ili je poslije vojne na rukama dragih si umro?““
Tako mu kažem, a on ovako mi prihvati riječ:
„„Što me, Atrejev sine, izpituješ? nije ti sile,
Što ja znadem, saznat ni poznat, i velim ti, da ćeš
Zaplakat brzo, kada saznadeš pravo, što želiš.
Mnogi od onih živi nijesu, à mnogi jesu,
Achaejaca su pako mjedènhâljâ dva samo vodje
Umrli povratku na svom, a u ratu i sam si bio;
Jedan samo još na širokom muči se moru.
Ajas s ladjama svojim dugoveslim propade jadan.
Najprije nagna njega Posidon k velikim gyrskim
Hridima, pa ga tako iz vode izbavi, te bi
Uteko smrti, premda Atheni bijaše mrzak,
Prkosnu rieč da nije izustio ljuto sgrijèšiv.
Reko je, da će morski prijèći bezdan, pa ako
Baš mu i ne dali bozi, al oholu riječ Posidon
Čuvši rukama jakim za trozubom odmah se maši,
U gyrsku udari hrid i ona se razpane od tog,
Dio je ostane ondje, a odlomak u more pade,
Na kom je sjedio Ajas, kad uprav sgriješi ljuto;
Odlomak njega ponese po valovnom bezmjernom moru.
Tako poginu on utonuvši slanoj u vodi.
A brat se Kerama tvoj uklònio, ù ladjah dubkih
On je pobjego svojih, jer gospodja spasi ga Hera.
A kad se hoćaše jurve približiti k vrletnom brdu
Malskomu, onda se digne oluja ì sgrabi njega,

Pa ga po moru ribnom ponese, te stenjaše težko;
Na kraj ga polja nanese, gdje življaše njekoč Thyeste,
A tad je živio tu Aegistho, sinak Thyestov.
Kad Agamemnonu odtud zasínuo povratak sretan,
Bozi okrenu vjetar i s družinom kući si stigne
Brat tvoj i on stupi na otčinsku veseo zemlju,
Savi se na tlo domaje i ljubit ga stane i ronit
Vrele započne suze, jer radostan ugleda zemlju.
Na straži svojoj ga stražar zamotrio, koga je tamo
Metnuo podmukli bio Aegistho i talenta dva mu
Bio obećo zlatna, a stražar je godinu gledo,
Krîšom da došo ne bi žestìne pun i junačtva;
A tad u kuću puka pastiru javiti ode.
Na to pak odmah smisli Aegìstho prijèvaru mudru;
U puku ìzberê odmah junaka najboljih dva'est,
Zasjedu spremi; gostbu zapovjedi gotovit drugim
I podje s kolima tada i s konjima zvati na gostbu
Agamemnona, puku pastira, grdilo snujuć,
Te on bezazlena njega zavuče, ubi ga, kad se
Gostio uprav, ko što kad vola uz jasle kolju.
Od drugóvâ iz pratnje Atridove ne osta nitko,
Ni od drugóvâ Aegìstha, — u megaru ostaše mrtvi.""
Tako mi reče i tad u mèni prepukne srdce;
Sjedeći u pijèsku ne prestah plakati i već
Ne htjede duša mi življet i motriti svjetło sunčàno.
A kad se naplakah sit, kad naváljah sit se po zemlji,
Onda mi riječ morski progovori istini starac:
„„Nemoj plakati sad uzamàncê, Atrejev sine,
Jer se domislit kakvu boljínku ne ćemo, nego
Što prije nastoj, kako da ȕ zemlju otčinsku dodješ.
Il ćeš zastati živa Aegìstha, il ga je Orest
Ubio već, pa na pòkop nadóći ti bi mu mogo.""
Tako mi reče, i tad u grudma se razblaži mojim
Duša i junačko srdce, razžalošćen premda sam bio,
Besjedu započnem opet i krilate rìječi reknem:
„„Već za dvojicu znam, pa kaži mi ì trećeg muža,
Koji jedini još na širokom muči se moru,
Ili je mrtav; hoću da doznam nesretnik tužni.""

Tako mu kažem, a on odgovori ì rekne ovo:
„„To je Laertov sin, na Ithaci koj je gospòdâr;
Njega na otoku vidjeh, gdje suze proljeva bujne
U kući Nymphe Kalypse, od sèbe ona mu ne da,
I on se nemože tako povratit u otčinsku zemlju,
Jer nit imade ladja veslačicâ niti drugóvâ,
Koji bi pratili njega po širokom plećatom moru.
Tebi, oj gojenče Zeusov Menelaju, bozi ne vele
Umr'jet u Argu gradu konjogojnu, sudjenje nać si,
Već će te u Elỳsij odvèsti bezsmrtni bozi,
Gdje je svijeta kraj, Radamànthys gdje je plavokos
I gdje najlakši život imadu, koji su tamo.
Sniježnog pometa ondje, oluje nema ni zime,
Nego Okean vazda napuštava tamo vjetríce
Zephyrske, koji zujeć popiruju tè hlâdê ljude,
Jer ti je Helena žena i po njoj zetuješ Zeusu.““
Kada dorekne to, u valovno zaroni more.
A ja s druzima svojim bogosličnim k ladjama podjem,
I srdce moje sve se u meni mućaše puno.
Kad se primakosmo moru i k svojim dodjosmo ladjam,
Spremimo večeru, al tad već ȉ nôć ambrosijska pade.
Pa polijegasmo svi, gdje vali o obalu biju.
Kad se ranoranka zora ružoprsta pomoli jurve,
Tada najprije ladje u pučinu rinusmo divnu,
Na ladje jednake jedra i katarku metnemo zatim.
U ladje drugovi stupe i stupivši na klupe sjednu,
I sinje more sjedeć po redu pljuskahu vesli.
Opet u Aegyptu vodi, rijèci bogotekoj, ladje
Ustavim i hekatombe tad uspješne bozima uzdam.
I kad bȍgôvâ, vječnih vladárâ, umirim srčbu,
Agamemnonu grob na vječitu slavu mu naspem.
To izvršivši odem, a bogovi bezsmrtni dadu
Sgodan mi vjetar i u domaju me povrate brzo. —
Nego ostani daj u dvorima mojima jošte,
Dokle ne dodje dan jedanajsti, dvanajsti, pak ću
Onda te poslat od sebe nadariv te darima sjajnim:
Tri ću ti konja dati i glàdkâ dat ću ti kola,
Dat ću ti lijep vrč, da bezsmrtnim bozima iz njeg

Izljevaš žrtvu, da se opominješ dovijek mene."
Razumni na to njemu Telemak odgovori ovo:
„Nemoj me, Atrejev sine, kod sèbe držati dugo.
Ja bih godinu dana kod tèbe sjediti mogo,
Te me za rodom ne bi ni za domom želja povukla,
Jer mi veoma godi pripòv'jedke slušati tvoje.
Nego družini mojoj dodijava čekat u gradu
Presvetom Pylskom, a ti od sebe ne daš mi dugo.
A dar, koj ćeš mi dati, nek poklad kakovgod bude;
Kónjâ na Ithaku vodit ne mogu, već ću ih tebi
Ostavit òvdje na díku, jer širokim kraljuješ poljem,
Na kom imade množìna lotòsa i kipira, — ima
Pšenice, pira i ječma bijèlca s širokim klasjem.
A na Ithaci nema ni livade, nì râvni nema;
Ona nam tovi koze, što volimo, nego da konje
Tovi. Nikoj bo otok, koj na moru leži, za vožnju
Nije nit livada ima, a Ithaka još manje ima."
Reče i grlati bojnik Menelaj nasmije se na to,
Rukom ga pogladi, riječ progovori ì klikne njemu:
„Dïjete drago, roda valjána si, govoriš pravo,
Zato ću dar ti ja promijènit, jer nije mi težko.
Od sveg imanja, koje u dvorima leži u mene,
Dat ću ti najljepše, najčestìtije, štogod imadem.
Dat ću ti umjetan vrč, od srebra on ti je čitav,
A zlatom obtočen on je po rubu; načinio njega
Sam je Hephaest, a njime obdario vitez me Phaedim,
Sidonski kralj, kad jednoč u dvorih sam njegovih bio
Dočekan putujuć kući, a sada tebi ga dajem."
Dok su se obadva njih razgovarali besjedeć tako, —
Dotle u kuću kralja božanskoga zvanice dodju,
Sa sobom vodjahu ovce i nošahu vitežkog vina,
Žene povèzâčâ krasnih izà njih nošahu kruha;
Tad se užurbaše svi oko gostbe u kraljevu dvoru. —
U to vrijeme prosci pred dvorom Odysseja divnog
Bacahu diske i koplja, gdje nabiti bijaše podboj,
Pa se veseliše tim, gdje i prije bješnjeti znahu.
Sjedjahu samo Antìnoj i naliki bogu Eurỳmak,
Izmedj prosácâ prváci, junačtvom najbolji od svih.

K njima se Phronijev sin Noemon prikuči blizu
I Antìnoju riječ progovori pitajuć njega:
„Znade li, ne zna li, oj Antinoju, u nama duša,
Iz pjeskovitog Pyla Telemak kad će se vratit?
Pošo je u ladji mojoj, a sada treba je meni,
Da u široku odem u Elidu, gdjeno imadem
Dvanaest kobila, štono mazgòve tegleće doje,
Kojih još ne ujármih, â želim ujarmiti kojeg."
Tako reče Noemon, a oni se u čudu nadju,
Mišljahu bo, da nije u Pylos Nelejski pošo,
Nego na polju da je il kòd stada il kod svinjára.
Onda Eupithov sin Antìnoje prosbori njemu:
„Istinu reci mi pravu, i kada je otišo, i s njim
Koji su pošli momci, na Ithaci l' obrani, ili
Plaćene sluge il ròbi? učiniti i to bi mogo!
Odgovori mi pravo, da znadem, što te sad pitam:
Da l' ti je crnu ladju silìmcê oteo, il si
Drage dao mu volje, kad molbom se tebe navezo?"
Njemu Phronijev sin Noemon rekne unátoč:
„Drage dadoh mu volje; pa što bi uradio drugi,
Kada bi zaisko što u njèga nevoljan čovjek,
Kakov je bio on? ne ud'jelit bilo bi težko.
A s njim je momčad otìšla, sve sami prvi junaci
U puku našem; vodju, kolìko ja znam, imadu
Mentora ili boga, na kojega posve je nalik.
Nego se niečemu čudim: zamòtrih Mentora ovdje
Jučer u jutro rano, a u Pyl se zàvezô onda."
To im izkaže on i u kuću otčinu ode.
A srdce junačko onoj obojici udari u jad,
U rpu posade prosce, odustat im reknu od igre.
Onda Eupithov sin Antinoje prosbori njima, —
Crno crncato srdce ijèdku njemu se gnjeva
Napuni, a oči ognjem žarkovitim stvore se njemu —:
„Aj Telemak je svoje izvršio djelo i na put
Otišo prkosnik, a mi govorismo, da ne će nikad!
Izmedj tolikih nas prekò volje naše se ukro
Momčić i spremio ladju, boljare po narodu obro.
On će nam poslije radit o nesreći; nego ga skončo

Zeus i život mu uzo, dok nije došo u napon!
Ali mi dvadeset dajte drugóvâ ì bȓzu ladju,
Kada dodje, da ga uvrebati mogu i na njeg
Pazit u zalivu, koj je medj Ithakom ì hrîdnôm Samom,
Da mu ne bude milo brodariti svojim za otcem."
  To im reče, a oni junačit i hvalit ga stanu,
Zatim ustanu opet i u kuću kraljevsku odu.
  Sve je Penelopa to za vrijeme dočula malo,
Što su govorili radeć o glavi Telemaku tajno;
Jer joj pripovjedi Medon oglàsnîk, koji je čuo
Stojeć pred dvorom vijeće prosácâ, kad snovahu naum.
I on u kuću ode Penelopi sve to prokazat.
Kada on na prag, a to Penelopa upita njega:
  „Zašto te ponosni prosci do mène, glasniče, šalju?
Valjda si služkinjam božjeg Odysseja došao kazat,
Poso da prestanu radit i gostbu da gotove njima?
Oj da me prosili nikad nijèsu nì bîli ovdje
I da večera zadnja i pošljednja bude im ovo!
Često se kupite ovdje i živeža puno trošíte
I Telemaka hrabrog imanje. Vi od otácâ
Svojih ne čuste nikad kazivat, dok bijaste djeca,
Kakov je bio njekoč Odyssej medj otcima vašim;
Nikad u narodu nikom učinio nì reko nije
Nepravde nikoje; ta običávaju kralji božanski
Jednoga mrziti smrtnog čovjèka, a drugoga ljubit;
Nikada u obće on uvrijèdio nikoga nije.
A vi srdce svoje pokazujuć ì djela ružna
Za dobročinstva hvale ne znadete nikakve nikad!"
  Mudrosti puni Medon odgovori kraljici ovo:
„Ej da je, kraljice, zlo u domu najveće to ti!
Nego i puno veće i strašnije stali su drugo
Smišljati zlo, al ne dô im bog izvršit Kronìôn!
Bridkom mjedju prosci Telemaka nastoje ubit,
Kada se povrati, a on potražit otcu si glasa
U Lakedaemon divni i u Pyl presveti ode."
  Kada začuje to, tad koljena i srdce njeno
Klecnu, te ne smogne dugo rijèčce; oči joj obje
Prepune budu suza i besjeda zapne joj bujna.

I kasno prihvativ riječ progovori sluzi ovako:
„Zašto je moj zaputio sin, oj glasniče? nije
Nužde mu bilo vodom zaploviti ù lâdjah brzih,
Koje su kola i konji mužèvima, morem da jure.
Ili je otišo, da mu medj ljudima zatre se ime?"
Mudrosti puni Medon odgovori kraljici ovo:
„Ne znam, je li ga bog potaknuo koji, da u Pyl
Ode? il mu se srdce uznèslo, da sazna za otca,
Da l' će se vratiti kući, il kakva ga snašla sudbìna?"
To joj izkaže glasnik i u dom Odyssejev ode.
A jad se ùbitačni Penelope primi, te ona
Ne mognu sjediti dulje na stolcu, a množtvo stolaca
Po kući bješe, već se na pràgu posadi sobe
Čvrstih zidova, tužna lelekati uzme, okò njê
Kâmkati robinje stanu, koliko ih u kući bješe
Starih i novih. Njima Penelopa jaučuć reče:
„Čujte me, drage, — od sviju vršnjakinja mojih i druga
Jade je najljuće dao Olympijac trpljeti meni,
Koja vrloga muža, junačtvom lava, izgùbih.
On je svakom vrlinom medj Danajci nakićen bio,
Junak, te njemu se slava u Helladu razli i Argos.
A sad mi ljubljenog sina povukoše sobom oluje
Iz kuće bezslavna jošte; za spremanje njegovo ne čuh;
A vi ste okrutne, kojim ni na pamet padalo nije,
Da me dodjete budit iz postelje znajući dobro,
Kad mi je u crnu sin širokoboku otišo ladju.
Jer da sam saznala kako, da na put priprema taj se,
Ili bi kod kuće osto, ma željan kako putovat,
Il bi me ostav'jo mrtvu u dvorima svojega otca.
Nego neka mi koja pozove Dolija starca,
Mojega roba, koga od otca dobih, kad amo
Idjah, koji mi vrt mnogodrvni čuva, — k Laertu
Dà brže ode, da mu pripovjedi sjedeći uza nj,
Ne bi l' Laerte u duši dovinuv se razlogu mudru
Izišo i stao tužit pred narodom, kakvi li ljudi
Porod bogolikog hoće Odysseja zatrt i njegov."
Njoj Euryklija tada progovori dadilja mila:
„Ili me nemilim mačem pos'jeci, nevjesto draga,

Ili me ostavi živu, zatajit ne ću ti r'ječi.
Za sve ti znadem, ja i svega mu potrebna dadoh,
Jela i vina sladkog, od mène je zakletvu uzo,
Da ti govoriti ne ću, dok dvanajsti ne bude danak,
Il dok sama ga ti ne zažèliš i ne čuješ, da je
Otišo, jer bi plačem pokvarila lice si krasno.
Nego se òperi daj i odjeću čistu obuci,
Pa daj u sobe gornje uzadji s dvorkinjam' svojim'
Te Aegidonoše Zeusa pomoli se kćeri Atheni,
Jerbo iz smrti ona izvúći čòvjeka može.
Kukavna starca nemoj raztužit, jer ne mislim, da je
Blaženim bozima rod Arkísija omrzn'o posve,
Vazda će jedan još na živòtu biti, — rukòvat
Visokim dà može domom i dàlekim mekanim poljma."
Reče i utiša plač joj, u očima ustavi suze.
Tad se Penelopa opra i haljine čiste obúčê,
U sobe uzpe se gore i s njome družina ženska;
U koš ječmenog zrnja namètav Athenu zazove:
„Aegidonoše Zeusa oj kćeri nestrta nikim,
Čuj me, Athena, ako l' Odyssej dosjetljivi tebi
Ikad je sažego u čast il ovčja il govedska stegna
Pretila, — sad mi se toga spomeni i spasi mi sina,
Prosce pako od mène odvrati drzovite i zle."
Reče i zakuka na to, a boginja molitvu začu.
Po sjenovitih tad se po dvorih uzviču prosci
I ovako gdjeki mladića drzovitih reče:
„Sad će pripravljat pir za cijelo kraljica, koju
Prosimo puno, a ne zna, da ubit joj kanimo sina."
Tako je rekao gdjeki, a ne znaše, što se je sbilo.
Tada prosbori njima Antinoje ì rekne ovo:
„Nesretnici, riječî govoriti prkosnih sada
Nemojte nikako, da tko ne dojavi u kuću toga.
Nego ustajmo sad i na tiho misao onu
Svršimo, koja se svima u grudima uhvati nama."
To dorekavši dvaest drugóvâ najboljih obra
I s njima podje morske do obale ì bȑzê ladje.
Najprije porinu ladju u duboko morsko ždrijelo,
Katarku nastave zatim i jédra na crnu ladju,

Onda naravnaju vesla i privežù remenjem kožnim
Pravo sve i valjano i razastru bijela jedra.
Za njima oružje njihne donesu prehrabrene sluge.
Uz brijeg namjeste ladju u vodi i na polje odu,
Večerat uzmu, a zatim do sutona čekati stanu.
U sobi pako gornjoj Penelopa ležaše mudra
Jednako ne jedav ništa, ne okusiv jela ni pića;
Mišljaše, da l' će joj sin nezazorni smrti umàći,
Il će ga pako savladat i ubit prkosni prosci.
Ko što se zabrine lav u ljudskoj našav se rpi
Te se boji, kad će obkoliti himbeno njega,
Tako se brinula ona, dok ne dodje duboki sanak;
Klone i usne ona i udovi popuste svi jòj.
Sjajnoka boginja tad se Athena domisli drugom'.
Prikazu učini ona na ženu spodobom sličnu,
Na kćer Ikarija divnog junačine Iphthimu, kojom
Eumel živeć u Pherah oženio njekoč se bio.
Nju sad pošalje kući božanskog Odysseja, da bi
Tužnu Penelopu, koja u kuknjavi jecaše sada,
Kako odvratila, svedjer da ne plače, ne jadi tužna.
Iphthima u sobu udje uz rèmik zasunka vratnog,
Čelo glave joj stane i ovu joj izusti riječ:
„Spavaš, Penelopa ti, a bolano srdce je tvoje,
Ne daju tebi bozi, da tuguješ ì plačeš dulje,
Mirni i blaženi bozi, na povrate jer će ti doći
Sin Telemak, koji sgriješio bozima nije."
Njoj odgovori na to Penelopa mudra ovako —
Sladko i duboko snijuć kod vrátâ se nalazeć sanka —:
„Čemu si ovamo došla, oj sestro? prije nijesi
Bivala ovdje, daleko od mène tvoj bo je stanak.
Ti mi veliš, da bih odustala òd sîlnê tuge
Čemerne, koja me kolje u duši i ù srdcu mome!
A ja vrloga muža, junačtvom lava, izgubih,
Koji je svakom vrlinom medj Danajci nakićen bio,
Junak, te njemu se slava u Helladu razli i Argos.
A sad mili mi sin s širokòbokom odplovi ladjom,
Lud je i nije još ni u poslima vješt ni u sbòru.
Za njim još više jecam no zà mûžem svojime, te se

Za njeg bojim, dršćem za njega, da ne pane u zlo
Ili u narodu, kud je zaputio, ili na vodi;
Jerbo na njega mnogi dušmáni vrebaju sada
Želeć ga ubiti prije, no otčinsku vidi si zemlju."
Njoj odgovarajuć na to probesjedi prikaza tamna:
„Ojunači se daj i u srdcu ne boj se preveć;
Jer on pratilju ima na putu, kojoj se mole
I drugi ljudi, da ih podpomaže — ì možê ona —,
Palladu ima Athenu; — što jecaš, ona te žali,
Ona me naslala sama, da tebi doglasim ovo."
Njoj odgovori na to Penelopa mudra ovako:
„Ako l' si boginja koja il od boga pòglâsje čula,
Onda mi daj za jadníka pripovjedi mojega muža,
Da li je jošte živ te motri svjetlo sunčàno,
Ili je umr'o već, u Aídovu l' prebiva domu?"
Njoj odgovarajuć na to probesjedi prikaza tamna:
„Za muža tvoga ne ću kazivati široko tebi,
Živ li je, ili je mrtav, — a utoma zlo je govorit."
Prikaza reče i u zrak odleti kroz zasunak, koji
Bješe na stožeru vratnom i tada se trže izà sna
Kći Ikarija, grudi razblážiše njene se na to,
Što joj je očit san doprhnuo u doba gluho.
Prosci se pako zavezu i odplove vodenom stazom
Prijeku snujući smrt Telemaku svojoj u duši.
Otok usrȅd mora jedan imade brdoviti, — stoji
Medju Ithakom i medj hridovitim otokom Samom,
Ime mu Astera, — malen, a sigurne luke mu ladje
Sa dva primaju kraja; Achaejci zasjednu tud'jer.

Peto pjevanje.

Špilja Kalypsina. — Čamac Odyssejev.

Zora od ponosnoga Tithona iz postelje usta
Bezsmrtnim bozima dan da donese i ljudima smrtnim;
Bozi se posade pak na sijèlo, a medj njima višnji
Gromovnik Zeus, u kojega moć nad svjema je prva.
Njima govoriti uzme Athena sjetiv se, što sve
Pati Odyssej, — bješe na umu joj kòd Nymphe živuć —:
„Zeuse otče, i vi, oj blaženi vječiti bozi,
Ne bio milostiv, blag ni ne bio mekan od sada
Nikoj žezlonoša kralj, ne poznávo u srdcu pravde,
Nego bio zao, bezakonje gradio svako,
Kad se od onih božànskog Odysseja ne sjeća nitko,
Kojima vladaše on, ko otac im bijaše mekan.
On na otoku sjedi i trpi nevolje ljute
U kući Nymphe Kalypse, od sèbe ona mu ne da,
I on se ne može tako povratit u otčinsku zemlju,
Jer nit imade ladja veslàčîcâ niti drugova,
Koji bi pratili njega po širokom plećatom moru.
A sad mu bridkom mjedju na ljubljenog vrebaju sina,
Kad će se vratit, a on potražit otcu si glasa
U Lakedaemon divni i u Pyl presveti ode."
Njoj odgovarajuć Zeus nebesa oblačitelj reče:

„Kakva je, čedo. to iz usta ti riječ izmàkla?
Zar nijesi ti odlučila odluku sama,
Da se k onima jednoč Odyssej s osvetom vrati?
A sad doprati mudro Telemaka, — ì možeš, čedo, —
Da se povrati zdravo u svoju otčinsku zemlju
I da se prosci ništa ne svršivši natrag dovezu."
Reče i k Hermiji sinu okrenuv se ovo mu reče:
„Hermija! ta ti si glasnik i opet; ljepokosoj Nymphi
Nepromjènit nam naum doglasi, da se Odyssej,
Pravi mukotrpnik, ima povratiti napokon kući,
Da ga ne prate bozi nit smrtni ikakvi ljudi;
Nà čvrsto gradjenu čamcu pretrpljet će dosta i stradat,
Ali će dvaesti dan do Scherije grudaste doći,
Do te phaeačke zemlje, gdje narod božjeg je roda;
Oni će od srdca njega počastit ko kakova boga,
Pa će ga u ladji poslat do postojbine mu mile
Dobro ga mjedju, zlatom obdariv i odijèlom,
Koliko nikad Odyssej od Troje donio ne bi,
Da se je vratio zdrav zadobivši plijena dio.
Tako mu sudjeno jest s prijatèljima sastat se opet
I doć u visoki dom i na postojbinu si milu."
Reče i njega provodjač skoroteča posluša umah,
Pa si pod noge zatim privezavši podplate krasne,
— Zlatne ambrosijske, koje po vodi i bezkrajnoj zemlji
Jednako nosiše njega, baš vjetar kanda ga nosi, —
Uhvati i štap, kojim uspavljuje ljudima oči,
Kojima hoće, al ih izà sna takodjer budi.
S time štapom u ruci skoròteča jaki odlèti.
Stupiv na Piersko brdo na pučinu iz zraka padne;
Iznad valovlja tad se uznese galebu nalik,
Koji hvatajuć ribe nad onim njedrima strašnim
Mora trepetljivog svak čas u sòli morskoj si krila
Kvasi, i Hermija nalik na njega morem se silnim
Nošaše. I kad stupi k dalèku ostrvu, onda
Na kopno stupi iz morskih iz plàvetnih valova, i on
Zaputi k velikoj špilji, u kojoj je življela Nympha
Lijepe kose i nju zatèče uprav unútra.
Velik goraše plamen na ognjíštu i blagovònje

Kedra i kleka, što se cijepati daje, po svemu
Ostrvu idjaše, — ona unutra pjevaše krasno
I tkâše ȕza stân zlatni u ruci čunak držéći.
Okolo špilje sva se razcvàla šuma i raslo
Različno drvlje: topòla i jòva i mirisni čempres.
Nà dȓvlju tome ptice dugokrile svoja gnijezda
Gradiše: sove i kobci i jezične pomorske vrane,
Kojeno misle samo na morske poslove svoje.
Okolo dubke špilje razgranio bio se ondje
Bujan čokot, na kojem obìlati višahu grozdi.
Bistrica voda četir' iz izvora tečaše redom,
Jedan uz drugi bjehu, al putem svojijem svaki.
Okolo livade bjehu mehkotravne ljȕbîcâ, ača
Pune. Kada bi tko od bezsmrtnih bogova došo, —
I on bi motrio to i godilo to bi mu srdcu.
Tu skoroteča stavši provodjač motriti uzme,
A kad on to sve u paméti porazmotri svojoj,
Onda u špilju udje u široku, — i čim ga spazi,
Umah ga pozna Kalypsa, medj boginjam' boginja prava,
Jer se medj sobom dobro poznavaju bezsmrtni bozi,
Jedan od drugih ma i daleko prebivao gdjegod.
Ali Odysseja ondje junàčinu ne nadje s njome,
Ovaj bo sjedjaše morskom na žalu po običáju
Suzama, jecanjem, bolom razkídajuć srdce si svoje;
Na trepètljivo more pogledo je roneći suze.
Hermiju tada Kalypsa, medj boginjam boginja prava,
Na sjâjnî, blistavi stolac posadivši zapita ovo:
„Čemu si došao k meni, zlatoštapni Hermija, kojeg
Častim ì ljubim ja, a rijèdak si pohodjan meni?
Što si nakan, govori, a duša me nuka izvršit,
Ako izvršiti mogu i ako se dade izvršit.
Nego bliže pristupi, da gostbinu preda te metnem.“
Boginja to izgovòrîvši stol s ambrosije puno
Stavi pred Hermiju pa mu i nektara natoči rujnog;
Jesti skoroteča uzme provodjač ì piti kod nje.
Pa kad se počasti on i okr'jepi jelom si dušu,
Onda odgovori njoj i ovu započne riječ:
„Boginja boga me pitaš došljaka, pa ću ti reći

Čitavu besjedu pravo, kad sama mi veliš govorit.
Zeus mi je rekao poći do tèbe, ma i nijèsam
Hotio pravo, jer tko bi dragovoljno pretrčo vodom
Golemom, slanom, gdje nema na blizu ljudskoga grada,
Gdje hekatombe po izbor i klanice žrtvuju ljudi.
Nego nikoji bog Aegidonoše Zeusa umaći
Ne bi odluci mogo nit odluku njegovu satrt.
Vele, kod tebe da je od sviju bjedniji čovjek,
Sviju od onih, koji vojevaše godina devet
Pod gradom Priama kralja, a desetog odoše ljeta,
Pošto razoriše grad; al sgriješiše oni Atheni
Odlazeć, — tè vjetrom ona i valovi udari na njih.
Tada mu valjatni svi drugari poizginu redom,
A njeg samoga vali navedoše ì vjetar amo.
Toga ti muža sada zapòv'jedam, dà brže pustiš,
Jer mu poginut ovdje ne vele daleko od svojih,
Nego mu sudjeno jest s prijateljima sastat se opet
I doć u visoki dom i na postojbinu si milu."
Reče, — zazébê Kalypsu, medj boginjam' boginju pravu,
Besjedu započne s njim progovòrîvši krilate r'ječi:
„Jeste okrutni bozi i zavidni većma no drugi,
Te se srditi znate na boginje, javno li s kakvim
Spavaju čòvjekom, koga odabraše milim si mužem.
Kad Orióna je k sebi ružoprsta uzela Zora,
Dotle se srdiste na nju, oj blaženi ì mîrni bozi,
Dokle strelama tihim u ortyžkoj ne ubi zemlji
Njega zlatotrona sveta Artemida k njemu nadòšâv.
Kad je Demetra ono ljepokosa slušala srdce
I s Jasiónom legla na tri put oranoj njivi
Te se obljubiti dala, — i zà tô je začuo brzo
Zeus i pogodi njega i usmrti žarkijem gromom.
Sada se srdite na me, što smrtni je čovjek kod mène,
Koga sam spasla ja, na gredi kad je ladjènoj
Došao sâm, jer žarkim mu Zeus razlupo je gromom
Ladju i spalio nju je u iskričavome moru.
Tada mu valjatni svi drugari poizginu redom,
A njeg samoga vali navedoše ì vjetar amo.
Njega sam njegovala i hranila govoreć svedj mu,

Bezsmrtnim da ću njega učiniti ì vazda mladim.
Nego kad nikoji bog Aegidonoše Zeusa umaći
Ne može odluci nikad nit njegovu odluku satrt,
Nèk ide onda Odyssej, kad potiče onaj i veli,
Na trepètljivo more, al njega odpremit ne mogu,
Jer nit imadem ladja veslačica nitì drugóvâ,
Koji bi pratili njega po širokom plećatom moru.
Ja ću ga opet rado poučiti ništa ne tajeć,
Kako bi došao zdrav na postojbinu si milu."
Njoj skoroteča na to provodjač odgovori ovo:
„Tako ga pošlji od sebe i Zeusova pazi se gnjeva,
Da se poslije ne bi razsrdio ljuto na tèbe."
To izrekavši jaki skoroteča umah odleti.
A k junačini zatim Odysseju gospodja Nympha
Otidje, pošto je čula od Hermije Zeusove glase.
Nadje ga morskom na žalu gdje sjedi, još mu u očma
Ne presušiše suze, za povratkom plačući svojim
Dane gubljaše sladke, jer nè ljûbljâše već Nymphe.
Nego je opet on prekò volje noćio noći
U špilji njezinoj dubkoj, al nehoćak noćio s hoćkom,
A po danu sjedeć na hridima i na briјègu
Suzama, jecanjem, bolom razkidao srdce je svoje,
Na trepetljivo more pogledajuć ronjaše suze.
Reče mu stavši do njega medj boginjam' boginja prava:
„Jadniče, ovdje više ne tuguj, neka ti dani
Ne ginu više, jer ću odpremiti vrlo te rada.
Duga si drva daj usijèci i sjekirom složi
Širok si čamac, daske učvrsti visoko nad njim,
Da te uzmogne on po maglovitom moru ponesti.
Ja ću ti spraviti hrane i vode ì rûjnôg vina,
Srdcu veselja, da ti gladovati ne bude nužde,
I odijèlom ću tebe obući, vjetar ću pustit,
Da bi došao zdrav na postojbinu si milu,
Ako je po volji to vladarima širokog neba,
Koji su jači od mène po mísli i pò svakom djelu."
Reče, — i na to zazebe Odysseja divnog stradalca,
Besjedu započne s njom progovoriv krilate r'ječi:
„Drugo, boginjo, valjda na umu imadeš, a ne môj

Odlazak, kada me nutkaš, da morski prijedjem bezdan
Strašan i težak, kog ne preploviše jednake ladje
I brzoplovne, što se vesele Zeusovu vjetru.
Ni ja uljezti ne ću prekò volje tvoje u čamac,
Dok mi se, boginjo, ti ne zakùnêš velikom kletvom,
Da mi nikakva zla ne pripravljaš inoga više.“
Reče, — nasmije se na to medj boginjam' boginja prava,
Rukom ga pogladi, riječ progovori ì klikne njemu:
„Mudra glava si ti i znadeš misliti pravo,
Kad si se sjetio, da mi ovakvu spomeneš riječ.
Zemlja sada me čuj i nàd nama široko nebo
I Styžka voda, koja nizbr̀dcê teče i koja
Najstrahovitija kletva u blaženih bogova jeste:
Ja ti nikakva zla ne pripravljam inoga više,
Nego ti mislim to i govorim, što bih i sèbi
Mislila samoj, kad bi i mèni nužda nadòšla.
Znade i moja duša za pravicu, željezno nije
Srdce u grudima mojim; i ono se smilovat znade.“
Tako mu reče, pa ga medj boginjam boginja prava
Brzo povede, a on po njezinom stupaše tragu.
Dodju u dubku špilju, — i boginja ì čovjek s njome;
On na stolac sjedne, sa kojega ustade prije
Hermija; tada Nympha pred njèga svakakve hrane
Metne, jela i pića, što smrtni blaguju ljudi;
Sučelice božànskom Odysseju pristupi ona,
I njoj robinje umah donesu ambrosiju, nektar.
Tada za gotovimi posegnuše rukama jeli.
I kad si srdce jelom i pićem nadovolje, onda
Započne riječ Kalypsa, medj boginjam boginja prava:
„Zeusovo čedo, domìšljat Odysseju, sine Laertov,
Odmah li dakle hoćeš otići doma u svoju
Milu otčinsku zemlju? Pa bilo ti tô na veselje!
Ali srdce tvoje da znade, koliko ti valja
Jada prepatit prije no ȕ zemlju otčinsku dodješ,
Ti bi ostao sa mnom i živio ù kući ovoj,
Bio bi bezsmrtan, pa ma kolìko čezneš, da jèdnoč
Ženu ugledaš svoju, za kojom željkuješ svedni.
Ja se ponosim, grdja da od nje valjda nijèsam

Uzrastom ni stasom svojim, jer nije ni pristojno, da se
Licem ì stâsom takme sa bezsmrtnicama smrtne.“
  Njoj odgovarajuć ovo Odyssej dosjetljivi reče:
„Gospodjo boginjo, ti se ne srdi na mene sbog toga.
I sam znadęm, mudra Penelopa da je od tèbe
Licem i veličinôm neznatnija vidjeti svakom.
Ona je smrtnica, — ti si vjekovita ì vazda mlada.
Ali i tako svedni i žudim i željkujem, da se
Povratim kući, dân povraćénja da ugledam i ja.
A bog ako mi koji na iskričavome moru
Razlupa ladju, i to podnèst' ću u grudima noseć
Srdce strpljivo; mnogo pretrpljeh ì mnogo muka
Izmučih jurve u bòju i vòdi; pa ì tô me stigni.“
  Dorekne to, — al nastane mrak, jer zadje već sunce,
A njih unidju dvoje u pećinu dubku unutra,
Pa se ljubiše sladko počivajuć oboje skupa.
  Kad se ranoranka zora ružoprsta pomoli jurve,
Tada hlenu i hiton navuče na se Odyssej,
Nympha se pako u faros obuče veliki, srebrn,
Milen, tanúšan, pojas o boku si navije zlatan
I lijep, na glavu pako odòzgô metne si veo.
Za put junačine tad se Odysseja pobrine ona,
Pa mu veliku mjednu podádê sjekiru, koja
Za šake prikladna bješe i dvosjekla, — maslinov držak
Prelijep bijaše na njoj i učvršten kako valjade;
Dâ mu ì bradvu s gladkim oštrícem. Onda ga ona
Skrajnjim ostrva krajem povèdê dugih stabálâ
Punim: topòlê i jòvê i jele nebotične, davno
Sve se je bilo to osušilo dobro za plovbu.
Kada njemu Kalypsa medj boginjam boginja prava
Pokaže dugačka stabla gdje bijahu, otidje doma.
  A on stane si sjeći i bŕzo svršavo je poso.
Dvadeset sruši stabála i sjekirom mjednom us'jèče,
Pa ih zaobrubi vješto i mjerilom izmjeri pravo.
Svrdô donese Kalypsa, medj boginjam' boginja prava,
I Odyssej stabla poizbuši ì složi skupa,
On ih zaklinči dobro, pozàbîjâ prikladno skȍbe,
Kako bi koji si čovjek, — u gradjenju ako je vještak, —

Dno za tovarni brod s dobrano širìnê okruž'jo,
Tako si načini tada Odyssej oširok čamac.
I na nj postavi daske i učvrsti kolcima gusto,
Napokon dugačke statve porazmjesti o boke čamcu;
Osovi katarku zatim i s gredom spoji jedrènôm,
Onda si načini korman, da upravlja čamcem i tada
Začepi vrbovim dobro šiprágom čamac odàsvud,
Da ne navaljuju vali, i napuni drugim kojèčim.
Platna donese Kalypsa, medj boginjam boginja prava,
Da si načini jedra Odyssej; on sgotovi i to,
Onda priveže uža jedrèna i konopce druge;
U more divno zatim poodrinu nà ozîb čamac.
  Četvrti bijaše dan i svršilo sve se je bilo;
Peti ga pako od sebe Kalypsa odašalje divna
Oprav ga i odijèla u mirisna njega obukav.
Crnog mu božica vina u jedan ulila mijeh,
U drugi velik vode natočila; u koš mu hrane
Vrgne ì drugih jela ponameće, srdcu veselja,
Vjetar mu pusti, da mu dobròsretno ì toplo puše.
Veseo napne divni Odyssej na vjetru jedra,
I on ravnaše vješto na kormilu sjedeći i tad
Nikako ne padaše na trepavice mu sanak,
Motrio bo je Plejáde, Boóta, koj zahodi kasno
Pa i Medvjeda, — koga nazívaju takodje Kola,
On se okreće tu, Orióna neprestano motri,
Nikad ne zalazi, da u Okeanu okupa sebe. —
Njemu je rekla Kalypsa, medj boginjam boginja prava,
Da od Medvjeda ploveć po pučini lijevo drži.
Tako po pučini on sedamnaest plovljaše dana,
A osamnaesti več se sjenovita pomole brda
Phaeačke zemlje odande, od kùda mu najbliže bješe:
Štitom se ona njemu na maglenom učine moru.
  Kad al njega jaki zemljotresac spazi s daleka,
S br̂dâ Solymskih od Aethiòpljânâ dolazeć, jer se
Pričini njemu, kao da plovi. U srdcu ljutit
Kimne glavom i ovo progovori svojemu srdcu:
  „Aj promijeniše bozi drugačje Odyssejev udes,
Dokle sam bivao ja u zemlji aethìopskoj; eto

Već se je phaeačkoj zemlji približio, od kud mu sudba
Daje, da utekne mrežam i nevoljam, koje ga tište.
Nego sad velim: ja ću progonit ga dovolje po zlu.“
Reče i oblake skupi Posìdôn i rukama sgrabiv
Trozub uzburka more, odàsvud svakakve vjetre
Nagna i sve oluje pouzpiri, prikrije nebo,
Prikrije oblaci zemlju; s nebésâ i noć se spusti.
Podjedno panu Euro i Noto ì ljûti Zephyr
I s njima Borej, rodjen u aetheru, — valjajuć vale.
Tada koljena klonu Odysseju ì srdce klone,
On se ozlovolji i svom progovori junačkom srdcu:
„Jadna li mene, što će zadèsit još napokon mene?
Sada se bojim, da nije prorèkla božica pravo,
Koja mi reče, da ću na pučini trpljeti jade,
Prije nego li dodjem u otčinsku zemlju, i sada
Sve se izvršuje to! Oblàčine kako li mota
Po nebu širokom Zeus! uzburkava more; oluje
Vjetrovi gone. Smrt cijelo me prijeka čeka.
Blaženi oni su tri put i četir put Danajci, koji
Na trojskom širokom polju poumr'ješe ljubeć Atride!
Oj da sam umr'o i ja i da me je snašla sudbìna
Onaj dan, kad veoma mnogi Trojanci na mene
Kraj Pelióna mrtva mjedòkôvna bacahu koplja!
Častno bih sahranjen bio, Achaejci bi glas mi raznesli!
A sad mi nosi sudbìna da kukavno poginem ovdje.“
Kad on dorekne, a to s visìne ogroman talas
Strašno se obori na nj i čamac uzljulja njegov,
A sam daleko pane od čamca, iz ruku mu korman
Izpane, katarka pak po polovici razbi se, kada
Udari o nju vihar strahovit ì smjesa bure.
U vodu pane daleko jedrena greda i jedro,
A on u vodu bačen od vala pomolit se dugo
Nije mogao, jer su naválili golemi vali.
Haljine, koje mu dade Kalỳpsa, otèžčaše sad mu.
Kasno se pomoli u vis, iz ustiju pljuvaše vodu
Slanu i gorku; koje množìna mu pljuskaše s glave.
Ali se čamca sjeti i òpet u muci težkoj,
Pa ga i dohvati, ako i jesu ga gonili vali,

I sjedne čamcu baš po srijèdi òd smrti bježeć.
S čamcem ga amo tamo ponesu pò moru vali.
Ko što kad jesenji Borej ponese drač po poljàni,
A čvrsto jedan je s drugim priònuo, — upravo tako
Vjetrovi amo tamo po pučini bacahu čamac.
Sad ga je Boreju Noto nabacio, neka ga nosi,
A sad Zephyru Euro popustio, neka ga goni.
Tada ga Kadmova kći Leukotheja spazi Inóna
Vitijeh nogu, koja rečéća smrtnica bješe,
A sad u valima morskim božànskê se dokopa časti.
Ona se smiluje jadnom Odysseju, gdje se potúcô, —
I ptici gnjurcu nalik izlètî letom iz vode,
Nà čvrsto gradjeni čamac posadiv se ovo mu reče:
„Jadniče, zašto se na te razsrdio strašno tolìko
Bog Posìdon zemljotres te pripravlja mnoge ti muke?
Ali te uništit ne će, ma želio uništit silno.
Nego učini ovako, jer mislim, pametan da si:
To odijelo svuci i čamac ostavi, nek ga
Vjetrovi nose, a ti ded pregni i rukama plivaj
K phaeačkoj zemlji, gdje se imádeš izbavit muka;
Ondje te nebudi strah ni trpljeti ne ćeš ni nestat,
Samo si pod grud veo nategni bezsmrtni ovaj.
A kad rukama već dotaknuo budeš se kopna,
Veo odveži i baci u iskričavo ga more
I to daleko od zemlje; — a tada se dalje okréni."
Tako boginja rekne i dade Odysseju veo
I tad natrag ona u valovno utone more
Nà pticu gnjurca nalik i sakriju crni ju vali.
Tada se zabrine težko Odyssej, divni stradálac,
Te se ozlòvoljîv ovo progovori junačkom srdcu:
„Joj jadníka li mene! da ne snuje morda i sada
Lukavstvo koji mi bog, kad veli, da ostavim čamac!
Al još poslušat ne ću, jer očima vidjeh daleko
I sam zemlju, u kojoj obrèčen meni je zaklon.
Nego ću ovo učinit, što najbolje meni se čini.
Dok mi se drži drvo ladjèno jošter u sglobu,
Dotle ću na ladji ostat i trpljet ću mučenik jade;
Al kad valovlje jur porazklima ovaj mi čamac,

Onda ću plivati, kad se dovínuti boljemu ne znam."
Dok je u duši on i u srdcu svom promišljavo,
U to velikim valom Posìdôn zemljotresac gruhne,
Golemim, strašnim ko kuća i nabaci upravo na njeg.
Ko što kad suhu pljevu u rnjazi uzvitla vjetar
Žestoki pa ju posvùda raznese, za zrncem zrnce,
Tako se sada raznese ladjeno drvo; na jèdnom
Ostane samo Odyssej ko čovjek nà brzu konju;
Haljine, koje mu dade Kalypsa, sada si svuče
I onda odmah veo pod grudima nategne na se,
Pa se u more baci naglàvcê ruke razširiv
Hoteći plivati; tad ga zemljotresac opazi jaki
I on kimnuvši glavom progovori svojemu srdcu:
„Pošto si tòlike jade pretrpio, po moru bludi,
Dokle nedodješ k ljudma, gojencima velikog Zeusa;
Nego potužit se, mislim, rad nevolje ne ćeš na mene!"
Reče Posìdon i konje ljepogrive ošine i tad
Podje u Aege, gdje su glasoviti njegovi dvori.
Tada se Zeusova kći Athena domisli drugom',
I tad vjetrovom drugim pozaveže putove ona,
Pa im zapovjedi prestat i svima im reče miròvat;
Onda s Borejem brzim navalivši razkida vale,
Dokle Zeusovo čedo Odyssej ne ùmakne smrti
I cr̂nim Keràm, te medj radovesle dodje Phaeake.
Dva dni i tri je noći bujìcom valova bijen
Bludio i često vidje u duši ko da će propast.
Al kad donese Zora ljepokosa ì treći danak,
Onda utoli vjetar i nà moru bude tišìna.
I tad Odyssej zemlju iz blíza opazi njeku
Pogledav vrlo oštro, kad uzdigo val ga je silan.
Ko što se dječici drago pričinjava, štò žîv je otac,
Koji je dugo muke podnosio bolestan ležeć
Kapljući dugo, koga vrijèdjo strašni je daemon;
Mila ga dječici pako rijèšiše bogovi bola:
Tako se šuma i zèmlja Odysseju učini draga
I stane plivati žurno, da nogom na kopno stane,
Al kad pridodje bliže, odakle bi mogo doviknut,
Onda začuje, kako o klisure udara more,

Silno bo šumljaše val, kad ò kopno bijaše suho
I strašno bučaše, svud se po pučini hvataše pjena,
Jer tu lâdjâ luka ne primaše, zaklona tu im
Ne bješe, nego hridi i klisure ì st'jene same.
Tada koljena klonu Odysseju ì srdce klone,
Te on ozlovoljen svomu progovori junačkom srdcu:
„Jao li meni, Zeus zamotriti ovu mi dao
Nenadanu je zemlju, preválih ì taj već bezdan,
Ali iz mora sinjeg još izlazka ne vidim sebi,
Jer su stijene oštre iz vana, a okolo šumno
Vali nahrupljuju i van proviruje pećina gladka.
Uz sâm je brijeg more dubòko te ne može nitko
Objema nogama stati i ìz zla ovog izmàći.
Ako l' izidjem, val me strahovit pograbit može,
Bacit o pećinu tvrdu, — pa zaludu onda mi napor.
Ako li uzplivam dalje i tražiti podjem, da gdjegodj
Ravnu obalu nadjem i luku pomorsku kakvu,
Onda je opet me strah, da oluja ne pograbi mene
Da s njom — stenjući težko — ne letim po moru ribnom;
Ili bi nagnati mogo na mène iz mora neman
Kojigodj bog, — ta množtvo Amphìtrita hrani ih slavna; —
Ta znam, kako se slavni zemljòtresac srdi na mène."
Dok je u duši to i ù srdcu svom promišljavo,
Dotle ga veliki val nanese na kameni brijeg.
Tad bi si kožu bio ogulio, slomio kosti,
Da mu sjajnoka nije Athena navrnula srdce,
Te on rukama hrid obadvjèma uhvati žurno
I njè se držaše stenjuć, dok ne mine val ga strahovit.
Valu se ukloni, al val došumi natrag i u njeg
Udari na nj se oboriv i ù more baci daleko.
Ko što kad polipa tko iz njegove izvlači rupe,
Nožica njegovih onda množìna se kamenja prima,
Tako i smione ruke Odysseju prionu uz hrid,
Al im se odguli koža i veliki pokrije val ga.
Tada bi preko sudbine Odyssej nesretni propo,
Da mu sjajnoka nije Athena mudrosti dala.
Kada se digne iz válâ, — a takvi ò kopno biju, —
Nâ strânu plovljaše gledeć, da ugleda kakovu zemlju,

Ravnu obalu morda il luku pomorsku kakvu.
Al kad do ušća veće ljepoteke dopliva vode,
Onda se najbolje mjesto Odysseju učini·tud'jer;
Bilo je gladko i ravno, u zavjetrini je bilo;
Boga rječnog spoznade i njèmu se pomoli srdcem:
„Čuj me, gospode, koj si, veòma te prihodnik molim,
Iz mora bježim od Posidona i njegovih grožnja.
I bozi bezsmrtni sami jadníka poštuju onog,
Koji bludeći do njih pridolazi, kao što ja sad
Dolazim patnik u tvoju rijeku do koljena tvojih.
Nego se smiluj; tvoj sam bogòradnîk — dičim se — evo."
Reče Odyssej ì bog zaustavi valove i tôk,
Pred njim umiri vodu i ù ušću svoje rijeke
Spasi ga. Onda oba Odyssej koljena svine
I ruke žilave, jer mu ukočilo more je život,
Sve mu je tijelo bilo otèklo i voda mu morska
Bila navrla na nos i usta, nijem ne díšûć
Legne ne znajuć za se, umórnost ga osvoji strašna.
Al kad odahne opet, u njèmu se sàberê svijest,
Onda božičin veo od sèbe odveže te ga
Umah baci u onu rijeku, koja se s šumom
Lijaše u more, val ga ponese nîz vodu velji
Te ga rukama primi Inona. Odyssej iz vode
Izidje, legne na sítu, žitòrodnu poljubi zemlju
Te on ozlovoljen svomu progovori junačkom srdcu:
„Jao što trpim, što će zadèsit još napokon mene!
Tuj uz rijeku ako l' proboravim u brizi noćcu,
Bojim se, da će me mraz upropastit ì hlâdna rosa,
Koji sam bezvjestan još i gotovo veće izdahnuh,
A vjetar puše zden od rijèke pred zoru rano.
Ako l' se na brijeg uzpnem i ù šumu sjenastu zadjem
Te u guštari usnem i ako mi odlane tako
Od umórnosti pa i od zíme i ako mi sanak
Nadodje sladki, — da me ne zakolju našav me zvjeri."
Ovo se njemu, dok je promišljo, pričini bolje,
I podje u šumu; nju u proplanku nadje i do nje
Nadje vodu na blizu i na dva se namjeri grma, —
Koji su skupa izrásli, — od masline plodne i divlje.

Žestoki vjetrovi vlažni nijèsu duvali o njih,
Žarko ih sunce nije obalilo tracima nikad,
Nit ih je prodiro dažd, te tako obadva drva
Rastahu gusto se spletav, — i pòd njih zadje Odyssej,
Pa si postelju odmah objeručke široku sgrne,
Jer se pod stablima lišća veòma prosulo mnogo,
Da bi dvojicu ljudi il trojicu pokriti moglo
U doba zimnje, pa ma bijesnila ljuta oluja.
Divni se patnik Odyssej razveseli opaziv lišće
Pa se izvali u njeg i na se ga puno nabàcâ.
Ko što kad zapreće tko u pepelu crnome glavnju
Na polju vrlo daleko, gdje susjedâ nema na blizu,
Čuvajuć zametak ognja, da òd drugud ne pali nikud:
Tako se u lišće sakri Odyssej i njèmu Athena
Na oči naspe san, — od umora težkoga mučnog
Da ga odmori brže zaklopiv mu kånjė na očma.

Šesto pjevanje.

Odyssej dolazi u Phaeačku.

—∿—

Tako spavaše ondje Odyssej, divni stradálac,
Osvojen snom i trúdom, i tada podje Athena
U polje phaeačkog puka i phaeački u grad, a oni
U Hypèriji zemlji u širokoj življahu prije
Blizu Kyklopa, koji drzoviti bijahu ljudi
Te ih robljahu često, jer od njih bijahu jači.
Od tud bogoliki digne Nausìtoje njih i povède,
Pa ih od radljivih ljudi daleko na zemlju schersku
Preseli; — grad im je zidom obzido, sagradio kuće
I božje sazdao hrame, razd'jelio on im je polja.
Al im ga savlada smrt i k Aidu otidje on im,
Pa se zakralji za njim Alkinoj, bogoduhi mudrac.
U kuću toga kralja Athena sjajnoka podje
Snujući, kako da se junačina vrati Odyssej.
Stupi u umjetni thalam, u kojemu spavaše djeva
Bezsmrtnim božicam slična i obrazom ì stasom svojim;
To je Nausìkaja bila, Alkinoja junačkog kćerka,
Dvije robinje uz nju, ljepòtom Charite, spahu
Uz vratna obadva stupa, na kojima sjahu se vrata.
Poput vjetrenog daha potèče k djevinom logu,
Čelo glave joj stane i prosbori besjedu njojzi

Kćeri se Dymasa slavnog brodara jednaka stvoriv,
Koja joj vrstnica bješe i draga njezinom srdcu.
Toj se jednaka stvoriv Athena sjàjnôka reče:
„Zašto te nemarnu tako, Nausìkaja, porodi mati?
Sjajno ti leži sve odijèlo, a ne mariš za njeg;
Već ti je udaja blizu, kad vàljâ da sama obučeš
Štogodj lijèpa i koji povèdu te, dà sprêmîš ì njim;
Jer se dobar glas medj ljudima širi o tome,
Pa i otac se tomu vesèli i gospodja majka.
Nego prati dajmo otidjimo ȕ pomol zore,
I ja ću s tobom poć' i pomagat ću tebi, da tako
Prije gotova budeš, djevovati ne ćeš bo dugo,
Jer te već sada prose boljári phaeački od svud
U polju phaeačkom, u kom i sama se rodila jesi.
U jutro dičnog si otca pred zorom jurve potakni,
Neka ti pripravi kola i mazge, da si povezeš
Pojase, što ih imádeš, i peplose, sagove sjajne.
A puno ljepše je tebi povezti se nego li pješke
Ići, jer su veòma daleko perać́e vode."
Tako dorekavši riječ Athena sjajnoka ode
Uprav na Olymp, gdje vele, da vjekuju, kraljuju bozì.
— Vjetri Olỳmpa ne tresu, olúje ne kvase njega
Niti zapada snijeg; vedrìna stere se širom,
Na njem oblaka nema, bijèlê se bȉjele zrake;
Na Olỳmpu se svedni vesèlê blaženi bozi. —
Na nj se sjàjnôka vrati naputiv Nausikaju djevu.
Brzo se pomoli zora ljepotrona, djevojku ona
Od sna Nausikaju sbudi krasnopéplu, koja se odmah
Začudi svojemu snu, k roditèljima u kuću podje,
Da im ga izkaže: otcu i materi; nadje ih doma.
S dvorkinjama svojim kod ognja sjedjaše mati
Bagrene sučući niti, a s otcem se nadje kod vrata;
On je išao baš u vijèće medj knezove dične,
Kuda su njega bili Phaeačani svijetli zvali.
Blizu dragoga otca popostavši ovo mu rekne:
„Mileni babo, ne bi l' zapregnuti dao mi kola,
Visoka kola s čvrstim kotačima, da u rijèku
Odjeću podjem prati dragocjenu, prljavu jurve?

Ta i tèbi je dika da haljine čiste imadeš
Na svom tijelu, kada s prvácima vijećaš v'jeće;
U kući svojoj jošte petoricu imaš sinóvâ,
Dva su òženjêna, a trojica mladošću cvatu,
Oni uvijek hoće da ȕ kolo ù čistu idu
Opranom odijèlu, a mèni sve to je briga."
Tako mu reče, jer brak pred otcem gizdav spomenut
Ona se žacala, al on razumjevši ovo joj reče:
„Proste ti bile mazge od mène ì drugo, kćerko;
Odlazi, već će ti sluge zapregnuti visoka kola
S čvrstim kotačima, još je i košara na njima ozgo."
Otac joj reče, sluge pozòvê i posluhnu oni.
Ovi prezahu kola s kolesima krasnima vani,
Kola za dvije mazge; izvèdû i upregnu mazge;
Onda iz thalama djeva iznèsê haljine sjajne
Pa ih postavi sama u glàdka kola, a tada
Mati spravljaše jela u kòvčeg, srdcu veselja,
Naspravi svakakvih jela i prismoka, natoči vina
U mijeh kozji. Tad se Nausìkaja nà kola uzpne,
Mati joj židkoga ulja u bočici zlatnoj podádê,
Da se namaže njim i dvorkinje njezine s njome.
Ona uhvati bič i uzde poprimi sjajne,
Ošine mazge, da bježe i one odtopoću brzo,
Te bez prekida nju i odjeću nosiše njenu,
Ali ne bješe sama, — i službinje idjahu za njom.
Došavši one veće do prekrasne one rijèkê,
Gdje su bile vode za pranje, koje su vazda
Tekle lijepom vodom i prale prljavost svaku, —
Do tih došavši voda odpregoše òd kôlâ mazge,
Pa ih pognaju, nek uz viròvitôg potoka brijeg
Grizkaju medenu travu te ìz kôlâ rukama one
Sva odijela uzev donesu ih dò cȑnê vode,
Pa ih u jamah gazeć medjù sobom takmit se stanu.
A kad operu veće i očiste prljavost svaku,
Onda razprostru redom uz morsku obalu rublje,
Gdje je najviše voda splakavala kamenje k žalu.
Kad se okupaju same i namažu ljeskavim uljem,
Onda ručati one uz obalu potoka uzmu,

Dok im haljine svojom toplòtôm ne osuši sunce.
Kad se Nausikaja jela i robinje zasite njene,
Onda se loptati stanu sa glava povèzače zbaciv
I bjeloruka njima Nausikaja započne pjevat.
Kao što strjelica kada Artemida niz brdo stupa,
Niz Erymànthsku li goru, niz tejgetske l' dugačke pute
Pa se veseli vepre i košute loveći brze,
A s njom se poljske tu poigravaju ì Nŷmphe, kćeri
Aegidonoše Zeusa, te Letu sve to vesèli,
Ko što Artemida čelom i glavom nadvisuje sve ih,
Nju je prepoznati lahko, i ostale sve su lijèpe, —
Tako je nȅudâta nadvisila robinje djeva.
Al kad hoćaše već povratiti natrag se kući
I zapregnuti mazge i složiti haljine krasne,
Sjajnoka boginja tad se Athena domisli drugom',
Da se prene Odyssej, ljepoliku dà vidî djevu,
Da bi ga ona u grad odvèla phaeačkog puka.
Kraljevna u to loptu za jednom robinjom baci;
Lopta ne pogodi ove, već ȕ vîr duboki spane,
Glasno djevojke ciknu, al prene se divni Odyssej,
Pa u duši svojoj i ù srdcu mišljaše sjedeć:
„Jaoh li meni, kamo, u koju dodjoh li zemlju!
Jesu li opaki ljudi i divlji bez pravice svake,
Ili su gostima radi, il boje l' se bogova srdcem?
Kao da mi je glas prozujio djȅvicâ nježnih,
Kao Nŷmphâ, koje po gorskim vrhuncima strmim
Stanuju i kod izvir-rijèkâ i travnijeh luka?
Ili sam može bit blizu kod ljudi govorljivih kakvih?
Nego ću pogledat sam, otići ću i sve promòtrit."
Divni Odyssej reče i ìz gušte izidje ì to
Mladicu ȉz gr̂mlja gustog odlomivši punanom šakom,
Mladicu listnatu, koja junakovu sakrije snagu.
Podje ko planinski lav, koj pò kiši, pò vjetru idući,
Uzdajuć se u jákost navaljuje, — oči mu gore, —
Ili medj goveda on se zalećuje ili pak ovce,
Ili medj jelene gorske, a utroba tjera ga gladna,
Da i u zatvoren dom za ovcama idući dodje.
Tako Odyssej zać medj ljepokose htijaše djeve,

Ako je ì bio gô, jer nužda ga siljaše na to.
Slanicom nagrdjen morskom strahovit se pokaže njima,
Pa se kud koja one razbježe po visoku žalu;
Samo ostane kći Alkinoja, jer njoj Athena
Hrabrošću napuni srdce, iz koljena oduzme strah joj,
I stane ona pred njèga. Odyssej se zabrine pako,
Bi li ljepolikoj djevi obujmio koljena moleć,
Il bi ju stojeć daleko onako zamolio ljubko,
Da mu pokaže grad i dade haljinu koju.
Tako se njemu, dok je promišljao, učini bolje,
Da ju zamoli stojeć daleko riječima ljubkim,
Da se razsrdila ne bi, da obujmi koljena njojzi.
Odmah joj besjedu mudru i lukavu prosbori ovu:
„Grlim ti koljena, gospo, il boginja ti si il žèna;
Ako l' si boginja ti u širokom živući nebu,
Zeusa velikog kćeri Artemidi držim te sličnu
I po obrazu tvom i visìni a i po stasu.
Ako l' si od smrtnih ljudi, na zèmlji kojino živu,
Tri put ti blaženi onda i otac i gospodja majka,
Tri put ti blažena braća! jer uvijek njima se svima
Od veselja srdce uzplamćuje s tebe veòma,
Kada te takov cvijet koračati ȕ kolo vide.
Najblaženiji opet od svíju biti će onaj,
Koji te darima ospe i u kuću svoju povèdê.
Jer još ne vidjeh nikad ni ženu ni čovjeka kojeg,
Koji bi takov bio, — obuzima čudo me motreć.
Pri Apollonovu vidjeh oltaru bivši na Delu
Palme mladicu takvu uzráslu, kakva si i ti;
Jer sam i onamo išo i pratila silna me čeljad;
Put mi je bio to, na kojem me čekahu jadi.
Tako se ì ondâ uprav zadívih u srdcu svome,
Divih se dugo, jer takvog iz zemlje stabla ne ròdî,
Tako se čudim, ženo, i tèbi, divim se, te se
Koljena tvoja bojim obujmit, a tuga me tare.
Iza dvadeset dana izvúkoh se iz mora jučer,
A do tàdâ me val i silòviti nosiše vihri
Od Ogýgije zemlje, a sada ovamo bog me
Nabaci, da se i ovdje natŕpîm, jer ne mislim, da ću

Prestati trpljeti, kad mi dosudiše mnogo još bozi.
Nego se, vladiko, smiluj, jer k tebi evo me prvoj,
Dolazim puno muka pretrpljev, kad nikoga drugog
Ovdje ne pòznâm, što živu u gradu i u polju ovom.
Grad mi pokaži, daj mi oblačilo, kakovi dronjak,
Ili u što si rublje zamatala dolazeć amo.
Dali ti bogovi sve, što žúdîš u srdcu svome,
Dali ti kuću, muža i njèga učinili s tobom
Lijepo složna. Jer ništa ni boljega nì ljepšêg nema,
Nego kada složni u mislima u kući živu
Muž i žena i tim raztužuju svoje dušmáne
I razveseljuju dobre; a najviše dòznâjû sami."
  Njemu Nausìkaja na to bjeloruka odvrati ovo:
„Tudjinče, ti se meni ne činiš rdjav ni ludjak, —
A Olympijac Zeus udjeljuje ljudima sreću
Dobrim i opakim sam po svojoj svakomu volji;
On je dao i tèbi, te valja ti trpljeti svašta. —
A kad si dȍ grâda našeg i na zemlju došao našu,
Ne će haljina tebi nedostat nit ičesa, štogod
Izmučen namjernik treba bogòradnîk da mu se dade.
Ja ću ti grad pokazat i reći ti naroda ime:
Ovom u gradu i zemlji u ovoj Phaeáčani živu,
Ja sam junačine pako Alkinoja kćerka, — u rúci
Mojeg je otca sila i snaga phaeačkog puka."
  Rekav Nausìkaja to ljepokosim dvorkinjam vikne:
„Stanite, dvorkinje! amo! kud ȍd mûža ovog bježíte?
Valjda ne ćete reći dušmánâ òd naših da je.
Nije smrtnika živa nit življet bi mogao, koj bi
Došo u phaeačku zemlju i donio neprijatéljstvo
Ovamo medj nas, jer mili veòma smo bozima vječnim.
U moru šumnom od svih daleko živimo ljúdî
Na kraj svijeta; nikoj medjù nas ne dolazi smrtnik.
Nego je bȉjedan ovo potùkâč, koj dolazi k nama,
Pa ga ugostiti treba, jer prosjaci òd Zeusa svi su
I svi tudjinci, a darak i malen je ugodan darak.
Nego, dvorkinje, dajte tudjíncu jela i píća,
Oper'te njega u vodi, gdje zavjetrine imádê."
  Reče im, — one stanu i jedna dovikne drugoj,

Te u zavjetrinu povèdû Odỳsseja, kud im
Reče Nausìkaja, kći Alkinoja, junačkog kralja.
Bace na njega faros i hìtôn, nek se obuče,
Onda mu židkoga ulja u bočici zlatnoj podáđu,
Pa mu reku, nek se u valima potočnim pere.
Tada divni Odyssej progovori dvorkinjam ovo:
„Podalje, djevojke, stante ovako, da uzmognem s pleća
Morsku si oprati sô i da mògu se namazat uljem,
Jerbo mi pomasti nije već davno nà koži bilo.
Pred vama ne ću se prati, jer stidim se gola se kazat,
Kada sam medju takve ljepokose djevojke došo."
Tako im reče, a one Nausìkaji otidu kazat.
Tad u rijèci sô si Odyssej òperê divni,
Koja mu bješe se slegla na ledja i široke pleći,
Pjenu trepetljivog mora pootare zatim si s glave.
Kada se opere sasvim i namaže ljeskavim uljem,
Odjeću ogrne, što ju od nèudâte je djeve
Dobio. — Zeusova kći ga Athena učini većim,
Učini krupnijim vidjet, a s glave spusti mu gustu
Kosu, kojano bješe perùnici cvijetu slična.
Ko što kad vještak koj oko srebra obljeva zlato,
Kog je naučio Hephaest i Pallada s njime Athena
Umjeću svaku, te on izradjuje milena djela,
Tako Odysseja obli Athena milotom po glavi
I po plećima, te on dalèko sjedne na žalu
Sjajan ljepotom, sjajan milotom i motraše njega
Djeva, te dvorkinjam ona ljepokosim prosbori ovo:
„Čujte me, dvorkinje moje bjeloruke, dà kâžêm nješto.
Nije prekò volje sviju olympskih bogova vječnih
Ovaj došao muž u bogoliki phaeački narod;
On se je meni prije pričinjao upravo ružan,
Bozima nalik je sad, vladárima širokog neba.
Ej da se muž moj takov nazòvê, dà budê takov,
I da stanuje ovdje, da ovdje ostati hoće!
Nego, dvorkinje, dajte tudjíncu jela i píća!"
Reče i dvorkinje njoj se pokoriše poslušav riječ
I Odysseju one donèsû jela i píća.
Divni pako stradálac Odyssej pijaše željno,

Jedjaše željno, jer nije već davno kušao hrane.
Tad se Nausikaja, djeva bjeloruka, domisli drugom'.
Složi sve odijèlo i ù kola lijepa metne,
Mazge upregne zatim krepkonoge, — u kola sjednuv
Pòticâše junaka i rèče mu kliknuvši njemu:
„Diž' se, tudjinče, sada i podjimo u grad, da tèbe
U dom hrabrog si otca dovedem, a u njem ti velim,
Da ćeš vidjeti od svih Phaeačana prve boljáre.
Nego učini ovako, — ta mislim, pametan da si.
Dokle budemo polja i tegove gazili ljudske,
Dotle slijedi brzo i mazge ì kola moja
S dvorkinjicama mojim, a voditi ja ću vas putem,
Pa kad stupimo u grad, oko kog su visoki zidi,
S obje je pako strane po luka lìjepâ, — pristup
Uzak je; svinute ladje na obadva na kraja stoje
Uz put, — postàjalîšte imade za ladje svatko.
Tamo je lijepi trg Posidónov ì mjesto sborno
Narodno; kamenje tu je dovúčeno, u zemlju sbito.
Tu si ladjama crnim sgotavljaju, što im valjádê,
Jedra i uža, — tudjer zaoštruju oni si vesla,
Jer Phaeačani za luk i túlac ne mare ništa,
Nego za katarke mare i vèsla i jednake ladje
Te u veselju znadu zaploviti u more sinje.
Opadanja se bojim neugodna, da ogovárò
Ne bi me tko, jer veòma su svi u ovome polju
Nàpržice, te od nas rdjaviji mogo bi reći:
„„Kakov to lijep i visok tudjínac Nausikaju prati?
Gdje ga je našla? Muž za cijèlo biti će njezin.
Valjda je kog od dalèkîh mužévâ iz njegove ladje,
Kad je zabludio, k sebi dovèla, ta blizu ih nema.
Il si je kojega boga izmòlila moleć, te sada
Došo joj s neba i kod nje prebívati uvijek on će.
Bolje je, što je sama zaputila za mužem, te ga
Našla, al òd drugud, kada Phaeáčane prezire ona
Po polju phaeačkom; mnoga gospoda ju phaeačka prose.““
Tako će svijet govorit, a mèni bi bila sramòta.
I ja bih zàmjerila, da tako učini druga,
Koja dragome otcu prekò volje ì drâgôj majci

Prije udaje javne medj momke zalazi kakve.
Tudjinče, riječ moju ded poslušaj, pa ćeš zadòbit
Od moga otca pratnju i moći ćeš vratit se kući.
Blizu puta ćeš gaj od jagnjédâ sv'jetli Athenin
Nać', proizvire vrutak, a okolo livada stoji;
Tu ti je mojega otca imánje i vrt je cv'jetni
Od grada tako daleko, da čòvjek može doviknut.
Tudijer daj se posadi i počekaj časak, dok u grad
Dodjemo djevojke mi i k otčinim stignemo dvorom.
Pa kad mislio budeš, da dodjosmo jurve do dvórâ,
Onda u phaeački grad okreni ì pîtâj ondje,
Gdje su junačine dvori Alkìnoja, mojega otca.
Lahko ti ih je poznat, odvèsti bi moglo te ludo
Do njih dijète, jer dvori Phaeačana drugih nijèsu
Sagradjeni ko što Alkinoja viteza dvori.
A kad u kući već i u dvorištu nadješ se, onda
Prodji megaron brzo i k mojoj materi gledaj,
Dà dodjêš; — ona će sjedit pri ognjištu ùz jârkî oganj
Bagreno predivo sučuć, — divòta je vidjet ga samo, —
Uprta o stup, ostrag izà nje robinje sjede.
Otca mojega tamo prijèstô uz mater stoji,
Otac vino pije na njèmu ko bezsmrtnik kakov.
Njega omíni, ali objèručke koljena primi
Matere moje, dân povraćénja da ugledat možeš,
Te se poveseliš brže i ako si baš iz dalèka.
Ako ti ona dobro u duši uzmisli svojoj,
Onda se nadaj drage zamotriti svoje i dóći
Natrag u dom si stojni i u zemlju otčinsku svoju."
  To Nausikaja rekne i bičem ošine sjajnim
Mazge i one za čas odlete od te rijèke.
One trčahu dobro i nogama čepahu dobro.
Ona ih ravnaše pravo, — a za njom idjahu pješke
Dvorkinje i Odyssej, — i pametno mahaše bičem.
Sunce zadje, a oni do gája Athenina slavnog
I svetog dodju, i tu Odyssej se posadi divni,
Odmah se velikog Zeusa ovako pomoli kćeri:
  „Oj Aegidonoše Zeusa oj kćeri, nestrta nikim,
Čuj me, Athéna, koja nijèsi me uslišit htjela,

Kad me razbíjao slavni zemljotresac, čuj me, dà sada
Dodjem k Phaeačanom drag, da smiluju oni se na me.“
  Tako se pomoli on i Athena ga Pallada čula,
Ali ne izidje ona pred njèga, kad se je brata
Otčinog bojala, — jer bogoliki dok se Odyssej
U zemlju ne vrati svoju, na njega se srdio ljuto.

Sedmo pjevanje.

Odyssej dolazi k Alkinoju.

Tako se moljaše tu Odỳssej, divni stradálac,
A snažne mazge u grad Nausikaju nosiše djevu.
I kad ona dodje u preslavne otčine dvore,
Ustavi mazge kod vrátâ, — okò njê se sàberû braća
Bezsmrtnim bozima slični i òd kôlâ započnu mazge
Odvezivati, sve odijèlo u kuću snesu.
Sama pako podje u thalamos; svjetlo joj uždi
Dvorkinja stara, rodom Apíranka, Eurymedúsa,
S kojom brodovi njekoč na obadva svinuti kraja
Dodjoše iz Apíre, Alkinoju daše ju na dar,
Jer je Phaeáčanom vlado i narod ga slušo ko boga;
Ona u megaru njemu bjeloruku odgoji kćerku, —
Tâ joj svjetlo uždi i večeru gotovit stane.
U to se digne Odyssej, da u grad podje, — Athéna
Gustim ga zavije mrakom Odysseju misleći dobro,
Da ga junačina koji Phaeačanin sastao ne bi
Pa ga izgrdio ružno i pito ga, koji je čovjek.
I kad htijaše on da u grad ljubljeni stupi,
Onda se boginja s njime Athena sjajnoka sretne
Mladjanoj djevojci slična s krčágom u rùku, — i ona
Stane blizu njeg i Odyssej ju upita divni:

„Ne bi l' me, dìjete, ti k junaka Alkinoja kući
Htjela odvèsti, koji medj ljudima kraljuje ovdje?
Ja sam mučenik, ja sam tudjínac i dolazim amo
Iz daljìnê, iz zemlje dalèkê, te nikoga ovdje
Ja ti ne pòznâm, što ih u gradu i zemlji je ovoj."
Sjajnoka boginja na to Athena prihvati riječ:
„Ja ću ti, otče, kuću pokazati, koju mi veliš,
Jer je na blizu dom nezazornog mojega otca.
Šuti i hodi samo, a voditi ja ću te putem,
Ne gledaj nikog čovjèka i ne pitaj nikoga ništa,
Jer ne dočíkajû preveć tudjínce gradjani ovi
Niti ugoštuju rado, kad odkud dodje im tkogod.
Oni se u brze svoje hitròplôvke uzdaju ladje,
Bezdan prevaljuju morski, Zemljòtresac tim ih darívô.
Ladje su njihove hitre kō krilo ili ko mîso."
Pallada tako reče Athena i njeg povèdê
Žurno, te on po tragu božànskom stupati uzme.
A brodari na glasu Phaeačani, kad je po gradu
Išao njihovu, njega ne smotriše, jerbo Athena
Nije ljepokosa dala, strahovita boginja, koja
Divno ga zavila u mrak u duši mu misleći dobro.
Čudio se lukam Odyssej i jednakim ladjam,
Trgovima junákâ i širokim visokim zidom,
Koje je kolje bilo okružilo, — da je divota. —
I kad dodjoše kralja Alkinoja preslavnim dvorom,
Sjajnoka boginja onda Athena započne riječ:
„To ti je kuća, oj otče, za koju si pitao mene,
Da ti ju pokažem; nać ćeš gojence Zeusove u njoj,
Knezove, — goste se, a ti unutra otidji i nemoj
Ništa se bojat, jer u kog imade smionstva, u svemu
Dobro je njemu, ma iz daljìne došo odáklè.
Najprije vladiku nać ćeš u megaru, koja se zove
Imenom svojim Areta, od onog je istoga roda,
Od kog se je i kralj Alkinoje rodio njekoč.
Sina Posìdôn zemljotres Nausithoja najprije rodi,
A s Peribòjôm ga rodi, po licu najljepšom ženom,
Bila je najmladja kći Eurỳmedona junaka,
Koj je prehrabrenim medju Gigantima kraljevo njekoč.

On je griješni narod izgubio ì sâm je propo.
Obljubi tu Peribòju Posìdôn i porodi s njome
On junačinu sina Nausìthoja, phaeačkog kralja.
À Rexénora pa i Alkinoja rodi Nausìthoj.
Srebrnoluki bog Apollon Rexenora ubi
Bezsinovna istom mladòženju; kći iza njèga
Ostane jedna, Aréta, — Alkinoje uzme Aretu;
On je častio nju; na zemlji se više ne časti
Nikakva žena, što ih imade te vladaju kućom
Podložne muževom svojim. Poštivaju od srdca mili
Sinci njezini nju i poštivaju još ju Alkinoj
I ljudi, koji ju motre ko boginju kakovu, svi ju
Pòzdravljajû rijèčma, kad kuda šeće po gradu.
Ona je puna umlja i razbora; — kojima ona
Misli dobro, njima presudjuje ì kidâ svadju.
Ako ti ona dobro u duši uzmisli svojoj,
Onda se nadaj drage zamotriti svoje i dóći
U dom visoki svoj i u svoju otčinsku zemlju."
Kada sjajnoka to Athena izgovori, ode
I u trepetljivo more zaplòvî sa Scherije ljubke,
Dodje na Marathon i u Athenu širokih cesta,
U dom čvrsti zadje Erèchthejev. — Tada Odyssej
Stupaše u dom slavni Alkinojev; puno stojéći
U srdcu mišljaše prije no na prag mjedeni kroči.
Kako bo sunce sja ili mjesec, tako je uprav
Dom junačine kralja Alkinoja visoki sjao.
Mjedeni zidi sa stránâ obíju sazdani bjehu
Od praga pa sve do konca: obtočilo plavo ih nado.
Čvrstu su kuću vrata iznutra zaklápala zlatna,
Srebrni dovratnici u mjedenom stajahu pragu,
Gornji je prag od srebra, biòčug je od zlata bio.
Na obje strane zlatna i srebrna bijahu pseta,
Koja je bio Hephaest načinio s umom, vještìnom,
Da dom junačini ona Alkinoju čuvaju te da
Bezsmrtna budu i da ne ostare tudijer nikad.
Uza zid stolci sa strana obíjû stajahu redom
Od praga pa sve do konca, a na tim stolcima pepli
Ležahu umjetni pa i tanúšni, rukotvori ženski.

Phaeački sjedili tu su čelovodje dolazeć amo
Jesti i piti, česa kroz čitavo imahu ljeto.
Djevojke stajahu zlatne, na vještačkom podnožju svaka,
Goruća zublja svakoj u rùkû bijaše te su
Gostima čitavu noć u dvorih svijètlile one.
U tim dvorima kralj petdeset robinja ima,
Od njih u mlinu jedne stuckavaju bijelo žito,
Jedne tkanivo tču i vrte u rùkû vretena
Sjedeć po redu ko u topòlê dugačke lišće;
Iz lana stisnutog čvrsto ocjedjuje mastno se ulje.
Ko što Phaeačani bolje od sviju umiju ljudi
Po moru ladju brzu kormaniti, tako im žene
Umiju tkati, jer im Athena dade, te znadu
Predivna raditi djela i umjeću dade im pravu. —
Vrt od četiri jutra imade blizu do vrata,
Izvan dvorišta, a plot okò njeg je sa strane obje:
Tu su visoka stabla izrásla brsnata mnoga,
Kruške i sladûn tu i zlatorodne jabuke cvatu,
I smokve sladke, a uz njih i masline u cvat nadòšle.
Od voća svega tog ni u zími ni ù ljetu ništa
Ne gine niti ikad ponestaje godine c'jele,
Zephyr uvijek puše te stabla cvatu i bùjê.
Kruška za kruškom zori, za jabukom jabuka zori,
Jedan za drugim grozd i jedna za drugom smokva.
Tu je Alkinoja kralja plodorodni zasadjen voćnjak,
Jedni se grozdovi suše na prisoju i na ravnìci,
— Dio je voćnjaka to — a grozdove trgaju druge,
Ostale tìješte već, u blizìni su kiseli grozdi,
Koji su istom ocvàli, a njekoji već se i crne.
Na kraj voćnjaka toga u redu su gredice pune
Povrća svakog, kojim cijelo se gizdaju ljeto.
Dva su izvora tome u voćnjaku; — jedan po njèmu
Čitavu žȕborî, drugi u dvorištu visoke kuće
Pod pragom lije se, od kud donašaju ljudi si vodu.
Takovi dari božanski u dvoru Alkinoja bjehu.
Sve to Odyssej, divni stradálac, motraše stojeć;
A kad duša mu sve porazgleda, onda će brzo
On prekò praga stupit u kraljevsku kuću unutar.

U kući zatekne on čelovodje phaeačke mudre,
Gdje skoroteči bogu oštrovidnom liju iz vrča,
Njemu lijahu zadnjem, kad nà san mišljahu jurve.
Kroz kuću uzme koračat Odyssej, divni stradálac,
Silnim ogrnut mrakom, u koji ga zavi Athena,
Dokle ne dodje glavom k Areti, k Alkinoju kralju.
Tada Areti Odyssej òbjèručkê koljena primi,
I tad se istom mrak sa njèga razspe božànskî.
A Phaeačani spaziv junaka umuknu mukom
Te se divljahu motreć, — Odyssej zamoli tada:
„Evo, Areta, kćeri Rexenora, naličnog bogu,
Grlim tvojemu mužu i tebi koljena patnik
I tim gostima tvojim; blagòdat im bogovi dali
Za života; svaki u domu dječici svojoj
Ostaviò imútak i narodnu svu darovnìnu.
Ali uskorite meni, na postojbinu da svoju
Mogu se vratiti brže, jer òd drâgih udaljen trpim."
Tako rekavši sjedne uz ognjište u pepel uprav,
Blizu plamena, i svi umúčê i svi ušútê.
Napokon prosbori riječ starìna vitez Echènej,
Koji je bio od svih Phaeačana stariji te ih
Sborom nadmášio, starac mnogoznalac medj njima bješe;
On im razumno misleć progovori riječi ove:
„Nije ti lijepo pa ni ne doliči, da ti na zemlji
Sjedi gost, Alkinoje, tu uz oganj u prahu;
A svi ovi šute očekujuć, što li ćeš reći.
Nego si gosta na stolac srebrokitni deder posadi
Digavši ga sa zemlje, glasnícima pako zapovidj',
Nek pomiješaju vino, da možemo gromovnom Zeusu
Izliti žrtvu, koji bogòradce čestite prati,
A ključarica nek dâ tudjincu, česa se nadje."
Snažni kad ì čili tù Alkinoj začuje riječ,
Hrabrog svaštoznanog tada Odysseja zà rûku primi,
Pa ga od ognjišta digne, na stolac ga posadi sjajni
Hrabrome rekavši sinu Laòdamasu odstupit,
Koj mu je sjedio blizu, kog ljubljaše najviše otac.
Zlatnu rukomiju l'jepu na srebrnu podnosu noseć
Služkinja vode gostu donese, da òperê ruke,

I stol gladki uz to protégnu službinja gostu.
Častna ključarica kruh donese i postavi, k jednu
I drugih jela metne ponudjajuć, česa se našlo.
Jesti ì piti uzme Odyssej, divni stradálac,
I tad progovori snažni Alkinoje jednom glasníku:
„Daj, Pontònoju, vino u vrču smìješâj i njeg
Po kući svima dijèli, da možemo gromovnom Zeusu
Izliti žrtvu, koji bogòradce čestite prati."
Tako mu reče i vino Pontònoje medeno sm'ješa
I on pod'jeli vrče natočivši žrtvenog vina.
Pa kad ga izliju i kad po svojoj se napiju volji,
Tada Alkinoje njima probesjedi rìječi ove:
„Čujte me sada, mudre čelovodje phaeačkog puka,
Da vam reknem, što mi u grudima nalaže srdce.
Vi sad od gostbe ove na počinak idite doma,
U zoru sutra više starješina sakupit valja,
Te ćemo gosta u dvoru počastit, prikazati krasne
Bogovom klanice, a tad na opremu svi ćemo mislit,
Da gost ovaj svakog bez napora i muke svake
S odpremom našom dodje u svoju otčinsku zemlju
Veseo brzo, ako veòma i je dalèko,
Da mu se ne sbude zlo na putu il nevolja kakva,
Prije nego li stupi na svoju zemlju, a tada
Neka dočeka sve, što sudba i okrutne Prelje
Spredoše njemu, kad ga porodila njegova mati.
Ako l' je pako koji s nebésâ bezsmrtnik došo,
Onda nam valjda nješto namišljaju bozi učinit,
Jer nam se bozi vazda ukazuju vidljivi, kad se
Preslavne spremamo njima prikazat mi hekatòmbe,
Kod nas se časte, s nama i sjede, gdjegoder jesmo.
Ako l' se ikoji nas pojedinac s njima na putu
Sastane, ne kriju sebe, jer bližnja smo s njima rodbìna
Ko što i Kyklopi, ko što i dìvlje pleme gigàntskô."
Odgovarajuć njemu Odyssej dosjetljivi reče:
„Drugo štogoder misli, Alkinoju, jer ja nijèsam
Bèzsmrtnîcima nalik, vladarima širokog neba,
Uzrastom nì stâsom svojim, već smrtnima nalik sam ljudma.
Koje poznate ljude, veòma puno da zálâ

Podnose, s njima bih ja ispòredit mogo si jade.
Još bih vam mogao više kazivati nevolje svoje,
Koje li sve pretrpljeh po odredbi bȍgôvâ do sad.
Nego mi dajte, da se navečeram, koj se umòrih.
Veće se psine nije od želudca rodilo mrzkog,
Koji čovjeku nikad zaboravit ne da na sèbe,
Niti onome, što u žalòsti muči se muka.
I ja sam tako sav u žalòsti, al želudac vazda
I jela traži, traži i píća te čini, da na ništ
Ne mislim, štogodj pretŕpljeh, i napunit samo se hoće.
Nego se u pomol zore požurite, pa ćete mene
Nesretnika u moju povratiti otčinsku zemlju,
Koji se napatih puno. Kad ugledam svoje imáće
I sluge i dom si velik te visok, — ostav' me život.“
  Tako im reče i svi povladiše i svi tudjinca
Reknu da na put treba odpremit, jer pravo je reko.
Vina kad izliju i kad po svòjôj se napiju volji,
Tada spavati podju kud kojega bijaše kuća,
A u megaru od svih Odyssej ostane divni,
Uza nj bješe Areta, bogoliki bješe Alkinoj,
Oboje sjedeć, a djeve razpremale gostbeno sûdje.
Medj njima stane Areta bjeloruka riječ govorit,
Jerbo faros i hiton i odjeću lijepu vidjev
Sve to prepozna, što je izàtakla s dvorkinjam' svojim'.
Besjedu započne s njim progovòrivši krilate r'ječi:
  „Ja ću te, tudjinče, sama upitati najprije ovo:
Tko si, odkud si ti? odijèlo tko ti je dao?
Reko nijèsi li sam, da ovamo dobludi morem?“
  Njoj odgovarajuć ovo Odyssej dosjetljivi reče:
„Težko je, kraljice, da ti po redu kazujem jade,
Kojih su silu na me navalili nebeski bozi;
Al ću ti kazati, što me izpítkuješ ì prosiš mene.
U moru ima daleko Ogýgija, ostrvo njeko,
Gdjeno boginja strašna Kalypsa varava živi,
Atlasa boga kći ljepokosa, s kojom se nitko
Niti od bogova niti od ljudi ne sastaje smrtnih.
Ali je mene jadnika u njezinu naveo kuću
Njekoji bog, kad žarkim mi Zeus razlupo je gromom

Ladju i spalio nju je u iskričavome moru.
Tada mi valjatni svi drugari poizginu redom,
A ja se grede primim ladjene ì devet dana
Voda me nosila i tek u desetu noćcu me crnu
Prignaše bozi na tu Ogygiju, otok, gdje živi
Boginja strašna Kalypsa ljepokosa, koja me primi,
Usrdno čašćaše mene i hranjaše, veljaše često,
Bezsmrtnim da će me ona učinit ì vazda mladim;
Al ne prekrénu srdca u grudima mojima nikad.
Sedam sam godina kod nje prebívo i močio svedjer
Suzama haljine, koje Kalypsa mi bezsmrtne dade.
Al kad ì osma veće dolèti godina meni,
Onda mi reče, onda potàče me, neka se vratim,
Il joj je to doglasio Zeus il preumi sama.
Na čvrsto gradjenu čamcu odpremiv me dade mi puno
Hrane i sladkog vina, ambrosijskom odjećom mene
Odjene ì vjetar topli dobrosretni za menom pusti.
Zatim po pučini ja sam sedamnaest plovio dana,
A osamnajsti već se sjenovita pomole brda
Vaše zemlje i tad jadníku se srdce u mèni
Razveselilo bilo, al tugâ me jošte dobráno
Imalo snaći, što ih Zemljotres navalio na me.
Vjetrima udari on na mene i zakrči put mi,
Uzljulja bezmjerno more i valovi ne daše, da se
Vozim na svome čamcu te uzdisah svedj neprestàncê.
Čamac mi napokon skrši olúja i bezdanom morskim
Plivajuć izvih se moru, kad k zemlji eto me vašoj
Vjetar i voda navúkû, nanèsû; al kad izíći
Na brijeg hoćah, onda priječiše jošter me vali,
Blizu kopna me na hrid nabaciše, na mjesto strašno.
Al ja uzmàkoh i plovit zapòčêh, dok u rijeku
Ne dodjoh, gdje mi se mjesto pričinilo najbolje da je,
Jer je gladko i ravno i zavjetrina je na njem.
I ja izmučen padoh, al u to nadodje veće
Noć ambrosijska, te od bogoteke vode daleko
U grmlje podjem i zaspim, nabàcâm lišća na sèbe,
I bog me poklopi snom bezkonačnim, i ja se tako
U lišću onom naspávah, a bolano srdce mi bješe;

Spavah čitavu noć do zore, do podneva spavah.
U to ì sûnce nagne i ostavi sanak me sladki.
Kćeri tvoje morskom na žalu dvorkinje spetim,
Gdje se igraju, ona medjù njima božici nalik,
Zamolim nju, a ona valjáno pokaže srdce,
Kako se nadao ne bih, uraditi da će čeljade
Mladjanog doba, jer po razúmu ne radi mladež.
Hrane dade mi dosta i žarkastog vina, — u vòdi
Pusti me, te se oprah i odjeću ovu mi dade.
Žalostan jesam, al svu pripòvjedih istinu tebi."
  Njemu odvrati na to Alkinoje i rekne ovo:
„Tudjinče, moja se kći dovinula nječemu nije,
Nječemu dobru, što te u dvore nije dovèla
Skupa sa dvorkinjama, ta najprije molio nju si."
  Odgovarajuć njemu Odyssej dosjetljivi reče:
„Nemoj, viteže, zato nezazornu kćerku si karat.
Ona mi reče, da ju slijèdîm sa služkinjam' njenim',
Al ja nijesam htio, jer bojah se, jerbo se stidjah,
Da ti se srdce ne bi naljutilo, kada nas vidiš;
Ta mi se ljudi zemàljskî razsrditi znademo brzo."
  Njemu odvrati na to Alkinoje i rekne ovo:
„Tudjinče, nije srdce u grudima mojima takvo,
Da se utoma ljuti; — od svèga je urednost bolja.
Ej da otac mi Zeus i Athena dâ i Apollon,
Kakov si sada i kako baš isto misliš što ì jâ,
Da kćer dobiješ moju, nazoveš da mi se zetom
I da ostaneš ovdje! imetka bih dao ti i dom,
Ako l' ostaneš ovdje; a nije l' te volja, tad nitko
Ne će te ustavljat, jer tim ugodili ne bismo Zeusu.
A ja odredjujem, kad ću odpremiti tebe, da znadeš,
Naime sutra, — a ti odpočini dotle i sladkom
Predaj se snu, te ovi zaplòvit će u more tiho,
Dokle ne dodješ u svoj i zavičaj i dom i ako
Drugamo kamo te volja, ma ì dalje baš od Euboeje;
Za nju od naših vele zemljákâ, koji su bili
U njoj, najdalje da je, kad k Tityju, Gaejinu sinu
Vodiše Radamantha plavokosog, dà vidî njega.
Oni dodjoše tamo i svršiše bèz muke kakve

Sve još u isti dan i vratiše natrag se kući.
I ti ćeš uvidjet sam u duši, najbolje moje
Ladje su ì momci moji uzljúljati veslima more."
Toj se poveseli r'ječi Odyssej, divni stradálac,
I on se pomoli, riječ progovori ì klikne ovo:
„Otče Zeuse, što je Alkinoje rekao, nek se
Izvrši to; neprestan mu glas po žitòrodnoj zemlji
Njegovoj budi, a ja na postojbinu si došo!"
Dok su se njih dva tu razgovarali besjedeć tako,
A to dvorkinjam svojim Areta bjeloruka reče,
Neka bi pod trijem postelj položile, à ondâ neka
Uzglavlja bagrena metnu, odòzgô nek sagove prostru,
Vunene dà stavê hlene, da pokriti čim se imade.
Robinje iz sobe podju, u rukama zublje im bjehu;
Tada mu nastru gusto i prirede dvorkinje postelj
I k Odysseju podju i ove mu riječi reku:
„Podji der spavati, strančе, već gotova postelj je tebi."
Tako mu reku, a njèmu milìna usnuti bješe.
Tako tudijer usne Odyssej, divni stradálac,
Izdjeljanoj u postelji bučnoga izpod trijèma;
A Alkinoje leže u srédi visokih dvora,
Gdje mu je vladika žena priredila postelju i log.

Osmo pjevanje.

Odyssej medju Phaeačanima.

Kad se ranoranka zora ružoprsta pomoli jurve,
Čili ì snâžnî skoči Alkinoj iz postelje brzo
I božànskô se čedo Odyssej gradoborac digne,
A Phaeačane snažni Alkinoj čili povèdê
Na trg, što su ga bili sagradili kòd lâdjâ brzih.
Kada Phaeačani dodju, na kamenje posjednu gladko
Jedan uz drugog blizu: Athena Pallada pako
Hodaše gradom glasníku Alkinoja hrabroga nalik
Snujući, kako da se junačina vrati Odyssej,
K svakomu stupaše mužu i ovu mu sboraše riječ:
„Dajte potècite, mudre čelovodje phaeačkog puka,
Dajte u skupštinu podjte, da stranca čujete onog,
Koji je skoro u dom Alkinoja hrabroga došo
Morem se puno potezav, na bogove uzrastom nalik."
Govoreć tako volju potàče i srdce svakom,
Te se napune brzo na sborištu sjedala ljudi,
Kòliko grnjahu. Mnogi, kad smotre Laertova sina
Hrabroga, diviše svi se; milòtom njega božànskôm
Osu po plećima, osu po glavi Athena i njèga
Višega učini vidjet i krupnijeg, da bi kod svíju
On se umilit mogo Phaeačana, uzvišen da bi

Mèdj njima bio i čèstit, u borbama pobjednik mnogim
Da bi osto, u kòjih Phaeačani kušaše njega.
Kada se sàberû i kad na izkupu svi se već nadju,
Onda Alkinoje njima progovori ì rekne ovo:
„Čujte me sada, mudre čelòvodje phaeačkog puka,
Da vam reknem, što mi u grudima nalaže srdce.
Ovaj tudjínac — ja ga ne pòznâm — zabludi k meni,
Ne znam, od kòjîh je ljudi, od iztočnih zapadnih da l' je,
Odpremu traži, moli, da odluka bude nam tvrda;
A mi povratak njemu uskor'mo po navici staroj,
Jerbo nitko, tkogodj u moju dolazi kuću,
Ne čeka dugo niti rad povratka jauče svoga.
Nego ladju dajmo u pučinu rinimo divnu,
Ladju prvoplovku, onda po narodu ìzbermo dajmo
Momka petdeset i dva, junaka najbolja davno.
Vesla na klinove dajte ladjène dobro privežte,
Ìz lâdjâ onda izídjte pa gostbu pripremìte brzu
U moj došavši dom, od mène je budi vam svima!
Momcima nalažem to, a ostali, koji ste ovdje,
Vi žezlònoše, vi oj knezovi, ù krâsne dvore
Dodjte mi, stranca da ovog u domu našem gostímo.
Da se nè nêćâ nitko! Demodoka k jednu pozòvte,
Onog pjevača božanskog, u kojeg je ȍd boga pjesma,
Koji nas pjesmom vesèli, kud njegovo srdce ga vodi."
Tako Alkinoje reče i otidje knezove vodeć
Sobom žezlonoše: glasnik k pjeváču ode božànskôm.
Obrana momka pako petdeset i dvojica odu,
Ko što im kazano bješe, trepetljivom moru do žala.
A kad dò lâdjê već, kad do mora pridodju momci,
Crnu porinu ladju u duboko morsko ždrijèlo,
Katarku nastave zatim i jèdra na crnu ladju,
Onda naravnaju vesla i remenjem privežu kožnim
Pravo sve i valjáno, i razastru bijela jedra.
Uz brijeg namjeste ladju u vodi, — i sve dovŕšîv
Podju u veliki dom Alkinoja, hrabrog junaka.
U sve dvorane i sve trijeme i obore ljudstvo
Silno navȑvî; mnogo mladíćâ i staraca bješe.
Dvanaest tada ovaca Alkinoje zakolje njima,

Osam bjelòzubîh svinja, još do dva sporohodna vola.
Guleći marljivo žrtve tad spremahu ljubljenu gostbu.
Glasnik došavši medj njih dovèdê milog pjevača,
Kog je zavoljela Muza i dobro mu dala je i zlo;
Očinji uze mu vid, al pjevanje dade mu sladko.
Stolac srebrokitni tad Pontònoj primàče pjevaču
U sredìni mèdj gostma nasloniv ga široki o stup;
Tada objesi zvonku oglàsnîk formingu na klin
Iznad glave pjevaču, navèdê njegove ruke,
Gdje će ju naći i koš pred njèga postavi s kruhom
I stol lijepi ì vrč, da po volji pije iz njèga.
Tada za gotovimi posegnuše rukama jeli.
I kad se oni jela i pića nadovolje jurve,
Muza pjeváča potàče, da opjeva slavu junákâ
Iz pjesme one, kojoj nebésâ se hvataše slava,
Kako se svadjo Odyssej s Achillejem, Peleja sinom,
Jedan na drugog kadno riječma navališe strašnim
Na božjoj ubavoj gostbi, — a junački kralj Agamemnon
Veseo bješe, kad staše boljári se achaejski svadjat,
Jer mu je proročtvo bio Apòllôn proreko Phoebo,
Kad je u presvetom Pythu prestupio kameni ulaz,
Dà pîtâ boga; tad se počétak odvaljao jada
Trojcem i Danajcem i to po odluci velikog Zeusa.
Pjevaše pjevač božanski o tomu, a tad Odyssej
Veliki bagreni faros obuhvativ žilavim' rukam'
Na glavu sebi navúčê i sakrije lijepo lice,
Jer ga bijaše sram od Phaeáčanâ roneći suze,
Roneć niz obrve. A kad božànskî prestane pjevač,
Onda si obriše suze i s glave svuče si faros,
U ruke primi dvovrč i bozima izlije žrtvu.
A kad započne opet Demodok, kad ga boljari
Phaeački potaknu pjevat, jer godila pjesma je njima,
Opet Odyssej glavu zavuče ì stanê jecat.
Tada ga ne spazi nitko od gosti, gdje ljevaše suze,
Samo Alkinoje vidje i razabra, dà plačê sbilja
Sjedeći blizu njega i njegovo jecanje začu.
Odmah Phaeačanom ovo radoveslim prosbori vitez:
„Čujte me sada, mudre čelovodje phaeačkog puka,

U zajedinstvu smo gostbom zasladili jurve si duše,
A i formingom, koja u gostbu pristaje bujnu;
A sad izídjimo te se u borbama ogledjmo svima,
Ne bi l' tudjínac taj prijatèljima rekao svojim,
Kada se povrati kući, kolìko smo bolji od svíjų
Pestničari, kakvi l' u rvanju, skoku i tŕku."
  Tako Alkinoje reče te nȁ polje sve ih povèdê.
Tada Demodoku zvonku oglàsnîk objesi na klin
Formingu i iz dvorànê izvèdê ga za ruku vodeć.
Glasnik ga istim putem povèdê, kojim su drugi
Phaeački pošli bili boljari, dà vidè borbe.
Podju na sborište, kuda nagŕnu za njima narod
Silan i bezbrojan; mnogi plemíći ustanu mladi:
Usta Akrònej, usta Okỳal i zatim Elàtrej,
Nautej i Prymnej, Archìal, Eretmej, a za njima drugi,
Pontej i Prorej, usta i Thoon i Anabesìnej
I Amphìal, sin Polỳneja, Tektonu sina,
Ustane i Eurỳal, ljudomori Areju slični,
Naubolov sin Eurỳal, medj svima Phaeácima prvi
Iza Laòdamasa nezazornog stasom i licem.
Tri nezazornog tada Alkìnoja ustanu sina:
Halij, Laòdamas i još Klytònej nalični bogu.
Prije svega se drugog u trku ogledju borci.
Od postàjalîšta potrčati imaše; i svi
Skupa niz polje brzo polètê prašinu vijuć.
Najbolji od njih u tŕku Klytònej nezazorni bješe;
Kȍliko na polju mazge bez okreta mogu uzòrat,
Tòliko prestigne on utrkáče te ostanu za njim.
Onda se stanu borci u rvanju mučnom oglédat,
A tu najbolje sve junáke nadȑvê Eurỳal,
A u skakanju od svih Amphìal najbolji bješe,
A u kolùtânju bješe Elatrej najjači od svih,
A Laodamas bješe Alkinojev pestničar prvi.
A kad svakom se već razvèselî borbama duša,
Onda Alkinojev sin Laodamas prosbori ovo:
  „Dajte, drugovi, ovog tudjínca pitajmo, da li
Ikoju borbu zna i razumije? uzrastom nije
Niti bedrima nije ni nogama, rukama rdjav;

Vrâta je čvrsta i snage golèmê, niti mu manjka
Mladosti, samo ga zla i nevolje potrše silne.
Jer ja ne znam, što bi čovjèka oslabit moglo
Više nego li more oslabljuje, ako je ì jâk."
  Njemu odvrati na to Eurỳal ì reknê ovo:
„Tu si, Laodamase, valjáno besjedu reko.
Sam pristupi der k njemu, pozovi ga, reci mu riječ."
  Kada Eurỳala sin Alkinojev začuje dobri,
Stupiv usrȅd sveg skupa ovako Odysseju reče:
  „Dajder otče, dajder o tudjinče, ogledj se i ti
U tim borbama, ako razumiješ; reko bih, dà znâš.
Tà slavê nema veće junaku, dok život mu teče,
Nego je slava, što je na rukama, nogama steko.
Nego se ogledji daj i raztjeraj sȁ srdca jade.
Tvoje putovanje nije dalèko; već ti je ladja
Odtisnuta od zemlje i drugovi gotovi svi su."
  Odgovarajuć njemu Odyssej dosjetljivi reče:
„Što se, Laodamase, uzvikaste rugom na mène?
Više mi leže jadi na dúši nego li borbe,
Koji puno nastrádah i koji se izmučih puno,
A sad sjedim vašoj u skupštini željkujuć, da me
Vratite kući; kralja i narod čitavi molim."
  Njemu odvrati na to Eurỳal ovako ga dražeć:
„Ne bih, tudjinče, reko, u borbama da si vještaku
Nalik, u borbama, što ih medj ljudima sila imade,
Nego si onome nalik, što ù lâdji, punoj vesala,
Plovi poglavar medju brodarima, koji su sama
Trgovna čeljad, paziš na terete, nadzireš i trg,
Za dobitkom si brz, a borcu nalik nijèsi."
  Mrko ga gledne Odyssej dosjetljivi ì rekne ovo:
„Tudjinče, ne reče pravo; drzníku si naličan time.
Tako bogovi svim ne davaju ljudima svojih
Ljubkih daróvâ ni duše ni uzrasta nì sbora dičnog.
Jedan je junak licem neugledan svojim, al njèmu,
Štogodj govori, bog udjeljuje mȉlotu i svi
Ljudi ga motre s veseljem, on govori postidno, milo,
Govori sigurno, on je u skupštini odličan ljudskoj,
A kad prolazi gradom, tad motre ga ljudi ko boga.

Drugi je spodobom svojom na bogove naličan vječne,
Al ne zaodješe bozi milotom besjede njemu;
Tako si podobom i ti preodličan nit bi te mogo
Bog načiniti drugče, a úmom si svojime praznov.
Ti si srdce mojim u grudma uzbunio rekav
Bezredne riječi. Ja ti nijèsam u borbi nevještak,
Kao što govoriš ti, već mislim, medj prvima da bih,
Dokle se uzdah doba u svoje i u šake svoje.
Nego me nevolje sada obuzimlju i zla, jer srtah
U bitke junačke mnoge i tegobne prelažah vale;
Nego i tako ću, mnogo nastradavši, opet u borbu,
Jer si me ujeo r'ječju i zatako njome si mene."
Reče i farosu u svom poskočivši pograbi kolut
Veći i deblji kolut i krupniji, nego je bio,
Kojim se metahu prije Phaeačani. Kolut Odyssej
Dobro zavitla pa ga iz ruke žilave baci,
I kamen zvizne; na to na zemljicu popadnu redom
Svi Phaeaci, brodari na glasu, dobri veslači;
Koliko padne kamen iz ruke brzo odletjev,
Preskoči biljege sve. A Athena čòvjeku nalik
Postavi znak, progovori riječ i òvô mu klikne:
„Tvoj bi, tudjinče, znak i slijèpac razpozno svaki,
On bi ga napipo, jerbo u gomili s drugima nije,
Nego je najdalje; strah te za ovu ne budi borbu,
Ne će ga nikoji dostić Phaeačanin niti prebacit."
Toj se obvèselî r'ječi Odyssej, divni stradálac,
Videć, gdje mu je jedan u borbi prijatelj dobar,
I on s lakšime srdcem Phaeačanom prosbori ovo:
„Dostignite ga dajte, oj momci! Za čas ću, mislim,
Drugi dobaciti kolut il dò tamo, ili još dalje.
Kojega srdce bodri i duša od ostalih sviju,
Neka se ogleda sa mnom, — razljútiste vi me veòma, —
Ili u šakanju, ili u rvanju ili u tŕku,
Ne marim; amo vas svi, Laodamas samo ne dódji,
Koji me gosti, a tko bi s domaćinom rvo se milim?
Ludjak je onaj čovjek i nìtkôv, koj bi se s onim,
Koji ga ugosti, išo u borbi svadjat i takmit,
I to u tudjoj zemlji, ta podkopo sama bi sebe.

Drugog ne odbijam nikog, ne prezirem drugoga nikog,
Nego ga vidjeti hoću i ogledat s njime se želim.
Kakovih borba ima medj ljudma, nijèsam im nevješt.
Gladkime lukom znadem valjáno vladat i mahat.
Prvi bih ù rpi mogo čovjèka sgodit i svalit,
U rpi dušmanske vojske, drugóvâ baš da imáde
Blizu sebe i da junáke gadjaju oni.
Jedini mene je od svih nadstr'jeliti mogo Philòktêt
Na polju trojskom, kada strijeljali mi smo Achaejci.
A od ostalih sviju valjaniji ì boljî ja sam,
Kakvi su smrtnici danas na zemlji jedući krušac.
A sa starijim ja se junacima borio ne bih,
Niti sa Heraklom niti sa Eurytom oechalskim ne bih.
Koji se s bozima ća nadstrjeljívati vječnima znaše.
Zato je umr'o naglo i nije dočekat mogo
Starosti veliki Euryt u dvoru svojem, jer njèga
Srditi ubi Apòllôn, što ì njeg nadmètat se zvaše. —
Kopljem hitati znam kolìko drugi ni str'jelom.
Samo se bojim, da bi Phaeačanin mogo me koji
Trkom nadtrčat, jer odveć obružiše mnogi me vali,
Te se i izmučih njima, jer hrane mi obilne ne bi
U ladji mojoj, te mi i koljena klecati staše."
  Tako reče i svi umúčê i svi ušútê.
Samo Alkinoje njemu ovako prihvati riječ:
  „Kada medjù nama ti, o tudjinče, govoriš milo
Te nam junačtvo hoćeš pokazati, koje te prati,
Srdeć se, što te je ovaj podražio čovjek u borbi; —
Nitko ne grdio više od sada tvoga junačtva,
Tko po paméti svojoj govoriti znade, što valja.
Nego poslušaj sada i mène, da poslije možeš
Kazati vitezu drugom, u dvorima kada se svojim
Gostio budeš sa ženom i djecom, koju imadeš,
Sjeti se kreposti naše i kàkva je ì nama djela
Zeus udijèlio redom otácâ òd našîh jurve.
Pestničari nijesmo nezazorni niti rvači,
Nego nogama brzo trčímo, ladjari smo prvi;
Vazda je draga nam gostba i kitara ì kolo, te smo
Preoblačit se radi i kupat se toplo i spavat.

Nego dederte vi, oj phaeački prvi plesači,
Pòigrâjte, nek stranac taj prijatèljima rekne,
Kada se povrati kući, kolìko smo bolji od sviju,
Gdjegodj se brodi, pleše il trči, gdjegodj se pjeva.
Neka vas koji potrči i formingu zvonku donèsĉ
Evo Demodoku, ona u dvorima njegdje je našim."
Tako bogòliki reče Alkinoj i glàsnìk se diže,
Da donese kuće iz kraljeve formingu dubku.
Odabranih se devet iz naroda sudija digne,
Koji valjano sve u borbama činjahu i sad
Plesno uravne mjesto i razšire borački prostor.
Glasnik pristupi bliže Demodoku noseći zvonku
Formingu i on podje usrèd skupa; okolo njega
Stanu mladići svi u naponu, vješti u plesu,
Po kolu udare oni božanskom nogama. te se
Poskoku njihovih nogu Odyssej divljaše motreć.
Tada zaforminga pjevač i pjevati lijepo uzme
Ljubav Areja i Aphrodite s krasnim vijèncem,
Koju u domu Hephaesta obljubio krišom je Arej,
Mnoge dade joj dare i gospodu time Hephaestu
Postelj osramoti ì lôg, al odmah ovomu dodje
Glasnik Helije, koji milòvânje opazi njihno.
Kada srdòbôlnu tu Hephaesto začuje kážu,
U srdcu zasnova zlo, u kòvâčnicu si udje,
Veliki nakovanj na panj navalivši okove stane
Nerazrješljive on, nepretrgljive kovat, da stalni
Budu i čvrsti. A kad u ljutosti Areju varku
Zamisli, u sobu podje, gdje postelja bješe mu mila,
Krevetu okolo nogu ponameće okove krugom;
Mnogi se okovi spuste odòzgô s krova, a tánki
Bjehu ko pauka predja i spazio nitko ih ne bi,
Niti blaženi bozi, tolìko ih umjetno skova.
Okolo postelje kada ponameće svoje kovarstvo,
U stojni Lemnos tada Hephaesto zaputi tobož,
Koji je tomu bogu od sviju draži zemalja.
To je spazio dobro zlatouzdi Arej i kako
Slavnog smotri vještaka Hephaesta, gdje ide dalèko,
Odmah zaputi u dom Hephaesta preslavnog boga,

Krasnovjenčanu živo željéći Kytherku ljubit.
Ona se vratila uprav od otca, presilnog Zeusa,
Te je sjedila, a on unutra u kuću udje,
Stisne joj ruku, riječ progovori ì kliknê njojzi:
„Ajdemo, draga, leći u krevet te se veselmo;
Kod kuće nema više Hephaesta, nego je na put
Pošo na Lemnos medju gruborječne Sinćane svoje.“
Arej joj reče, a ona s veseljem zaspati htjede.
U postelj oboje udju i zaspe; Hephaesta vještaka
Umjetni okovi tad se omòtajû okolo krugom,
Te već nikoji ud pomàknut ne mogoše ni dić.
Onda opaze istom, da izbjeći nema se kamo;
Tad k njim preslavni stupi rukotvorac, jerbo se opet
Vratio kući, prije no na zemlju lemnosku ode. —
Helije spaziv ih dobro prokazao bio ih njemu.
I tad se u srdcu bolan Hephaesto povrati kući, —
Stane na predvraću kuće, a divlji ga obuzme bijes
I povikavši strašno prizove bogove tamo:
„Zeuse otče i vi oj blaženi, vječiti bozi,
Dodjite pogledat amo smijèšan i drzak poso,
Kako l' Zeusova kći Aphrodita prevarava mene,
Koji sam hrom, al zato joj drag je strahoviti Arej,
Jer je lijep on i korača upravno, a ja
Rodih se na sv'jet slabonog, al nije drugi mi krivac
Nego mati i otac, ej rodili da me nijèsu!
Ali pogledjte sada, gdje evo u ljubavi dvoje
U mom su krevetu, a ja i motrim i tužan sam vrlo.
Ne mislim, da će časak počivati njìh dvoje više.
Ako se ì ljûbê vrlo, al spavat im ne će se prohtjet
Do brza skupa; moje kovarstvo i okovi moji
Njih će odvraćat, dok mi ne povrati darove otac,
Koje mu u ruke dadoh rad kuje djevojke ove;
Njegova kći je lijèpa, al ne zna obuzdat si srdca.“
Reče Hephaesto, te se posakupe bogovi vječni
U dom mjedeni: dodje Posìdôn zemljodržac, za tim
Hermija dodje blagonos i gàdjâč s daleka Apollon,
Ali se boginje nježne zastidjevši ostanu doma.
Bogovi, svakoga dobra daváči, na predvraću stanu;

U smijeh udare tada neìzrečen blaženi bozi,
Kada umjeće vide Hephaesta, pravog vještaka;
Tada je gdjeki k drugu okrenuv se reko ovàkô:
„Nije ti u zlu sreće, — brzíća dostiže sporac,
Ko što je spori Hephaesto ulovio Areja eto,
Areja najbržeg boga od svíjû Olýmpljânâ redom,
Hromac umjećom svojom, al Arej će preljubu platit!"
Dok su se bogovi tu razgovarali besjedeć tako,
Zeusovo čedo Apollon progovori Hermiji ovo:
„Hermija, Zeusov oj sine, oj pratilče, davaču dobra,
Bi li hotio i ti u okovih ù čvr̂stîh sapet
Zlaticu uz Aphrodítu u postelji skupa počivat?"
Njemu skoroteča na to provodjač odvrati ovo:
„Ej, da tako mi bude, oj Apollo, strjelaču, care,
Neka me golemi tri put tolìki okovi stegnu,
A vi me bogovi svi i boginje gledajte tada,
Kako uz zlaticu ja Aphrodítu počivam skupa!"
Tako Hermija reče, tad u smijeh udare bozi.
Samo se nije smijo Posìdôn neprestano moleć
Umjetnika Hephaesta, da Areja ìz puta pusti.
Besjedu započne s njim progovòrîv krilate r'ječi:
„Pusti ga, a ja tebi obećavam, — on će se za sve
Pokajat, kako je pravo, medj bezsmrtnim bozima svima."
Al Posidónu na to rukotvorac preslavni reče:
„Nemoj, zemljodržo, ti nagovárati na to me sada;
Jemstvo je rdjavo, kada za rdjave jemči se tkogod.
Zar bih mogao tebe medj bezsmrtnim bozima vezat,
Ako mi utekne Arej i izvine svome se dugu?"
Njemu zemljotresac na to Posìdôn odgovori ovo:
„Hephaeste, ako bi Ares izvinuo dugu se svome
Te bi pobjego, ja bih za njèga pretr̂pio kaznu."
Al Posidónu na to rukotvorac preslavni reče:
„Niti mi doliči, pa ni ne mogu ne uslišit tebe."
Tako reče snažni Hephaesto i odpusti puto.
A kad oboje njih već ìz puta izidju čvrstog,
Onda oboje skoče, te Arej u Thrakiju ode,
A milo smješljiva tad Aphrodita nȁ Kypar podje
I to u Paphos, gdje joj je gȁj i kadilni oltar.

Tu ju Charite tada okupaju, namažu uljem,
Uljem ambrozijskim, koje po vječnima bozima teče,
Pa ju u haljine mile obúkû, — da je divòta. —
  Pjevaše pjevač božanski o tomu, te se Odyssej
U srdcu radovo svom, kad slušaše, bjehu vesèli
Svi Phaeaci, ladjari na glasu, dobri veslači.
  Halija tada Alkinoj s Laòdamasom pozòvê,
Neka napóse plešu, al nadtjecat ni skim se ne će.
I njih u ruke uzmu obojica bagrenu loptu
Lijepu, koju je bio načinio Polybos hrabri;
Dò tâmnîh oblaka nju nabacivo je jedan savínûv
U natrag sebe, a onaj od zemlje u vis poskočiv
Brzo ju hvataše prije no na tle nogama stane.
Pošto upravno u zrak uzmahnuti kušaše loptu,
Onda plesati uzmu po zemlji mnogohranoj oba
Sitno izmjenjujuć noge; mladíći zatopoću drugi,
Koji u igrištu stahu i tako ȕrnebês nasta.
Tada Alkinoju divni Odyssej progovori ovo:
  „Silni Alkinoje, svima medj ljudima odlični kralju,
Ti si se hvalio sâm, da imaš prve plesače, —
Sve je doista tako; obuzima čudo me motreć.“
  Snažni se ì čili na tu Alkinoj povèselî riječ
I on radoveslim umah Phaeacima prosbori ovo:
  „Čujte me nješta, mudre čelovodje phaeačkog puka,
Meni se čini ovaj tudjinác razuman vrlo.
Nego gostinski dar da dámo mu po običáju!
Predičnih ima knezóvâ po narodu dvanaest, koji
Vladaju narodom, a ja medjù njima trinajsti jesam;
Svaki nas njemu nek dade po faros oprani čisti
I po hiton i po skupòcjeni talenat zlatni.
Dajmo mu odmah sve to donesimo, neka imade
Sve to u ruku tudjínac, nek vesel na večeru podje.
Nek ga Euryal sad udobròvoljî besjedom sáma
A i darom, jer kako valjade, govorio nije.“
  Tako reče i svi povladivši odrede svi to
I svaki odmah pošlje glasníka po darove kući.
Na to Alkinoju ovo Eurỳal odvrati veleć:
  „Silni Alkinoje svima medj ljudima odlični kralju,

Udobrovòljiti tog ću tudjínca, kako mi veliš.
Mjeden mjedencati mač darovati ovaj ću njemu,
Na kom je srebrni držak, a bjelokošću je novom
Držak obtočen taj; vrijèditi mač će mu puno."
  Rekavši to srebrokitni mač Odysseju dade,
Besjedu započne s njim progovoriv krilate r'ječi:
  „Zdrav, oj tudjinče otče. Izústih li nemilu koju,
Neka ju pograbi odmah oluja, nek ju odnèsê!
Bozi ti dali ženu uòčit i vratit se kući,
Koji toliko trpiš dalèko od prijatéljâ."
  Odgovarajuć njemu Odyssej dosjetljivi reče:
„Zdrav da si i ti, dragi, i dali ti bogovi sreću!
Samo požalit nemoj za ovim nikada mačem,
Što si mi dao ga sad udobròvoljîv mene riječma."
  Rekavši to srebrokitni mač na ramèna si metne.
Sunce zadje, — Odyssej daróvâ već imaše slavnih.
Ponosni sve ih glasníci donesoše kraljevski u dvor,
A tad nezazornog sinci Alkinoja prime ih od njih
I te prekrasne dare uz čestitu majku si vrgnu.
A pred Phaeacima snažni Alkinoj idjaše čili
I kad dodju, svi na visoka sjedala sjednu.
Pa tad Areti snažni Alkinoje prosbori ovo:
  „Ovamo, ženo, kovčeg donesi, što bolji imádêš;
U nj ćeš metnuti hiton i faros oprani čisti.
Na vatru metnite kotô i ugrijte vodu za njèga,
Da se òpêre i da u redu složene dare
Vidi, koje su njemu nezazorni dali Phaeaci,
Da se zasladi gostbom i dà slušâ pjevanje pjesme.
A ja ću prekrasnu zlatnu darovati ovu mu čašu,
Neka se po sve dane opominje mene i Zeusu
U svom nek žrtvuje domu i ostalim bozima iz nje."
  Tako im kaza, i tad Areta robinjam rekne,
Neka pristave brže uz oganj veliki tronog.
Na jarki oganj kotô za kupanje pristave one,
Naliju vode u njèga, odòzdô zapale drva.
Trbušast tronog vatra zaokruži, voda uzàvrî;
Dotle pako Areta iznese iz thalama gostu
Prekrasan kovčeg i u nj daróvâ nameće krasnih:

Zlata i odijèla, Phaeačani što mu ga daše;
Sama faros metne unutra i lijepi hiton;
Besjedu započne s njim progovorivši krilate r'ječi:
„Pogledaj zaklopac dobro i dobro ga uzlom zaveži,
Da ti ne pokvari tko na putu, što je u njèmu,
Kàd budêš na crnoj ladji počívao ù sânku sladkom."
Kad tu besjedu čuje Odýssej, divni stradálac,
Onda pričvrsti zaklop i zaveže brzo ga uzlom
Šarenim, kako ga bila naučila gospodja Kirka.
Kad al isti mu čas ključarica rekne otíći
U banju, da bi se opro; — Odyssej srdca vesèla
Dočeka kupanje toplo, jer podvoren ne bješe često,
Od kad ostavi dom ljepokose one Kalypse; —
Kod nje je kao bog nepromjènitu imao dvorbu. —
Kada ga služkinje veće okúpajû, namažu uljem,
Onda ga one hlenom zaogrnu pa i hitonom.
Medju vinòpije zadje Odyssej izìšâv iz vode,
A Nausikaja puna božanske ljepote dvoràni
Staše uz dovratnik, staše dvoràni gradjenoj čvrsto;
Očima gledaše svojim Odysseja diveć se njemu,
Besjedu započne s njim progovorivši krilate r'ječi:
„Zdrav, oj goste, i jednoč u zemlji kad otčinskoj budeš,
Sjeti se mene, kojoj imadeš zahvaliti život."
Njoj odgovarajuć ovo Odyssej dosjetljivi reče:
„O Nausìkaja, ti Alkinoja junačkog kćerko,
Herin gromovni muž udijèlio Zeus mi, da tako
Vratim se kući, dan povraćénja da ugledam jednom!
Tad ću i tamo tebe poštivat ko boginju kakvu,
Uvijek, svaki dan, jer, djevojko, ti si me spasla."
Reče i sjedne tad uz Alkinoja kralja na stolac.
Sluge d'jeljahu meso i vino m'ješahu jurve.
U to se približi glasnik pjevača vodeći milog,
Kojega častiše puci, Demodoka; medj goste njega
Sjedne usrëd sredìne i o stup ga nasloni širok.
Tad oglasníku ovo Odyssej dosjetljivi reče,
Odrezav komad od lédjâ, — a ostane jošte mu veći —
Komad bjelozuba vepra u másti obavit bujnoj —:
„Ovo, glasniče, meso uruči Demodoku, neka

I on ga jede, — i ja ugoditi želim mu jadnik;
Pozemljári bo ljudi pjevače poštuju te ih
Časti svakojom časte, jer Muza je pjevati pjesme
Njih naučila, rod je uzljubila pjevački ona."
  Tako reče, a glasnik odnesav Demodoku metne
Vitezu ȕ rûke to, on primi i veseo budne.
Tada za gotovimi posegnuše rukama jeli.
I kad se oni jela i píća nadòvoljê jurve,
Onda Demodoku ovo Odyssej dosjetljivi reče:
  „Tebe, Demodoče, više od svíjû poštujem ljudi.
Il te je Zeusova kći naučila pjevati Muza
Ili Apollon, udes valjáno bo achaejski pjevaš,
Što su učinili, što su pretrpjeli muka Achaejci,
Kanda si vidio ti, očevidca kanda si čuo.
Nego nastavi pjesmu o gradjenju drvenog konja,
Koga je s pomoću bio Athene načinio Epej,
Pa ga u tvrdjavu divni Odyssej lukavo spravi
Napuniv njega junacima, koji razoriše Ilij.
Ako li izpjevaš, kako valjade, pjesmu mi o tom,
Onda ću svuda medj ljudma kazivati svima, da imaš
Od boga njekoga blagog, te umiješ pjevati divno."
  Tako reče i tad Demodok odpočne s bogom,
Òdandê zapjeva, kako Argejci u nakrite ladje
Stupiše, kako li oni odploviše bacajuć oganj
Tad na čadòre; kako medj Trojcima njekoji od njih
Skriti u kònju oko Odysseja predičnog bjehu,
Jerbo u tvrdjavu sami odvukoše konja Trojanci.
Tako je stajao konj, i nerazumno sboriše puno
Sjedeći okolo njega; vijèće im trostruko bješe:
Ili da šuplje drvo raztuku nemilom mjedi,
Il da ga na vrh povuku i niz brdo dà srušê njega,
Ili da veliki kip miròvnî bozima bude,
Pa se poslije tako izvršiti doista hćaše,
Jer je sudjeno bilo da propanu, kada u gradu
Bude drveni konj, a u njèmu argejski prvi
Svi junaci smrt Trojancima noseć i razor.
Pjevaše, kako grad razoriše achaejski sini
Sasuvši se iz konja izìšâv iz zasjede šuplje.

Pjevaše, kako je, gdje l' je plijènio ovaj il onaj
Strmeni grad, a Odyssej ko Arej kako je išo
S naličnim bogu junákom Menèlajem k Dejphoba dvoru.
U najžešći se boj zaletio ondje, al opet
Predobi ì tu on uz Athene prejunačke pomoć.
Pjevaše pjevač božànskî o tomu; al se Odyssej
Sav raztápao, suze pod očima kvasle mu lica.
Ko što kad žena plače obujmljujuć milog si muža,
Koji je pred gradom svojim, pred narodom čitavim pao
Od grada svoga i djece suzbijajuć nemili dȁnak:
Žena vidjevši njega, gdje umire, gdje se još trza,
Nariče glasno, pada na njèga, a otrag izà njê
Kopljima tuku nju po ledjima i po ramen'ma
I u robstvo ju vode, a na muku i na bijèdu,
Njojzi propada lice od nevolje same i tuge: —
Tako je ronio tužno Odyssej iz očiju suze.
Tada ga ne spazi nitko od gosti, gdje ronjaše suze,
Samo Alkinoje vidje i razabra, dà plačê sbilja
Sjedeći blizu njega i stenjanje njegovo začu.
Odmah Phaeácima ovo radoveslim prosbori vitez:
„Čujte me sada, mudre čelovodje phaeačkog puka,
Neka uz formingu zvonku Demodok prestane pjevat,
Jer što pjeva, time ne ugadja, reko bih, svima.
Od kad nam večera traje i začinje pjevač božànskî,
Od tad nije nam gost odustao òd plača ljutog;
Tuga velika njegdje obuhvaća njegovu dušu.
Nego nek prestane pjevač i sada svi se vesèl'mo
I domaćine i gost, jer tako puno je ljepše.
Mi smo rad gosta ovog učinili čestitog sve to,
Odpremu dajemo njemu i darove ljubeći njega.
Drag je bogòradac i gost čovjèku, kòliko i brat
Svakomu, koji malo u grudima osjeća štogodj.
Zato lukavo nemoj, oj tudjinče, mislit i tájit,
Što ću te sada zapítat, ta ljepše je kazati pravo.
Reci mi ime, kojim i òtac ì mati tebe
Zvahu i ostali ljudi po gradu i okolo grada;
Jer bez imena kakvog medj ljudima nikoga nema
Niti rdje niti plemića, kad nȁ svijet dodje,

Nego svakomu ime nadjevaju mati i otac.
Reci mi sada zemlju i narod, od kud si, i grâd
Dà tamo pametne ladje okrenuti uzmognu s tobom.
Jer Phaeačani niti krmárâ poznavaju kakvih,
Niti njihove ladje ko ostale korman imádû,
Nego same znadu, što misle ì kânê ljudi;
Poznaju gradove sve i mekote i polja one
Sviju ljudi; morsko ždrijelo prevaljuju brzo
Omotane u magli i mráku; nikad se one
Ništa ne boje, da će pokvarit ih štogod il satrt.
Čuo sam ì sâm, kad je kazívao otac mi njekoč,
Otac Nausìthoje, da se Posìdôn na nas Phaeake
Srdi, zašto bo svakog bez ozlede izpratit znamo.
Jednoč reče, da će razlupati phaeačku ladju,
Ladju krasnotvornu, kad se iz odpreme vraćala bude
Morem maglovitim, na grad navalit će veliko brdo.
Tako gataše starac; izvršio bog to, il tako
Ostalo kakono jest, po njegovoj kako je volji!
Nego mi sada kazuj i reci mi istinu pravu:
Kuda si bludio sve, u kakve si došao zemlje,
Kakve si vidio ljude i gradove žiteljâ pune;
Kazuj, gdje li su zli i dìvlji, bez pravice ljudi,
Gdje li su gostima radi i gdje li se bȍgôvâ boje.
Kazuj, čemu li plačeš i túžîš srdcu si iz dna
Slušajuć Ilija kob i argejskog, danajskog puka?
To su učinili bozi, dosudili oni su propast
Ljudima, dà budê pjesme i mèdj kašnjim koljenom o tom.
Da l' ti je umr'o tko od rodbìnê pod ilijskim gradom
Plèmenit, zet ili tast? a ovi su u svoj rodbìni
Iza rodjaka krvnih i plemena najdraži svakom.
Il ti je plèmenit drug, koj uvježbo k tebi je ljubav
Umr'o, jerbo nije ni òd brata nimalo gori
Onaj, koji je drug, a k tomu je razumna srdca?"

Deveto pjevanje.

Pripovijest o Kyklopu.

Odgovarajuć njemu Odyssej dosjetljivi reče:
„Silni Alkinoje, svima medj ljudima odlični kralju,
Baš je lijepo slušat pjevača, kakov je ovaj,
Koji je bozima nalik po glasu svojemu, i ja
Velim, da nema ništa ugodnije, nego je ono,
Kad je u narodu svak u vesélju i kada su gosti
U kući i svi sjede po rédu i slušaju pjesmu
Od pjevača, a uz njih na stolu puno je svega,
Mesa i kruha, puno u vrču vina imade,
Koje vinotoča grabi i gostima u kupe toči;
To mi se čini mojoj u duši najljepše da je.
Tvoje je srdce tebe navratilo, tè pîtâš mene
Za jade plačne, da još žalostnije i više jecam.
Što bih ti prvo sada kazívao, što bih ti zadnje,
Kada su nebeski bozi navalili jadima na me!
Najprije velim vam ime, da znate i vi ga sami
I da od sada, dok mi ne nastupi sudjeni danak,
Budem vam milogost, ako i jesam iz dalekog doma.
Ja sam Odyssej, sin Laertov; ljudma sam svima
Lukavstvom svojime znan, do nebésâ siže mi ime.
S pogledne Ithake ja sam; — na otoku tome je Nerit,

Trepčano brdo, što je na pomolu već iz daljìne;
Ostrva ima puno oko njeg, svi su si blizu:
Sama, Dulichij tu je i Zakynth, šumoviti otok.
Ithaka sama je nizka; od ostrva najdalje sviju
U more nȁ zapâd siže, a ostali k iztoku sižu
I suncu; kršna je ona i rodna junacima, — i ja
Sladjega ništa ne mogu od zemlje vidjeti svoje!
U špilji dubkoj Kalypsa, medj boginjam boginja prava,
Držaše mene kod sebe željéći me za muža imat;
Tako me držaše isto u dvorima svojima prije
Lukava Aeaejka Kirka željéći me za muža imat;
Nego mojega srdca u grudma ne skloniše nikad.
Tako sladjega ništa od svoje nema domájê
I roditéljâ, sve da u obilnoj stanuješ kući
Tudjoj u zemlji i u daljìni od roditéljâ!
Daj da pripovjedim sad ti o nesretnom povratku svome,
Koj mi dosudio Zeus, kad vraćah se kući od Troje.
Odmah od Ilija vjetar nanese me kikonski u grad
Ismaros. I taj grad oplijènih, ȁ ljûde pobih.
Uzmemo sa sobom žene i veliko blago i tada
Sve podijelismo med se, da prevaren ne bude nitko.
Onda družini svojoj zapovjedim, neka odlètî
Odtale žurno, al me ludjaci ne htješe slušat.
Silu izpiju vina, ovácâ pokolju silu
I još krivòroge vole sporohodne morskom na žalu.
Dotle odu Kikonci i na pomoć zovnu Kikonce,
Koji im susjedi bjehu, al brojniji ì jačî od njih;
Na kopnu življahu oni, s junacima borit se znahu
Jašuć na konjima, ali i pješice, bješe li nuždno.
Dodje ih u jutro rano, kolìko u proljeću ima
Cvijeća ì lȉšća; tad nas sudbìna huda od Zeusa
Dočeka tužne, jade pretȑpljeti imasmo silne,
Kòd lâdjâ oni stanu brzícâ i borit se stanu,
Mjedena koplja od jednih polètê k drugima veće.
Dok je bila još zora i nastajo sveti nam danak,
Dotle se branismo suprot stojéći, ako ih i je
Više bilo; al kada na volujski odpreg se nagne
Sunce, onda Kikonci Achaejce naženu u b'jeg.

Nazuvčara mi šest drugóvâ iz svake ladje
Izgibe, a drugi smrti i svojoj se ugnusmo kobi.
  Odtud odplovismo dalje, al u srdcu bijasmo nujni,
Rado smo ubjegli smrti, al drage izgubismo druge.
Prije nam ne krenu ladje na obadva svinute kraja,
Nego zovnusmo tri put jadníke drugove, koji
Na polju ostaše mrtvi, Kikonci njih su potúkli.
Ladjam nam oblačnik Zeus tad pošalje borejski vjetar
I s njim strašnu oluju te ogrne oblakom mnogim
Zemlju ì more, a noć s nebésâ na zemlju pane.
Ladje na to brzo polètê, à vjetar silan
Na tri, na četiri slomi komàdića njihova jedra.
Mi se tada zla pobojímo, povučemo niže
Jedra ì lâdje brzo navukosmo ìz mora kopnu.
Ondje smo dvije noći prenoćili ì dvâ smo dana
Ležeć predánili, a jad i umor izjedo nam dušu.
Al kad ljepokosa Zora dovela već treći nam danak,
Tad mi katarke dignuv i jedra napevši b'jela
U ladje sjednemo, te njih krmári ì vjetar krenu.
I tad bih došao zdrav u otčinsku milu si zemlju,
Nego me potisne val i struja i Boreja, kad sam
Maliju okukom htio obići te minuh Kithere.
  Tako me pogubni vjetri po pučini nosiše ribnoj
Devet dana i dan pristúpih deseti istom
K zemlji Lotòphâgâ, koji za hranu cvijeće jedu.
Na kopno stupimo tu i zàhvatîmo si vode,
A kod brzícâ lâdjâ drugári ručati uzmu.
Kad već budemo siti i píća ì jela, onda
Drugove pošaljem njeke, da otidju razvidjet zemlju,
Kakvi l' su ljudi tudjer, što krušac jedu zemàljskî.
Druga odàberêm dva i dodam im jošte glasníka.
Oni otidju i medj Lotòphage brzo mi zadju.
Druzima našima zla Lotòphazi ne htješe ništa,
Nego im jošte dadu nek jedu lotosa njihnog.
Kako je koji sladkog i medenog lotosa kušo,
Tako se ne htjede više povratiti k nama ni javit,
Nego htjedoše tamo u zemlji lotophažkoj ostat
I tu trgati lotos, na povratak ne mislit više.

Ali ih silom ja odvukoh — sve plakahu — k ladjam,
Pa ih pod klupe sve povézah u dubkima ladjam';
Ostalim pako svojim drugárima milima rekoh,
Neka se pòžûrê i nek polètê ù brze ladje,
Dà jeli lotosa ne bi i povratak smetnuli s uma.
Oni ù lâdje udju i posjednu na klupe odmah,
Sinje more sjedeć po redu pljuskahu vesli.
   Od tud odplovismo dalje, al u srdcu bijasmo nujni.
Dodjemo kyklopskoj zemlji k bezákonu, prkosnu puku,
Koji se nadaju, sve od bogova dobiti da će,
Zato ne oru ništa i ne sade nikakva rašća,
Nego bez oranja sve i bez sijanja izniče njima,
Pšenica, ječam i loza, od koje grozdove jedre
Oni dobivaju, sve im nasporuje Zeusova kiša.
Oni nemaju niti vijèća nit zakona kakvih,
Nego stanuju svi na vršcima visokih brda,
Svaki u špilji dubkoj, te ženom svojom i djecom
Vlada, kako ga volja, za Kyklope ne mari druge.
   Izvan luke otok imade čestan šumovit,
Izvan kyklopske zemlje ni blizu niti dalèko;
Na tom je otoku množtvo neprebrojno divljijeh koza,
Kojih ne plaši nikad koračanje nikog čovjèka;
Tu ne zalazi četa lovaca, koji se muče
Po planìnama te se po brdskima vršcima veru.
Blaga si tudijer nitko ne pase, ne teži zemlje,
Tu se ne sije ništa i ne ore; nikada ljúdî
Na tom otoku nema, koj hrani vekave koze.
Kyklopi nemaju bo crvenogrudih nikakvih ladja,
U njih drvòdjêljâ nema, da iztešu nakrite ladje,
Koje bi mogle sve svršavat, u gradove ljudske
Koje bi zalazit mogle onako, kao što drugi
Zalaze ljudi morem prevaljujuć k ljudima drugim.
Taj bi drvodjelje otok obraditi lijepo mogli.
Zemljište rdjavo nije, izráslo bi sve u vrijème;
Livade tudjer se šire uz bregove sinjega mora,
Livade vlažne mekàne, zasádit bi mogla se loza,
Koje nedostalo ne bi; orànica tudjer je nizka,
Nizki bi dospio usjev na pretilom zemljištu tome.

Luka je sigurna tamo, gdje ne treba lanaca nikad
Niti spuštati sidro ni o brijeg uže privezat;
Tko se je dovezo, može i pričekat, dokle brodari
Željno ne htjednu dalje il dokle ne popuhnu vjetri.
A pri koncu luke izpòd špilje izvire vrutak
Bistrice vode; okò njê topólâ izráslo je puno.
Amo doplovismo mi, a vodio bog nas je njeki
Mračnoj onoj po noći, gdje ništa se vidjet ne mòglo.
Ladje nam debeli mrak obmatao, mjesec s nebésâ
Nije nimalo sjao, obùzêše oblaci njega.
Svojima očima nije zamotrio otoka nitko,
Niti vidjesmo, gdje se dovaljuju k obali vali,
Prije nego li tamo doplovismo s nakritim ladjam'.
A kad doplove ladje, poskídasmo svima im jedra
I izidjosmo svi, gdje vali o obalu biju;
Tu zadrijemasmo malo, dok ne dodje Zora božànska.
  Kad se ranoranka Zora ružoprsta pomoli jurve,
Onda uzmemo otok obilazit pa mu se čudit.
Nymphe pako, Zeus aegidònoša kojim je otac,
Pognaše brdske nam koze, da pogoste moji se druzi.
Odmah lukove gibke i lovačka dugačka koplja
Iz lâdjâ uzmemo svojih i u tri se reda poredav
Str'jeljasmo, — i bog nam dade divljàčinê, srdcu veselja.
Dvanajst me pratilo lâdjâ i u svaku zapane ladju
Devet koza, a sam izàberêm deset ih sebi.
Tada čitavi dan do zalazka uprav sunčàna
Sjedjasmo silnim se mesom krijèpêć i sladkime vinom,
Jer još rumena nije ponestalo ìz lâdjà vina,
Nego ga imasmo dost u amfifòrejih naših,
Od kad ono grad osvojismo kikonski sveti.
Kyklopom mi se primàknûv na njihovu gledasmo zemlju.
Vidjesmo dim i òd stâdâ glas i od njih smo čuli.
Kada već sunce zadje i kada nastupi tmina,
Onda zaspimo tamo, gdje vali o obalu biju.
Kad se ranoranka Zora ružoprsta pomoli jurve,
Družinu u skup sazòvêm i tada im rečem ovako:
  „„Jedni ostante ovdje, oj mili drugovi moji,
A ja na ladji idem, a sa mnom će njekoji druzi,

Te ćemo pogledat, kakvi na zemlji ovoj su ljudi,
Jesu li opaki ljudi i divlji, bez pravice svake
Ili su gostima radi, il boje l' se bogova srdcem.""
  U ladju zadjem to dorèkâv, zapovjedim za tim,
Neka zadju i sámi i neka odvežu uža.
Oni ù lâdje udju i posjednu na klupe odmah,
Sinje more sjedeć po redu pljuskahu vesli.
Mjesto bilo je blizu i kada dodjemo do njeg,
Onda spazimo špilju na kraju, uz more blizu,
Visoku, dafinom svu nakrivènu, a ù špilji mnogi
Janjci su ovce i koze počivali; okolo toga
Visok bijaše obor od kamenja u zemlju sbitog,
Od omòrîkâ dugih i od dugovrhih hrasta.
U špilji spavaše čovjek gromòradan, koji je svoje
Stado čuvao sam u prikrajku; nikad se nije
S drugima družio, već u samoti je zla uvježbávo.
Čudesan bio je on i gromòradan; nije čovjèku
Nalik hljebojedji bio, već brijegu planinskom gustom
Visokog drveća punu, koj od drugih sam je na stráni.
  Tada milima svojim drugárima rečem, da ondje
Kod ladje ostanu, svaki da od njih na ladju pazi.
Dvanaest najboljih tada drugóvâ òberêm sebi
Ì odêm; kozji mijeh ponèsêm crnoga vina
Sladkoga, što mi ga sin Euanthesov dao je Maron,
Svećenik Apollóna, koj Ismarom vladaše njekoč.
Sjajne mi darove dade, što živa ostavih njega
S njegovim sinom i ženom bojéći se dirnuti u njih,
Stan bo bješe mu gaj Apollóna Phoeba sjenòvit.
Talenata mi sedam krasnokovna podade zlata,
Dade mi i vrč suha od srebra i napuni dvanajst
Amfiforeja vinom, božànskîm upravo pićem,
Sladkim i čistim vinom, za koje u kući nitko
Nije znao od slúgâ i služkinja, — samo je znao
On i žena mu draga, a uz njih ključarica samo.
Kada su htjeli vina napojit se medenog rujnog,
On bi im nalio vrč na dvadeset mjerica vode,
A iz vrča je toga božànskî ugodni miris
Miriso i tad od vina uzdržat se bijaše muka.

Toga vina mijeh ponèsêm velik i hrane
Namećem u koš, jer srdce u meni junačko drža,
Da ćemo k čovjeku doći, koj snagom je opasan strašnom,
Koji je divlji i ne zna za pravo ni pravicu kakvu.
  Dò špiljê dodjemo brzo, al u njoj ne nadjosmo njega,
Jer si je tovno stado napásao na paši tada.
U špilju došavši sve razglédati stanemo redom.
Pune su košare sira, a ograde sve su tijèsne:
Tòliko jaraca ima i janjića; al vrst je svaka
Odvojena za sèbe; — napóse starije ima,
Srednje napóse, kasne napóse, a posude sve su
Surutke pune, zdjele i kravljače, u što je muzo.
Tada me odmah stanu moljákati drugovi moji,
Da si uzmemo sira i odemo natrag, a zatim
Janjce i jarce mî da iz ograda stjeramo brzo,
S njima da odemo k ladji i krenemo po moru slanom;
Al ih ne poslušam ja, — ej kolìko bi bolje to bilo! —
Htjedoh ga vidjeti, ne bi l' darívo me gostinskim darom.
Ali sudjeno ne bi, da družini bude on mio.
  Oganj zapalismo tad i žrtvòvasmo ì sira sami
Uzmemo jesti i sjedeć unutra stanemo čekat,
Dokle ne dodje on sa izpaše. Suhijeh drva
Nošaše golemo breme, da večeru priredi uz to.
Drva u špilju baci, — i porodi pucanj se pravi.
A mi se njeg pobojímo i skrijemo špilji se u kut.
Tada si tovno stado u široku natjera špilju
Ono, koje je bilo za muzenje; mužke kod vrata
Janjce i jarce pusti u dubokom oboru s vana.
Golem podigne kamen i navali sam ga na vrata
Tolik, da ga ne bi odmakla dvadeset dvoja
Čvrsta kola s četir kotača baš ni sa zemlje;
Tolìk vrletan kamen na vrata navali špilji.
Onda sjedne i sve po redu prione muzti
Ovce i vekave koze, pod dojilju metaše mlado.
Kad mu se usiri pô mlijèka bijelog sirom,
Odmah sakupi to i u pletene košare metne,
Drugu polovicu pako u posude metaše, da bi
Imao srkati što, da večeru dobru bi imo.

Kad se namuči tim i poslove dovrši svoje,
Onda zapali oganj, tad spazi nas ì pîtâ ovo:
„„Koji ste, stranci, od kud doploviste vodenom stazom?
Jeste li došli za poslom il bludite utoma morda,
Kao što lupeži blude po vodama slanima glavom
Igrajući se svojom, tudjincima noseći poraz?““
Tako nam reče, te u nas u svìjû se razpukne srdce,
Gromki nas prestraši glas i gromoradnost njegova sama.
Ali mu odvratim opet i prihvatim riječ ovako:
„„Mi smo Achaejci, koje od Troje nabáciše amo
Svakakvi vjetri preko ždrijela velikog morskog;
Doma se žurasmo, al se navezosmo na druge pute,
Na druge staze; Zeus odlučio valjda je tako.
Agamemnona, silnog Atrida, mi smo vojnici,
I tim se dičimo; on pod nebesima najveću slavu
Ima, jerbo je tolik razorio grad upropástîv
Ljude mnoge. A sada pristupajuć k nogama tvojim
Molimo tebe, dar udijelio gostinski ne bi l'
Nama il drugoga česa, što gostu dati je pravo.
Bogova, dobriću, boj se; — bogoradci pred tobom mi smo,
A svim bogoradcem i svim tudjincem osvetnik Zeus je,
Radogost Zeus, tudjincima on provodič je častnim.““
Tako mu reknem, a on odgovori nemilo meni:
„„Lud li si, tudjinče, il iz dalèka si došao amo,
Kada mi veliš, nek se u strahu bogova čuvam!
Za Aegidinošu Zeusa ne pitaju Kyklopi ništa,
Ni za blažene druge, jer od njih puno smo jači.
Ako mi srdce ne veli, na tèbe se smilovat ne ću
Niti na družinu tvoju, al Zeusa se bojao ne bih.
Nego mi kazuj, gdje li krasnotvornu ostavi ladju
Ili na kraju žala il blizu; govòri, da znadem.““
Tako me kušo i pito, al i ja se dosjetim mudrac,
Pa mu lukavo ove odgovorim riječi opet:
„„Ladju je slomio meni Posìdôn zemljotresac, o te
Kada ju hridine hiti, na medjama štono su vašim,
O brijeg baci ju visok, iz vode ju vjetar iznèsê;
A ja se s druzima ovim uklonih prijekoj smrti.““
Tako mu reknem, a on ne odvrati okrutnik ništa,

Nego poskoči brzo i rukama za druzi segne,
Pograbi dvojicu njih i o zemlju udari njima
Kao štencima; mozak izcúrî, a krv se razli.
Ud im razreže po ud i večeru tako si spremi,
Kao planinski lav poizjede oba i od njih
Ništa ne ostane mesa ni cr'jeva ni moždanih kosti.
A mi uzmemo plakat i k Zeusu dignemo ruke
Grozni videći čin, upropástilo srdce se naše.
A kad si tȑbušinu već veliku napuni Kyklop
Ljudskog se najedav mesa, mlijeka se čistoga napiv,
Onda u špilji legne protegnuv se izmedj ovácâ.
Jedna misao mene ojùnačî i ja odlúčih
K njemu pristupiti i mač potegnuti ȍd boka te ga
U prsa Kyklopu rinut, gdje s jêtrom se sastaje srdce;
I trgnem ruku već, al miso me druga uzdȑžî:
Jer bismo i mi tu postradali prijekom smrti,
Kad si od visokih vrata odvaliti ne bismo mogli
Kamen golemi onaj, koj turio bješe na vrata.
I mi čekasmo plačuć, dok ne dodje Zora božanska.
Kad se ranoranka Zora ružoprsta pomoli jurve,
Onda naloži oganj i podoji slavne si ovce
Sve po redu on, te pod dojilju metaše mlado.
A kad se namuči tim i poslove dovrši svoje,
Opet dvojicu sgrabi i doručak od njih si spremi.
Kad se naruča, stado iznutra iztjera tovno
Lagano veliki kamen odvalivši, ali ga opet
Navali lahko, kanda pokróvac metnu na tulac.
Zviždeći silno Kyklop okrénu tovno si stado
K brdu, a ja unutra promišljo sam iz dna si duše,
Da mu se osvetim, ako l' Athena slavu mi dade.
Ova se napokon miso pričinila najbolja meni.
Veliki Kyklopov kijak uz ogradu u špilji bješe
Zelen, maslinov; on ga od stabla odrezo, da ga
Osuši ì nosî. Mi osijècasmo vidjevši kijak,
Da je ko katarka crne s vesálâ dvadeset ladje,
Koja je tereta puna i mòrskîm plovi ždrijelom:
To mu je na oko bila dužina, to mu debljìna.
Ja se primaknem i hvat od kijaka odrežem toga

I to druzima dam i zapovjedim, neka ga šilje.
Oni izglade, a ja zaòštrih i šiljak načinih,
Zatim ga uzmem i žarit u ognju začnem ga jarkom.
Onda sakrijem njeg i u gnoj ga vrgnem, u onoj
Koga bijaše špilji veòma mnogo, a tada
Druzima reknem, nek pomiješaju ždrjebove, koj bi
Od njih imao srdca i sa mnom podigo kolac
Te ga u oko njemu zavrtio, sladko kad zàspî.
Ždrijeb òberê onu četvoricu, koju si i sam
Željeh odabrati, a ja medjù njima ostanem peti.
Kyklop na večer dodje ljeporune tjerajuć ovce,
Stado si tovno odmah u široku utjera špilju
Te ne ostavi ništa u ogradi širokoj; — on je
Valjda slutio što, il tako odredio bog je.
Golem podigne kamen i navali tad ga na vrata,
Onda sjedne i sve po redu prione muzti
Ovce i vekave koze, pod dojilju metaše mlado.
A kad se namuči tim i poslove dovrši svoje,
Opet dvojicu sgrabi i večeru od njih si spremi.
Tada se Kyklopu ja priblížih noseć u rùkû
Barilo crnoga vina i ovu riječ mu rečem:
„„Nâ ti, Kyklope, vina; nâ, pij ga, kad si se mesa
Najeo ljudskog, da znadeš, napítka kakvog je bilo
U našoj ladji. Žrtvu donèsoh ti, ne bi l' me blago
Kući odpremio, a ti bijèsan, da nije podnèsti.
Kyklope strašni, tko će od ljudskoga mnogoga roda
Posjetit tebe od sada? nijesi radio pravo.""
Tako mu reknem, a on od mène uzevši popi
Sladjano vino pun veselja i zaište jošte:
„„Daj mi ga ljubazan još i reci mi ime si odmah,
Da ti gostinski dar podadem, da se veseliš.
Kyklopska zemlja doduše žitorodna podaje nama
Grozdove jedre, sve nam nasporuje Zeusova kiša, —
Al od ambrozije to je i nektara vino potèklo.""
Reče mi, i ja mu opet podadem žarkastog vina.
Tri put donesem i dadem i tri put izpije ludov.
A kad Kyklopu pamet zaokupi žarkasto vino,
Onda medene njemu progovorim riječi ove:

„„Kada me, Kyklope, pitaš za moje glasovito ime,
Reći ću, a ti po obećánju daruj me svome.
Moje ime je *Nitko*. I otac ì mati mene
Nitko zovu, *Nitko* i ostali zovu me druzi.““
Tako mu reknem, a on odgovori nemilo meni:
„„*Nitka* ću pojesti zadnjeg od njegovih sviju drugóvâ,
Ostale pojest ću prije; — od mène dar ti je takov.““
Reče i nauznak pane izvaliv se ì legne tako
Debel nakrivivši vrat postrance, onda ga pako
Svesilni obuzme san; iz gȑkljana navali vino
I komadići ljudski; pijánac sve ih je rigo.
Dotle pòd pepel gusti zatrpam kolac, da pod njim
Brzo se ugrije. Ja sve drugare opominjah svoje
I sve ih hrabrih, da od strâ pouzmako ne bi ni jedan.
A kad se maslinov kolac zapaliti hćaše u ognju,
Ako je ȉ bio zelen i kada se zažari strašno,
Onda ga bliže iz ognja izvučem, a okolo druzi
Svi se poredaju, i bog slobodom nas nadahne veljom.
Oni maslinov kolac oštȑljati uzmu iz ognja
Pa ga u oko njemu zabòdû, a ja odòzgô
Kólcem zavrtim, ko što da svrdliti tkogodj ladjènu
Gredu prione svrdlom, a oni remenjem donjim
S obje zaokruže strane, i jednako vrti se svrdô:
Tako u njegovo oko ognjeviti šiljak zabòdâv
Mi zavrtímo, a krv poteče topla po kolcu.
Trepavice se njemu i obrve zapale, kad mu
Zjenica gorjeti stane, a žilice pište od ognja.
Ko što kad kovač bradvu i sjekiru veliku tvrdom
Hoće učiniti, pa ju u vodi studenoj kvasi,
Ona sve cvrči, ali od toga željezo jača:
Tako njegovo oko pod maslinskim pištaše kolcem.
Strašno żaurliče Kyklop, sve okolo špilja zatutnji,
A mi se od strâ svi razbježímo; tada si kolac
Silnom obliti krvlju izvúčê ìz oka Kyklop,
Pa ga baci daleko od sebe bjesneći ljuto
I druge Kyklope stane dozivati, koji su ondje
Okolo njega svi po vjetrovitih življeli brdih.
Začuvši viku koji odávdê, koji odándê

K njemu pošétaju, stanu okò špilje, pitaju, što će:
„„Koja ti Pòlyphême bijèda te povika tako
Po toj ambrozijskoj noći i ne daš spavati nama?
Da li ti smrtnik koji odagnava stado il morda
Sama te ubija tko iz prijèvare ili silìmcê?““
Njima iz špilje na to odgovori jaki Polỳphêm:
„„*Nitko* ubija mene prijevarom, *Nitko* silìmcê.““
Kyklopi odvrate njemu i krilate riječi reku:
„„Ako te nitko tu unútra ne muči sama, —
Bolesti od veljeg Zeusa umaći nikako nije,
Nego se gospodu daj Posidónu otcu pomoli.““
Tako mu odlazeć viknu, a moje se srdce nasmije,
Gdje ih imenom svojim i pameću prevarih dobrom.
Kyklop uzdišuć te se previjajuć od muke podje
K vratima pipajuć rukom i od njih odvali kamen,
Zatim sjedne kod vrátâ i razširi ruke daleko,
Ne bi l' ulovio, tko bi medj ovcama na polje išo,
Mislio bo je u duši, da ludjak ja sam tolìki.
Tad se domišljah, što bi učiniti najbolje bilo,
Kako bih sebi spas i druzima svojima našo.
Svakojake u duši i naume ì vârke snovah,
Bješe mi bo prema glavi, a nevolja bješe već blizu.
Ova se napokon miso pričìnila najbolja meni.
U stadu bilo je tovnih gustorunih ovnova puno,
Bili su vune plavètnê, lijèpi su, veliki bili.
A prućem pletenim onim, na kojemu spavaše Kyklop,
Uvježban zlovarnik, ja obavežem ovnove múčêć,
Po tri uzimah ovna; — čovjèka nošaše srednji,
A dva ona sa strane zakloniše drûga mi svaki.
Tako mi svakoga druga sve po tri nošahu ovna,
A ja si najboljeg ovna u čitavu ìzberêm stadu,
Njemu se primim za ledja i pòd gûstî trbuh mu legnem
Sguriv se, rukama pako pričvŕstih se, savih se njemu
Pod veličanstvenu vunu i držah se uztrpna srdca.
Tako čekasmo plačuć, dok ne dodje Zora božànska.
Kad se ranoranka Zora ružoprsta pomoli jurve,
Ovnovi umah onda potŕčê na pašu sami,
Ovce ne podojene zaveče okolo tora

S punim vimènima ml'jeka; gospodar im od bola strašnog
Mučeći muke dirne po ledjima svakoga ovna,
Koji su stajali ravno, a ludjak mislio nije,
Kako mu svezani bismo pod prsima runjavog blaga.
Kada najzadnji od svih ovaca idjaše veće,
Kojeg je tištila vuna, pa i ja razumno misleć,
Jaki Polyphem dirne i njèga ì reknê ovo:
„„Dragi moj jarče, što mi ovako iz špilje ideš
Zadnji od sviju ovaca? zaostajat viko nijesi,
Nego najprvi od njih cvijetke po livadi paseš,
Stupajuć široko, ti na rijeku dolaziš prvi,
Prvi se na večer žuriš, da ù staju što prije dodješ,
A sad najzadnji ideš! I tèbi žao je valjda
Gospodarova oka, gdje osl'jepi mene zločínac
S druzima svojima jadnim. Savlado je dušu mi vinom
Nitko, al velim, svojoj uklonio nije se smrti.
Ej da misliti znaš, da uzgòvorîš, onda bi meni
Rekao, kud li se on od mojega uklanja gnjeva;
Onda bih ubio njega, a njegov bi pò špilji svuda
Briznûo mozak po zemlji; odlanulo istom bi onda
Mojemu srdcu od zala, što počini Nitković *Nitko*.““
Tako rekavši pusti od sebe na polje jarca.
Kad se od špilje malo i obora nadjemo vani,
Od jarca najprije sebe odvézah, a drugove zatim.
Brzo, zaokrećuć puno, vitkonoge debele ovce
Pred sobom uzmemo tjerat, da štò prije dodjemo k ladji.
Ugledaju nas puni veselja drugovi mili,
Koji ostasmo živi, a one oplaču tužno.
Al ja obrvom njima namàgnuh, nek ne plaču više,
Pa im zapovjedim množtvo ljeporunih onih ovaca
Brzo u ladju spratit i vodom brzo odplovit.
Oni u ladje udju i posjednu na klupe odmah,
Sinje more sjedeć po redu pljuskahu vesli.
Al kad odmakosmo malo, odkle se može doviknut,
Onda udarim ja u grdnju na Kyklopa vičuć:
„„Kyklope, drugove lošeg junaka proždro nijèsi
U špilji dubkoj, ako i jesi jak i silnòvit.
Ali se zločesta djela odmazdiše, silniče, tebi,

Koji se žaco nijesi u domu svojemu goste
Proždrijet, ali te Zeus i ostali kazniše bozi.““
Tako mu viknuh i tim razljútih mu još jače srdce,
Te on velikog brda vrhunac odkine na nas;
Kako ga baci uprav mrkokljunu prèd lâdju našu,
Malo da ne sgodi njime u kormilo i to po kràju.
More se uzburka umah od udara pećine silne,
Valovi udare natrag i suzbiju ladju nam k suhu,
Plima je na moru bila i ona potisne ladju.
Onda uhvatim ja veòma dugačku motku
I ladju odrinuh, druge potàkoh, zapovjedih njima,
Neka se upnu na vesla, da nevolji zloj utečémo.
Kimah im glavom i oni vesala umah se late.
A kad u more dvaput toliko zaplovismo dalje,
Opet Kyklopu htjedoh poviknuti, al su me druzi,
Koji odávdê, koji odándê stišavali ljubko:
„„Nesretniče, divljaka podrážiti zašto ćeš opet?
On je u more metanj dobacio eto i tako
Ladju nam prignao k suhu i poginut mislismo jurve.
Da ti je tada piskac il koju začuo riječ,
Svim bi nam bio glave razlupo na drvenu ladju
Hridinom baciv se oštrom, daleko li hitati znade!““
Tako mi reku, al ne nagovore hrabreno srdce
Moje, nego mu opet podvíknuh ljutit u duši:
„„Kyklope, ako te tko od smrtnijeh zapita ljudi,
Kojom si nesrećom grdnom izgubio jedino oko,
Reci, gradoborac da je Odyssej ti izbio njega,
Sin Laertov Odyssej, — na Ithaci njemu su dvori.““
Tako mu viknem, a on zalelekne te se ozòvê:
„„Ajme, proročtvo sada starostavno snalazi mene.
Bio je ovdje vrač medjù nama vr'o i visok,
Telemo, Eurymov sin, u vračanju vještak na glasu.
Ostario je ovdje u Kyklopskoj vračajuć zemlji.
On je proreko jednoč, dogoditi da će se meni,
Te ću očinji vid od Odysseja ruke izgubit.
Ali krasan junak i velik — vazda se nadah,
Da će ovamo doći i snagom opasan veljom;
A to je malen i slab čovjéčac, nitković pravi,

Koji mi izbio oko savladavši prije me vinom.
Nego ovamo dodji, Odysseju, darove da ti
Gostinske dam, od zemljotresa pratnju da izhodim tebi,
Jer sam mu sin, a njemu je čast, gdje otac je meni.
Htjedne li, on će me sam izliječiti, à drugî nitko,
Nikoji blaženi bog nit čovjek ikoji smrtni.""
  Tako mi reče, a ja ovako mu prihvatim riječ:
„„Ej da mogu te tako živòta lišit i duše,
Pa te poslati dolje u dvore Aídove, ko što
Ne će zemljotres ti sâm izliječiti izbito oko.""
  Tako mu reknem, on Posidónu se gospodu pako
Pomoli dignuvši ruke k nebesima zvjezdanim u vis:
  „„Čuj me, oj Pȍsidône, zemljodržo, mrkijeh vlasa,
Ako sam doista tvoj, — i otac ti li si meni,
Ne daj, da se kući Odyssej gradoborac vrati,
Sin Laertȍv Odyssej, — na Ithaci njemu su dvori. —
Ali sudjeno je li, da ugleda drage si svoje,
I da u stojni dom, da u zemlju otčinsku dodje,
Kasno, u zo čas došo pogùbîvši čitavo družtvo,
Nà lâdji došao tudjoj i ù kući našao tugu!""
  Tako se pomoli, pa ga mrkovlasi usliši otac.
Tada Polyphem opet još ì veći podigne kamen,
Njime zavrti i svom pregolemom snagom si sjekne;
Kako ga baci uprav mrkokljunu zà lâdju našu,
Malo da ne sgodi njime u kormilo i to po kràju.
More se uzburka umah od udara pećine silne,
Ladju nam vali ponèsû i potisnu dalje ju k zemlji.
  A kad dodjemo onog do ostrva, gdje su nas druge
Nakrite čekale ladje u skùpu, gdje su nam druzi
Sjedili plačuć nas neprestàncê očekujuć samo,
S ladjom pristadosmo na obali tamo pješčànoj
I ízidjosmo svi, gdje vali o obalu biju.
Kyklopove si ovce iz dubke uzmemo ladje
Pa podijèlismo med se, da prevaren ne bude nitko.
Nazuvčari mi druzi odrediše od stada inog
Ovna, sâm da ga imam. Al oblačniku ga Zeusu
Kronovu sinu, sv'jeta vladáru na obali tamo
Zaklah i spalih mu stegna; al žrtvu nepogleda on mi,

Nego snovaše, kako da moje propanu ladje
Nakrite sve i kako da nestane milih mi drúgâ.
  Tako čitav dan do zalazka uprav sunčànog
Sjedjasmo časteć se mesom u obilju ì sladkîm vinom;
Kada već sunce zadje i kada nastupi tmina,
Onda zaspimo tamo, gdje vali o obalu biju.
Kad se ranoranka Zora ružoprsta pomoli jurve,
Onda druzima svojim zapòvjedih i njih potàkoh,
Neka ù lâdje udju i neka razvežu uža.
Oni u ladji udju i posjednu na klupe odmah;
Sinje more sjedeć po redu pľjuskahu vesli.
  Od tud odplovismo dalje, al u srdcu bijasmo nujni,
Rado smo ubjegli smrti, al drage izgubismo druge.

Deseto pjevanje.

Aeol, Laestrigonci i Kirka.

—∿—

I na aeolski otok dobròdismo, gdje je prebivo
Aeol, Hippotov sin u milòsti bogova vječnih.
Otok je plutao njegov, al čitava okolo njega
Mjeden je bio zid nerazorljiv i pećina gladka
Dvanaestero je djece u dvorima njemu odráslo:
Kćeri je imao šest i tolìko u naponu sina.
Svaku je udao kćer za jednog od svojih sinóvâ.
Uz svog miloga otca i čestitu mater se oni
Uvijek goste, jela imádù bezbrojnih vazda;
Svirala čitav dan po mirisnoj ječi im kući,
A po noćima leže mužkarci uz žene si častne,
Djeljane postelje sve su, pokròvac na postelji svakoj.
Aeolov dodjemo u grad, u njegove dodjemo dvore.
Čitav me častio mjesec, za Ilij on me je pito,
Pito za argejske ladje, za povratak achaejskog puka.
A ja mu pravo sve i valjáno izpripov'jedah.
Kada ga pako rad puta umolih i kada mu rekoh,
Nek bi me spremio, on me i usliši i odpremu da mi.
Oguli vola tad devetáka i u mijeh njegov
Poveže zvizgave vjetre, jer ostavio je njega
Odavno Kronov sin gospodarom vjetrova sviju,

Da ih stišava, da ih i podiže, kako ga volja.
Srebrnim užetom sjajnim u dubkoj mi priveže ladji,
Onaj mijeh, da ne bi popuhnulo od nikud ništa,
Uz to nam Zephyrov dûh napustio, neka nam ladje
Nosi, pa i nas same. Al nije se imalo tako
Ništa izvršiti, jer u ludòsti propasmo svojoj.
Devet smo plovili dana i noći, i deseti danak
Već se pokažu nama poljàne otčinske zemlje,
I već pastirske ognje iz bliza mogosmo vidjet.
Kako sam umoran bio, tad uhvati sanak me sladki,
Jedrom bo ravnah ja neprestàncê, drugu ni jednom
Ravnat ne davajuć, samo da štò prije dodjemo doma.
Tada drugovi moji govoriti mèdj sobom uzmu
I reku, da ja zlato i srebro kući si nosim,
Dar od Aeola onog junačine, Hippotu sina.
Tada je gdjeki k drugu okrenuv se reko ovako:
„„Aj kolìko je on u milòsti i části u sviju,
Došao ȕ zemlju on kojugȍdj, kojigȍdjer li u grad!
Mnoge lijepe on iz Troje zaklade nosi
Od trôjskôg plijena, a mi ko ì ôn istog se puta
Svi naputòvâvši sad se praznoruki vraćamo doma.
I tu je njemu Aeol od ljubavi miloštu dao.
Nego dederte sada da vidimo, što je unútra,
Kȍliko ima zlata i srèbra u tom mijèhu.““
Tako reku, i zlo vijeće prevlada družtvom;
Otvore mijeh, a to iz njèga vjetrovi grunu,
Sgrabi ih umah olúja i u more sve ih odvuče
Od doma milog dalèko, zapíšte oni, a na to
I ja se probudim te se u duši zamislim vrloj,
Iz ladje skočio bih li i propao bih li u vòdi,
Ili bih šutio te se uztrpio, živ bih li osto.
Al se uztrpim ipak i ostanem te se zagrnuv
U ladju legnem; zla nas olúja i vjetrovi opet
Na Aeoliju otok nanesu i cviljaše društvo.
Na kopno stupimo tu i zàhvatîmo si vode,
A kod brzícâ ladja drugári ručati uzmu.
Kad već budemo siti i píća ì jela, onda
Sobom glasníka povèdêm i jednoga još od drugóvâ;

K Aeolu podjem slavne u dvorove i njeg zatèčêm,
Upravo gdje se časti sa ženom svojom i djecom.
Kada mu dodjemo u dom, uz dovratnike se na prag
Pòsadîmo, a oni zapitaju na čudu pravom:
„„Od kud, Odysseju, ti? zar pakosti zloduh ti koji?
Usrdno mi smo tebe odpremili, u zemlju svoju
Da dodješ otčinsku, u dom i ako je drugud te volja.““
Tako mi reku, a ja odgovorim u srdcu jadan:
„„Zločesti druzi me moji pogubiše i san strahovit.
Nego pomozite, mili, ta jaki vi ste pomòći.““
Umiljatim im tako riječma na upit odvratih,
I svi tada zamúčê, al otac odgovori ovo:
„„Miči se s ostrva ovog, oj ljudska najgrdja rdjo,
Jer mi slobodno nije onàkvôg čovjèka ugostit
Il ga odpremiti, na kog zamrziše blaženi bozi.
Bezsmrtnim bozima mrzki oj čovječe, miči se od tud!““
Reče i iztjera svog me iz dvora, te uzdisah težko.
Od tud odplovismo dalje, al u srdcu bijasmo nujni.
I već momčad bolnog od veslanja slabljaše silno,
Mi se mučasmo zalud, kad od nikud odpreme ne bi.
Šest smo plovili dana i noći, à sêdmi danak
Dodjemo u strmi grad laestrìgonski, zvani Telepyl,
U grad Lama junaka; — gdje pastir viče pastiru,
Onaj u grad, iz grada ovaj, — ì čujû dobro
Jedan drugoga. Tu bi zaslužio dvostruku plaću,
Koji spavao ne bi: napásô bi preb'jele ovce
I krave. Dana su staze na blizu sa stazama noći.
U slâvnu ùplovîmo u luku, okolo koje
S obje strane jedna izà drugê pećina strma,
Jedan protiv drugog kamènjâk do kamenjaka
Dò ušća dopiru; ulaz u luku tijèsan je; — u nju
Druzi uprave ladje na obadva svinute kraja,
Pa ih ostave tada u luci, u zalivu svezav
Jednu do druge blizu; u zalivu nikad se tomu
Nikakov ne dizo val, a bijèlila voda se širom.
A ja sâm na rubu izvána ustavim svoju
Crnu ladju i užem o pećinu privežem, i tad
U vis se popnem na hrid i motriti okolo uzmem.

Nikakvi volujski teg ni ljudski se nije pomaljo,
Samo spazimo dim, gdje od zemlje penje se u vis.
Drugove pošaljem njeke, da otidju razvidjet zemlju,
Kakvi l' su ljudi tudjer, što krušac jedu zemaljski;
Druga odàberêm dva i dodam im jošte glasníka.
Ravnim udare putem baš onamo, kamo su kola
U grad vozila drva iz vìsokijeh planínâ.
Pred gradom naidju oni na djevojku po vodu pošlu;
Jaka je to Laestrigónca kći Antìphata bila.
Na Artàkiju izvor ljepoteki ona je sašla,
Vodu bo òdtudâ svi iz čitava nošahu grada.
Oni se nadju s njome i pitat ju započnu, tko je
Tima ljudima kralj i tko li zapov'jeda njima;
Ona im pokaže umah na otčine visoke dvore.
U slavnu kuću druzi unìšâvši opaze ženu
Veliku kao gorski vrhunac, te se uzbòjê;
Žena iz skupštine umah Antiphata slavnoga zovne,
Svojega muža, koji umrće im zamisli jadno.
Jednoga pograbi od njih i ručak tako si spremi,
A druga dva odlètê i k ladjama bježeć dotřčê.
Ali Antiphat tada poteče vičuć po gradu,
Te Laestrigonci jaki poskočiše òdkudâ koji,
Silno ih množtvo, — Gigantima nalik su, ljudma nijesu.
Oni od hridi stanu odkídati kamenje težko
I njim gadjati nas, a kòd lâdjâ nastane praska
Kako ginjahu ljudi i kako pucahu ladje;
Kao ribe mrtvàce nabadajuć, — strahotnu gostbu
Nosiše kući, al dok u luci predubokoj još ih
Mrvljahu, ja si mač povučem oštri od bèdra
I presijèčem uže od svoje mrkokljune ladje.
Onda druzima svojim zapovjedim, ja im prikričim,
Neka se upnu na vesla, da nevolji zloj utečémo.
I svi se propasti bojeć uzljuljaše veslima vodu.
Veselo ladja moja od onih strmenih hridi
Utekne u more, al svih ponestalo ladja mi drugih.
  Odtud odplovismo dalje, al u srdcu bijasmo nujni,
Rado smo ubjegli smrti, al drage izgubismo druge.
Zatim dodjemo otok na aeaejski, — boginja tu je

Obitavala strašna ljepokosa rèčêćâ Kirka,
Koja je rodjena sestra Aeétu ljutome bogu;
Oboje rodi se njih od Helija, vidjela sv'jeta,
I od matere Perse, Okèan kojoj je otac.
Tiho se onamo mi dovezémo do obale s ladjom
I u sigurnu luku, a vodio bog nas je njeki.
Ondje smo dvije noći prenoćili i dva smo dana
Ležeć predanili, a jad i umor izjédô nam dušu;
Al kada ljepokosa Zora dovela već treći nam danak,
Onda si uzmem koplje, oštrorezni uzmem si ì mač
I bȓzo od ladje odem, na pogledno uzpnem se mjesto,
Ne bih li tegove ljudske zamotrio ì čuo glasak.
U vis se popnem na hrid i motriti okolo uzmem,
Pa mi se pričini, dim s širokostazne dà idê zemlje
I to iz Kirkinih dvora kroz guštaru i šumu u vis.
Smislim onda svojoj u duši i u srdcu svome
Poć i razaznati što je, kad i dim žarkoviti vidjeh.
I misleć dulje, smislih, da ovo bolje će biti:
Da dodjem najprije k ladji brzìci i k obali morskoj
I da nahranim družtvo i tada ih ràzgledat pošljem.
Al kad pristupah k ladji na obadva svinutoj kraja,
Onda se njekoji bog samotníku smiluje meni,
Te on jelena veljeg dugorogog pošlje pred mène
Na stazu; jelen je s paše na pòtok išao uprav,
Da se napije vode, sunčàna ga mučila sila.
Kad se pomáljao, ja u rtènicu pogodim njega,
Pravo u ledja i koplje mjedenica njega probòdê;
Jelen se u prah smota zacvílîv, a duša mu ode.
Nogom stanem na njèga i ìz rane koplje izvučem;
Na zemlju položim koplje i ostavim tû ga za sada,
Te si natrgam granja i šibljika, pa si od toga
Spletem konopac hvat dugačak zakòvrčîv dva put,
I njim zvjeretini onoj zavezah sve četiri noge,
Pa ga na krkače dignem i otidjem k crnoj si ladji;
Upirah svedj se o kòplje, jer drugčije ne bi moguće
Jednom držati rukom, tolìka bo bijaše zvijer.
Bacim ga blizu ladje i drugove sàberêm tudjer,
Svakomu ljubku riječ progovorim stavši uz njega:

„„Mili oj druzi, ako i jesmo tužni, al zaći
Ne ćemo prije k Aídu, dok ne bude sudnji nam dȁnak.
Nego se sjetimo hrane, dok u ladji našoj brzìci
Jela i pića i imade, te ne dajmo gladu se satrt.““
Tako im reknem, a oni riječma se pokore mojim,
Pa se odkriju zatim i jelena gledati uzmu
Uz žal trepetljivog mora, a velika bijaše zvijer.
Kad se nadovolje, te ga već promotre očima svojim,
Onda si operu ruke, da preslavnu spremaju gostbu.
Tako čitav dan do zalazka uprav sunčànog
Sjedjasmo časteć se mesom u obilju ì sladkim vinom;
Kada već sunce zadje i kada nastupi tmina,
Onda zaspimo tamo, gdje vali o obalu biju.
Kad se ranoranka Zora ružoprsta pomoli jurve,
Družinu u skup sazovem i tada im rečem ovako:
„„Čujte me stradalci težki oj drugovi moji, što velim,
Ne znamo, gdje li je mrak i òdkudâ radja se zora,
Vidjelo svijeta sunce kud zalazi pod zemlju, odkud
Izlazi ono, ni to ne znademo. Mislimo; dajmo,
Ako li savjeta ima, al reko bih, kanda ga nema.
U vis se popeh na hrid i motriti okolo uzeh
I vidjeh otok, a njega okružuje bezkrajno more;
Zemlja sama je nizka, al vidjeh joj dim u sredini
Svojima očima, gdje se kroz guštaru i šumu diže.““
Tako im rečem, a u njih u svíjû prepukne srdce,
Kada pomisle, što Laestrigónac spremi Antìphat,
Što li Kyklop spremi ljudožder, junačina silna.
Glasno zaplaču oni sve bujne roneći suze,
Ali im ništa nije pomòglo ridanje pusto.
Pobrojim ja si tad nazuvčáre drugove te ih
U dvoje razdvojim, dadem čelovodju dijelu svakom,
Jednim ostanem ja, a bogoliki drugim Eurẙlok.
Mjednoj u kacigi zatim potresemo ždrjebove brzo
I Eurẙloku ždrijeb junačini na polje skoči;
Tad on podje, a za njim drugova dvadeset i dva
Plačuć, al i mi se damo u tužnjavu ostav izà njìh.
Kirkine dvorove nadju u dolu na poglednu mjestu.
Dvori su sazdani bili od tesana kamena sama.

Okolo njih su lavi i gorski vukovi bili,
Koje je ona bila občinila činima hudim.
Natrkivali oni nijesu nȁ ljûde, već su
Ustajali izpred njih i vijali repima dugim.
Kao što repom psi, kad gospòdâr im vraća se s gostbe,
Mašu, jer zȁlogâjâ donese im svakiput sladkih:
Tako su mahali vuci oštronokti ì lavi repom
Oko drugóvâ, a oni od zvjeradi splaše se ljute.
Drugovi došavši Kirki ljepokosoj boginji stanu
Njojzi pred vrata i glas iznutra začuju njezin
Lijepi; — tkala je uz stan božȁnskî i pjevala pjesmu,
Milo, tanušno, sjajno ko ì druge boginje tkaše.
Njima Polit počne govoriti, glava junákâ, —
Najčestitiji on je i meni najdraži bio —:
„„Ovdje njekakva tče, oj drugovi, uz stan si velik
I pjeva lijepo te dvor od njezina pjevanja ječi;
Ili je boginja, ili je žena, oglásmo se njojzi.““
Tako im rekne, a oni glasovito poviknu Kirki;
Ona izidje umah i vrata otvori sjajna,
Te ih pozòvê, a oni ludjaci podjoše za njom;
Samo Eurylok osta prijèvaru njekakvu sluteć.
Kad ih uvèdê, na stolce i sjedala posadi sve ih,
Smiješa sira im ona i žućkastog meda u vinu
Pramnejskom ì brašna uspe i ù jela nameće njima
Pogubnih trava, da posve zaborave otčinsku zemlju.
Kada im sve to dade i oni izpiju, onda
Šibom ih udari, pa ih u svinjce pozatvara umah.
Tijelo bude im svinjsko i glava i štetinje i glas,
Samo im ostane razum čovjèčjî, kakov je bio.
Druzi zaplaču, kad ih pozatvara; onda im Kirka
Bukvice i žira naspe i k tomu jošte drijènka,
Neka jedu kao zemljoleže ì druge svinje.
Na to Eurẏlok k ladji brzìci crnoj dotèčê
Glas i nemili udes drugóvâ želéći dojavit.
Ali ni jednu riječ izústit mu ne bi moguće,
Ako se i je naprezo, umarala tuga mu srdce,
Oči mu suzama provru, a duša se u jadu nadje.
A kad pitati svi prionusmo čudeć se tomu,

Onda o nevolji inih drugova pripovjedi ovo:
„„Odosmo u šumu, slavni Odysseju, kako si reko,
Nadjosmo lijepe dvore u dolu na poglednu mjestu;
Dvori su sazdani tî od tesana kamena sama.
Tu je njekakva tkala i pjevala uz stan si zvonko,
Boginja ili je žena, a oni se ogłase njojzi.
Ona izidje umah i vrata otvori sjajna
Te ih pozòvê, a oni ludjaci podjoše za njom;
Samo ne htjedoh ja prijèvaru njekakvu sluteć.
Njih je nestalo sviju, pokazao više se nije
Njih ni jedan, ako i ìzglêdâh sjedeći dugo.““
Tako nam reče, a ja srebrokitni preko raménâ
Bacim si mač i velik i mjeden, uzmem si ȉ lûk
Te Euryloku reknem, nek putem vodi nas istim.
A on mi koljena primi objeručke, uzme me molit,
Stane ga jauk, pa mi progovori krilate r'ječi:
„„Onamo ne ću ići, ne gòni me, ostav' me ovdje,
Jer znam gojenče Zeusov, da odtud se ne ćeš povratit
Ni ti nit ikoji drug, već bježimo brže odávdê,
Što nas imade, pa se uklònimo crnome danu.““
To mi reče, a ja odvratih i ovo mu kazah:
„„Ti Eurỳloče, nejdi sa ovog nikuda mjesta,
Već pij ì jedi tuj širokòboku ùz ladju crnu,
A ja idem, jer me i velika potiče nužda.““
Tako reknem i tad od vode i òd lâdjê odem.
A kad po dolu se svetom nablúdih ì htjedoh veće
Doći do dvorova veljih biljarice Kirke, u súsret
Onda mi Hermija dodje zlatoštapni, sličan mladiću,
Komu se prva brada pomìlâvâ, koj je na svojoj
Najprijaznijoj dobi; — već stupah k dvorima, a on
Stisne mi ruku, riječ progovori ì kliknê meni:
„„Kamo ćeš, nesretni moj Odysseju, po brdu samac
Ne poznavajuć mjesta? U svinjac čvrsti je Kirka
Kao ì drugê svinje zatvorila drugove tvoje.
Ideš li izbavit njih? al da ćeš se i sam povratit,
Toga ti ja ne velim, već ostat ćeš, ì drugî gdje su.
Ali daj da òd zla oslobodim ì spasîm tebe.
Dobra evo ti trava, u dvorove Kirkine s njome

Idi, a ona će dan ti od glave odvratiti crni.
Sve ću ti Kirkine sada razložiti opake pletke.
Smjesu će pripravit ona i ù jela metnut će trave.
Ali te ne će moći občiniti dobre rad trave,
Koju ću sada ti dati i kazat ću sve, što ti treba.
Kada te štapom svojim predugačkim udari Kirka,
Onda oštrorezni mač od bèdra si deder povuci
I njim navali na Kirku, umorit kanda ju hoćeš.
Tog će se ona pobojat i rèći će, dà legnêš s njome,
A ti se nećati nemoj da s boginjom legao ne bi,
Ne bi l' ti drugove spasla, pogostila ne bi li tebe.
Nego joj reci, nek veljom zakùnê se bogova kletvom,
Da ti nikakva zla ne pripravlja inoga više,
Da ti ne naudi nagu i ne uzme muževnost tvoju.""
Tako skoroteča rekne i dade onu mi travu,
Izvadîv ju iz zemlje i narav mi njenu pokazav.
Kor'jen joj bijaše crn, a mlijèku cvijetom slična.
Bozi ju nazivlju *moly*, a ljudima smrtnima nju je
Težko izkopati gdje, al bozima sve je moguće.
Tada Hermija ode put širokoga Olympa
Kitním ostrvom, a ja u dvorove Kirkine odmah
Idjah ì srdce sve se u mèni mućaše puno.
Ja ljepokosoj stanem kod vrátâ boginji Kirki;
Stajavši časak poviknuh, a boginja čuje mi viku.
Ona izadje odmah i vrata otvori sjajna
Te me pozove, a ja za njome, al u srdcu nujan.
Kad me dovede, na stolac srebrokitni umjetan i l'jep
Kirka posadi mene i pod noge podnožje metne.
Smjesu mi pripravi umah u vrču zlatnom, nek pijem
I u nj postavi travu namjenjujuć zlo mi u duši.
Dâ mi napítak, ja ga izkápih, al ništa mi ne bi,
Štapom me udari, riječ progovori ì klikne meni:
„„Idi u svinjac, gdje su i ostali drugovi tvoji.""
Tako mi reče, a ja povučem od bèdra si bridki
Mač i na nju návalih, umoriti kanda ju htjedoh.
Ona cikne, k meni polètî i koljena primi,
Stane je jauk, pa mi progovori krilate r'ječi:
„„Tko li si ti i gdje ti je dom, gdje mati i otac?

Čudim se, gdje te ovaj napítak občinio nije,
Jer još nitko nije odolio tome napítku,
Nikoji čovjek, koj ga kroz ogradu pustio zubnu.
Ne da se tvoje srdce u grudima ničim vrijèdjat.
Jesi l' Odyssej ti previjánac, za kojeg je ono
Vazda skoroteča meni zlatoštapni sborio, da će
U ladji crnoj brzìci od Troje ovamo doći?
Nego si turi mač u korice, pa ćemo tada
Na naš se popeti krevet i ležati skupa u njèmu,
Pak se obljubiti tad i jèdno se u drugo uzdat.""
To mi reče, a ja odvrátih i ovo joj kazah:
„„Kako mi, Kirka, možeš govoriti, dà blâg ti budem,
Kad si mi drugove svomu u dvoru načinila svinje?
A sad lukavo snuješ i veliš mi, kad sam ti ovdje,
Da odem s tobom u thalam i na tvoj popnem se krevet,
Da mi naudiš nagu i oduzmeš muževnost moju.
Ne ću se, boginjo, ja na tvoju postelju popet,
Ako li ne ćeš kletvom božànskôm zaklet se veljom,
Da mi nikakva zla ne pripravljaš inoga više.""
Tako joj rečem, a ona zakune po mojoj se želji.
A kad se već zakune i kada dovrši kletvu,
Onda prekrasnoj Kirki na postelju uzadjem istom.
Dotle su služkinje četir u dvorima Kirkinim posle
Radile svoje, što ih imadu po kući one.
Rodjene njeke su njih u vrutku, druge u gaju,
Njeke u potoku svetom, koj u more vode si toči.
Jedna je metala od njih na stolce poduške krasne,
Bagrene poduške ozgo, odòzdô steraše tkanje;
Druga je pako stole od srebra k stolcima tima
Micala i na stole vrgávala košare zlatne.
Treća miješala sladko i medeno vino u vrču
Srebrnom, zatim čaše dijelila zlatne po redu,
Četvrta od njih je vodu donašala ì ondâ vatru
Naloži silnu velik pod tronog i grijaše vodu.
Kada joj pako voda zakipi u blistavu kotlu,
U kupku onda posádîvši mene — u tronogu vodu
Ugodno smiješa s drugom, te niz glavu i niz ramèna
Lijaše, da mi slabost i umor iz udova uzme.

A kad me òperê ona i namaže ljeskavim uljem,
Onda me lijepom hlenom zaogrne pa i hitónom,
Pa me povede, na stolac srebrokitan umjetan i l'jep
Ona posadi mene i pod noge podnožje metne.
Zlatnu rukomiju l'jepu na srebrnu podnosu noseć
Služkinja vode donese, da stranac si òperêm ruke,
I stol preda me gladki protégnu služkinja uz to,
Častna ključarica kruh donese i postavi, k jednu
I druga jela metne ponudjajuć, česa se našlo.
Reče mi, neka jedem, al ne htjede momu se srdcu,
Nego nà drugô mišljah i u srdcu nevolju slućah.
Kada opazi Kirka, gdje sjedim, gdje rukama jela
Ne tičem njena i gdje obuzima strašna me tuga,
Pristupi k meni i ove progovori krilate r'ječi:
„„Zašto, Odysseju, tako nijèmcu naličan sjediš?
Zašto si izjedaš srdce te ne diraš jela ni pića?
Valjda se bojiš druge prijevare, al ti se ništa
Ne treba bojati, jer se priségoh velikom kletvom.""
To mi reče, a ja odvratih i ovo joj kazah:
„„Koji bi, Kirka, čovjek, poštenjak ako je pravi,
Podnijet mogao, te bi napítak ì jelo kušo
Prije nego si drûge oslobodi ì vidi očma?
Nego ako me jelom i píćem ponudjaš rada,
A ti ih izbavi; — daj da ugledam drugove mile.""
Tako joj rečem, a ona kroz megaron nȁ polje ode
Šibu u ruci držéći i svinjcu otvori vrata,
Pa ih iztjera van devetácima krmcima slične.
Jedan naprema drugom popostane, ona pak kroz njih
Pròlazêći svakog vračarijom namaže drugom,
I sa udova dlake polètê im, koje im nasu
Prva vračarija, što ju od gospodje dobiše Kirke.
U ljude opet se stvore mladjahnije, nego su bili;
Puno postanu veći i krasniji nȁ poglêd oku.
Mene prepoznaju umah i rukuje svaki se sa mnom.
Od žive zaplaču želje i okolo Kirkini dvori
Od plača zaore težkog i boginji bude nas milo.
Reče mi stavši uz mene medj boginjam boginja prava:
„„Zeusovo čedo, domìšljat Odysseju, sine Laertov,

K brzoj hodi si ladji, uz obalu što ti je morsku.
Na kopno prije svega navucite ladju, a zatim
Orudje spravte si sve i imutak ù špilju dubku
I ti Odysseju brzo dovedi drugove mile.""
Tako mi reče te mi nagovori junačko srdce,
I ja k obali morskoj k brzìci odem si ladji,
Pa si ù ladji nadjem brzìci drugove mile
Gdjeno ridaju tužno i rònê prebujne suze.
Kao što na polju telci u súsret kravama skaču,
Kada se s paše one u obore vraćaju opet:
Telići pred njima svi i okò njîh skaču, — prijèčit
Ne može više ih tor, več muču puno i trče
Okolo matera; — tako ì moji okolo mene
Druzi se saspu, kad me zamotriše, u srdcu bî im,
Kanda se jesu u grad povratili otčinske zemlje,
Vrletne Ithake, gdje se odhraniše, rodiše oni.
Stane ih jauk, pa mi progovore krilate r'ječi:
„„Veselímo se, Zeusov oj gojenče, što nam se vraćaš,
Kanda smo došli već na Ithaku, otčinsku zemlju.
Nego nam inih drugóvâ pripovjedi nesreću sada.""
Tako mi reku, a ja odvrátih im besjedom ljubkom:
„„Na kopno prije svega navucimo ladju, a zatim
Orudje spravmo si sve i imutak u špilju dubku;
Onda se dižte i mene slijèdite, kud ću vas vodit,
Da si vidite drûge u dvorima Kirkinim svetim;
Jedu ì pijû oni i obilno toga imadu.""
Tako im rečem, a oni riječim se pokore brzo,
Samo Eurỳlok mi sve odgovarati drugove uzme,
Besjedu započne njima i krilate prosbori r'ječi:
„„Kamo, kukavci, kamo idémo? žašto želíte
Zla i u Kirkinu kuću uníći? ona će sve nas
Lavove ili svinje il vukove tamo učìnit,
Pa ćemo na silu bit joj čuvari velike kuće, —
Kako je ono Kyklop uradio, kada mu u tor
Naši dodjoše druzi i smjelica ovaj Odyssej;
Oni rad njegove uprav drzkòćê sginuše ondje.""
Tako im reče, a ja pozamislim u svom se srdcu
I mač od debela bedra dugosjekli umah povučem,

Hoteći glavu njemu odrubit i bacit ju na tle,
Ako i bješe mi blizu u ròdu, al druzi me stanu
Koji odávdê, koji odándê odvraćat ljubko:
„„Ako t' je pravo, čedo oj Zeusovo, pustimo ovog,
Neka ostane ovdje i neka čuva nam ladju,
A druge sve nas vodi u dvorove Kirkine svete.""
Tako mi rekavši sa mnom od obale, od ladje podju.
Al ni Eurỳlok kod širokòboke ne osta ladje,
Nego će za nama strašne pobòjâv se moje prijetnje.
Dotle mi drugove ine u dvorima svojima Kirka
Opere usrdno, pa ih i ljeskavim namaže uljem;
Onda ih vunenim hlenam' zaogrne pa i hitonma,
I mi ih nadjemo, gdje se u megaru veselo goste.
A kad druzi se vide i jedan drugog prepòznâ,
U jauk udare i plač i po svoj se razl'ježe kući.
Reče mi stavši uz mene medj boginjam boginja prava:
„„Zeusovo čedo, domìšljat Odysseju, sine Laertov,
Bujnijeh suza više ne ronite, jer znam i sama,
Kakve ste imali jade pretrpljet na moru ribnom,
Kako su škodili vama divljáci na kopnu puno.
Nego jedite jelo i vino pijte der ovo,
Ne bi li vam se srdce povratilo ȕ grûdi opet,
Kakvi ste bili kad ste iz Ithake vrletne išli
Zemlje iz otčinske, a sad bez duše ste i bez života
Misleći uvijek težko na bludjenje; srdce vam nije
Ništa veselo, pošto veòma pretrpljeste mnogo.""
Tako nam reče te nam nagovori junačko srdce.
Godini ondje cijèloj do konca kroza sve dane
Sjedjasmo gosteć se mesom u obilјû ì sladkim vinom.
Godina dodje na ìzmak i Hore se okrenu u to
I dugih mjesečnih iza mijènà se povrate dani,
Onda me drugovi mili pozòvu i ovo mi reku:
„„Nebore, daj se opomeni otčinske zemlje,
Ako l' je sudjeno, da se oslobodiš ì dodješ jednoč
U dom visoki svoj i u svoju otčinsku zemlju.""
Tako mi reku, te mi nagovore junačko srdce.
I mi čitav dan do zalazka uprav sunčànôg
Sjedjasmo časteć se mesom u obilju ì sladkim vinom.

A kad već sunce zadje i kada nastupi tmina,
Onda mi druzi pozàspê po dvorma sjenovitim Kirke.
I ja prekrasnoj Kirki na postelju uzidjem i tad
Grlit joj koljena uzmem, i boginja usliši mene.
Besjedu započnem s njom i krilate prosborim r'ječi:
„„Kirka, izvrši mi daj obećanje, kako si rekla,
Pa me kući odpremi, jer srdce me tamo već sili
I sve drugove moje; salèćujû oni mi dušu
Plačući oko mene, kad kuda se udaljiš od nas.""
Na to odvrati meni medj boginjam boginja prava:
„„Zeusovo čedo, domìšljat Odysseju, sine Laertov,
Nije l' vas volja, a vi ne ostajte u kući mojoj,
Nego prije vam valja zapútiti njekud i dóći
Valja k Aídu vam u dvor i k užasnoj Persephonéji;
Tamo ćete dušu Thebanca Tiresije pitat,
Dušu slijepog vrača, — u vječitu on je razúmu,
Njemu Persephonéja i mrtvu ostavi pamet,
Sâm da je svijestan; — drugim onùdâ lepeću sjene.""
Tako mi reče, i tad u mèni prepukne srdce;
Sjedeć u krevetu kod nje ne prestadoh plakati i već
Ne htjede srdce mi življet i motriti svjetlo sunčàno.
A kad se naplakah sit, kad naváljah sit se onùdâ,
Onda odgovorim istom i ovu prihvatim riječ:
„„Kirka, a tko će mi biti provodič tome na pútu?
Nitko bo nije došo k Aídu ù cȓnôj ladji.""
Na to odvrati meni medj boginjam' boginja prava:
„„Zeusovo čedo, domìšljat Odysseju, sine Laertov,
Nemoj se brinuti, tko će provodič ladji ti biti;
Katarku samo osòvi, razastri bijela jedra
I sjedi, a ladju tvoju odnèsti će borejski vjetar.
Nego kad ladjom već u Okèan prešao budeš, —
Ondje je čestani brijeg i gajevi Persephonéje,
Jasike visoke tu su i uz njih plodogubne vrbe, —
Ondje pristani, gdje su Okèana duboki viri
I u Aídove vlažne u dvorove tada unidji.
Pyriphlegethon voda u Acheron tamo ti teče,
Teče i Kokyt, koj je tek otoka Styžkoj rijèci;
Kȍd hridi se bučne rijèke sastaju obje.

Blizu se tamo primakni, oj viteže, kako ti velim,
Jamu izkopaj lakat dugačku u šir i u dalj;
Okolo jame svima mrtvàcima izlijder žrtvu:
Najprije medova pića, a zatim sladkoga vina,
Napokôn vode i sve obàspi bijelim brašnom.
Onda se zavjetuj puno mrtvacem slabòmoćnîm, da ćeš
Najbolju jalovku kravu, na Ithaku kada se vratiš,
Žrtvovat ù kući njima i lomaču napunit dobrim;
Crna crncata ovna, koj dika je vašega stada
Valja napóse obećat, Tiresiji žrtvovat da ćeš.
A kad slavnim se već mrtvacima umoliš dosta,
Onda ovna zakolji i ovcu crnu, al imaš
K Erebu njih okrenut, a ì sâm se licem odvrati
Ì gledâj, kamo teče Okèan i k tebi će na to
Silna množina duša povrvljet od pokojnih ljudi.
A ti druzima svojim zapovjedi, ti im prikriči,
Neka ogule ovna i ovcu, koje je ljuta
Zaklala mjed i neka sažegu ih bogove moleć,
Jakoga moleć Aída i užasnu Persephonéju,
A ti oštrorezni mač od svojega bedra povuci
I sjedni tamo, te prije Tiresiju nego što pitaš,
Nikog ne pusti mrtvaca slabomoćnog dà pijê krvcu.
Ì odmah doći će vrač i tèbi, narodna glavo,
On će kazati, kuda l' putòvati, dokle li imaš,
Kad li se hoćeš povratit po pučini ploveći ribnoj.““

Kad mi izgovori to, al zlatòtrona javi se Zora.
Nympha mi dade hlenu i hiton i sve od'jelo,
Pa se i sama u faros obuče veliki, srebrn;
Milen, tanúšan pojas o bòku si navije zlatan
I lijep, nà glâvu pako odozgo metne si veo.
Tad ja po kući podjem i bodriti drugove uzmem,
Svakomu ljubku riječ progovorim stavši uz njèga:
„„Nemojte dulje počivat ni spavati nemojte sladko,
Nego ajdémo, kad nas upućuje gospodja Kirka.““

Tako im rečem, te im nagovorim junačka srdca.
Al nit odátlê ja ne izvèdoh čitava družtva.
Medju drugòvima bješe Elpénor, najmladji od svih;
U ratu ne bješe jak ni úmom vrlo stanovit.

On se odaleči od prijatéljâ u Kirkinim svetim
Dvorima na zrak hladni i zaspi težak od vina.
A kad druzi se stanu odpremat, kad tutnjavu čuje,
Brzo se prene odà sna, al ne sjeti svom se u úmu
Vratit se stubama dugim, po kojima bio je došo,
Nego se upravo s krova stropòštâ i vrât se njegov
Iz sglâvka njemu izmàče i duša ode k Aídu.
Kad su pristupali druzi, progovorim ovu im riječ:
„„Kući mislite ići u otčinsku dragu si zemlju,
Ali nam Kirka druge odredjuje pute prevalit
I doć k Aidu u dvor i k užasnoj Persephonéji,
Mi ćemo tamo dušu Thebanca Tiresije pitat.““
Tako im rečem, i u njih u svíjû prepukne srdce;
Na zemlju sjednu ondje i čupati stanu si kosu,
Ali im ništa nije pomòglo ridanje pusto.
A kad idjasmo k ladji brzìci i k obali morskoj
Žalosti puni, kad prolijèvasmo prebujne suze,
Onda i Kirka dodje i ùz ladju crnu nam sveže
Ovna i crnu ovcu, — al lagano ì tiho ona
Mine mimò nâs, jer tko bi zamotriti mogao boga,
Nije li njega volja, kad ide ovùdâ, onùdâ?

Jedanaesto pjevanje.

Mrtvaci.

—∿—

A kad dodjemo k ladji, kad k morskoj dodjemo vodi,
Onda najprije ladju u pučinu rinemo divnu,
Katarku metnusmo ozgo, razastr'jesmo bijela jedra,
Uzmemo ovce, njih unesemo u ladju, zatim
Zadjemo žalosti puni lijevajuć prebujne suze.
Iza ladje naše mrkokljune vjetar nam sgodan
Pošalje rečeća strašna ljepokosa boginja Kirka,
Neka nam nadima jedra i prijatelj bude nam dobar.
A kad poslove sve dovŕšismo ù lâdji crnoj,
Sjednemo, a vjetar tada i krmâr upravi ladju.
Čitav je plovila dan i jedra joj naduta bjehu.
Utone sunce i svi po redu zamrknu puti.
I lâdja naša medje Okèana dubokog nadje.
Polje je tudjer i grad Kimérânâ naroda, kojeg
Magla obuzima i mrak; žarkovito nikada sunce
Lŭčama svojima na njih ne pozire; ni onda, kad se
Uzpinje ono gore sa zemlje na zvjezdano nebo,
Niti na zemlju, kad se s nebésâ naginje dolje,
Nego strahovita noć nad jadnícima širi se tima.
Najprije pristasmo s ladjom, kad stigosmo, à ondâ ovce
Uzevši podjemo uzduž rijèke okèanskê svi mi,

Dokle ne dodjosmo k mjestu, kud Kirka je rekla nam doći.
Tudijer žrtve pridrže Perìmêd i s njim Eurỳlok,
A ja oštrorezni mač od bèdra povúčêm i tada
Ìzkopâm jamu lakat dugàčku u šir i u dalj,
Okolo jame svima mrtvacima izlijem žrtvu,
Najprije medova pića, a zatim sladkoga vina,
Napokon vode i sve obàsûh bijelim brašnom.
Zatim obrícati uzmem mrtvacem slabòmoćnîm, da ću
Najbolju jalovku kravu, na Ithaku kada se vratim,
Žrtvovat u kući njima i lomaču napunit dobrim.
Jošte napóse obèćah, Tiresiji žrtvovat da ću
Crna crncata ovna, koj dika je našega stada.
Kada se već naobrícah i molbama kad se namòlih
Silnim mrtvacima, ovcu i ovna nàd jamôm onom
Zakoljem, — crna krvca potèčê, ì dûše tada
Umrlih ljudi odozdo iz Ereba kupit se stanu,
Nevjeste i mladíći, mnogòstrâdni takodje starci,
Nježne djevojčice, kojim zacviljelo mlado je srdce,
Dodju i oni, koje probòlo je mjedeno koplje,
S krvavim oružjem, koji u boju padoše, dodju;
Koji odávdê, koji odándê, okolo jame
Nadju se cičeći strašno te uhvati bl'jeda me strava.
I tad druzima svojim zapovjedim te im prikríčîm,
Neka ogule ovna i ovcu, koje je ljuta
Zaklala mjed i neka sažègû ih bogove moleć,
Jakoga moleć Aída i užasnu Persephonéju,
A ja oštrorezni mač od svojega bedra povučem
I sjednem tamo te prije Tiresiju nego što pitah,
Nikog mrtvaca ne pustih slabomoćnog, dȁ pijê krvcu.
Duša našega druga Elpénora najprije dodje,
Jerbo pod zemljom on širokostaznom pokopan ne bi,
Nego u dvorima Kirke mrtvaca pustismo svoga
Niti ga oplakav nit ga pokòpâv, jer hitnja nam bješe.
Zaplačem, kada ga vidim i duša me za njim zabòlî,
Besjedu započnem s njim i krilate prosborim r'ječi:
„„Oj Elpénore, u mrak i támu kako si došo?
Pješke si preteko mene, koj plovih ȕ cȓnôj ladji.““
Tako mu rečem, a on propíštî i odvrati meni:

„„Zeusovo čedo, domìšljat Odysseju, sine Laertov,
Kivni je mene duh zaslijèpio ì sîlnô vino;
Legoh u dvorima Kirke i zaspah, al sjetit se ne znah
I dugim stubama sići, po kojima bio sam došo,
Nego se upravo s krova stropoštah i vrat se umah
Ìz sglâvka meni izmàče i duša ode k Aídu.
Tako ti onih, koji nijèsu ti tû, već dalèko,
Tako ti žene i otca, koj odgoji tebe malèna,
Tako jedínca ti tvoga Telemaka, koj ti je doma, —
Znam, iz Aídova doma odávdê da ćeš otíći
S ladjom krasnotvornom svojom na ostrvo Aeaejsko opet,
Molim te, kralju, da se na mène opomeneš tamo;
Mene ne oplakav ni ne pokòpâv ne ostavi ondje,
Kada podješ, da se ne razgnjeve bogovi na te,
Nego me s oružjem, što ga imádêm, ondje sažèzi
Pa mi spomenik naspi na obali sinjega mora,
Neka znadu potómci, gdje l' nesretnik pokopan jesam;
To mi učini i još utàkni na grob mi veslo,
Kojim sam veslao živ medj drugòvima boraveć svojim.““
Tako mi reče, a ja ovako prihvatim riječ:
„„To ću ti, nesretni druže, učìniti sve i izvršit.““
Nas smo se dvojica tu razgovárali tužnim riječma,
Sjedjasmo oba, ja povȑh krvi mač si držéći,
Utvara drugova pako na strani govoreć drugoj,
U to mí pokojne majke Antìklije pristupi duša, —
Ona Autòlika kći junačine bijaše, i nju
Ostavih živu, kadno pod Ilij polažah sveti. —
Zaplačem, kada ju vidim i duša me za njom zabòlî,
Ali ni nje bliže ne pustih, dȁ pijê krvcu,
Žalostan vrlo, jerbo Tirèsiju jošte ne pítah.
U to i duša Thebanca Tirèsijê onamo dodje
Sà zlâtnîm skeptrom; on me prepòznâ i ovo mi rekne:
„„Zeusovo čedo, domìšljat Odysseju, sine Laertov,
Čemu si sà svjetla došo sunčànôga, jadniče, amo?
Dà vidîš ovdje mrtvace i ovo nemilo mjesto?
Nego se òd jamê tê uklòni i mač udalji,
Da se napijem krvi, da objavim istinu tebi.““
Tako mi reče, ja se povučem, ù kore metnem

Mač si srebrokitni. A on kad krvce se napije crne,
Onda će on, nezazoran vrač, progovòriti meni:
„„Slavni Odysseju, ti me za povratak sladjani pitaš.
Jedan će ti ga bog otegotit vrlo, jer mislim,
Da te zaboravit ne će zemljotresac, koj se na tèbe
U srdcu srdi, jer oslijèpio njemu si sina.
Ali i stradajuć puno u otčinsku još ćete zemlju
Vratit se moći, ako l' i sèbi ì druzima budeš
Srdce suzpregnuo, kada s krasnotvornom budeš si ladjom
Thrinačkom ostrvu blizu uklònîv se plavetnom moru;
Tu ćete goveda naći, gdje pasu ì tôvnê ovce
Helija boga, koj sve s nebésâ čuje i motri.
Ne takneš stada li tih i na svoj li povratak misliš,
Ako i stradajuć puno, na Ithaku moć ćete doći;
Takneš li stada, onda i drúžtvu ì lâdji tvojoj
Proričem propast. A ti izneseš li odtale glavu,
Kasno, ù zô čas doć ćeš pogubivši čitavo družtvo,
U ladji doći ćeš tudjoj i ù kući naći ćeš tugu,
Prkosne ljude, koji izjédajû sav ti imútak
Proseći tvoju ženu bogoliku, dajuć joj v'jeno.
Ali kada se vratiš, naplatit ćeš nasilja njihna;
I kad redom sve u dvoru poubijaš prosce
Il iz prijèvare ili na jávi oštroreznom mjedi,
Onda s laganim veslom u ruci na put zaputi,
Dokle ne dodješ, gdjeno ne znadu za more ljudi,
Koji nè solê jela i slana ne jedu ništa,
Koji ništa još za rumèngrudê ladje ne znadu,
Pa ni za lagana vesla ne znadu, za krila ladjèna.
Očit ću reći ti znak, zaboravit ne ćeš na njega.
Kada li drugi dodje u súsret putnik i kada
Rekne ti on, da lopatu nosiš na ramenu b'jelom,
A ti u zemlju tada zatakni lagano veslo,
Gospodu tad Posidónu zakòlji klanicu žrtvu,
Žrtvuj mu bika i ovna i nerasta žrtvuj mu i tad
Kući okreni ti, hekatòmbe svete prikaži
Bezsmrtnim bozima, koji u širokom vladaju nebu,
Svima po redu. Smrt će na tèbe iz mora doći,
Ali će biti blaga i ona će ubiti tebe,

Kada te starost svlada već lijepa, ȁ pûci sretno
Življet će okolo tebe. Od mène ti istine eto.""
Tako mi reče, a ja ovako prihvatim riječ:
„„Tako, Tirèsija, njegdje odlučiše bogovi meni;
Nego mi sada kazuj i reci mi istinu pravu.
Tamo vidim dušu preminule matere svoje,
Blizu krvi sjedi i šuti te svojega sina
Ne će da pogleda ni da progovori koju mi riječ.
Reci, gospode, mene prepòznala kako bi ona?""
Tako mu rečem, a on ovako prihvati riječ:
„„Lahku ću reći ti riječ i tvoje ȕ srdce vrgnut.
Kojegagȍdj od mrtvácâ preminulih pripustiš krvi
Ovamo bliže, taj će govoriti istinu pravu;
Kojemu pako ne daš, udaljiti taj će se opet.""
Tako gospoda meni Tirèsijê odvrati duša
I ode zatim k Aídu izrèkâv mi bogova usud;
A ja ostanem ondje i počekam, dokle mi mati
Ne dodje, crne se krvi ne napoji. Tad me prepòznâ,
Stane je jauk, pa mi progovori krilate r'ječi:
„„Ȕ mrâk, sine moj, i u tamu kàko si došo
Već za živòta? Živim strahota ovo je gledat,
Jer u sredìni su strašne rijèke i potoci velji;
Najprije tu je Okèan, prijèći ga nije moguće,
Tkogodj je pješke, ako s krasnòtvornom ladjom ne plòvî.
Amo li dolaziš sada od Troje, pošto si dugo
Na ladji bludio skupa s drugòvima? Zar još nijèsi
Došo na Ithaku, ženu u dvorima vidio svoju?""
Tako mi reče, a ja ovako prihvatim riječ:
„„Nužda me, majko moja, dovèla amo k Aídu,
Gdje mi valjade dušu Thebanca Tirèsije pitat;
Achaejskoj zemlji jošte ni blizu došo nijèsam,
A ni na zemlju našu ne stúpih, već uvijek bludim
Nevoljan tužan, odkad pod Ilij konjogojni podjoh
Za Agamènonom divnim, s Trojancima dȁ bijêm bojak.
Nego mi sada kazuj i reci mi istinu pravu;
Kakva je prebolna smrt, oj majko, svladala tebe?
Je li dugotrajna bolest? Artèmida strjelica morda
Tihim str'jelama svojim nadòšâvši ubi l' te, majko?

Reci mi za sina, koga u dòmu pustih, — za otca
Reci mi, jesam l' im jošte gospòdâr, ili već drugi
Vlada njima, te vele, da ne ću ja im se vratit?
Reci mi, kakvo l' je srdce i mišljenje prošene žene,
Da li je kȍd sîna svog? u sigúrnosti sve li mi čuva?
Il se oženio njom medj Achaejcima najbolji koji?""
Tako joj rečem, a meni odgovori gospodja majka:
""I te kako ti ona u megaru ostaje tvome
Strpljet se znajuć! sve su Penèlopi čemerne noći,
Ona ti dane, noći proboravlja roneći suze.
Ti si im jošte slavan gospodar; mirno Telèmak
Kraljevskim upravlja dobrom, — u zajedínstvu se gosti,
Kako i doliči, da se u narodu sudija časti.
Svi bo pozivaju njega; a otac ti na polju živi,
On se ne svraća u grad; počívala njemu nijèsu
Postelje niti hlene ni blistava uzglavlja sjajna,
Nego u zimi on medj slugama u kući spava
Blizu ognja u prahu, u haljini lošoj obučen;
A kad nastupi ljeto, kad nastupi obilna jesen,
Onda si svuda on po vinorodnu zavojnu vrtu
Stere na zemlji log od popadaloga lišća.
Tako ti otac leži i uzdiše, a jad u duši
Raste mu velik, tebe očekuje, starost ga tišti.
Tako ti umrijeh i ja i tako me zateko udes,
A oštrovidna, sinko, Artemida strjelica mene
Tihim str'jelama svojim nadošavši ubila nije,
Nit me je spopala kakva boljètica, koja većìnom
Mrzko raztače ljude te ìz njîh ȉ dûšu vadi.
Sladki je život, slavni Odysseju, uzela meni
Za tobom čežnja, tvoja mudrìna i prijazan tvoja.""
Tako mi reče, i ja u mísli i srdačnoj želji
Htjedoh obuhvatit dušu preminule matere svoje.
Tri put vinem se za njom, — navodilo moje me srdce, —
Tri put mi se iz rùkû izmàče nalična sjeni
Ili snu, — i tuga u duši mi sve ljuća budne.
Besjedu započnem s njom i krilate prosborim r'ječi:
""Zašto me, majko, ne ćeš da pričekaš? primit te žudim.
Zašto ne bismo tu kod Aída rukama milim

Grlili jedno drugo umirujuć tužnjavu groznu?
Zar mi utvaru ovu pokazuje ovdje sbog toga
Častna Persephonéja, da uzdišem, jaučem više?""
Tako rečem i mèni odgovori gospodja majka:
„„Jao sinko moj, od svíjû nesretniji ljudi,
Tebe Zeusova kći ne prelašćuje Persephonéja,
Jer kad smrtnici umru, ovakva je njima sudbìna:
Žile im kòstî više ne drže s mesom, već sve to
Njima uništuje strašni siloviti ì žârkî oganj,
Kako njihova duša iz kòstî bijelih ode, —
Ali im duša odlètî i leprše kao što ì san.
Nego se nà svjetlo brže požúri ì gledâj, da si
Zapamtiš sve to, da ženi govoriti uzmogneš o tom.""
Tako se oboje mi razgovárali; ì drugê žene
Dolazit stanu, častna što posla ih Persephonéja;
Sve su to bile žene boljárâ i njihove kćeri.
Okolo crne krvi na izkupe počnu se kupit,
A ja promišljah, kako da od njih izpitkujem svaku.
Ova se napokon miso pričìnila najbolja meni:
Mač dugosjekli od svog povučem punanog bedra
Ì k cr̃noj krvi sviju u gomili ne htjedoh pustit,
A tad pristupati stanu po redu, ì svakâ meni
Svoj je kazivala rod; izmedjù njih svaku sam pito.
Slavnoga otca kćer uòčih najprije Tyru,
Koja mi reče, nezazornog kći Salmóneja da je,
Žena Kretheju da je, koj Aeolov bijaše sinak.
Ona je potok božànskôg Enípeja ljubila bila, —
Najljepši potok je to, po zemlji kojino teče, —
Pa je k žalima krasnog Enípeja zalazit znala.
Sličan se ovomu stvori zemljodrža bog i zemljotres
I legne potoku tomu viròvitôm u ušće uz nju,
Na to bagreni val ko brdina velika rupi,
Svine se, ì boga skrije sa smrtnicom ženom u vodi.
Djevički odpaše pâs joj, okò njê razlije sanak.
A kad dovrši bog, u ljubavi štono se vrši,
Stisne joj ruku, riječ progovori ì kliknê njojzi:
„„Raduj se ljubavi, ženo, a godina dokle iztèčê,
Divnu ćeš djecu izrodit, jer bogovi zalud ne leže

Legnuvši s kojom, a ti i odgajaj ì njegûj djecu.
A sad kući otidji, gledaj, da ne rekneš ništa.
Ja sam ti pako evo Posìdôn zemljotresac glavom.""
Tako reče joj bog i u valovno zaroni more,
Ona zatrudni pako i porodi Peliju sina,
Porodi Neleja, koja obojica velikog Zeusa
Hrabre postanu sluge. U širokom poslje Jaòlku
Pelija življaše stočan, a Nelej u Pylu pješčànôm.
Kretheju pako Tyra, medj ženama kraljica prava,
Aesona rodi, Pheréta, Amýthona kònjîka rodi.
Za njom Antiopu kćer Asópovu ugledah, koja
Dičila se je, da je u Zeusovu naručju spala.
Sina je rodila dva Amphióna ì drugôg — Zetha,
Koji sedmodvarnu Thebu sagradiše prvi i zatim
Podignu tvrdju i tornje, jer ne bi u širokoj Thebi
Bez tvrdje življeti mogli, junaci sve da su bili.
Amphitryónovu ženu Alkménu opazim tada,
Koja je velikom Zeusu u naručju spala i tako
Rodila sina Heràkla prkòšdjiju lavskoga srdca.
Megaru opazim kćer prehrabrenog Kriona, koju
Amphitryónov je sin neutrudljivi, srčani imo.
Lijepu opazim tad Epikàstu, Oedipa majku,
Koja je strašno u svojoj ludòsti učinila djelo
Za svog se udavši sina, a ovaj si ubio otca
I mater uzo za ženu, al bogovi brzo medj ljudma
Razglase i on dragoj u Thebi Kadmejskim rodom
Nesretno vladaše, jer zlo odlučiše bogovi njemu.
Mati mu u dom Aída ključára jakoga ode,
Pošto si konopac strmi o visokoj objesi gredi
Prenemážûći sva se od tuge ì jade njemu
Ostavi mnoge, već kako Erìnyje majčine rade.
Chloridu prekrasnu kćer Amphiónovu najmladju spazim,
A sin Iásov Amphiòn Orchomenom, minyjskim gradom,
Vladaše krepko; i sbog ljepòtê Chloridu Nelej
Uze za ženu dare neprebrojne davši joj prije.
Kraljica budne u Pylu i pòrod izrodi divan
Nestora, Chromija, još Periklỳmena ljuticu rodi,
Jaku porodi Peru iza njih, svjetsku divòtu

Koju su prosili svi iz krajévâ bližnjih, al Nelej
Nikom je ne htjede dati, tko ne bi iz Phylake dogno
Iphikla silnoga krave krivòroge širokih čela;
Muka bijaše to. Al nezazorni obeća prorok,
Da će ih dognati, ali sudbìna je od boga težka
Sputala njega i pòljskî pastíri i tamnica mučna.
Nego kada se dani i mjeseci dovrše, kad se
Godina opet okrénu, kad godišnje vrate se Hore,
Onda ga istom pusti iz uze Iphiklo silni,
Kad mu je proreko sve, — i Zeusova svrši se volja.
  Onda opazim Ledu, — Tyndàreju ona je žena
Bila i s njim je dva izròdila srčana sina:
Kastora viteza i Polydèuka šakòbiju dobra;
Živu obojica još u zemlji punoj živòta
I njih obojicu Zeus pod zemljom jednako časti.
Po dan živu izmjèncê, izmjèncê i umiru oni;
Kao bogovi pravi pod zemljom imadu poštenje.
  Tad Iphimèdiju ženu Alójevu opazim ondje,
Koja veljaše, nju Posìdôn obljubio da je;
Sina je rodila dva, al na kratak se rodiše vijek:
Ephiàlte dalèko na glasu i Oto bogolik.
Na polju živući oba žitòrodnu vrlo porastu,
Za Oriónom slavnim junaci najljepši budu.
Devet im godina bješe i oni budu široki
Devet lakátâ, devet dugački postanu hvati.
Samim se bozima oni olympskim zagroze, da će
S njima udarit u boj i u rat, gdje kipi i buči;
Htjedoše baciti Ossu na Olymp, — trepčani Pelij
Htjedoše bacit na Ossu, da na nebo mogu se popet.
Bili bi svršili poso, mladíći da su već bili,
Ali ih poubija sin ljepokose Lete i Zeusa,
Prije nego im dlake procvatu pod očima sl'jepim,
Prije nego im čeljust probuji lijepom bradom.
  Phaedru i Prokridu, još Ariàdnu lijepu spazim,
Ljutoga Minòsa kćer, a Thesej njekada nju je
Vodio ìz grâda kretskog u zavojnu svetu Athenu;
Al je obljubio nije; — u Diji, što je u vodi,
Ubi Artemida nju, jer Diònŷs joj prokaza tajnu.

Maeru i Klymenu tad i Erìphylu opazim mrzku,
Koja je zà drâgo zlato čovjèka izdala svoga. — —
Sviju vam žena ne bih izbrojio niti izkázo,
Koje sam vidio, kćeri i žene slavnih junaka;
Prije bi noć božànskâ izminula; već je vrijème
Spavati, pa da k ladji brzìci i k druzima odem.
Il tû da ostanem, a vi i bogovi na put me spremte."
Tako im reče i svi zamúčê i svi zašútê,
Sve ih osvajao uzhit u sjenatom megaru onom.
Tada Aréta njima bjelòrukâ započne riječ:
„Kakav se ovaj muž, oj Phaeáčani, pričinja vama
Po svom licu i po visìni, po čestitom srdcu?
Moj je on gost, al ì svakî čast imade ga slušat.
Zato ga nemojte brzo odpremiti niti mu krnjit
Nemojte dare, kad je siromah, kada vam leži
Po volji bogova vječnih u dvorima veliko blago."
A tad progovori riječ starìna junak Echènej,
Koji je stariji od svih Phaeačana bio, i rèče:
„Mili Phaeačani, sgodno i pò našôj govori misli
Kraljica mudra, nego pokormo se rìječi njenoj,
A Alkinoje može govoriti, može i činit."
Njemu odvrati na to Alkìnoje i rekne ovo:
„Ta će se riječ tako izvršiti, ako li živim
Medju radoveslim jošte Phaeacima ì vlâdâm njima.
A gost ako i želi povratit se, neka se strpi
I nek počeka ovdje još do sutra ì dâr će čitav
Tada dobit od mène. Mužkarci će brinut se, da ga
Spreme, a najvećma ja, jer ȕ pûku ja sam gospòdâr."
Odgovarajuć njemu Odyssej dosjetljivi reče:
„Silni Alkinoje, svima medj ljudima odlični kralju,
Da mi velíte, ovdje da ostanem godinu dana,
Da mi spremate spremu i darove dajete sjajne,
Htio bih poslušat vas, jer puno bolje bi bilo,
Da se punije ruke u otčinsku povratim zemlju,
Onda medj ljudima ja bih i častniji ì draži bio,
Kad bi me vidjeli, da se na Ithaku povraćam opet."
Njemu odvrati na to Alkinoje ì reknê ovo:
„Motreći tebe, oj Odysseju, mi ne držímo,

Da si lažac, da si prijevaran, kakvi su mnogi
Razsuti po svem svijètu i zemljica hrani ih crna,
Koji izmíšljajû laži te ne bi ih nitko razpòznô.
Ali su besjede mile u tèbe, srdce valjano
Jeste u tebe, sve si ko pjevač izreko mudro,
Kakve su trpljeli jade Argejci, kakve l' si i sam.
Nego mi sada kazuj i rèci mi istinu pravu,
Jesi li kojeg božànskîh drugóvâ vidio, koji
Podjoše skupa s tobom pod Ilij i nadjoše propast?
A noć je sada vrlo dugačka, neìzmjerna i još
Spavat u megaru nije vrijème, već kazuj čudèsa.
Ja bih čekati mogo do Zore divne, da tèbe
Samo je volja kazívat u megaru nevolje svoje."

Odgovarajuć njemu Odyssej dosjetljivi reče:
„Silni Alkinoje, svima medj ljudima odlični kralju,
Ima se kada govòrit, a ima se kada i spavat.
Nego ako li želiš, da govorim, ja ti ne mògu
Odbiti želje te ću kazívati tužnije sgode,
Što ih drugovi moji pretrplješe, koji su zdravi
Iz boja trojskoga plačnog izašli, al propali poslje, —
Kada se vratiše kući, — po odredbi opake žene.

Kadano jurve častna porazprši Persephonéja
Žena nježnijeh duše kud kòjû, onda i duša
Dodje žalostna sva Agamèmnona, Atreju sina;
Okolo njegove duše posàberù duše se drugih,
Koje je i smrt i kob zatèkla u domu Aegistha.
On me prepòznâ umah, kad krvce se napije crne,
Glasno plakaše on i prebujne ronjaše suze
I pruži obje ruke do mène želéći me primit;
Nego ne bješe više u njega sile ni snage,
Kakva bijaše prije u udima njegovim gibkim.
Zaplačem, kada ga vidim i duša me za njim zabòlî,
Besjedu započnem s njim i krilate prosborim r'ječi:

„„Oj Agamemnone kralju, oj Atrejev preslavni sine,
Kakva je prebolna smrt i Kéra svladala tebe?
Je li te ù lâdjah tvojih savladao morda Posìdôn
I digo vjetrove silne, oluju digao strašnu?
Ili su nà kopnu tebe dušmáni ubili ljuti,

Kada si goveda njima plijenio ì ôvce krasne,
Ili kad si se za grad, za žene borio gdjegodj?““
Tako mu rečem, a on ovako prihvati riječ:
„„Zeusovo čedo, domìšljat Odysseju, sine Laertov,
Nije ù lâdjah mojih savladao mene Posìdôn
Digavši vjetrove silne, oluju digavši strašnu,
Niti su nà kopnu mene dušmáni ubili ljuti,
Nego je Aegisth meni priredio smrt i pokláće
Te me je u kuću pozvo, pogòstio; — onda me s ženom
Smako proklètnicôm, ko što kad vola uz jasle kolju.
Tako me prejadnom smrti umoriše i neprestàncê
Klahu mi drugove, ko što bjelozube kolju se svinje,
Kada se u kući kog bogatáša mogućeg vrlo
Sprema gostba i svadba il drugčije vesela slava.
Već si vidio krv i ubojstvo mnogijeh ljudi,
Koje ubiše ili posàmcê il ù bitci ljutoj; —
Ali bi srdce tvoje veòma tužilo, da si
Vidio, gdje smo uz vrč i stolove ležali pune,
Ležali u sobi, a krv po pòdu se pušila naša.
Čuo sam pretužni glas Kassandre, Priama kćeri,
Koju je Klytaemnestra ubijala, podmukla žena,
Polag mene, a ja već umirah ondje na màču,
Padajuć ruke dignem, al spustim ih; — ì kuja ona
Odvrne se od mène i ne htjede, kad već k Aídu
Idjah, stisnut mi oči i usta mi k jednu zatvòrit.
Tako ti psine nema i grdila goreg od žene,
Koja u srdcu svomu odlučuje takova djela,
Kakvo je grdilo ona izùmjela, kad si je mužu
Iz mladih godina smrt pripremila. Ja sam se nado,
Da ću dječici svojoj i slugama doć na veselje
U kuću svoju, a ona vještakinja strašnome u zlu
Obasu sebe samu sramotom i kasnije žene
Nježne, koje jošte uzžívû, pa bile i dobre.““
Tako mi reče, a ja ovako prihvatim riječ:
„„Aj gromoglasni Zeus je zamrzio doista strašno
Atrejevo na sve potómstvo i ženska kovarstva
Pripušta davno; junaci rad Helene nestasmo mnogi,
A Klytaemnestra tebi dalèko zasnova propast.““

Tako mu rečem, a on ovako prihvati riječ:
„„Zato ne budi ni ti sa svojom preljubazan ženom;
Svaku joj riječ nemoj kazívati, koju saznádêš,
Nego jedno joj reci, a jedno skrovito budi.
Ali tebe ne će, Odysseju, ubiti žena,
Jer je prerazumna ona, o dòbru srdce joj misli,
Kćeri Ikarija mudroj Penelopi. Nevjestom mladom
Ostavili smo nju, pod Troju kada smo u boj
Išli; sinčić joj bio na prsima, ludo dijète,
Al on se mèdj ljude sada već pobraja, medj njima sjedi;
Sretna li njega, kog će na povratku ugledat otac,
A on će otca svojeg zaogrlit, kako je pravo.
Ali moja žena nasládit se nè dade meni
Gledanjem mojega sina, već prije toga me ubi.
Drugo si u srdce spravi, što sada mislim ti reći.
Potajno pristani s ladjom, bez jave, kada se vratiš
U milu otčinsku zemlju, jer nije vjere u žena.
Nego mi sada kazuj i reci mi istinu pravu.
Čujete l' štogodj sina za mojega, koji još živi?
Je l' u Orchòmenu, je li u Pylu morda pješčànôm?
Je li u širokoj Sparti kod strica Menèlaja morda?
Valjda sa zemlje nije Oresta nestalo divnog.““
Tako mi reče, a ja ovako prihvatim riječ:
„„Što me pitaš, sine o Atrejev? Ne znam ti reći,
Živ li je ili je mrtav, a utoma zlo je govorit.““
Nas smo se dvojica tu razgovarali tužnim riječma
Žalosti puni stojéći i prebujne roneći suze,
A to pridodje duša Achìlleja, Peleju sina,
Duša Antìloka dodje nezazornog, duša Patròkla,
Dodje i Ajasa duša, koj licem i uzrastom bješe
Iza nezázornôga Achìlleja Danajac prvi.
Duša Aeákovog brzog potómka mene prepòznâ,
Stane je jauk, pa mi progovori krilate r'ječi:
„„Zeusovo čedo, domišljat Odysseju, sine Laertov,
Jadniče, kakvo l' ćeš veće u duši djelo zasnòvat?
Kako se usudi doći k Aídu, gdjeno mrtvaci
Stanuju u nesvijèsti, tek utvare pokojnih ljudi?““
Tako mi reče, a ja ovako prihvatim riječ:

„„Najjači Achaejče, oj Achìlleju, Pelejev sine,
Od nužde dodjoh amo k Tirèsiji, ne bi l' mi reko,
Kako l' bih mogo na svoju gredovitu Ithaku doći,
Jer se Achaejskoj još ne priblížih i još na svoju
Zemlju ne stúpih, već trpim te trpim; — blaženstvom tebi
Niti iz prošlosti nit iz budućnosti nikoga nema
Slična, jer prije ko boga, dok življaše, čašćasmo tebe
Svi Argejci, a sada mogućan ovdje si vlastelj
Medju mrtvacima, te se ni mrtav ne možeš tužit.""
Tako mu rečem, a on ovako prihvati riječ:
„„Slavni Odysseju, nemoj, što umrijeh, tješiti mene.
Jer bih volio biti i tèžâk i služiti drugom',
Koji svojega nema imútka, te od mala živi,
Nego l' mrtvacima vladat, sa zemlje kojihno nesta.
Al mi o ponosnom sinu pripovjedi mojem riječcu,
Da li je pošao u boj prednjačiti, da li mi nije?
Reci mi, čuo l' si što o nezazornom Peleju otcu,
Da li ga časte još Myrmidónci njegovi mnogi,
Il ga vrijèdjajû ljudi po Helladi, pò Phtiji jurve,
Pošto je starost noge osvojila ȉ rûke njemu?
Jerbo mu branič ja nijèsam pòd sûncem žarkim,
Kakov sam ono bio pod Trojom širokom njekoč
Braneć Argejce i puk ubijajuć prehrabri tamo.
Takov na časak samo u otčinsku dà dodjêm kuću,
Silnim bih rukama svojim, krepkòćôm bih bio strahovit
Mnogima, koji njega vrijèdjajû, otimlju čast mu.""
Tako mi reče, a ja ovako prihvatim riječ:
„„Ništa o Peleju otcu nezazornom dozno nijesam,
Ali o sinu tvom Neoptòlemu milome sve ću
Kazati, kako mi veliš, cijèlu ću istinu reći.
Ja sam u jednakoj njeg širokòbokoj doveo ladji
Medju nazuvčare Achaejce sa ostrva Skyra.
Okolo Troje kad smo vijećali svi mi junaci,
On je govorio prvi i sborio vazda je sgodno;
Samo sam nadgováro ga ja i bogòliki Nestor.
Kada se na polju trojskom razbijasmo oružjem mjednim,
Nije ù vrevi ljudi zaostajo niti u množtvu,
Već je trčo pred svima srčànijî od svakog srdcem,

Te je mnoge junake u borbi strahovitoj klao.
Svega ti ne bih nikad izbrojio niti izkazo,
Kolik je narod on poubijo braneć Argejce,
Nego ću reći, junaka Eurỳpyla, Telephu sina
Da je mačem on pogubio; Kećani mnogi
Druzi mu padahu mrtvi daróvâ poradi ženskih:
Ljepšeg za Memnonom divnim od onoga ne vidjeh nikog.
Kada smo argejski mi junaci najbolji ušli
Mjedenoga u konja, kog načini Epej, kad mèni
Naložе zasjedu čvrstu zatvoriti, a i otvorit,
Onda druge mudre čelovodje achaejskog puka
Stanu si otirat suze i koljena drhtahu svakom;
Ali očima svojim ne opazih nikako, da bi
Il problijèdio on u prekrasnom licu i sùzu
Da bi od obraza briso, već molio on me je puno,
Dà smijê izić iz konja; za držak se primaše mača
Zà têžko, mjedeno koplje Trojánce uništit željeć.
Al kad Priamov grad razorismo strmeni, onda
Uljeze ù lâdju on zadòbîvši dio si ì dâr,
Bio je čitav, mjed ga oštrorezna sgodila nije
Niti je ranila njega iz bliza, kao što biva
U ratu često, jerbo ne bjèsnî Arej po redu.""
Tako rečem i duša brzíća Achìlleja dalje
Po asfòdelskoj njivi koràčajùć široko ode
Vesela, što joj doglásih, da odlična sina imade.
I druge duše tada mrtvácâ pokojnih mene
Pitahu za jade svoje stojéći žalostne nujne.
Ajasa, sina tek Telamónova stajaše dalje
Srdita duša, one rad pobjede srdita, kojom
Nju pobijèdih, kad za Achìlleja oružje s njom se
Prepirah kòd lâdjâ, kud ga položila gospodja majka.
Palladi bješe odlučit Atheni i sinovom trojskim
Ej da u borbi toj pobijedio samo nijèsam!
Jer rad nje je zemlja u sèbe takovu glavu
Uzela, Ajasa glavu, koj djelima svojim i licem
Za Achìllejem bješe nezazornim Danajac prvi.
Tada ljubazne njemu progovorim rìječi ove:
„„Ajase sine oj Telamóna nezazornog, zar se

Prestati ne ćeš na mène ni mrtav rad oružja ljutit
Kletoga, što ga bozi Argejcima daše na poraz,
Jer im poginu ti, tolìka im tvrdja, i tèbe
Žalimo svi Achaejci neprestano, što si nam nesto,
Kao što žalimo glavu Achìlleja, Peleju sina.
Nitko ti nije kriv, već kopljòmetnu nà našu vojsku
Zeus je zamrzio strašno, — sudbìna je tebi od njèga.
Nego, o kralju, daj pristupi i besjedu moju
Poslušaj ì riječ; gnjev si suspregni i junačko srdce.""
Tako mu rečem, a on ne odvrati ništa, već ode
Dalje u Erebos medju mrtvácâ preminulih duše.
Tada bi srditko sa mnom govorio ili jâ s njime,
Nego mi srdce milim u grudima htijaše tada
Vidjeti ostale duše premínulijeh mrtvácâ.
Ondje i Minosa vidjeh, dijète Zeusovo sv'jetlo,
Gdjeno skeptar u ruci držéći sudi mrtvacem
Sjedeć i pitahu u njeg u gospoda pravicu jedni
Sjedeći, drugi stojéći po dòmu širokih vrata.
Tad Orióna vidjeh gorostasnog, kako po onoj
Njivi asfodelskoj sgrće u gomilu zvjerinje silno,
Koje je bio sam poubijo po samotnih brdih
Mjeden mjedencat nikad neslomljiv noseći kijak.
Sina preslavne Gaeje tad Tityja spazim, gdje leži
Na tlima, pod njim se devet protéglo jutara i dva
Jastreba sjede mu dviju sa strana, kljuju mu jêtru,
U meso samo se njemu upìljujû, a on ih zalud
Rukama tjera, slavnu jer inoču Zeusovu Letu
Zlostavi, kad kroz Panòpej, gdje krasnih plesišta vele,
Hćaše u Pythu. — Vidjeh i Tantala, gdjeno se muči
Žestokih muka; u jezeru stoji, do brade mu voda,
Žedan hoće je piti, a ne može on je dokučit.
Kadgod bo sagne se starac želéći napit se vode,
Onda odklokoće voda i gubi se, à oko njèga
Crno se pomalja tlo, osušuje njeko ga božtvo.
Visoka stabla njemu nad glavom se nadnose voćem,
Kruške i sladun tu, i zlatorodne jabuke cvatu
I smokve sladke, a uz njih i masline u cvat nadòšle.
Osovi li se starac, doprimit li hoće ih rukom,

Onda vjetar uzbacuje voće pod oblake tamne.
Vidjeh i Sisypha, gdje se u žestokim mukama muči,
I gdje gromorodan kamen obuhvaća rukama svojim.
Rukama on se puno i nogama napinjuć kamen
Tura u vis k brdskom vrhuncu i kada ga hoće
Na sam dovaljati vrh, zaòkrênè onda se silno,
Niz brdo u taj se par skotȑljâ hridina grdna.
Onda ga opet tura i okreće; iz svih mu uda
Navire znoj i nad glavom se prah uzvìtlâvâ njemu.
Iza ovoga spazim Heràkla snažnoga ondje,
Utvaru njegovu, jer sam medj bozima blaženim on se
Časti u obilju, i još vitkonogu Hebu imade,
Zeusa velikog kćer i Here obute zlatom.
Okolo njega mrtvaci zašúštê kaono ptice,
Svakamo se razbjèže, i nalik noći Heràkle
Goli drži luk, na tetívi mu stoji strijèla,
Ljuto se ogleda, svak čas izbaciti čini se da će.
Strašan mu stoji prepasač na prsima, remen je zlatan;
Na tom je remenu djela načinio umjetnik divna:
Divlje medvjede, vepre i lavove plamenih očju,
Bitke i borbe, sječe i ljudska krvoprolíća.
Poslije remena tog ej ne izdjeljo nikada ljepšeg,
Tkogod je remen taj izumio svojom vještinom!
On me prepòznâ umah, čim ugleda očima mene,
Stane ga jauk, pa mi progovori krilate r'ječi:
„„Zeusovo čedo, domišljat Odysseju, sine Laertov,
Jadniče, valjda i ti bijèdu i nesreću vučeš,
Kako sam trpio i ja, kad pòd sûncem žarkime bijah.
Zeusa bio sam sin Kronióna, al imadjah jade
Trpljet neizbrojne, jer me junaku lošijem puno
Dadoše, neka mu služim, koj poslove zada mi težke.
Jednoč me poslao, psa odávdê nek mu dovèdêm,
Jer se težemu poslu dovinuti mogao nije.
Al psa uzeh ja u Aída te ga donèsoh,
Sjajnoka mene Athena i Hermija pratiše tada.““
Tako mi reče Heràkle i u dom se vrati Aídov.
Al ja ostanem ondje i počekam, ne će li jošte
Doći ikoji vitez od onih, što umr'ješe njekoč.

I ja davnašnje ljude zamòtrih, koje sam htio;
Preslavne sinove božje Pirìthoja, Theseja vidjeh.
Ali se tàda na izkup mrtvácâ kupljahu čete
S bukom strahovitom, te me obuhvati blijeda strava,
Da mi glavu Gorge grozovite nemani častna
Iz Aidove kuće ne pokaže Persephonéja.
Brzo otidjem k ladji, zapovjedim druzima svojim,
Neka ù lâdju udju i uža neka povuku.
Oni ù lâdju udju i posjednu na klupe odmah;
Vali nas sami rijeke ponesu niza Okèan
Nâjprê od veslanja težkog, a tada od povoljna vjetra.

Dvanaesto pjevanje.

Sirene, Skylla, Charybda, Helijeva goveda.

A kad iz one rijèkê okeanske izidje ladja,
I kad zadje u vale tog širokòbrodnôg mora
I do Aeaeje dodje, gdje živi ranoranka Zora,
Gdjeno u kolu igra i gdjeno se ì sûnce radja,
S ladjom prìstanêmo na obali tamo pješčànôj
I izidjosmo svi, gdje vali o obalu biju;
Tu zadrijèmasmo malo, dok ne dodje Zora božànskâ.
Kad se ranoranka Zora ružoprsta pomoli jurve,
Onda drugove svoje u dvorove Kirkine pošljem,
Tijelo pokojnoga Elpénora neka donesu.
Tad odsiječemo panje, na vrhu visokog žala
Mi pokopasmo njega i prebujne ronjasmo suze.
A kad izgori mrtvac i oružje toga mrtvàca,
Onda naspemo hum i odòzgô mu metnemo stećak,
Pa na vrhuncu huma utaknusmo lagano veslo.
Mi to po redu sve izvršismo; ali je Kirka
Spazila dobro, kad od Aida idjasmo, pred nas
Nakićena doleti, a služkinje idjahu s njome
Kruha i mesa noseć i žarkastog crljenog vina.
Stavši posrêd nâs reče medj boginjam boginja prava:
„„Smjelice, koji ste živi unìšli u dom Aidov,

Dvosmrtni vi ste, jer jednoč tek umiru ostali ljudi!
Nego jedite jelo i vino žarkasto pijte
Ovdje čitavi dan, a kada se pomoli Zora,
Onda odplovite; ja ću pokazat vam put i naznačit
Sve ću vam, da vas ne bi podmúklôst nesretna čija
Na moru ili na zemlji ulovila, snašli vas jadi.““
Tako nam reče te nam nagovori junačko srdce,
Te mi čitavi dan do zalazka uprav sunčànôg
Sjedjasmo časteć se mesom u obilju ì sladkîm vinom;
Kada već sunce zadje i kada nastupi tmina,
Onda mi druzi pozàspê uz uža legav ladjèna.
Kirka me zầ rûku od prijatéljâ odvèdê daleko
Te me posadi, sjedne uz mène i pitat me stane
O svačem, a ja sam njoj odgovárao na sve po redu.
Tada mi ovu riječ progovori gospodja Kirka:
„„Već se je sada sve to dovršilo, i ti me čujder,
Što ću ti kazati, bog opoménut sam će te na to.
Najprije doći ćeš k dvjema Siréname, koje čovjèka
Svakog občìniti znadu, koj dodje k njima na blizu.
Tkogodj je nevješt i do Sirénâ doplòvî i pjenje
Začuje njihno, toga na povratku dočekat ne će
Žena nì lûdâ djeca, veselit ne će se njima,
Već ga Sirene svojim občinjuju jasnime glasom
Na njivi sjedeć; silna imade gromada kosti
Truhlijeh ljudi, kojim s tjelésâ izčezava koža.
Nego se ti mimò njîh provezi i medenim voskom
Sgnječenim namaži uši drugòvima, dà čuo ne bi
Od njih nijedan; — a ti baš hoćeš li slušati pjesmu,
Noge ì rûke nek ti o katarku u brzoj ladji
Drugovi svežu, nek se okò njê smotaju uža,
Tako ćeš radostan glas obíjû čuti Sirena.
Drugove l' umoliš, da bi odvezali tebe, a oni
Neka uzmu više još uža, nek jače te svežu.
A kad ti drugovi mimo Sirénâ jurve odplòvê,
Kojim li putem od dvájû okrenuti tada imadeš,
Široko toga ti ne ću kazivati, nego ti valja
Sam da promisliš, ja ću i jedan ti ì drugî reći.
Ondje su strmene hridi i na njih narupljuje strašno

Valovlje, što ga tud Amphìtrita plàvôka baca,
Blaženi bogovi pako Satàri-ladje ih zovu.
Tuda nikakva ptica ne prolazi, a niti sami
Golubi plahi, koji ambròziju donose Zeusu,
Nego pećina gladka po jednoga svaki put grabi,
Al Zeus drugoga stvara i tako su vazda na bròju.
Hridima tima nije utèkla nikakva ladja,
Nego podjedno daske ladjène i ljudska tjelesa
Nose valovi morski i pogubna ognjena sila.
Samo je jedna ladja moroplovka odtud izìšla:
Svuda slavljena Arga na povratku svom od Aeéta.
I nju bi valovi bili o pećine bacili brzo,
Al ju je vodila Hera, jer bješe joj mio Iáson.
Dvije su pećine tû, do nebésâ doseže jedna
Oštrim svojim vrhuncem, a plavkasta magla okò njê
Svuda se širi, nikad ne prolazi; ù ljetnô doba
Niti u jesensko ne sja vedrina na njézin vrhunac.
Nikakav smrtnik ne bi uzíći mogao na nju
Niti koračit, da rùkû imade ì nogû dvaest,
Jer je pećina gladka i òbtesâna se čini.
I špilja mračna ima usred tê pećine, ona
Gleda u tamu, gleda u Erebos, kȕd biste mogli
Vi zaokrenuti, slavni Odysseju, dubku si ladju.
Ne bi iz dubke ladje ni junak mogao kršan
Lukom strijeljajuć svojim pogoditi ù špilju dubku.
Tudijer stanuje Skylla, iznútra grozovito laje.
Njezin je glas ko šteneta, koje se istom izléglo;
Sama je ona hudoba gorostasna; nitko se ne bi
Vidjevši nju poveselio, bog da sastane sam ju.
Dvanaest ona nogu imade, à sve su gadne
I šest predugačkih ima vratóvâ, a na svakom vratu
Strašna je glava, u glavi pak svakoj po tri su reda
Čvrstih i gustih zubi, a iz njih crna smrt reži.
Njezinog tijela stoji sredina u špilji šupljoj,
Ona iz ponora strašnog pomoljuje na polje glave,
U čeljust ribe si lovi ovinuv se okolo hridi,
Lovi delfine i kučke pa ì drugê zvijeri morske,
Kojih neizmjeran broj Amphìtrita prebučna hrani.

Nikad se još brodari nijesu pohvalili, da su
S ladjom joj zdravi umàkli, jer Skylla u svakoj glavi
Drži čovjèka, kog iz mrkòkljune ugrabi ladje.
Nižu tada ćeš hrid, Odysseju, ì drugû vidjet,
Koja je onoj na blizu, dobacit bi mogo strijelom.
Na njoj je velika smokva, a iz nje lišće ti lista,
Pod smokvom crnu vodu usrkuje divna Charybda.
Tri put usrkuje na dan i trí puta baca iz sèbe, —
Prava strahòta! Kada usrkuje, tamo da n'jesi!
Jer te ni bog ne bi zemljòtresnî izvuko iz zla.
Kada se približiš Skylli, provezi ladjom se brzo;
Puno će bolje ti biti, šestòricê da ti drugóvâ
Iz ladje nestane, nego da izgubiš i druge sve si.""
Tako mi reče, a ja ovako prihvatim riječ:
„„Deder mi, božice, reci i ovo po istini pravoj,
Opakoj kako bih ja se Charybdi mogo uklonit,
Kako l' se od druge branit, kad družtvo mi otimat stane?""
Na to odvrati meni medj boginjam boginja prava:
„„Smjelice, zar su ti opet na úmu i trud i borba?
Zar se ni bozima vječnim ukloniti ne ćeš? ta ona
Nije smrtno čeljade, već bezsmrtna ona je neman;
Strašna je i grozna ona i divlja, a svladat se ne da.
Zaludu tu je junačtvo, a najbolje od nje je pobjeć.
Ako li kod hridi malo zaostaneš, te se oružat
Uzmeš, onda se bojim, kad drugi put s isto tolìko
Zijevne glava, da će tolìko ti otet drugóvâ.
Nego se vrlo brzo provezi i viči Kratáju,
Skyllinu mater, koja porodila nju je na zator
Ljudima; — ona će njoj zabranit, da ne zine opet.
Tada ćeš thrinačko doći na ostrvo; tamo ti pasu
Sunčeva goveda silna, a pasu ì ôvce tovne;
Gȍvêdâ sedam je stada, ovaca je isto tolìko,
U svakom stadu je glava petdeset; blago se nikad
Ne radja niti se manji. Pastirice boginje tu su
Nymphe ljepokose dvije: Lampètija i Phaethúsa,
Koje izrodi bog Hyperìôn Helij s Naeérom.
Kada ih porodi, kad ih i odgoji gospodja majka,
Pošalje thrinačko njih na ostrvo življet dalèko,

Krave krivoroge otcu da čuvaju ì ôvce skupa.
Ne takneš stada li tih i na svoj li povratak misliš, —
Ako i stradajuć puno, na Ithaku moć ćete doći;
Takneš li stada, onda i družtvu ì lâdji tvojoj
Proričem propast. A ti izneseš li glavu odátlê,
Kasno, ù zô čas doć ćeš pogùbîvši čitavo družtvo.""
Tako mi reče, i tad zlatotrone eto već Zore.
Onda po ostrvu ode medj boginjam boginja prava.
Brzo otidjem k ladji i druzima svojim prikričim,
Neka ù lâdju udju i uža neka povuku.
Oni ù lâdju udju i posjednu na klupe odmah;
Sinje more sjedeć po redu pljuskahu vesli.
Iza ladje naše mrkokljune vjetar nam sgodan
Pošlje rečeća strašna ljepokosa boginja Kirka,
Neka nam nadima jedra i prijatelj bude nam dobar.
A kad orudje sve po brzìci spremimo ladji,
Sjednemo, a vjetar tad i kormìlâr upravi ladju.
I tad druzima ja progòvorîm u srdcu jadan:
„„Ne treba, drugovi, jedan il dvojica samo da znadu,
Što li je meni prorèkla medj boginjam boginja prava.
Nego ću reći, svi da znamo, da umremo skupa,
Il da se spasimo smrti i Keri utèkâvši kako.
Najprije reče, da se Sirenama ugńemo divnim
Ì njivi cvijetnoj njihnoj, da ne bismo čuli im glasa.
Meni je samo rekla, da pjevanje slušam, al svežte
Vi me užetom čvrstim, da ne maknem nikud se s mjesta,
Ravno o katarku, nek se okò njê smotaju uža.
Ako l' vas umolim, mene odvezali da biste, a vi
Uzmite više još uža i svežite tada me jače.""
Tako druzima ja probesjedim, tako im kažem.
U to nam ladja naša krasnotvorna dòjurî brzo
Vjetrom gonjena sgodnim do ostrva dviju Sirena.
Odmah utoli vjetar i na moru bude tišina
Bez vjetra ikakvog; njeko božànstvo uspava vale.
Druzi mi ustanu tada i jèdra slože ladjènâ,
Pa ih u ladju vrgnu i k veslima posjednu; pjenom
Zapjene bijelom vodu, — držéći jelova vesla.
A ja oštroreznom mjedi na sićušne komade rezah

Velik voštani kotur i žilavim rukama stiskah.
Vosak se grijao brzo, jer velika stiskaše snaga,
Žegom pritisne još Hyperìôn Helije gospod.
Zatim druzima svima po redu zamažem uši.
Noge ì rûke meni o katarku u brzoj ladji
Drugovi svežu pa i okò njê smotaju uža.
Sinje more sjedeć po redu pljuskahu vesli.
A kad pridjemo bliže, doviknut kolìko bi mogo
Ploveći brzo, al mi Sirene hitroplovku ladju
Spaze iz bliza, gdje ide i pjevati započnu zvonko:
„„Dodji, Odysseju slavni, oj achaejska velika diko,
Ustavi ladju i daj poposlušaj pjevanje naše.
Nitko bo crnom ladjom mimò nâs prošao nije,
A da poslušo ne bi medoglasno pjevanje naše;
Onda se veseo vraća u zavičaj znajući više.
Mi bo znademo sve, što Argejci u širokoj Troji
Trplješe, što li Trojanci po odredbi bogova vječnih.
Znademo za sve, što se na zemlji mnogohranoj sbiva.““
Tako mi reku glas izušćujuć divni i moje
Srdce požèli čut ih i òbrvama si stanem
Druzima namigavat, a oni upnu se veslat.
Onda mi ustanu druzi Perìmêd i s njim Eurỳlok,
Pa me privežu s više još uža i pritisnu jače.
A kad se ukloni ladja Sirenama, kada ih više
Čuti nijesmo mogli ni pjevanja nȉ glâsa njihna,
Onda si drugovi mili iz ušiju izvade vosak,
Koji im u uši metnuh i mène oslobode uža.
A kad odemo od tog već otoka, zamotrim odmah
Dim i velike vale i šumljavu njekakvu čujem.
Druzi se preplaše moji iz rùkû im izpanu vesla,
Ona nȉz vodu sama zašume ì lâdja naša
Ostane ondje, jer nè gîbâhu je šiljasta vesla.
A ja pò lâdji podjem i druzima svojim prikričim,
Stanem k svakome njih i ljubazne prosborim r'ječi:
„„Kako se nevolje trpe, oj drugovi, znademo dobro;
Veće ne može biti od one, kad nas je Kyklop
U špilji svojoj dubkoj zatvorio jak i silòvit;
Nego i odtud mojom vrlinom, svjetom i úmom

Zdravi izídjosmo; toga zaboravit ne ćemo, mislim.
A sad kao što velim, učinite dajte ovako.
Sjedeć medj klinovi, gdjeno podudara duboko voda,
Pljuskajte veslima, Zeus udijèlio ne bi l' nam morda,
Da bismo propasti toj umàkli, uklonili njoj se.
Tebi, krmaru, pako rečèno budi, al dobro
Vrgni u srdce svoje, koj kormilom ravnaš ladjènîm.
Ladju okreni dalje od valova ì dima ovog,
K hridima deder potegni, da ne bi sunula ladja
Onamo krišom i ti da ne bi nas bacio u zlo.""
Ja im rečem, a oni riječma se pokore mojim.
Skylle im ne htjedoh ja ni spominjat, jer toj bijedi
Zalud se uklanjat bješe, da drugovi ne bi mi ȍd strâ
Prestali veslati, da se stiskávali ù lâdji ne bi.
Tada nemili Kirkin zaboravljat započnem nalog,
Koja mi reče, da se orùžati ne smijem, a ja
Slavno oružje na se navučem i u ruke uzmem
Do dva dugačka koplja, na palubu uzadjem gore
Ladji sprȉjed, jer mislih, odátlê da će se Skylla
Hridna pomoliti neman drugòvima noseći zator.
Ali je nikako spazit ne mògoh, već mi se oči
Napokon umore težkog od gledanja tamnoj po hridi.
Tada u tjesnac onaj zaplòvismo jaučuć, jer je
Skylla na jednoj strani, a na drugoj bila Charybda
Vodu usrkujuć strašno iz onoga slanoga mora.
Kada bi vodu iz sèbe izbacila kanoti kotô
U vatri silnoj, sva bi uzàvrela hukom te u vis
Pjena bi prsnula na vrh vrhunca hridi obíjû;
Kada bi opet vodu usrkala iz mora slanog,
Tad bi unutra sva se uzljuljala, okolo pako
Strašno se oraše hrid i odòzdô tamno od p'jeska
Tlo se pomaljalo, a njih osvajala blȉjedâ strava.
Svi mi spazimo nju, pobojímo propasti svi se;
Dotle mi Skylla drugova šestòricu, koji su bili
Najjači šakama svojim i snagom, iz ladje uzme.
Ja se ogledam tada pȍ družtvu u ladji brzoj,
Kad al opazim one u visu gdjeno im ruke,
Gdjeno im noge vise i mène vikahu oni

Imenom zovuć me mojim, al zadnjiputa jadníci.
Kao što kada ribar na hridi predugačkom šibom
Malima ribicam meku dobacuje lukavo i rog
Poljskoga bika baca u morsku vodu, i zatim
Na polje ribice hita, a one se praćaju tada, —
Tako se praćahu oni, kad o hrid bačeni biše.
Vikahu, kada ih Skylla kod otvora špilje izjedat
Stane, i ginući grozno spram mène pružahu ruke.
To je očima mojim od svega žalostniji pogled
Bio, kolikogòdj pretŕpljeh pò moru bludeć.
A kad se hridima tim uklonismo ì strâšnôj Skylli
I Charỳbdi, onda na blaženi dodjemo otok,
Otok božànskî, na kom ovaca bijaše mnogo
I krava širokih čela, a svjèma je bog Hyperìôn
Bio gospodar. Ja još na pučini u ladji crnoj
Začujem goveda, gdjeno iz obora muču i gdjeno
Ovčice bleje, odmah tad na pamet pane mi riječ,
Što mi Thebanjanin reče Tiresija, slijepi prorok,
I riječ Aeaejke Kirke, kad ona me pućaše, nek se
Uklanjam ostrvu sunca, vesèlîlca smrtnijeh ljudi.
I tad druzima ja progovorim u srdcu jadan:
„„Čujte me, težki stradálci, oj drugovi moji, što velim,
Da vam izkažem riječ Tiresije, koju mi reče,
I riječ Aeaejke Kirke, kad ona me pućaše, nek se
Uklanjam ostrvu sunca, veselîlca smrtnijeh ljudi;
Najveće tudjer nam zlo prorekoše oboje oni.
Nego crnom ladjom mimódjimo ostrvo ovo.““
Tako im rečem, i u njih u sviju prepukne srdce,
Pa mi odmah Eurylok odgovori nemilu riječ:
„„Okrutan jesi, ti oj Odysseju, bijesa pun si,
Udi te nikad ne bole, od željeza sve je u tèbe,
Druzi su umorni tvoji, izspavali još se nijèsu,
A ti im nà kopno stupit ne dadeš, večeru da si
Dobru sgotove tome na otoku, što je u vòdi,
Nego nam u tu noć zapov'jedaš brzu, da od tog
Otoka odemo i da po pučini bludimo tamnoj.
Noćni su vjetrovi zli i zator oni su ladjam.
Kako bi tada se tko uklonio prijekoj smrti,

Ako l' se digne olúja iznèbuha ì vjetar silan,
Puhne li ljuti Zephyr il Noto, kojino ladje
Najčešće taru, ako i níje bozima drago?
Nego crnoj noći pokorimo dajmo se sada,
Ostanmo kod ladje brze i večeru gotovmo sebi,
U ladju udjimo zorom, zaplòvimo širokim morem.""
  Tako im reče Eurylok i ostali povlade njemu.
Kad ja uvidim, bog da dosudjuje nevolju hudu,
Besjedu započnem njima i krilate prosborim r'ječi:
  ""Ti Eurỳloče i vi veòma silite mene.
Nego se meni dajte zakùnite zakletvom tvrdom,
Ako l' nadjemo gdje il govedje stado il ovčje,
Da mi se nitko od vas usuditi ù zô čas ne će;
Da bi govedo zaklo il ovcu, nego u miru
Jedite jelo, što ga imáte od bezsmrtne Kirke.""
  Tako im rečem, i oni zakunu po mòjôj se želji.
Kad mi se već zakunu i zakletvu dovrše svoju,
Onda si ûstavîmo u luci krasnotvornu ladju,
U dubkoj luci vodi na blizu sladkoj i tada
Iz ladje izidju druzi i večeru sgotove vješto.
I kad se oni jela i pića nadovolje jurve,
Sjete se milih drugova i udare za njima u plač,
Koje je iz ladje Skylla dokučila, izjela zatim:
I dok plakahu oni, osvojio tvrdi ih sanak.
A kad se noć već premàče do trećine, zapanu zv'jezde,
Onda oblačnik Zeus prežestoki pošalje vjetar
I s njim strašnu olúju te ogrne oblakom mnogim
Zemlju ì more, a noć s nebésâ na zemlju pane.
Kad se ranoranka Zora ružoprsta pomoli jurve,
Onda u špilju šuplju povučemo, spravimo ladju, —
Lijepi horovi tu i sijela bijahu Nympham.
Drugove u skup sazòvêm i tada im rečem ovako:
  ""Drugovi, u ladji ima brzìci jela i pića,
Zato ne dirnimo stada na svoju nevolju, jer su
Tovne ovce ove i goveda strašnoga boga,
Helija boga, koj sve s nebésâ čuje i motri.""
  Tako im reknem te im nagovorim junačko srdce.
Ali mjesec je vas neprestàncê duvao Noto,

I drugog nikakvog vjetra do Nota ne bi i Eura.
Dok su mi druzi kruha i vina imali rujnog,
Dotle ne dirnuše stada željeći život si spasti.
Al kad živeža sasvim ponestane ìz lâdje naše,
Onda òd nužde stanu obìlazit, tražit si lova
Riba si ì ptîcâ tražit, — i štogodj bi u ruke došlo, —
Svinutim kukama, jer ih je glad po trbuhu trgo.
A ja na otok sam se událjih, da bih se mogo
Moliti bozima, ne bi l' proputio koji me od njih.
Al kad na otoku ja se drugòvima uklonim svojim,
Onda si òperêm ruke na závjetrini u vodi
Pa se bozima svima olympskim vladarom pomolih
I tad oni mi oči obasuše sladjanim sankom,
A Eurỳlok ovako na nesreću svjetova društvo:
„„Čujte me, težki stradalci, oj drugovi moji, što velim;
Mrzka je svaka smrt jadnícima ljudma zemàljskîm,
Ali od glada umr'jet, da sudjenje takvo nas snadje,
To je najgore; nego od goveda Sunca izàgnâv
Najbolja žrtvujmo bogom, vladárom širokog neba.
A kad u otčinsku zemlju na Ithaku dodjemo jednoč,
Obilan mi ćemo hram sazidat Hyperiónu,
Heliju, priloge mnoge skupocjene u nj ćemo metnut.
Ako l' se razsrdi na nas ravnorogih goveda radi,
Uzhtjedne l' razbit nam ladju, uzsl'jede l' ga bogovi ini:
Jednoč sam radiji u val zijevnut i život pogubit,
Nego li dugo se mučit na otoku pustome ovom.““
Tako reče Eurỳlok i ostali povlade njemu.
Sunčeva goveda odmah izàženû najbolja s bliza,
Jer od mrkokljune ladje daleko pasla nijèsu
Lijepa goveda ona krivoroga širokih čela.
Drugovi stanu okò njih i bozima molitvu reku,
Zatim nježnoga lišća s dugovrha uzkinu hrasta,
Jerbo nemahu ladjah na nakritih bijelog ječma.
Kad se pomole već i zakolju, ogule žrtve,
Onda izrežu stegna i obviju njih pretilìnôm
U dva savítka obàvîv i pokriju mesnim komádma.
Nemahu niti vina, da obliju žarene žrtve,
Nego obliju vodom i utrobe pripicat stanu.

Kad se spržiše stegna, kad utrobu kušaše oni,
I drugo razrežu sitno i nataknu zatim na ražnje.
  U to tvrdi sanak sa očiju meni odlètî,
I ja podjem k ladji brzìci i k obali morskoj.
A kad se približim k ladjam na obadva svinutim kraja,
Onda žrtveni dim blagovònjem zadahne mene,
K bezsmrtnim bozima tada zalelečem, ciknem ovako:
  „„Zeuse oj otče, oj ini preblaženi vječiti bozi,
Vi ste me na zlo moje uspavali u san strahovit,
A druzi moji djelo učiniše opako ovdje.““
  Ali dugopepla odmah Lampetija ode dojavit
Hyperiónu Suncu, da goveda poklasmo njemu.
I on u srdcu ljutit progovori bozima vječnim:
  „„Zeuse oj otče, oj ini preblaženi vječiti bozi,
Družtvo Odysseja sina Laertova kaznite dajte;
Ob'jestno goveda tî mi pozaklaše, koja mi bjehu
Pravo veselje, kad se na zvjezdano uzpinjah nebo
I kad s nebésâ dolje na zemljicu spuštah se opet.
Porad goveda ako l' vrijèdne mi ne bude plaće,
Onda k Aídu idem, mrtvacem ću tamo svijètlit.““
  Njemu odvrati Zeus nebésâ oblačitelj ovo:
„„Heliju, samo ti svijètli bozima vječnim,
Na žitòrodnu zemlju svijetli ljudima smrtnim,
A ja ću onima ladju pogoditi trijeskom žarkim,
Pa ju na sitno razsjeć u iskričavome moru. —““
  Od ljepokose ja sam Kalypse saznao sve to,
A tâ od Hermije ču provodjáča, kako mi reče. —
  Kada dò lâdjê već i do pučine dodjem, tad stanem
Drugove grdit odávdê odándê uz svakog stavši;
Ali pomoći ne bi, jer goveda bjehu već mrtva.
Odmah znȁmênja čudna pokazaše bogovi njima:
Govedje puzahu kože, na ražnjima rikaše meso
Pr'jesno i pečeno te se ko kravlja čujaše rika.
  Šest se gošćahu dana izà tôg drugovi moji
Sunčeve najbolje krave izvèdav a i pozàklȁv;
Al kad i sedmi dan već Kronov pošalje sinak,
Onda prestane vjetar, oluja bješnjeti presta,
A mi skočimo tad i u široko krenemo more,

Katarku dignemo u vis i jedra razširimo b'jela.
A kad podjemo veće od otoka, kada se više
Druga ne vidje zemlja, već samo nebo i voda,
Onda nàd lâdjom našom maglovitu napusti tamu
Kronov sin, a voda izpòd njê se zamrači mrakom.
Ladja nam nije dugo ni plovila, jerbo se odmah
Zephyr digne, zauji, oluja strašna uzbjèsnî,
Katarki slome silna oluja ì vjetar uža
Obadva; — katarka pane, cijèla sprema se sruši
U vodu. Ali na krmi krmáru na glavu pane
Čitavi teret i sve u glavi njegovoj kosti
Smrvi i tada kormìlâr odòzgô se s palube sruši
Poput ronca; duša iz kòstî mu junačka ode.
Podjedno Zeus zagrmi i obori nà lâdju trijes,
Ona se uzdrma sva, kad udari trijes ju Zeusov,
Bude sumpora puna i iz nje poizpanu druzi.
Kanoti svrake svi se po valima razprše oni
Okolo crne ladje; ta uze im bog povraćénje.
A ja po ladji stanem koračati, dokle od kilja
Bokove vodena sila ne odvoji; ladju ponèsû
Valovi praznu; tad se i katarka razmrvi o kilj,
Na njoj jedreno uže od volujske ostane kože,
A ja oboje skupa i katarku svežem još i kilj,
Pa se posadim na njih, ponesu me vjetrovi hudi.
U to prestane Zephyr, oluja prestane bješnjet,
Al tad podune Noto i moje se raztuži srdce,
On bo me hćaše k hudoj povratiti opet Charybdi.
Plivah čitavu noć i kada ograne sunce,
Dodjem do Skylline hridi, do strahotne dodjem Charybde.
Vodu srkaše u se Charỳbda iz mora slanog;
Tada se u vis popnem na visoko smokveno stablo;
Kao slijepi miš na njéga se pril'jepim, al se
Nogama nikud učvrstit ne mogoh niti koračit,
Jerbo kor'jenje bješe daleko, a visoko grane,
Široke velike grane zasjènjujûći Charybdu.
Ali se krepko držah, dok opet ne izbaci voda
Katarku i kilj, al meni i jedno ì drugô dodje
Kasno, ali i željeh. Na večeru kada se čovjek

Vraća iz skupštine razpre razsudjujuć mnoge mladićâ,
Tada Charybda drvèta ladjèna mi pokaže istom;
A ruke ì noge ja odozgo spustim na polet,
U vodu pljusnem medju predugačka oba drvèta,
Zatim se posadim na njih i prionem rukama veslat.
Skyllu mi bogova otac i ljudi ne dade vidjet,
Jerbo se drugčije ne bih uklonio prijekoj smrti.
  Devet dana plivah odátlê i desetu u noć
Nä otok bozi me svrate Ogygiju, gdjeno Kalypsa
Stanuje rečeća strašna ljepokosa boginja ona,
Koja me njëgovâla i hranila. Ali kazívat
Što ću ti to, kad jučer u domu kàzîvâh ovom
Tebi i ženi ti snažnoj? a mèni je mrzko veòma
Iznova ono govorit, što razgov'jetno već rekoh."

Trinaesto pjevanje.

Odyssej plovi od Phaeačana i dolazi na Ithaku.

Tako im reče, i svi zamúčê i svi zašúte.
Sve ih osvajao uzhit u sjenatom megaru onom,
I tad odgovori njemu Alkinoje ì reknê ovo:
„Kad si, Odysseju, došo u moju mjedenu kuću
Visoku, ne će te, mislim, na povratku tvojem odávdê
Ništa suzbiti, ako i jesi pretrpio puno.
A vama, koji ste ovdje i koji u mojemu dvoru
Žarkasto pijete vino starjèšînsko, k tomu pjevača
Slušate, vama svakom zapov'jedam ovo i velim:
Već je spremljeno ovom tudjíncu gladki u kovčeg
Zlato umjetnog kova i odjeće ì drugi dari,
Što ih phaeačka njemu gospòda donèsoše amo.
Nego svaki mu nas udijèli koto i velik
Tronog; — sve ćemo to od naroda mi si posabrat
Pa se nàknadit, jedan bo težko dariva tako."
Tako Alkinoje reče i svima se besjeda svidje,
I tad u kuću svaki u svoju spavati odu.
Kad se ranoranka Zora ružoprsta pomoli jurve,
K ladji se pòžûrê svi i ponesu vitežke mjedi.
Snažni i čili sve to Alkinoje spremi valjáno
Po ladji idući sâm, pod ladjènê klupe, da ne bi
Drugu neprilike bilo ni jednom, kad prionu veslat.
Druzi otidju u dom Alkinojev spremati gostbu.

I njima vola snažni Alkinoje zakolje čili
Zeusu Kronovu sinu na diku, koj vlada nadà svîm.
Stegna sažegu oni i veselo gostit se stanu
Preslavnom gostbom; pjevat božanski započne pjevač,
Kog svi čašćahu ljudi, Demòdok; ali Odyssej
Prama presjajnom suncu okretao puno se glavom
Željeć, da zapane ono, jer žudjaše vratit se doma.
Kao što večeru čovjek kad želi, kojemu tegle
Vola rumendlaka dva na njegovoj vasdanak njivi
Složeni plug, — na vesélje sunčànô zadje mu svjetlo,
Dà pôdjê večerat; al mu, kad ide, koljena drhću, —
Tako na radost zadje Odysseju svjetlo sunčànô.
Tada probesjedi on radoveslim odmah Phaeakom,
A Alkinoju riječ napóse kaže ovako:
„Silni Alkinoje, svima medj ljudima odlični kralju,
Dajte me brzo zdrava odpremte i zdravstvujte svi vi.
Već se izvršuje ono, što željaše milo mi srdce:
Odlazak i dragi dari. A nebeski bogovi meni
Sve to učinili sretno! bezázornu kòd kućê ženu
Našao, kada se vratim, i ù zdrâvlju drugove našo.
A vi ostajte ovdje te žene bračnice svoje
I djecu svoju veselte, a bogovi dali vam dobra,
Svakakva dobra; zla u narodu ne bilo vašem!"
Tako im reče i svi povladiše i svi tudjinca,
Reku, da na put treba odpremit, jer pravo je reko.
I tad progovori snažni Alkinoje jednom glasníku:
„Daj, Pontonoju, vino u vrču smìješâj i njeg
Po kući svima dijèli, da otcu se Zeusu pomòlîv
Odpremimo tudjinca u njegovu otčinsku zemlju!"
Tako mu reče, i vino Pontònoje medeno sm'ješa,
Pristupi k svakome gostu i dade mu; blaženim oni
Izliju bozima, koji u širokom vladaju nebu,
Svaki izlije svoga sa stolca; Odŷssej se digne
I on u ruke davši Aréti kraljici dvovrč
Besjedu započne s njom i krilate prosbori r'ječi:
„Zdravstvuj mi, kraljice, zdravstvuj do svojega vijeka, dok ti
Ne dodje starost i smrt, što čeka svakog čovjèka;
A ja se vraćam, ti pak veseli se u kući ovoj

Dječici svojoj i kralju Alkinoju i pûku svemu."
Tako rekavši divni Odyssej prekò praga stupi
I s njim Alkinoje snažni glasníka pošalje jednog,
Da ga dò lâdjê brzê dovèdê i morskog do žala.
A tri služkinje s njime Areta odpravi skupa,
Jedna nošaše hiton i faros oprani čisti,
Drugoj zakovan kovčeg Areta nositi dade,
A treća od njih kruh i crljeno nošaše vino.
A kad do ladje već i do morske obale dodju,
Onda ù lâdji dubkoj od služkinja sve to poprîmiv
Ponosni pratilci vrgnu unutra jelo i piće,
I na palubi oni ladjènoj Odysseju nastru
Prtište, uzglavlje metnu, da odzad on bez prenúća
Zaspati može. Tada Odyssej popne se i sam
I legne šuteć, a oni po redu medj klinove sjednu
Pa tad odvežu uže od pròbûšenôga kama.
Oni se protegnu natrag i udare veslima vodu.
A na obrve tvrd Odysseju spusti se sanak,
Presladak san bez prenúća veòma naličan smrti.
Kao što na polju kada ždrijebca četiri jure
U četveropregu skupa, kad udara bičem ih tkogodj,
U vis se propinju i put prevaljuju brzo letéći,
Tako se dizaše krma ladjèna, a bagreni vali
Za njom se valjahu puno po vodi prešumnoj morskoj,
Tè lâdja plovljaše stalno i sigurno; ne bi ni sòkô,
Koji je najbrža ptica porèd njê letjeti mogo.
Tako ladja brzo letéći rezaše vale
Čòvjeka bozima slična mudrìnôm noseć u sèbi,
Koji je u srdcu puno pretrpio njekada srćuć
U bitke junačke mnoge i tegobne prelazeć vale,
A sad spavaše mirno zabòravîv njegdašnje muke.
Kada presjajna zasja zvijèzda, koja od svíju
Dolazi prva svjetlo ranoranke Zore objavit,
Tada se otoku ladja moroplovka približi veće.
Na polju ithačkom luka imade morskog starìnê,
Phorkysa boga, dvije u njojzi hridine strše,
Obje su strme, one u luku se spuštaju obje;
One izvana narup vjetara odtiskuju ljutih,

A unutra mirno bez priveze nakrite ladje
Stoje, pošto su ploveć doplovile na kraj si puta.
A pri koncu luke dugolista maslina stoji,
Blizu masline opet tamnolika milena špilja,
Sveto mjesto Nymphâ, Najáde štono se zovu.
Tu su vrčevi, tu amfifòreji kameni mnogi,
A pčele okolo špilje i u špilji grade gnijèzda.
Tu su kamene krosne predugačke, gdjeno si Nymphe
Farose bagrene tču, — divota je vidjet ih prava. —
Potoci teku tuda nepresušni. Dvoja su vrata
U špilje tê, kroz jedna, — kroz sjeverna, — ulaze ljudi,
Južna su pako vrata božànskâ; nikada ljudi
Kroz njih ne ulaze, bozi tek bezsmrtni prolaze tuda.
U tu zaplove luku Phaeáčani znajuć ju dobro.
Ladje se njihne naveze na suho od prilike pola
U tînjî čas, potiskívale nju bo su ruke vesláčâ.
Iz čvrstotvorne ladje Phaeačani skoče na suho,
Najprije iz ladje dubke Odysseja podignu divnog,
S njime prtište dignu i blistavo uzglavlje sjajno
Pa na pijèsku u san zavèzla se ostave njega;
Onda dare iznesu, Phaeačani ponosni što ih
Po nadahnuću Athene prejunačke na put mu daše.
Sve to ostave oni pri maslinovome stablu,
I to na strani od puta, da ne bi namjernik koji
Odnio prije, nego l' Odyssej prene se od sna.
Tada oni kući okrenuše. — Ali zemljotres
Pamćaše svedjer, kako bogolikom zagrozi njekoč
On se Odysseju; — tad izpitkivo je Zeusovu volju:
„Nikada, otče oj Zeuse, medj bozima bezsmrtnim ne ću
Biti u časti, kad me ni smrtnici oni Phaeaci
Ne će da časte, koji od koljena mog su izìšli.
Ja sam govorio, da će Odyssej se napatit puno,
Dok se povrati kući, al povratka njemu nijesam
Branio, pošto si ti namàgnuo, obreko, da će
On se povratiti. Al su dovèzli ga ù lâdji brzoj,
A on je spavao pa ga na Ithaku metnuše davši
Zlata mu i mjedi, tkana od'jela, neizbrojne dare,
Koliko nikad od Troje Odyssej donio ne bi,

Da se je vratio zdrav zadòbîvši plijena dio."
Njemu odgovori Zeus, nebesa oblačitelj ovo:
„Aj zemljotrese, aj siloviti, što si to reko?
Bozi ne grde tebe; strahòta bi bila, da oni
Tebe starijeg, boljeg od sviju sipaju grdnjom.
Ako l' te koji čovjek ne časti ù silu svoju
Uzdajuć se i jakost, a tèbi je kaznit ga prosto.
Radi, kako te volja i kako ti omili srdcu."
Njemu Posìdôn na to zemljòtresac odvrati ovo:
„Ej crnooblačni Zeuse, učinio odmah bih tako,
Kako mi veliš, nego pribòjâvâm tvoga se gnjeva,
Njemu se uklanjam; al sad u valih maglovitih morskih
Prekrasnu phaeačku ladju, sa odpreme štono se vraća,
Hoću polòmiti, nek već Phaeačani prestanu pratit
Ljude, a grad ću njihov okružiti velikom hridi."
Njemu odgovori Zeus nebesa oblačitelj ovo:
„Dragane moj, ovako ti ja u duši si mislim,
Da će najbolje biti. Kad ȉz grâda opaze ljudi
Ladju, gdje juri, kod žala pretvori ju u hrid, al nalik
Neka ostane ladji, da veliko napane čudo
Ljude, a grad im tada okruži velikom hridi."
Kada Zeusovu riječ zemljotresac čuje Posidon,
Onda do Scherije podje, gdje živi phaeački narod.
I tu pričeka, kad al moroplovka ladja doleti
Pa se približi vrlo i do nje stupi zemljòtres,
Podlanicom ju lupi i u kamen pretvori te se
Ona ukor'jeni ondje, a tada ode zemljòtres.
U to sborahu r'ječi medjù sobom krilate mnoge
Dobri oni veslači Phaeaci ladjári na glasu.
Tada je gdjeki k drugu okrenuv se reko ovako:
„Aj na pučini tko je privézao ladju brzìcu,
Koja je jurila doma i vidjela već se cijèla?"
Tako je rekao gdjeki, a ne znaše, što se je sbilo.
Tada Alkìnoje njima progovori riječi ove:
„Ajme, proročtvo sada starostavno mojega otca
Snalazi mene, da se Posidon na nas Phaeake
Srdi, zaštobo svakog bez ozlede znamo odpremit.
Jednoč reče, da će razlupati phaeačku ladju

Lijepo sazdanu, kad se iz odpreme vraćala bude
Morem maglovitim, na grad navaliti veliko brdo.
Tako gataše starac, a sada sve to se vrši.
Nego, kako vam velim, učìnite dajte ȍvako.
Prestante jednoč ljude odpremati, dodje li kada
U grad tkogoder naš, a odàbermo dvanaest sada
Volova, pa ih sve Posidónu žrtvujmo, na nas
Ne bi l' se smilovo te ne navalio na grad nam brdo."
Tako im reče, a oni pobojav se priprave vole,
Pa se gospodu tad Posidónu čelovodje mudre
Phaeačkog puka mólit započeše redom stojéći
Oko oltára. — Odà sna Odyssej prene se divni
Spavajuć na tlih svoje domájê, al je prepòznô
Nije, kako je dugo izbívô, a oko njèga
Pallada Zeusova kći Athena izvije maglu,
Dà budê nepoznat svakom, da naputi ona ga pravo,
Da ne prepòznâ ga žena ni gradjani, a niti druzi
Prije nego l' se za sve opačine osveti proscem.
Zato se sada kralju Odysseju pričini tudjim
Sve: i dugačke staze i luke za pristanak sgodne
I hridi vrletne pa i drvèta brsnata mnoga.
Poskoči on od zemlje i ustane ì vidi svoju
Otčinsku zemlju, zatim zalelekne, oba si boka
Podlanicama lupi i cičeći prosbori ovo:
„Jaoh li meni, kamo u kòju dodjoh li zemlju!
Jesu li opaki ljudi i divlji, bez pravice svake,
Ili su gostima radi, il boje l' se bogova srdcem?
Kamo mi blago valja odnèsti? kamo l' ću i sam
Djeti se ja? Ej kod Phaeáčânâ ostao da sam
Ondje! il da sam kralju mogúćnu kojemu drugom
Došao, koj bi me bio i ljubio ì kući poslo!
Ne znam, kuda mi blago valjade sakrit, al ovdje
Ostavit ga ne mogu, da ne bude drugima plijen.
Vaj, nijèsu bili u svemu umni, nijesu
Pravični bili mudre čelòvodje phaeačkog puka,
Kad su me u drugu zemlju dovèli, a rèkli su, da će
Mene na Ithaku dovest na poglednu, ali nijesu
Toga učinili! Zeus ih, pomàgâč bogorodnih ljudi

Platio, koji gleda odozgo i grješnike kazni!
Al daj sada blago da prèbrojîm, da si ga vidim,
Iz širokoboke ladje nijesu l' mi štogod odnèsli."
Reče i prebroji kotle i prekrasne tronoge one,
Prebroji zlato, još odijèla lijepo tkana,
Ništ mu nedòstajalo! — a tada za otčinskom zemljom
Zaplače prešumnom moru vucìnjajûći se uz žal,
Ridajuć puno. Tad se Athena k njemu primàče
Stasom slična mladiću, ovčaru mladjanu, nježnu,
I to onakvu, kakvi već jesu vlastelski sinci;
Na ramènima plašt joj krasnotkani u dvoje složen,
Podplati joj b'jelim na nogama, koplje u rùkû.
Radostan òpazîv nju Odyssej u súsret joj dodje,
Besjedu započne s njom i krilate prosbori r'ječi:
„Prijane, s tobom se prvim na ovoj sastajem zemlji;
Budi mi zdrav i ne misli zla sukòbîv se sa mnom,
Nego čuvaj mi ovo i samog me čuvaj, jer tebi
Molim se kakono bogu i tvoja koljena grlim.
Odgovori mi pravo, da znadem, što te sad pitam:
Koje je ovo polje i zemlja? kakvi su ljudi?
Je l' to pogledan otok il obala grudastog kopna,
Te je obala tâ daleko u more pukla?"
Sjajnoka na to ovako Athena prihvati riječ:
„Lud li si, tudjinče, il iz dalèka si došao amo,
Kada me pitaš zemlju za ovu! Nije ti ona
Neslavna baš tolìko, a znadu ju premnogi ljudi:
Znadu od iztoka ljudi sunčànôga, znadu od zòrê,
Znadu ju, koji živu od zada na zapadu tamnom.
Brdna je zemlja ova, za vožnju nije ti sgodna,
Al presiromašna nije; širòke joj njive nijesu.
Golema tu je žita množina; otok i vinom
Radja, uvijek kiše i ròsê bujne imade.
Pâšâ je tu za koze, za goveda, svakakve šume
Tudijer jest; vodòpoji tû ne presišu nikad.
Zato je Ithaci ime do Troje doprlo same,
Kojuno ljudi dalèko od zemlje achaejske vele."
Tako mu reče, i na to Odyssej, divni stradálac,
Radostan budne domáji vesèlêć se, koju mu sada

Kći aegidonoše Zeusa Athena Pallada reče.
Besjedu započne s njom i krilate prosbori r'ječi, —
Ali zaustavi slovo i ne kaže istine prave
Lukavo uvijek srdce u grudima imajuć svojim: —
„Preko mora daleko na širokoj čuo sam Kreti
Dosta o Ithaci toj, a sada sam došao i sam
S ovijem blagom, isto tolìko ga ostavih doma
Djeci svojoj i bježim, jer Idomèneju ubih
Sina Orsìloka milog brzonogog, koji na Kreti
Širokoj bješe brži od sviju radljivih ljudi;
Ubih ga, jer mi je čitav oduzeti hotio plijen
Trojanski, rad kog puno pretrpljeh u srdcu srćuć
U bitke junačke mnoge i tegobne prelazeć vale,
Plijen mi htjede odùzêt, što na polju ne htjedoh trojskom
Subojnik otcu mu biti, već s družinom upràvljah svojom.
Ja ga mjedokovnim kopljem probòdoh, kad idjaše s polja
Blizu puta njega uvrebavši s mojijem drugom;
Precrna tama je nebo pokrivàla, nikoji čovjek
Ne vidje dvojicu nas i potajno uzeh mu život.
A kad oštroreznom mjedi probòdoh njega i ùbih,
Odmah potekoh k ladji Phoeničana ponosnih te im
Plijena dadem, srdcu veselja, i molit ih uzmem,
Reknem im u ladju mene nek metnu i u Pyl odvezu
Ili u Elidu divnu, Epéjci gdje su gospoda.
Ali ih daleko odándê olúja odtisne silna,
Ako i nikako htjeli nijesu; — prijevare u njih
Ne bješe, — odbiti amo odande dodjosmo noću;
Nasilmice u luku uplovismo, mislio nije
Nitko na večeru, ako i jesmo željeli jesti,
Nego iz ladje gladni izìšâvši spasmo onako.
Kako sam umoran bio, nadvladao sanak me sladki,
A blago moje uzmu Phoeničani iz ladje dubke
Pa u pijèsak ga metnu uz mène, gdjeno sam spavo.
Onda u ladju ušav zaplòvê k Sidòniji gradu
Žitelja punu, mene pak ovdje ostave nujna."
Reče i sjajnoka njemu Athena se na to nasmije,
Pa ga pogladi rukom, a uzrastom stvori se ženi
Lijepoj, velikoj slična i poslima divnima vještoj.

Besjedu započne s njim i krilate prosbori r'ječi:
„Lukavac bio bi taj i prijèvarnîk, koji bi tvoja
Lukavstva mogo nadmudrit, pa ȉ bôg došav koji!
Smjeli svaštoznanče ti, nenasitni lukavče, zar se
Niti u zemlji svojoj prijèvarê, lažnih riječi
Ne ćeš ostajat, što ti od mladosti milo je tvoje?
Al ne govòrimo više o tome, jer oboje jesmo
Mudri i lukavi; ti si odvòjio sviju od ljudi
Svjetom i besjedom, a ja medj bozima svima mudrìnôm
Svojom i pameću slovim. Nijesi sada prepozno
Pallade Zeusove kćeri Athénê, koja ti svedjer
Pomažem svakom u trudu i koja te uvijek čuvam,
Koja sam tebe draga učìnila svijem Phaeakom.
A sad ovamo dodjoh, da svjetujem mudro se s tobom,
Da ti sakrijem blago, što ponosni tebi Phaeaci
Daše na polazku mom po naumu, po volji mojoj,
Da ti reknem, kolìko pretrpljet u dòmu ti krasnom
Jada je sudjeno tebi; uztrpi se, sili se samo,
Pa ne kazuj nikom čovjèku, nikojoj ženi,
Zašto si amo došo, zabludio, nego ded šuti
I mnoge nevolje trpi, predáji se nasilju ljudskom."
Njoj odgovarajuć ovo Odyssej dosjetljivi reče:
„Smrtnom je čòvjeku težko, oj božice, tebe prepoznat,
Sve da znâ prepoznavat, jer ù svašta pretvaraš ti se.
Dobro se spominjem još, prijatèljica kako si meni
Bila, dok boj bismo pod Trojom achaejski sinci.
A kad Priamov grad razorismo napokon strmi,
Odosmo nà lâdjah, bog pak Achaejce njekoji razsu,
Od onda, Zeusova kćeri, ne smotrih te, ne vidjeh više,
Da bi mi u ladju došla i u zlu mi kojem pomògla.
Nego se uvijek srdce od tuge cijèpalo moje,
Te sam bludio, dok me ne spasiše bogovi od zla;
U mekotama samo u phaeačkim ti si me ono
Hrabrila, ti si me u grad dovèla phaeačkog puka.
A sad tako ti otca, sad molim te, — ne mislim, da sam
Došo na poglednu jurve na Ithaku, nego po zemlji
Drugoj njekakvoj bludim; od ruganja pustoga mislim,
Da mi govoriš to, da prevariš dušu mi samo.

Molim te, reci mi, da l' u domáji sam doista svojoj."
Sjàjnôka na to njemu Athena odgovori ovo:
„Uvijek misao ista u grudima tvojima jeste,
Zato te ostavit nikad u nevolji tvojoj ne mogu,
Jerbo si pametan ti i razborit, bȓz si odlučit.
Drugi bi čovjek došav iz bludnje poželio vidjet
Radostan u kući svojoj i ženu ȉ djecu svoju,
A ti ne ćeš ništa da doznaš, ne pitaš ništa,
Prije nego l' si ženu poizkušaš, koja onako
U kući sjedi; sve su Penelopi čemerne noći,
Ona ti dane noći proboravlja ì plačê vazda.
Vjȅrovâla sam vazda doduše i ù srdcu znala,
Da ćeš se vratiti, pošto poizgubiš čitavo družtvo, —
Al s Posidonom stricem nijesam se boriti htjela,
Koj se je u srdcu svom razljutio vrlo na tèbe,
Srdi se, što si mu sinu iz glave izbio oko.
A sad da vjeruješ, hoću pokazat ti ithačka mjesta.
Ovo je ovdje morskog starine Phorkysa luka,
A pri koncu luke dugolista maslina stoji,
Blizu masline opet tamnolika milena špilja,
Sveto mjesto Nympha, Najáde štono se zovu.
Špilja se nadvija ta, u kojoj si Nymphama njekoč
Hekatombe ti prikazivao uspješne i sam;
Ovo je Neritski brijeg, odjeven velikom šumom."
Tako boginja reče i razprši maglu te zemlja
Tad se pokaže pa se poveseli divni stradálac,
Svojoj se radujuć zemlji žitorodno poljubi polje,
Pa se pomoli Nympham razširivši obje si ruke:
„Zeusove kćeri, oj Nymphe Najáde, nikad nijesam
Mislio opet vas vidjet, al molbama tihim se mojim
Sad veselíte, dare darívati mi ćemo vama
Kao što ì prije, ako pljenjačica Zeusova kćerka
Milostna dâ mi živòta i ako mi pomogne sina."
Sjajnoka boginja na to Athena prihvati riječ:
„Ne boj se, samo nek to ti, Odysseju, ne muči srdca.
Nego blago u srédi bogogradne spravimo špilje
Odmah sada, da ti cijèlo ostane, a tad
Misliti ćemo, što bi i kako bi najbolje bilo."

Tako boginja reče i u špilju unidje tamnu,
Pipati zakutke stane po nutra. Tad joj Odyssej
U špilju nošaše zlato i haljine nošaše krasne
I tvrdu mjed, od Phaeačana sve što dobio bješe.
Sve to Odysseju spravi i navali jošte na vrata
Kći Aegidonoše Zeusa Athena Pallada kamen.
Onda oboje sjednu uz stablo masline svete
I uzmu snovati, prosce pogubiti kako l' će drzke.
Sjajnoka boginja tada Athena započne riječ:
„Zeusovo čedo, domìšljat Odysseju, sine Laertov,
Promisli, kako ćeš šakom na bezstidne udarit prosce,
Koji već treće ljeto u dvoru gospòdârê tvojem
Proseći tvoju ženu božànskû, vijèno joj dajuć;
Ali te ona plačuć očekuje, da joj se vratiš,
Nade svakome daje, obećaje svakome proscu,
Svima glasove šalje, al na drugo misli joj srdce."
Njoj odgovarajuć ovo Odyssej dosjetljivi reče:
„Vaj, ko Atrejev sin Agamemnon bio bih i ja
U kući svojoj zlom sudbìnôm propao, da me
Ne budeš ti o svemu poučila, kako valjádê.
Al sad svjetuj me, kako osvetit se onima imam
I stoj uz mène pa mi nadahni hrabrošću srdce,
Kô što kad bijele tvrdje u Troji rušasmo njekoč.
Sjajnoka boginjo, tako uz mène dà hoćêš stajat,
Sa tri stotine ja bih junaka mogo se tući
Uz pomoć, gospodjo, tvoju, da pomažeš milostno meni."
Sjajnoka na to njemu Athena odgovori ovo:
„I te kako ću ja ti pomagati, pamtit ćeš vazda,
Kada se latimo posla. Okaljati krvlju će, mislim,
I mozgom svojim mnogi prosácâ tlo na daleko.
Mnogi prosácâ, koji imetak prosiplju tebi.
Nego ću sada tebe pretvoriti, kako te nitko
Ne će prepòznati; kožu na udima gibkim ti krasnim
Nabrat ću u mrske tebi, sa glave ću plavu ti kosu
Uništit, sveg ću u dronjke obúći te, — tkogod te vidi,
Da mu se sgadi, oči učinit ću glupe, a one
Prekrasne jesu, da grd pred prosce dodješ i ženu
I pred sina si, kog si u dòmu pustio njekoč.

Najprije valja ti otić k svinjaru, koji ti čuva
Svinje, što ih imadeš i prijatelj on ti je jednak,
Sina ti ljubi on i Penelopu pametnu ženu.
Nać ćeš ga, gdjeno sjedi medj svinjama, koje se tove
Strm uz Koraxov hrid i vrutak uz Arethúsin,
Sladkim žire se žirom, napajaju crnom se vodom, —
A to svinjama sve pretilìnu podaje bujnu.
Tu kod svinjara sjedi i ostani, pitaj ga za sve,
A ja u Spartu idem, domáju lijepih žena,
Da tvog, Odysseju, sina Telemaka zovnem odándê,
Koj je k Menelaju pošo u široki taj Lakedaèmon,
Dà čujê za slavu tvoju i da li mu boraviš gdjegodj.“
Njoj odgovarajuć ovo Odyssej dosjetljivi reče:
„Zašto mu rekla nijesi, kad za sve znala si dobro?
Dašto trepetljivim morem da bludi kao što i ja,
Bludeći jade da trpi, dok troše mu drugi imutak!“
Sjajnoka na to Athena ovako odgovori njemu:
„Nemoj se odviše brinut za njega svojoj u duši.
Ja sam ga pratila sama, da onamo dodje i sèbi
Slavu da stèčê i diku, a sada se ne muči ničim,
Nego u domu sjedi Athridovu razkošno živuć.
Sada mladjani prosci na njega u crnoj ladji
Vrebaju ubit ga željeć još prije no doma se vrati.
Ali ne mislim to, već prije će pokriti zemlja
Gdjekog prosàcâ, koji imetak prosiplju tebi.“
Tako reče Athéna i njèga palicom dirne
U mrske kožu mu krasnu na udima nabere gibkim,
Plavu mu uništi kosu sa glave i na cijèlo
Njegovo tijelo ona navuče staračku kožu,
Oči mu učini glupe, a one prekrasne jesu.
Loše metne krpe na njèga i raztrgan hiton
Zamrljan sav, a uz to ga dim okaljao crni.
I kožu košute ona brzonoge baci na njèga,
Kožu bez vune; i štap podádê mu ì rûžnû torbu
Prodrtu svud sa spletènom prekòramicôm na torbi.
To se dogovore oni i ràzstanû se, — Athena
Po sina njegova u Lakedaemon otidje divni.

Četrnaesto pjevanje.

Odyssej se sastaje s Eumaejem.

A Odyssej tada iz luke po strmenoj stazi
Kitnjastom podje planìnôm brdovitom, gdje mu Athena
Bješe pokazala divnog svinjara, koj mu imetak
Pažaše najviše od svih Odysseja divnoga slúgâ.
  Njega u predkućju nadje, gdje sjedi; — tudjer je stajo
Sagradjen visok obor, na poglednu sagradjen mjestu
Lijep i velik i oko cijèlê se kuće protezo;
Svinjar ga svinjama sam je sazídao, dok je gospòdâr
Njegov izbivo daleko od gospodje, starca Laerta,
Kamenje dovuko sam je i òbor ográdio trnjem.
Kolje je okolo svud pozabádao ovdje i ondje
Puno i na gusto s drva poizrezav hrastovog crnu
Njegovu koru. On je u oboru ograda dvana'jst
Jednu uz drugu sam načinio, — svinjam ležája;
U svakoj ogradi petna'jst zemljoleža bijaše svinja,
Krmača samih; krmci izvana su ležali, al njih
Bijaše puno manje, jer prosci bogoslični broj su
Njihov manjili jeduć, kad svinjar svaki dan slaše
Najboljeg krmka njima iz utovljenoga stada,
Tako da krmaka tri sta šestdeset bijaše samo.
Velika četiri psa ko zvjerovi uvijek ondje

Ležahu, a njih je svinjar odhranio, glava pastírâ.
Svinjar je na noge baš privezivo podplate, što ih
Rezaše lijepe kože iz volujske; svi su pastiri
Pošli kud koji; svinje odagnaše trojica od njih,
Četvrtog pako posla pastira, kako je moro
Prkosnim proscima krmka da u grad odnese, da oni
Zakolju njega, dušu da sebi zasite mesom.
Odmah Odysseja psi laveždjije opaze glasni
Pa se lajući na njeg zalètê, — nego Odyssej
Lukavo sjedne i štap iz ruke na zemlju pusti,
I tu bi grdno nastrado u oboru svome Odyssej,
Ali svinjar hitro potèčê nogama brzim
I van sune kroz vrata, iz ruke mu izpane koža,
Te on poviče na pse, kud kojega raztjera baciv
Na njih kamenja puno i prosbori tad gospodáru:
„Starče, umalo psi nijèsu raztrgli tebe
Iznenada, a mène sramòta težka bi snašla.
Ta i onako me bozi obdariše jadom i tugom,
Sjedim bo ovdje i za bogolikim svedj gospodarom
Uzdišem i jecam; svinje pak hranim ì žîrim, da ih
Drugi izjedaju, a on gospodar njegdje se klati
Željan jela po gradu i zemlji svijeta tudjeg,
Ako li živi još i motri svjetlo sunčàno.
Nego podjider, starče, u moju kolibu sa mnom,
Kruhom i vinom da si unutra zasitiš dušu,
Da mi se kažeš, tko si i kòlike prepati muke."
Tada ga divni svinjar povede u kolibu svoju
Pa ga posadi u njoj i nastere gustoga granja;
Bradate divlje koze na zemlji razširi kožu;
Na njoj je spavao sam, a gústa i velika bješe.
Dočeku tom se Odyssej poveseli ì reknê ovo:
„Zeus ti podao sve i ostali bogovi vječni.
Što si največma želiš, kad mene veselo primi!"
Svinjaru Eumaeju, ti odgovorio na to si ovo:
„Goste, bio bi grijeh, da ì grdjî dodje od tèbe,
Gosta kog uvrijedit, jer prosjaci svi su od Zeusa,
I svi tudjinci, a darak i malen je ugodan darak;
Što ga dajemo mi. U sluga je običaj takov,

Da se uvijek boje, kad vladaju mlada gospòda.
Onomu bo ne dadu povratit se bogovi, koj je
Milovo, ljubio mene, onakov mi dao imutak,
Kakov svojemu sluzi gospodar mìlostiv daje:
Kuću i zemljišta dio i ženu prošenu puno,
Što se je trudio mnogo i posle nasporio bog mu,
Ko što i meni bog nasporuje, čime se trudim.
S tog bi me puno gospodar nadario, dȁ starôst ovdje
Dočeka, ali ga nesta! Ej Helenin da je sa svime
Propao rod, koj mnogim junacima koljena pobi!
I moj gospodar je pošo pod Ilij, — gdje krasnijeh vele
Konja, — s Trojáncima u boj sbog Agamemnona časti.“
  Tako reče i hiton pritegnuv pojasom brzo
Svinjar u svinjce podje, gdje praščići ležahu silni.
Odtale uzme dva i ponese i zakolje te ih
Prismudi, razreže sitno, na ražnje ih natakne zatim.
Kad se već speku, tad pred Odysseja metne ih, kako
Bijahu topli na ražnjih i pospe ih bijelim brašnom.
Onda smiješa vina u barilu medenog, sladkog,
Sjedne u sučelak njemu i obodri njega veléći:
  „Jedi praščiće, goste, što sluga može ti dati,
Jerbo pitane krmke izjedaju prosci u gradu,
Kazne se božje oni ne boje, ne žale ništa.
Ali blaženi bozi ne trpe nasilja ljutog,
Nego poštuju pravdu i ljudska poštèna djela.
Ima na zemlji dušmánâ, imade nepravednih ljudi,
Koji zalaze zemlju na tudju ì Zeus im daje
Plijena, kojim si brod natrpavaju ì kući idu, —
Ali od bogova strah i u njihovo zalazi srdce.
Nego prosci su valjda po glasu doznali božjem,
Da je umr'o onaj, kad nije ih volja pošteno
Kraljicu prosit nit kući otići, nego u miru
Dobro na silu tudje potrašaju ništa ne štedeć.
Jerbo koliko dana i noći u boga ima,
Klanice kolju, al ne po jednu il po dvije samo,
Na silu iztaču vino, napajaju oni se njime.
Onaj je imao golem imetak, kolìko ga nije
Imao junak ni jedan ni na kopnu crnome igdje

Niti na Ithaci samoj. Ni dvadeset skupa junaka
Tòlikôg nemaju blaga; — izbrojiti sve ću ti sada.
Dvanaest govedjih stada na suhu, tolìko ovaca,
A tolìko i svinja i širokih kozijih stada
Pasu njemu tudjinci i njegovi vlastiti ljudi.
Ondje na otoku pako na kràju samom jedanajst
Pase kozijih stada, čuvari su čestiti ljudi,
Koji proscima nose iz svojega svakoji stada
Svedni najboljeg jarca od sviju pitanih koza.
A ja pazim ove na krmke ì jâ ih čuvam,
Proscima najboljeg svak dan izabiram ì šaljem u grad."
Reče mu Eumaej; — meso Odyssej jedaše brzo,
Vino pijaše šuteć i proscima snujući propast.
Kada se najede veće Odyssej ì srdce smiri,
Punu čašu mu vina podade Eumaej, iz kòjê
Pijaše sam, a Odyssej s veseljem uzme od njega,
Besjedu započne s njim i krilate prosbori r'ječi:
„Tko te je, prijane moj, imúćem kupio svojim?
Tko je toliko bogat i obilan, kako mi veliš?
Umro je, veliš, rad Agamemnona divnoga časti.
Reci ga, ne bih l' ga ja iz riječî tvojih prepòznô?
Zeus bo znade, znadu i ostali blaženi bozi,
Ne ću l' ti javit štogod o njemu, koj bludih daleko."
Na to Odysseju svinjar odgovori, glava pastírâ:
„Nikakvu putniku, starče, koj glasove nosi o njèmu
Ne će vjerovat više ni žena njegova ni sin;
Često se putnici od njih pogostiti daju i tada
Laži im kazuju, ne će da govore istine prave.
Kako putnik kakov na ithačko pristupi polje,
K mojoj kraljici ide i govorom vara ju svojim;
Ona ga dočeka krasno, izpitkuje njega o svèmu,
Ona uzdiše te joj iz očiju padaju suze,
Kao što ì drugôj ženi, kad pogine muž u tudjìni.
I ti bi, starče, brzo izumio kakovu riječ,
Da ti tkogoder hiton i hlenu i odjeću dade,
A kožu njegovu već su od kosti strgala njegdje
Pseta i brze ptice i duša mu pustila t'jelo.
Il su ga u moru ribe već izjele ì kosti njemu

Leže na kopnu njegdje pijeskom zasute silnim.
Tako je nestalo njega, a za njim ostade tuga
Prijateljima svima, a mèni najveća, koji
Tako ljubazna nikad gospára, kudgoder dodjem,
Ne ću naći, da se i k otcu i k materi vratim
Kući, gdje se poròdih i gdje me odhraniše oni.
Ne žalim ni njih samih tolìko, ako i žùdîm
Očma ih ugledat svojim u zemlji otčinskoj miloj,
Već za Odyssejem jad me obuzima, što mi ga nema.
Žacam se, goste, ime spomenuti njegovo samo,
Ako ga ì nêmâ tu, jer veòma je ljubio mene;
Bratom ga zovem ja, sve da ì je od mène daleko."
Njemu prihvati riječ Odyssej divni stradálac:
„Kada niječeš posve, oj prijane, kada mi veliš,
On da se nikada ne će povratiti, kad ti je srdce
Nevjerovno, istom onako ne ću ti kazat,
Nego ću priseć, da će Odyssej doći, a zato
Budi mi nagrada, kad on u svoje se povrati dvore,
Tad me hitónom obuci i hlenom i odjećom krasnom.
Prije ne primam ništ, sve ako sam potreban vrlo;
Jer mi je čovjek mrzak onakov ko vrata Aída,
Koji se prisilit dade siromaštvom, dȁ laži sbori.
Najprije tako mi Zeusa i tako mi gostinskog stola,
Tako mi ognjišta divnog Odysseja, kod kog sam sada,
Sve će se tako, sve izvršiti, kako ti velim.
Još će se godine ove povratiti kući Odyssej.
Ovaj kad izmine mjesec i kada nastane drugi,
On će se vratiti te će osvetit se svakomu, tko mu
Ovdje sramoti ženu i njegova svijetlog sina."
Svinjaru Eumaeju, ti odgovorio na to si ovo:
„Nagrade za dobar glas, oj starče, ne ću ti dati,
Nit će se vratit Odyssej, već vino pij der u miru,
Na drugo mislimo što, a toga me ne sjećaj više,
Jer se srdce mojim u grudima ljuto žalosti,
Kada mi spomene tko gospodára čestitog moga.
Nego se prisege tvoje okanmo, a u dom Odyssej
Došao, ko što ga ja i Laèrte stari želímo
I Penelopa žena, bogoliki i sin Telèmak.

Ja bez prebola žalim Telemaka, kog je Odyssej
Rodio, bozi mu daše uzrásti ko grančici mladoj;
Kako je bio stasom i licem uzorit, veljah,
Od svog miloga otca medj ljudima nimalo gori
Ne će biti, a sada pomutio njekoji bog mu
Pamet il njekoji čovjek te u Pyl presveti ode,
Da glas čuje o otcu, a sada ga, kada se vraća,
Ponosni vrebaju prosci, da nestane bèz slavê ike
Sasvim Arkisija pleme bogolikog s ithačke zemlje.
Al se i njega okanmo, — il njega uvrebali prosci,
Ili im uteko, il ga zakrilio rukom Kronìôn, —
A ti mi, starče, sada pripovjedi nevolje svoje;
Odgovori mi pravo, da znadem, što te sad pitam.
Tko li si ti i gdje ti je dom, gdje mati i otac?
Koja te ladja nanesla na Ithaku? kako su došli
Pomorci s tobom? što se ponosiše, kojeg su roda?
Jer mi se misliti ne da, da do nas si došao pješke."
Odgovarajuć njemu Odyssej dosjetljivi reče:
„Baš ću ti i to sve po pravici kazati pravoj.
Dà nâs dvojica ovdje u kolibi dugo imamo
Jediva svakakvog dosta i vina sladkoga, da se
Mirno možemo častit, a poslove dà râdê drugi,
Lahko bi onda bilo kazivat, al čitavu ne bih
Godinu mogo sve izkazati nevolje svoje,
Po volji bogova što l' sam pretrpio sve na svijètu.
Ja ti se ponosim, da sam iz Krete široke rodom,
Sin sam obilnog otca, a u kući ì drugîh mnogih
Bješe sinova, što ih porodila zakonska žena,
Što ih odhranila ona, a mène inoča rodi
Kupljena žena, al opet ko ì drugu zakonsku djecu
Čašćaše mene Kastor, koj Hylakov bijaše sinak,
Komu sam ja — na diku si — sin; u Kreti ga narod
Častio kao boga sbog obilja, bogatstva i sbog
Slavnih sinóvâ, al u dom Aídov odn'ješe i njeg
Smrtne Kere, a tada imetak si ob'jestni sini
Sav razdijèliše, oni medjù sobom bacahu ždrijeb,
Meni pak premalen oni dijelak ì kuću daše.
Onda si ženu odvèdoh od ljudi, obilja punih,

Radi valjanosti svoje, jer ne bijah nikada rdja
Niti povukuša ratna, a sada ništ ne imadem.
Ako me pogledaš dobro, prepoznat ćeš jošte u meni
Slamčicu samo, jer me odàsvud snalaze tuge.
Arej dao je bog i Athéna dala je meni
Muževno srdce, u bòju da obaram ljude, a kad sam
Čeko u zasjedi dobre junake ì snovô propast
Neprijatèljima, smrt mi tad ne vidje junačka duša,
Nego sam kopljem na onog junaka najprije srto,
Koji dorasto nije, da ubjegne meni bježéći.
Takov sam u ratu bio, a teženje ne bješe meni
Milo ni kućanski poso, što čestitu odgaja djecu,
Nego mi vazda ladje punovesle bijahu drage,
I rat i koplja gladka i strjelice mile mi bjehu,
Bojne strahote, koje na užas drugima jesu.
A sve mi bijaše milo, što ostavi bog mi u duši;
Ovaj bo posao jedni, a onaj vole ti drugi.
Prije nego li podju do Troje achaejski sinci,
Devet put vodih junake, brzoplovke devet put ladje
Vodih u svijet tudji, zadòbih plijena mnogo.
Od tud najbolje sebi izàbrah ì mnogo drugog
Dobih ždrijebom, i dom obogati po malo meni,
Te ja u Kreti silan i poštovan postanem čovjek.
A kad gromoglasni Zeus strahovitu odredi onu
Vojnu, kojano mnogim junácima koljena pobi,
Tada zapovjedi puk Idomèneju slavnom i mèni,
Da put Ilija krenut imamo, a načina ne bi,
Da se opremo, težak bo ogovor bio bi pučki.
Devet godina tamo bojèvasmo achaejski sinci,
A kad desete grad razòrismo Priamov, onda
Doma zaplòvismo, bog pak Achaejce njekoji razsu.
Tada premudri Zeus jadníku odluči meni
Velike jade; jedan vesèlih bo samo se mjesec
Svomu imanju, djeci i ženi bračnici svojoj.
Poslije reče mi srdce, s bogolikim druzima svojim
Ladju da odpremim i da do Aegypta s njima zaplòvîm.
Devet opremih ladja i narod se sakupi brzo.
Mili se drugovi šest izà toga čašćahu dana,

A ja klanica mnogo odredih ì dadoh, nek se
Bozima žrtvuju vječnim i družtvu nèk budê časti;
Sedmi zaplovismo dan od Krete široke zemlje.
Plovljasmo lahko kao niz potok, jer nam je bridki
Boreja lijepo duho i mèni se ladja ni jedna
Ništa ne ošteti, a mi i čitavi ì zdravî bismo;
Vjetar i krmilári po vodi nam ravnahu ladje.
Peti dan izà tog do Aegypta dodjemo silnog;
Ja u Aegyptu vodi zaustavim svinute ladje
Na oba kraja, onda zapovjedim druzima milim,
Neka kod ladja budu i neka ih čuvaju tudjer,
I razgledáče pošljem, da otidju razgledat zemlju.
Al njih obuzme bijes i dadu se srdcu zavèsti,
Te plijèníti uzmu Aegypćanom prekrasna polja,
Uzmu im ludu djecu i žene otimat, a njih
Prionu klati, al glas po grádu se razidje brzo.
A kad začuje to u gradu, u pomol zore
Dodju, i polje puno pješaka ì kôlâ budne,
Oružjem zablista polje i družtvo mi u ružnu bježan
Utjera gromovni Zeus i nikoji ne smjedne od njih
Dočekat junački one, jer obkole zla ih odàsvud.
Tada mi drugove mnoge oštroreznom ubiju mjedi,
Ine odvedu žive, da na silu robuju njima.
Onda mi misao Zeus ovakvu u srdce vrže: —
Ej da poginuh prije, ej dȍ dâna smrtnog da dodjoh
Ondje u Aegyptu! — jer me još nevolja dočeka tada.
Lijepu kacigu skinem sa glave ȉ štît s raménâ,
Koplje bacim daleko iz ruke, onda potèčêm
Dò kôlâ samoga kralja i koljena obujmim njemu,
Stanem ih ljubiti, on se na mène smiluje te me
Ostavi živa, metne kraj sèbe me u kola i svoj
U dom me zàplakâna odvèdê, — tad gadjahu mene
Kopljima mnogi, da me probodu, jer srditi vrlo
Bijahu, ali im kralj ne dopusti bojeć se gnjeva
Gostinskog Zeusa, koji zločinstva najpače kazni.
Sedam godina tudjer prožívljeh ì blâgo silno
Medju Aegýpćani skupih, jer davahu svi mi ga sami.
Al kad i osma već dolètî godina meni,

Onda pridodje k meni Phoeničanin uvježban lažac,
Himbenik, koji je mnogo učinio zla u svijètu.
On me lukavstvom svojim nagovori, te mi u narod
Odemo phoenički, gdje mu imánja ì kuće bjehu;
I ja ostanem kod njeg do konca godine c'jele;
Ali kada se dani i mjeseci dovrše, kad se
Godina opet okrénu, kad godišnje vrate se Hore,
Tad u brzoplovnoj ladji okrénu u Libyju sa mnom
Mudro me prevariv, da ću pomagat mu nositi kuplju,
Al me je kanio prodat i golemu dobit cijènu.
I ja na silu s njime odplovih sluteć doduše.
Hićaše ladja nad Kretom sred pučine, jer joj je britki
Boreja lijepo duho, al družtvu zasnova propast
Zeus; i kada od Krete već odemo, kada se više
Druga ne vidje zemlja, već samo nebo i voda,
Onda nad ladjom našom maglovitu napusti tamu
Kronov sin, a voda izpòd njê se zamrači mrakom.
Podjedno Zeus zagrmi i na ladju obori trijes,
Ona se uzdrma sva, kad udari trijes ju Zeusov,
Bude sumpora puna i iz nje poizpanu ljudi.
Kanoti svrake oni po valima razprše svi se
Okolo crne ladje, a povratka ne dade bog im.
Ali meni ladje mrkokljune katarku grdnu
Sam Zeus u ruke dade, sve u srdcu ako i jesam
Puno oćutio boli, — da i sad ubjegnem smrti.
Oko katarke sav se umòtâm, à vjetri strašni
Devet me nosiše dana, a desete crne me noći
Ogroman dovalja val i primakne k thesprotskoj zemlji.
Tudjer me vitežki kralj Thesproćana dočeka Phidon
Plaće bez ikakve, njegov bo sin kad onamo dodje,
Digne me za ruku, pa me povèdê sobom onako
Umorna i ozébla, dok u dom ne dodje otčin,
Tad me hitonom i hlenom obuče i haljine dâ mi.
U toj ti zemlji čuh za Odysseja, onaj bo reče,
Da ga je prijazno bio pogostio, kad se je vraćo;
Kralj mi pokaza blago, kolìko l' ga skupi Odyssej,
Zlato mi pokaza i mjed i željezo kovano puno.
Tim bi unuka mogo u desetom koljenu hranit,

Jer je toliko imo u dvorima kraljevskim blaga.
Phidon mi reče, da je Odyssej u Dodonu pošo,
Da čuje Zeusovu volju iz hrasta dugovrhog božjeg,
Kako l' će u polje on i u mekote ithačke doći,
Javno il tajno, pošto tolìko već izbiva dugo.
Samu mi zakle se kralj izlijèvajûć žrtvu u domu,
Da je već tisnuta ladja od zemlje, da čekaju druzi,
Koji će njega odpremit u otčinsku milu mu zemlju.
Mene odpremi prije, jer pòlažâše baš tada
Thesprotski brod na Dulìchij, na pšenicom obilni otok.
Kralj im zapovjedi, nek me k Akàstu kralju odvèdû
Usrdno, ali se njima u duši zarodi miso
Opaka, da se u jad i nesreću strovalim posve.
Kad već daleko od zemlje brzoplovka odplovi ladja,
Onda robovanja dan pripremati oni mi uzmu.
S mene oni hiton i hlenu i odjeću svuku
I druge loše krpe na mène bace i hiton,
Same dronjke, — ta i sam na mèni vidiš ih eto, —
Pod večer dodju istom do ithačkih poglednih brda,
Onda pletenim oni privezaše užetom čvrsto
U ladji nakritoj mene i ìz lâdjê izidju brzo
I tad večerat oni uz morsku obalu uzmu.
Ali uzao s mene prelomiše bogovi sami
Lagano i ja glavu obàvîvši krpama sadjem
Na ljestve gladke brzo, i k valima nagnem si prsa,
I tad rukama ja obadvjèma veslati stanem;
Plivajući od njih veoma se udaljim brzo,
Kopna se uhvatim, gdje je izráslo cvijetno grmlje.
Tudjer sguriv se legnem, a oni strašno zacvílê
I podju za mnom, dokle ne uvide, dalje da ne bi
Valjalo ići, i tako povratiše opet se k svojoj
Dubkoj ladji, a mène zakloniše bogovi od njih
Lagano te me amo dovèdoše k razumnu mužu,
U stan njegov, jer je sudbìna, jošte da živim."
Svinjaru Eumaeju, ti odgovorio na to si ovo:
„Oj siromašni goste, kazivanjem svojim si meni
Zanio srdce, što l' si pretrpio bludeći puno;
Ali ne mislim, da mi doglasuješ pravo, ne mògu

Vjerovat vijesti toj o Odysseju. Koja je sila
Tebi takovu lagat, pa zaludu? Za gospodára
Svoga povratak znam i za njèga sama, da svima
Mrzak je bozima, koji ne ubiše njega pod Trojom,
Niti poslìje vojne na rùkama ne umr'je milih.
Tad bi mu svi učinili grob Achaejci i time
I sin bi njegov slavu iza njeg stekao velju,
Ali je u šake on neprodičen Harpyjam dopo.
A ja se amo k svinjam uklònih, ne dolazim u grad,
Osim ako me kada pozove Penèlopa mudra,
Da dodjem brzo, kada odakle glasovi dodju.
Onda okolo sjede i pitaju za svaku stvarcu:
Pitaju, kojino sbog nedolazka kraljeva plaču,
Pitaju, koji mu sav bez račúna troše imútak.
Ali se meni ne će ni prosit nit izpitívat,
Od kad me riječi svojom Aetoljanin prevari njeki,
Koji je ubiv čovjèka daleko luto po zemlji
I došo u stan moj te usrdno ja ga pogòstih.
Kod Idomèneja, reče, u Kreti da ga je vid'jo,
Gdje si popravlja težkim olujama razbite ladje.
Na ljeto, reče, on će il na jesen vratit se kući
Silno noseći blago s bogolikim druzima svojim.
Zato mi nemoj se ni ti, oj patniče stari, umíljat
Lažima svojima nit me obmanjuj, kad si već k meni
Bogom doveden; rad làžî pogostit te veselo ne ću,
Nego se gostinskog Zeusa bojéći i žaleći tebe."
  Odgovarajuć njemu Odyssej desjetljivi reče:
„Nevjerovno l' je tvoje u grudima srdce, kad tèbe
Niti prisegom svojom ne mògu, da vjeruješ, navest.
Nego ugovor sad ugovòrmo obojica ovdje
I nek olympski bozi obojici budu svjedòci:
Ako l' se vrati tvoj gospodar u kuću ovu,
Ti me hitonom obuci i hlenom i odjećom drugom,
Pa na Dulìchij mene odpremi, kud poći sam željan;
Ako li ne dodje tvoj gospodar, kako ti velju,
Onda robove na me nausti, nek hite me s hridi
Vìsokê, da se drugi ne usudi lagati prosjak."
  Njemu divni svinjar progovori na to ovako:

„To bi lijepa, goste, medj ljudima slava i dika
Bila meni i sada i poslije, koj sam u svoju
Kolibu uveo tebe i k tomu pogostio, pa da
Onda ubijem tebe i oduzmem mili ti život!
Tad bih se veselo ja umoliti mogao Zeusu!
Ali je večerat doba; ej drugovi da su mi ovdje,
Da si u kolibi sladku prigotovit možemo hranu!“
Dok su se obadva njih razgovarala besjedeć tako,
Eto se približe već svinjári sa svinjama svojim,
Oni pozatvore svinje u kotce, nek spavati legnu;
Al su gurìtale strašno u kotce tjerane svinje.
Onda divni svinjar drugòvima povikne svojim:
„Najboljeg amo krmka donesite, da ga tudjíncu
Dalekom zakoljem, pa se osládimo i mi uz njega,
Koji nevolje dugo trpímo s bjelozubih svinja,
A drugi muku našu izjedaju svu bez računa.“
Tako im reče i drva nas'ječe nemilom mjedi,
A druzi njegovi krmka petáka tustog dovedu
Pa ga uz ognjište metnu, a svinjar se spomene odmah
Bogova vječnih, srdce u njega bo bijaše dobro.
I on započne žrtvu, — bjelozubu krmku sa glave
Bacivši dlake u oganj i bozima svima se moleć,
Da se mnogoznali vrati Odyssej u kuću svoju.
Glavnjom drveta, što ga razkolio bješe, zamahnuv
Udari krmka i život iz njèga izlètî, a momci
Prikolju, pripale njeg i razs'jeku, a svinjar iz sviju
Udova u pretilìnu komadiće bozima zavi
I to baci u oganj obasuvši ječmenim brašnom.
I drugo razrežu sitno i nataknu zatim na ražnje.
Oprezno spekû sve i tada s ražnjeva skinu
Te sve na daske metnu, a svinjar podje dijelit
Pečeno meso, jer je u duši uvježbo pravdu.
On razsiječe sve i načini sedam dijela,
Jedan prikaže Nympham i Hermiji, Majinu sinu,
Njim se pomòlîvši, ljudma po redu ostalo dade,
Ledjma dugùljastim krmka bjelozubog počasti pako
On Odysseja i tim razveseli kraljevo srdce,
Te s njim besjedu ovu Odyssej dosjetljivi počne:

„Bio, Eumaeju, ti onako, kako si meni
Drag, i otcu Zeusu, koj častiš me dobrom ovakva.“
Eumaeju svinjaru, ti odgovorio na to si ovo;
„Jedi, nebogi goste i ovim veseli si dušu,
Što je tu, a po svojoj će bog udijèliti volji
Jedno, a jedno ne će, jer može učiniti sve on.“
Reče i bozima vječnim od jediva žrtvuje Eumaej
Posvećénja, gradoborcu on Odysseju pruži
U ruke žarkastog vina, i uz svoj se posadi dio
Tada Odyssej. Kruh im Mesaulij d'jeljaše, kog je
Sam si priskrbio svinjar, kad kralja ne bješe doma;
Nì stârcu ništa ne rèkâv Laertu ni kraljici samoj
Svojim imútkom je njega od ljudi kupio taphskih.
Tada za gotovimi posegnuše rukama jeli.
I kad se oni jela i pića nadovolje jurve,
Kruh izprèd njîh uzme Mesaulij i oni počivat
Odmah pohite siti već mesa ì kruha siti.
Tamna se uhvati noć bez mjeseca i neprestàncê
Čitavu noć je lijevao Zeus i siloviti Zephyr
Duvo je s kišom. Tada Odyssej reče svinjaru, —
Kušajuć, da li će svući sa sebe hlenu i njèmu
Dat ju il kojega druga potaći skrban za njega: —
„Čuj me, Eumaeju, ti i ostali čujte me druzi.
Riječ ću reć i pohvalit se; um je zamélo mi vino,
Vino budalasto, koje i mudra pjevati sili,
Koje ga sili sladko nasmìjat se pa i zaplèsat,
Koje izvabljuje riječ, a bilo bi bolje premučat.
A kad jednom veće izlanuh, ne ću zatajit.
Ej da pomladit se mogu, da snagom sjeknuti mogu,
Kakov ti bjeh, kad pod Trojom sjedosmo mi zasjedáči;
Vodje su bili Odyssej i Atrejev sinak Menelaj,
Po zapov'jédi ja se pridružih njihovoj njima.
A kad do grada već, kad do zida dodjemo strmog,
Onda blizu grada u šikaru legnemo gustu
U grez i trske pa se pod štitove sgurimo svoje,
A noć se uhvati mrazna i opaka, kako je presto
Boreja duhati, hladni povr̀h nâs spusti se snijeg
Kanoti inje, a led zaokruži štitove naše.

Ostali imahu druzi hitóne i hlene na sebi
I mirno mogoše spavat raměna si štitima pokriv,
A ja svoju hlenu nerazumnik polazeć s njima
Ostavih kod drugóvâ, jer ne mislih, da ću ozébsti
I podjem samo štit i blistavu pregaču noseć.
Kada se noć već premàče do trećine, zapanu zv'jezde,
Onda gurnem laktom Odysseja, koji je blizu
Ležo uz mene, pa mu progòvorîm, i on me čuje:
„„Zeusovo čedo, domišljat Odysseju, sine Laertov,
Ne će me dulje biti medj živima, više ne mogu
Zimi odòljeti, jer sam bez hlene, zli duh me njeki
Naputi ić u hitonu; — već ne da se nevolji ubjeć.""
Tako mu rečem, a on u úmu misao nadje,
Kakov je on u vijèću, u bòju valjatan bio;
I on mi tihim glasom prošapuće besjedu ovu:
„„Šuti, da te Achaejac ni jedan ne čuje drugi.""
Reče i nà lâkat glavu naslonivši prosbori opet:
„„Čujte me, mili moji, božànskî usnih vam sanak:
Od lâdjâ zašli smo mi predalèko, već tko bi k Atridu
Agamemnonu pošo pastiru naroda javit,
Ne bi l' nam od ladja više junaka poslao amo.""
Tako im reče, i sin Andraemonov digne se Thoas
Brzo i baci hlenu sa sebe bagrenu svoju
I k ladjam on potrči, a njegovim tad odijèlom
Ja se ogrnem rad, — kad al zasja zlatotrona Zora.
Ej da pomladit se mogu, da snagom sjeknuti mogu!
Onda bi hlenu mi tko od svinjárâ u oboru dao,
Ljubazni bili bi dobru junaku štujući njega,
A sad preziru svi me, gdje imam odjeću ružnu!"
Eumaeju svinjaru, ti odgovorio na to si ovo:
„Dobra je, starče, tvoja pripòv'jedka, koju si reko,
Preko reda ni jednu ni uzalud reko nijèsi.
Ne će haljina tebi nedostat nit ičesa, štogod
Izmučen namjernik treba bogoradnik, da mu se dade.
Nego zorom se opet u dronjke svoje zavuci.
Mnogo bo nemamo mi ni hlena niti hitona,
Da bi za promjenu bilo, već svaki nas ima po jednu.
Al kad mili se sin Odyssejev povrati kući,

On će ti hiton dati i hlenu i odijèlo,
On će te dati odpremit, kud vodi te srdce i duša."
  Tako mu Eumaej reče i ustane i on uz oganj
Postelju metne, kozje i ovčje nabaci na nju
Kože i na njih legne Odyssej, a Eumaej ga hlenom
Pokrije velikom, gustom, za promjenu koja je njemu
Samomu bila, kad bi strahovita nastala zima.
  Tako na počinak legne Odyssej, a okolo njega
Momčad pol'jega mlada; al nikako tu se svinjaru
Ne dade spavat daleko od svinja, nego orùžat
Stane se on, da izidje van, a Odysseju bude
Drago, što njèmu, koj je dalèko, čuva imútak.
Najprije oštar mač na ramèna žilava metne,
Onda gustu hlenu obuče òd vjetra dobru,
Zatim prebaci kožuh od koze velike, tovne,
I oštro koplje, od pásâ, od ljudi obranu, uzme
I ode spavati, gdje i bjelozube spavahu svinje,
Pod dubkom hridi u závjetrini od borejskog vjetra.

Petnaesto pjevanje.

Telemak dolazi k Eumaeju.

Pallada pako Athena u široki taj Lakedaemon
Ode slavnoga sina Odysseja junačkog sjetit,
Da mu se vratiti valja, da potakne ona ga na put.
Tamo Telemaka nadje ležéći u predkućju dičnog
Kralja Menelaja, a s njim i Nestorova ležéći
Svijetlog sina; — san je odolio ovomu ljubki,
Al san Telemaka nije osvajao sladki, već njega
Noć ambrozijsku svu za otcem budjahu brige.
Blizu njega stavši Athena sjajnôka reče:
„Nije, Telèmače, l'jepo, što od kuće bludiš dalèko,
Kad ti je kod kuće blago i prkosni ljudi tolìko.
Oni bi mogli sve podijèliti tvoje si blago
Pa ga i izjesti sasvim, te osto ti zaludan put bi.
Nego izhodi, da te Menelaje, grlati bojnik,
Odpremi brže, da si u dòmu jošte zatèčêš
Poštenu majku; već ju i otac ì braća sile,
Za Eurỳmaka nek se udade, koj od svih prosácâ
Najviše daje darówâ obilnije noseć vijèno.
Pazi, da ona ti što ne odnèsê bez volje tvoje.
Ta znaš i sam, kakvo l' u grudima ženskim je srdce.

Ona će onomu dom pomagati, tko ju je uzo,
Pa se predjašnje djece i svojega bračnoga muža,
Koji je mrtav, više ne spominje, ne pita za njeg.
Nego otidji kući i povjeri sav svoj imútak
Onoj robinji, koju od svíjû najboljom držiš,
Dok ti samome dičnu ne pokažu bogovi ženu.
Ali ću drugo ti reći, ne smètni toga si s uma.
Sada vrebaju pomno na tèbe najjači prosci
Medju Ithakom i medj gredovitom Samom u zaliv
Došavši žele te ubit, još prije no doma se vratiš;
Ali ne mislim to, već prije će pokriti zemlja
Gdjekog prosácâ, koji imetak prosiplju tebi.
A ti od otoka skreći daleko krasnotvornu ladju,
Plòvi takodje noću; i tèbi vjetar će poslat
Onaj od bogova, koji od zala te izbavlja, čuva.
A kad do prvog br'jega doplòvîš ithačkog jurve,
Onda si ladju u grad pošalji i drugove sve si,
Pa tad najprije idi k svinjaru, koj ti čuva
Svinje, što ih imadeš i prijatelj on ti je jednak.
Kod njeg prespavaj noć te u grad njega pošalji,
Mudroj Penelopi neka dojaviti glasove ode,
Da si joj zdrav i da si iz Pýla došao jurve."
  Tako rekav Athena na široki vrati se Olymp,
A Telemak budit Pisìstrata uzme odà sna
Sladkoga, petom ga dirne i ovu mu besjedu rekne:
  „Ustani, Nestorov sine, Pisìstrate i zà kola dajder
Konje kòpîtâ brzih upregni, da odemo na put."
  Njemu Nestorov sin Pisìstrat reče unátoč:
„Ako nam i je sila, Telèmače, ali ne vàljâ
Kretati na put crnoj po nòći, ta zora je blizu.
Nego pričekaj, dokle donese i u kola metne
Junak Atrejev sin Menelaj, kopljanik slavni,
Darove, dok nam riječ na razstanku prosbori milu;
Jerbo je po dane sve na paméti svakomu gostu
Onaj dočekljiv muž, koj dočeko njega je ljubko."
  Tako mu reče i tada zlatotrone eto im Zore,
I k njima dvojici dodje Menelaje, grlati bojnik,
Ustav iz postelje baš od ljepokose Helene žene.

I čim mili sin Odyssejev opazi njega,
On se pòžûrî, hiton na sèbe sjajni obuče,
A na žilava baci ramèna veliki faros,
Izidje van i k Menelaju stane i ovo mu reče
Mili sin božanskog Odysseja vitez Telèmak:
„Zeusov gojenče ti, oj Menelaje, narodna glavo,
Atrejev sine, odpremi u otčinsku milu me zemlju,
Jer mi se srdce veće uželilo vratit se kući."
Njemu odgovori na to Menelaje, grlati bojnik:
„Ne ću te ja, Telemače, tu zadržavati dugo,
Kada si povratká željan, jer ì sâm častbenu mužu
Ja zamjeravam, koji i odviše miluje gosta,
Koji ga odviše mrzi; od svèga je urednost bolja.
Isto je zlo, kad na put požuruje gosta si tkogodj,
A gost se neća, košto kad hitnog ne pusti na put.
Gosta, dok imaš ga, ljubi, kad uzhtije, tad ga odpremi.
Nego pričekaj, dokle donesem i u kola metnem
Lijepe darove, i sam da vidiš ih, a ja da rèčêm
Ženama, kada svega imade, nek sgotove ručak.
Dika je svijetla onim i okrepa, kojino prije
Ručaju ì ondâ na put neizmjeran polaze istom.
Ako li hoćeš krenut u Helladu, krenut u Argòs,
I ja da idem s tobom i tebi da upregnem konje,
Pratit ću tebe ljudske u gradove, nitko nas ne će
Samo onako odpremit, već dat će nam štogod ponèsti,
Il će nàm dati podnos il tronog od mjedi dobre,
Ili dvije mazge il krčag dat će nam zlatni."
Razumni na to njemu Telemak odgovori ovo:
„Zeusov gojenče ti, oj Menelaje, narodna glavo,
Atrejev sine, kući na svojinu vratit se želim,
Jerbo si ostavio nijesam imútku čuvara.
Da sam ne poginem otca bogolikog tražeći svoga,
Da mi iz kuće koji ne izgine vrijedni zaklad!"
Kada začuje to Menelaje, grlati bojnik,
Onda si rekne ženi i služkinjama si rekne,
Neka sgotove ručak u domu, kad svega imade.
Tada Boéthov sin Etęónej pridodje k njemu
Ustav iz postelje, dom nedaleko bo bijaše njegov.

Njemu grlati bojnik Menelaje oganj užeći
Rekne ì mêsa speći, a ovaj mu posluša riječ.
Sam Menelaje ode u thalamos nadviti, a s njim
Unidje Helena, još Megapènthes unidje sin mu.
A kad onamo dodju, gdje zakladi ležahu mnogi,
Onda Atrejev sin odande dokuči dvovrč,
A vrč srebrni dâ Megapenthesu sinu ponèsti;
Helena pako stupi ka kovčegom, gdje su joj bili
Šari šarèncati pepli, izrádila što ih je sama.
Jedan Helena uzme, medj ženama boginja prava,
Koji je najveći bio i najljepši šarenim vezom,
A ko zvijezda je sjao, izpòd svîh je ležo odòzdô.
Zatim kroz kuću prodju, dok opet Telemaka nadju,
Onda plavokosi junak Menelaj progovóri njemu:
„Kao što povratak sebi, Telemače, u srdcu žudiš,
Herin gromovni muž udijèlio Zeus ti ga tako!
Od sveg imanja, koje u dvorima mojima leži,
Dat ću ti najljepše, najčestitije, štogod imádêm.
Dat ću ti umjetan vrč, od srebra on ti je čitav,
A zlatom obtočen on je po rubu; načinio njega
Sam je Hephaest, a njime obdario vitez me Phaedim,
Sidonski kralj, kad jednoč u dvorih sam njegovih bio
Dočekan putujuć kući, a sada tebi ga dajem.“
Tako mu izrekne riječ i u ruke dvovrč mu metne
Vitez Atrejev sin; — Megapenthes jaki donese
Sjajni srebrni vrč i blizu Telemaka stavi.
Onda i Helena stupi ljepokosa noseć u ruku
Peplos i riječ s njime progovori ì kliknê njemu:
„Evo ti, dragi sinko, od mene takodje dara,
Spomena mojijeh ruku; a žena nek ti ga nosi,
Draga kad dodje svadba, a do tad kod mile majke
Neka u megaru leži. Povrati mi veseo ti se
U dom stojni svoj i u svoju otčinsku zemlju.“
Reče i u ruke dâ, a Telemak veseo primi,
I to Pisistrat vitez od njega uzevši stane
U putni spremati kovčeg, i tada porazgleda sve on.
Onda ih u dom Menelaj plavokosi opet uvèdê,
Pa se posade svi na stolce i stolice redom.

Zlatnu rukomiju l'jepu na srebrnu podnosu noseć
Služkinja vode njima donèsê, da òperû ruke.
I stol gladki uz to protégnu služkinja njima.
Častna ključarica kruh donese i pristavi, k jednu
I druga jela metne ponudjajuć, česa se našlo.
A meso sječaše sin Boethov i davaše svima,
Dičnoga pako sin Menelaja točaše vino.
Tada za gotovimi posegnuše rukama jeli.
A kad se oni jela i pića nadovolje jurve,
Nestorov svijetli sin i Telemak ustanu, i tad
Oni zapregnu konje i u kola šarena sjednu;
Kola iz predvraća sunu i bučnoga izpod trijèma.
Za njima Atrejev sin plavokosi podje Menelaj
Medena vina vrč u rúci noseći desnoj, —
A zlatan bio je vrč, — da žrtvuju iz njeg i tada
Da podju, stane pred konje i rèče nazdraviv njima:
„Zdravi da ste mi, djeco, i Nestoru, puka pastiru,
Pozdrav javite moj, jer ko otac blag mi je bio,
Kada smo bojeve bili pod Trojom achaejski sinci."
Razumni na to njemu Telemak odvrati ovo:
„I te kako, Zeusov oj gojenče, sve ćemo njemu
Javiti, kako nam veliš, kad dodjemo. Ej da u domu,
Kad se na Ithaku vratim, Odysseja nadjem si otca
I da mogu mu reći, da milošte svakakve evo
Nadjoh u tebe, mnoge da zaklade vrijedne nosim!"
Kad to izrèčê, al njemu sa strane desne prolètî
Orao golemu gusku u noktima noseć sa dvora
Pitomu ugrabiv nju; — na órla udare vikat
Ljudi i žene i za njim potr̀čê, a on doletjev
Na desno izpred konja umínu, — i kada ga vide,
Uzraduju se i svim u grudma se razblaži srdce.
Onda Nestorov sin Pisistrat započne riječ:
„Misli, oj gojenče Zeusov Menelaju, narodna glavo,
Da li je znak taj bog pokazao nama il tèbi?"
Reče Pisistrat i tada Menèlaj se, Areju mili,
Zamisli, kako bi umno izjavio, kako valjade,
Ali Helena njega pretèčê dugopepla veleć:
„Čujte me, ja ću vam sada prorèći, kako mi bozi

U grudi meću moje i kako se nadam svršetku.
Ko što je oteo ovaj u domu hranjenu gusku
Došav iz gore, gdje je gnijèzdo njemu i léglo,
Tako će baš i Odyssej natrpljev, nabludiv se puno
Vratit se kući te se osvetiti; ili je pače
Kod kuće jurve te on pokláće proscima snuje."
Razumni na to njoj Telèmak odgovori ovo:
„Herin gromovni muž udijèlio Zeus mi sve tako,
Tad ću i tamo tebe poštivat ko boginju kakvu!"
Tako joj reče i bič na konje spusti, a oni
Kroz grad jurnuvši žurno poljànôm brzo polètê.
Onaj se čitav dan na konjima tresaše jaram.
Utone sunce i svi po redu zamrknu puti,
Kada dodju oni u Phere k Diokleja kući,
Sina Orsiloku, koj se od otca Alpheja rodi,
Tamo prenoće noć i gostinske dobiju dare.
Kad se ranoranka Zora ružoprsta pomoli jurve,
Oni zapregnu konje i u kola šarena sjednu,
Kola iz predvraća sunu i bučnoga izpod trijema.
Ošinu konje, da bježe i oni hoćko polètê.
Hitro dospiju oni do strmenog pylskoga grada.
Onda Telemak ovako Pisìstratu prosbori riječ:
„Bi li mi, Nestorov sine, obećat, izvršiti mogo,
Što ću ti reći? Već se i otci ljubljahu naši,
A mi se dičimo oba, da mìlogosti smo sebi
I vršnjáci smo, put sprijateljiti još će nas većma.
Od ladje moje me ti ne odvodi, oj gojenče Zeusov,
Već me ostavi ovdje, jer starac bi silom kod sèbe
Držo me gostit me željeć, a mèni je žurit se nužda."
Tako mu reče i sin u duši Nestorov uzme
Misliti, kako bi mogo obećat, izvršit valjáno.
I misleć dulje, smisli, da ovo biti će bolje;
Okrene konje k ladji brzìci i k obali morskoj,
Ladji u zadnji dio ponameće darove krasne,
Haljine i zlato, što je Telèmaku dao Menèlaj;
I on njemu prikríčî i krilate prosbori r'ječi:
„Žurno u ladju stupaj i druzima isto zapovidj',
Prije nego li kući dojaviti starome dodjem.

Ja bo u duši dobro i u srdcù svojemu znadem,
Kako je žestoko srdce u njega, ne će te pustit,
Nego će ovamo doći i pozvat te, a ja ne velim,
Da će se vratit praznoruk, veòma bo biti će ljutit."
  Tako rekav Pisìstrat ljepogrive potjera konje
Natrag u pylski grad i do kuće dodje si brzo.
Tada Telemak prikriči, zapovjedi druzima svojim:
  „Dajte, drugovi, spravu priredite u ladji crnoj
I unidjimo u nju, da na put odemo brže."
  Tako im reče pa se pokoriše poslušno oni,
Odmah ù lâdju udju, medj klinove posjednu redom.
On se trudjaše tako i moljaše ladji na kraju
Žrtvujući Atheni, kad k njemu se približi čovjek
Iz daljìnê bježéći iz Argosa ubiv čovjèka;
Bio je vrač, a po rodu potómak Melàmpoda bješe,
Koji je živio njekoč u Pylu, majci ovácâ,
Medju Pyljani bogat veòma u dvorima svojim.
Poslije otidje tudji u narod domáju si bježeć,
Neleja takodje bježeć junačinu, koj je medj ljudma
Najponosniji bio i godinu svu je imútak
Njegov na silu sebi prisvajao, a on je dotle
U kući Phylaka ljuto pogibao okovan težko
Nelejeve rad kćerke i poradi težke sljepote,
Kojom okrutna njemu Erìnyja zanese dušu.
Ali se smrti izvínu i goveda, strašne rikòče,
U Pyl iz Phylake dogna i Neleju on se božànskôm
Osveti za djelo grdno i ženu svojemu bratu
U kuću zatim dovèdê. Tad u drugi otidje narod,
U konjogojni ode u Argos, jer tu mu bješe
Sudjeno življet i vladat u argejskom narodu mnogom.
Tu se oženi ženom i visoku sagradi kuću
Te Antìphata rodi i Mantija, sinove kršne,
A u Antiphata sin se junačina nadje Oìklej,
U Oikleja pak Amphiáraj razgonivojska,
Kog Aegidonoša Zeus i Apollon ljubavi svakom
Ljubljahu ȍd srdca, al ne primàče se starosti na put,
Nego poginu radi daróvâ ženskih pod Thebom.
Ovoga sinovi bjehu Amphìlok, drugi Alkmaeon.

Mantiju pako sin se Polỳphìd rodi i Klito,
Nego poslije Klita zlatotrona ugrabi Zora
Njegove radi ljepote, medj bozima dà budê vazda;
A Polyphída junaka prehrabrenog učini vračem
Najboljim medju ljudma Apollon, pošto je umro
Amphiaraj. — Polỳphìd na otca se svoga razsrdiv
U Hyperesiju ode i ondje je ljudma proricô.
Ovoga pristupi sin, — Theoklỳmen ime mu bješe, —
I k Telemaku stane na blizu kòd lâdjê crne
I brze njega zatekav, gdje izliva žrtvu, gdje moli,
Besjedu započne s njim i krilate prosbori r'ječi:
„Kada te, prijane, vídim, na ovom gdje žrtvuješ mjestu,
Tako ti žrtve ove i tako ti boga i glave
Tako ti tvoje i glave drugóvâ, koji te prate,
Molim te, reci mi pravo, što pitam, nemoj zatajit.
Tko li si ti? i gdje ti je dom, gdje mati i otac?“
Razumni na to njemu Telemak odgovori ovo:
„Sve ću ti, tudjinče, to po pravici kazati pravoj.
Ja sam sa Ithake rodom, Odyssej meni je otac, —
Ako ga ikada bješe, — al umr'o veće je jadno.
Zato sa sobom družtvo povèdâvši ù lâdji crnoj
Pitati odoh za otca, koj odavna izbiva veće.“
Njemu bogoliki tad Theoklymen prihvati riječ:
„I ja ti tako iz zemlje otídoh otčinske ubiv
U puku čòvjeka, koji rodbìnê i braće puno
U konjogojnu Argu imade, te vladaju silno
Achaejskim narodom. Smrti i Keri crnoj od ruke
Njihove bježim, kad je medj ljudma mi sudjeno bludit.
Nego me ù lâdju pusti bjegunca, koj ti se moli,
Da me ubili ne bi, jer mislim, ganjaju mene.“
Razumni na to njemu Telemak odgovori ovo:
„Kada baš hoćeš, ne ću od jednake ladje te tjerat,
Nego unidji i štogodj imámo, dat ćemo rado.“
Tako mu reče i koplje iz ruke mu mjedenò primi,
Pa ga na palubu ladji na obadva svinutoj kraja
Položi i prodje sam kroz brzoplovku ladju te na kraji
Njezin zadnji sjedne i posadi odmah do sèbe
On Theoklymena. Druzi povuku užeta zatim.

Tada Telemak prikriči, zapovjedi druzima svojim,
Da se orudja late, a oni ga posluhnu brzo.
Od omorike katarku dignu i u sredìni
Dubkog ju zasade dna i užima svežu, te jedra
Bijela remenjem oni povuku pletenim tada.
Sjajnoka boginja dade Athena sgodan im vjetar,
Koj im je žestoko duho iz ethera, dà lâdja brzo
Slanu morsku vodu prelèti i put si svrši.
Ladja umine Krune i Chalkidu s lijepim ušćem.
  Utone sunce i svi po redu zamrknu puti,
A ladja za sobom Pheje i Elidu ostavi divnu,
Gdje su gospoda Epejci, — jer Zeusov ju gonio vjetar.
Onda upravi ladju Telemak k ostrvom, koji
Brzo prelete, — skrban, da l' propasti ima, il življet.
  A u kolibi svinjar božanski i s njim Odyssej
Vèčerâhu, a uz njih i ostali jedahu momci.
I kad se oni jela i pića nadovolje jurve,
Prosbori ovo Odyssej, — svinjara kušajuć, hoće l'
Usrdno gostit ga još i reći mu, neka u stanu
Ondje ostane još, il hoće l' ga u grad uputit: —
  „Čuj me, Eumaeju, ti i ostali čujte me druzi.
U grad od tebe opet otići u zoru želim
Prosit, da tebe ni tvoje ne izjedam drugove dulje.
Nego me svjetuj ti, provodiča daj mi valjána,
Da me odvede, a zatim potezat ću sam se po gradu,
Ne bi l' mi vina tko i pšeničnog hljeba mi dao.
Kada u dvore božanskog Odysseja dodjem, dojavit
Hotio ja bih mudroj Penelopi glasove o njem
I medj prkosne prosce mijèšati ja ću se, ne bi l'
Ručak oni mi dali, kad bezbrojna jela imadu;
Ja ću medjù njima radit, što uzhtiju oni od mene,
Jer ću ti reći, a ti me čuj i zapamti dobro.
Po volji Hermije bo provodjača, kojino svima
Ljudima daje u onom, što rade, dražest i diku.
Nikakov smrtni čovjek nadslužiti ne bi me mogao:
Vatru naložiti znam i drva nac'jepati suhih,
Izrezat meso i speći, i vino točiti i sve,
Što običávajû radit gospòdi siromašni ljudi."

Eumaeju svinjaru, ti uzdahnuvši reko si tada:
„Ao, tudjinče, kakva l' u duši se zarodi tvojoj
Misao, zar te je volja tolìkâ poginut ondje,
Kad si se medj guste prosce toliko uzželio zaći?
Bijes i nasilje njihno do gvozdenih siže nebesa.
Njihove sluge takvi nijesu, nego su mladi;
L'jepo su oni u hlene obučeni i u hitóne,
Koji njima rade, svijètlê njima se vlasi,
Lica su uvijek njima lijèpa, a stolovi gladki
Puni su kruha, mesa i vina izpred prosácâ.
Nego ostani, nitko ne zavidi tebi bo ovdje
Ni ja nit ikoji mojih drugóvâ, što ih imadem.
A kad mili se sin Odyssejev povrati kući,
On će te obuć hitonom i hlenom i odijèlom,
Pa će te dati odpremit, kud vodi te srdce i duša."
Njemu odgovori na to Odyssej, divni stradálac:
„Drag da si, Eumaeju, Zeusu onako, kako si meni,
Koji si izbav'jo mene od bludnje i čemera strašnog.
Ljudima smrtnima zla od potucanja gorega nema.
Radi želudca kletog podnašaju nevolje hude
Ljudi, koje je žalost i nevolja snašla i bludnja.
Ali kada me siliš i onog mi pričekat veliš,
Reci o materi štogodj božanskog Odysseja meni,
Reci o otcu, koga na putu starosti u boj
Polazeć ostavi, — živu l' pod zrakama jošte sunčànîm,
Ili su umrli oni i borave l' jur kod Aída?"
Na to svinjar, glava pastira, prihvati riječ:
„Sve ću ti, tudjinče, to po pravici kazati pravoj.
Jošte živi Laerte, al uvijek Zeusu se moli,
Da mu se duša od uda u njegovu razstavi domu,
Strašno bo zȁ sînom jeca, kog dugo nema, za ženom
Bračnicom svojom jeca zȁ hrabrenom, koja je njega
Najvećma smrću svojom ucv'jelila ì rano starcem
Njega učinila; ona od tuge zȁ sînom dičnim
Umrije jadovnom smrću; ej tako ne umro nitko,
Tko mi je mio ovoj u zemlji i čini mi dobro!
Dok je življela ona, doduše u velikoj tuzi,
Dotle sam rado ja izpitivo, uprašao ja sam,

Jer me je s Ktimenom ona odhranila jakom si kćerkom,
Kćerkom tankopeplom, koja dijète joj najmladje bješe;
S tome se skupa odhránih i od nje me čašćaše mati
Malo manje, a kada do mladosti dodjosmo mile,
Udaše nju na Samu i dobiše golemo blago,
A mati njezina mene obuče hitonom i hlenom,
Odjećom lijepom te mi i obuću na nogu davši
Pošlje me na polje, pa me srdačnije ljubljaše svedjer.
A sad nema mi toga, al opet mi blaženi bozi
Djelo nasporuju moje, okò kôg nastojim vazda;
Od tud mi pilo i hrana i od tud vrijednim dajem.
Kraljica pako već razveselit nema me čime,
Besjedom niti djelom, od kako joj prkosni ljudi,
Veliko zlo, saletješe dom, a veòma su željni
Sluge pred kraljicom svojom govorit ì sve ju slušat
I jesti ì piti kod nje i ȕ polje štogodj odnèsti,
Kako već uvijek to razveseljuje slugama dušu."
  Odgovarajuć njemu Odyssej dosjetljivi reče:
„Svinjaru Eumaeju, aj daleko si od doma svoga
Od majke i od otca zabludio nejak i malen!
Nego mi deder kazuj i reci mi istinu pravu,
Da li je tko razorio grad, gdje širokih vele
Ulica, gdje ti otac i gospodja življaše majka?
Il su kod goveda il kod ovaca sama te našli
Ljuti dušmáni doploviv u ladjama pa te čovjèku
U kuću prodali onom i dobili dobru cijenu?"
  Na to svinjar, glava pastira, prihvati riječ:
„Kad me izpitkuješ, goste, i kada me uprašaš o tom,
Mučke me slušaj pa se veseli ì pîj der vino
Sjedeći. Noći su ove neizmjerne, — ima se kada
Spavat, al ima se kada i slušati, koga vesèlî.
Za rana ne trebaš leći, a spavati muka je mnogo.
Koga pak drugoga srdce i duša navodi na san,
Neka izidje spavat, a u jutro u pomol zore
Neka doruča i nek sa svinjama kraljevskim ode.
Nas ćemo dvojica piti u kolibi, u njoj se častit,
Jedan će drugoga jade i nevolje spominjuć svoje
Razveseljivat, jer se i tugama čovjek veseli,

Koji je već pretrpio dost i potezo se dosta. —
Što me ispitkuješ ti i uprašaš, to ću ti reći.
  Syrija s imenom ostrv imade, ako si čuo,
Iznad Ortygije, gdje je sunčànî obrat; — na tome
Otoku nema ljudi baš odveć, al zemlja je dobra,
Pšenice puna i vina, ovaca i goveda krasnih.
Nikad u narod glad ne ulazi, nikada ina
Nikakva bolest tudjer ne umara smrtnika jadnih.
A kad po gradu jurve plemèna ostare ljudska,
Tad srebrnòluki bog Apollon s Artemidom dodje,
Pa ih poubija s njom po redu str'jelama tihim.
Dva su na otoku grada i odjelit svaki je u svem,
A moj otac je kralj u gradòvima objema bio:
Ktesij, Ormenov sin, na bezsmrtne bogove nalik.
  Tamo himbeni dodju Phoeničani, slavni brodari,
U crnoj ladji bezbroj igrarija svakakvih noseć.
U kući mojega otca Phoeničanka bijaše žena
Velika i lijèpa, u divotnim poslima vješta;
Ali Phoeničani nju pletkáši premame, kad je
Jednoč bijèlila uz širokoboku ladju, tad jedan
Obleža, obljubi nju, a ženama slabima srdce
Stvar ta zanosi, pa ma i bile inače dobre.
Onda ju pitaše, tko je, odákle je došla, a ona
Brzo veòma mu kaže za visoku otčinu kuću:
„„Dičim se, da sam grada iz Sidona, obilnog mjedju,
Kći sam Arỳbasa ja bogatáša onoga grdnog;
Ali me taphski njemu hajduci oteše jednoč,
Kad sam se vraćala s polja i prodaše tu me dovedav
U kuću onom čovjèku i dobiše dobru cijenu.““
  Onaj, koji je nju obljubio, prihvati riječ:
„„Ne bi l' se s nama opet povratiti hotjela kući,
Da si otčin dom i materin visoki vidiš
I njih same, jer živu još oboje bogatstvom slovuć?““
  Na to riječ njemu ovakovu prihvati žena:
„„Budi tako, ako l' zakùnête, brȍdâri, vi se
Zakletvom, da ćete mene dovèsti do doma zdravo.““
  Tako im reče, a oni po želji joj svi se zakunu.
A kad zakunu se svi i kada završe kletvu,

Onda besjedu njima ovakovu započne žena:
„„Sada šutite. Od sad nek ne pisne nigdje mi riječ
Nitko vaših drugóvâ, il sasto na ulici mene,
Ili nà vrelu gdje, da ne bi u kuću tkogod
Starcu otišo reći, a tada bi posumnjo starac
Pa bi me okovo težko, a vama bi zasnovo propast.
Pamtite ovu riječ i žurte se trg zamijènit.
A kad ladja vam puna u zamjenu živeža bude,
Onda mi u kuću brzo dojavite glasove o tom,
Jer ću zlata donèsti, koliko mi godj ga se desi.
I drugu drage volje vozarinu ja ću vam dati.
U kući kraljevskoj bo odgojilja ja sam dječaku,
Pametan on je već i izìlazî na polje za mnom,
Njega ću nà lâdju vama dovèsti i golemu donest
On će cijenu vam, kad ga prodáte u svijet tudji.““
Kada im dorekne to, u dvore se lijepe vrati,
A Phoeničani kod nas cijelu godinu ostav
U brod su utakmice sgrtavali živeža puno.
A širokoboka ladja kad za put puna već bješe,
Onda pošalju oni glasníka, da doglasi ženi.
Prèpredenî čovjek u dvorove otca mi dodje
Zlatni ogȑljâk noseć od elektra nanizan mnogog.
Robinje taj su ogȑljâk u dòmu s gospodjom majkom
Očma razgledale i opipavale rukama njega
Nudeć cijenu, a on mučaljiv namigne onoj.
Kada joj namigne, u širokoboku vrati se ladju.
Ona izidje za njim povèdâvši za ruku mene.
Ona u predkućju stole i na njima vrčeve nadje.
Gdje su se gostili, koji kod otca radiše moga.
A tad otidjoše baš u sjednicu s pukom viječat,
I tri u njedra odmah krčága sakrije ona,
Pa ih iznese, a ja nerazbornik podjem za njome.
Utone sunce i svi po redu zamrknu puti,
A mi idući brzo do luke dodjemo slavne,
I tu nas čekala već hitroplovka phoenička ladja.
Oni u ladju udju i vodenom stazom zaplòvê
Uzevši nâs i za nama Zeus tad pošalje vjetar.
Šest smo plovili dana i noći jednako morem,

Al kad i sedmi dan već Kronov pošalje sinak,
Onda onu ženu Artemida strjelica ubi,
Kao galeb se morski ladjènû u vodu sruši,
Ribam i tulnjem ju odmah brodari bace za hranu
U more, a ja ostah za njome u srdcu nujan.
Vjetar i valovi morski nanesu do Ithake ladju,
I tu me od njih kupi Laerte od svog imútka.
Tako ti zemlju ovu zamòtrih očima svojim."
Njemu odvrati riječ božànskô čedo Odȳssej:
„Doista, Eumaeju, ti kazivanjem svojim si meni
Zanio srdce, što l' si pretrpio u srdcu svomu.
Al ti je opet Zeus uz nevolje mnoge i dobra
Dao, kada si puno pretrpljevši u kuću došo
Blagoga muža, koj ti i píća ì jela daje
Usrdno, dobro živiš kod njèga, al ja se puno
Po gradòvima ljudskim nabludivši dolazim amo."
Dok su se obadva njih razgovarali besjedeć tako,
Zadrijemaju samo na časak, nimalo dugo,
Brzo bo Zora dodje ljepotrona. Na kopnu pak su
Druzi Telemaka jedra odmatali, katarku brzo
Skinuše ì lâdju brzo prikrmiše vesli u zaliv,
Spustiše sidro i uža privezaše o brijeg oni.
Tada izidju van, gdje vali o obalu biju,
Gotovit stanu si ručak i žarkasto m'ješahu vino.
A kad se oni jela i pića nadovolje jurve,
Onda razumni njima Telemak započne riječ:
„S crnom ladjom u grad okrenite, drugovi moji,
A ja ću na polje poć i pastire tu ću pohodit,
U grad ću na večer i sam razmotrivši posle si doći.
Sutra u jutro ja ću naplatiti muke vam putne,
Ja ću vas mesom pogostit i vinom pitkime, sladkim."
Tad Theoklȳmen njemu bogoliki odvrati ovo:
„Kuda ću ja, oj drago oj dijete, komu l' od ljudi,
Koji Ithakom brdnom gospoduju, u kuću ja ću?
Ne bih li k materi tvojoj u tvoju pošao kuću?"
Razumni na to njemu Telèmak odgovori ovo:
„Ja bih te u kuću našu, da nije, kako je, pozvo;
U njoj milošte gosti ne žèlê, al bi ti bilo

Zlo, jer mene ne će ni blizu biti i moja
Ne će te vidjeti majka, — jer ona k proscima često
U kuću iz sobe gornje ne silazi, gdje tče uz razboj.
Nego ti velim drugog junaka, komu otidji, —
Hrabroga Polyba sin Eurymak to ti je sv'jetli,
Kojega ithački narod ko boga poštuje sada.
Najplemenitiji on je, oženit se materom mojom,
Mjesto Odysseja vladat, — nadà sve to dvoje želi.
Ali olympski Zeus u etheru živući znade,
Ne će l' se prije svadbe dokončati ù zô čas dan im!"
Kad to izrèčê, al njemu sa strane desne prolètî
Soko, oglasnik brz Apollonov; noktima on je
Držeć grlicu čupo i na zemlju sipao perje,
Baš po sredini izmedj Telèmaka ì lâdje crne.
Tad Theoklỳmen njeg od drugóvâ na stranu zovne;
Stisne mu ruku, riječ progovori ì kliknê njemu:
„Bèz voljê božje nije proletjela na desnu stranu
Tebi, Telemače, ptica, u kojoj sam glasnicu spozno.
Vaš je kraljevski rod iznàd svakôg drugoga roda
Ovdje u ithačkom polju; vjekoviti vi ste vladari."
Razumni na to njemu Telemak odgovori ovo:
„Ej da tvoja se riječ izvršit, oj tudjinče, hoće,
Moju bi vidio ljubav i dobio mnoge bi dare,
Te bi te blaženim svak nazívao, tko bi te sasto!"
Reče ì drûgu vjernom progovori Piraeju ovo:
„Piraeju, Klytijev sine, od sviju mojih drugova,
Koji me pratiše u Pyl, u svèmu me najviše slušaš.
I sad tudjinca ovog odvedi u kuću svoju,
Usrdno njega miluj i časti, dok ne dodjem i sam."
Piraej, kopljanik slavni, odgovori njemu unátoč:
„Ako ì dugo ti, Telèmače, ostaneš ovdje,
Ja ću ovoga gostit, daróvâ željeti ne će."
U ladju udje Piraej dorèkâv i druzima reče,
Neka u ladju udju i neka razvežu uža.
Oni u ladju udju, medj klinove posjednu odmah.
Na noge tada Telemak navuče podplate krasne,
Koplje bojevno primi s oštrícem od mjedi ljute
Skinuv ga s palube ladji, a drugovi razvežu uža.

Onda odtisnu ladju, zaplòvê u grad, — Telemak
Kako im reče, sin božanskog Odysseja mili.
A brze noge ovog odnesu do obora, gdje je
Bezbrojne imao svinje, uz koje je spavao svinjar,
Valjani sluga, koj svojoj gospòdi bijaše vjeran.

Šestnaesto pjevanje.

Telemak prepoznaje otca.

A u kolibi tad su Odyssej ì dîvnî svinjar
U zoru rano vatru zapaliv sgotavljali ručak
I sa svinjama mnogim pastire odpremiše, al psi,
Glasni laveždjije oko Telemaka vijahu repom
Ne lajući na njèga. Odyssej zamjeti divni
Pse, gdje vijaju repom i òd nogû začuje bahat,
I odmah Eumaeju on progovori krilate r'ječi:
„Eumaeju, k tebi sad za cijèlo prijatelj ide,
Ili poznanik drugi, jer eto ne laju psi ti
Nego vijaju repom i dobro koràčânje čujem."
Još ni ne dovrši riječ, kad premili sin mu na vrata
Stane, a svinjar odmah poposkoči u čudu pravom,
Njemu posude spanu iz rùkû, koje je trebo
Žarko miješajuć vino. U súsret on gospodáru
Dodje, ljubne mu glavu i obadv'je krasne mu oči
I obje ruke mu ljubne, i sùza kane mu bujna.
Kao što ljubazan otac zagrljuje dragoga sina,
Koj mu je deseto ljeto iz zemlje daleke došo,
Poznorodjnac, jedínac, radé kojeg je patio puno,
Tako bogolikog tada Telemaka svinjar je divni

Grlio, ljubio svega, ko ìz smrti ubjego da je.
Stane ga jauk pa mu progovori krilate r'ječi:
„Tu li si, sunašce drago, Telemače! više nijèsam
Mislio vidjeti tebe, od kako si otišo u Pyl.
Nego, dijete drago, unidji, da se vesèlîm
U srdcu motreći tebe, koj vraćaš se baš iz tudjine.
Na polje često ti ne dolaziš medju pastire,
Već si u gradu vazda, — tolìko je duši ti milo
Gledati što li četa prosácâ bezočnih radi."
Razumni na to njemu Telemak odgovori ovo:
„Sve ću učiniti, otče, sbog tèbe dolazim amo,
Da te ugledam očma, od tèbe dà čujêm riječ,
Je li mi jošte mati u megaru, il se je jurve
Tko oženio njom, a Odysseja divnoga krevet
Pȁučinê jè pun, gdje na njèmu nitko ne leži."
Na to njemu glava pastira prihvati riječ:
„I te kako ti ona u megaru ostaje tvome
Strpljet se znajuć, sve su Penelopi čemerne noći;
Ona ti dane, noći proboravlja roneći suze."
Tako mu reče i kòplje iz ruke mu mjedeno primi.
Kameni prag Telemak prestupiv u kolibu udje,
A sa stolca se otac Odyssej ukloni njemu,
Ali mu ne da Telemak uklonit se, nego mu reče:
„Sjedi, o tudjinče, našem u stánu, mi ćemo već si
I drugdje sjedalo naći, a ovdje je, tko će me sjesti."
Tako mu reče, pa se Odyssej posadi natrag,
A granja zelenog svinjar Telemaku nastre, odozgo
Položi runo i na to Odyssejev posadi sin se.
Tada im svinjar zdjele donese pečena mesa,
Sto im je od prije bilo preostalo, kada su jeli,
I kruha žurno im on donese u košarah puno;
Onda smiješa vina u barilu medenog sladkog
I Odysseju zatim u sučelak sjedne božȁnskôm.
Tada za gotovimi posegnuše rukama jeli.
A kad se oni jela i pića nadovolje jurve,
Onda divnom svinjaru progovori ovo Telemak:
„Od kud je, otče, ovaj tudjinac? Kako su došli
Pomorci s njime? što se ponosiše, kojeg su roda?

Jer mi se misliti ne da, da došao pješke je do nas."
Svinjaru Eumaeju, ti odgovorio na to si ovo:
„Baš ću ti, dijete drago, cijelu istinu kazat.
On ti se ponosi, da je iz Krete široke rodom;
Veli, da se je on po gradòvima mnogim potézô
Te se nahodo, jer tako usudio njemu je demon.
A sad iz thesprotske ladje uskočio on je i k mèni
U moj je došao stan; — i tèbi ga ostavljam sada.
Radi po volji, al on bogòradac — diči se — tvoj je."
Razumni na to njemu Telemak odgovori ovo:
„Eumaeju, sada alà si srdòbôlnu rekao riječ.
Ta zar u kući svojoj tudjinca primiti mogu?
Jošte sam mlad i pòuzdat još ne mògu se u se,
Rukom da suzbijem onog, tko mene razžalosti prvi.
A mati moja dvoje u duši promišlja svojoj,
Bi li ostala doma kod màne i čuvala kuću
Ogovora se bojeć i poštujuć krevet mužèvljî,
Ili bi pošla za onim Achaejcem, koj je od sviju
Najbolji te ju prosi u megaru najviše nudeć.
Ali toga tudjinca, kad k tebi je u kuću došo
Hoću obući hitónom i hlenom i odjećom krasnom,
Dvosjekli dat ću mu mač i podplate na noge obje,
Ja ću ga dati odpremit, kud srdce ga vodi i duša.
Ako te volja, ti ga kod sèbe drži i časti,
A ja ću poslati za nj odijelo i svakakve hrane,
Neka se hrani, a da ne izjeda tebe i tvoje.
Onamo medju prosce dopustio ne bih mu ići,
Jerbo su oni preveć drzoviti, preveć bijèsni,
Pa bi ga grdili, a to raztužilo mene bi ljuto.
Muka je velika štogodj medj ljudima mnogim učinit,
Ako je tkogod i snažan, al oni mnogi su jači."
Njemu Odyssej, divni stradálac, prihvati riječ:
„Prijane, kada je prosto i mèni kazat riječcu,
Ele srdce i meni, koj slušam vas, ujeda ljuto,
Što vi velite, kako bezákonja po kući tvojoj
Prosci grade tebi uz prkós, a ti si takov.
Reci mi, da li se rado podvrgavaš, ili te narod
Mrzi u ovome kraju božanskim upućen glasom?

Ili si braću kriviš, u koje uzda se čovjek,
Stanu l' u borbu, ako i velika nastane svadja?
Kakva sam srdca ja, ej mladjan da sam toliko,
Ko sin Odysseja da sam bezazornog, il sâm Odyssej
Bludeći dà dodjê kući, jer nade jošte imade; —
Nek bi slobodno glavu tudjinac odvalio s mene,
Ako l' im svima ne bih na nevolju, nà muku bio
U dom Laertova sina Odysseja ušavši jednoč!
Ako l' bi mene oni savladali jednoga mnogi,
Pa ja bih volio, da me u dòmu ubiju mojem
I da poginem, nego l' nepodobna djela da motrim,
Gdjeno mrcvare oni tudjínce i robinje gdjeno
Bezstidno navlače oni po dvorima lijepim i gdje
Vino iztaču, vino izpijaju ì krušac jedu
Drzko, samo onako, bez prestanka, kraja i konca."
Razumni na to njemu Telemak odgovori ovo:
„Baš ću ti, tudjinče, sve po pravici kazati pravoj.
Mene ti čitav narod ne mrzi, ne žalosti mene;
Ja si ne krivim braće, u koje uzda se čovjek,
Stanu l' u borbu, ako i velika nastane svadja.
Ta pojedìncê samo razplodjuje rod nam Kronìôn:
Samo jedan se sin, Laerte, Arkisiju rodi,
Samo Odysseja rodi Laerte, pa i Odyssej
Samo mene rodi i ostavi ni ne naljúbiv
Mene se još, pa tako imamo bezbroj dušmánâ.
Jer koliko je godj gospodárâ otočju silnih:
Sami, Dulichiju i još šumovitom onom Zakynthu,
I kolìko ih svih po brdovitoj Ithaci vlada, —
Svi ti mater mi prose i raztaču kuću cijelu.
A mati niti se može od udaje nećati mrzke,
Niti se udati može, te oni izjedaju kuću
Pa mi ju troše te će i mène brzo pogubit.
Ali budućnost je to, u krilu bogova skrita.
Nego, otče, brže otidji k Penelopi mudroj,
Reci joj, da sam zdrav i došao da sam iz Pyla.
A ja ću ostati ovdje i kada javîš joj samoj,
Onda se amo povrati, Achaejac nek nikoji o tom
Ništa ne dòznâ, jer meni o glavi mnogo ih radi."

Svinjaru Eumaeju, ti odgovorio na to si ovo:
„Znam, razumijem sve, što veliš, razabiram dobro.
Nego mi deder kazuj i reci mi istinu pravu,
Da li bih istim putem i nèsretnîku Laertu
Glasove išao javit, koj prije jecajuć puno
Za Odyssejem posle nadgledo je, — i srdce kad bi
Njegovo htjelo, on medj slugama pio bi, jeo;
Ali od kad si ti odplovio ladjom u Pylos,
Vele, da ne jede više, da ne pije isto onako
I da ne prigleda posle, već jaučuć cvileć da sjedi
I da leleče te mu sa kosti izčezava koža.“
Razumni na to njemu Telemak odgovori ovo:
„Tîm gore, ali i tužni okánimo njega se za sad.
Da si smrtnici sve izabrati po volji mogu,
Otčinog dan povraćénja od svega voljeli bismo.
Kada dojaviš, natrag povrati se ovamo, nemoj
Po polju ti za Laertom potezat se; materi samo
Reci, neka krišom ključaricu pošalje brže
K starcu, da bi mu sve te dojavila glasove ona.“
Reče i odpravi tako svinjara, koj podplate uzev
Na noge priveže njih i otidje u grad, al dobro
Eumaeja spazi svinjara, gdje iz stana ide. Athena
I bliže pristupi ona, a uzrastom bijaše ženi
Lijepoj velikoj slična i poslima divnima vještoj.
Ona kolibi stane pred vrata, Odysseju samo
Ona se ukaže, a nje Telemak ne vidje očma,
Jer se bogovi svim ne ukazuju vidljivi ljudem,
Nego ju smotri Odyssej pa ì psi, — ne zalaju oni,
Nego rêgnû pa se razbjèžê na drugu stranu.
Ona očima migne i razumi dobro Odyssej
Pa on izidje van duž visokog zida u dvoru
I pred Athenu stane, a ona će njemu ovako:
„Zeusovo čedo, domišljat Odysseju, sine Laertov,
Sada se svomu sinu objavi, ništ mu ne taji,
Te odlučivši smrt i Keru proscima svima
U grad preslavni podjte, a od vas dvojice ne ću
Dugo izbivati ja, jer vrlo željna sam borbe.“
Reče pa zlatnom njega Athena palicom dirne.

Faros oprani čisti i hiton najprije metne
Oko prsiju njemu i pojači stas mu i snagu.
Opet crnomanjast budne i obrazi postanu jedri,
A oko čeljusti mrka naraste u čas mu brada.
Tako učinivši ode Athéna pa se Odŷssej
Vrati u kolibu, a sin tad njegov se zadivi mili,
Snadje ga strah, da nije to bog i odkrene oči.
Besjedu započne s njim i krilate prosbori r'ječi:
„Drugčiji nego li prije, oj tudjinče, činiš se meni,
Druga je odjeća sada na tèbi, druga je koža.
Ti si doista bog, od vladárâ nebeskih jedan.
Nego smiluj se, pa ćeš zadobiti žrtava milih
I zlatnih, umjetnih od nas daróvâ, samo nas štedi."
Njemu odgovori na to Odyssej, divni stradalac:
„Ja ti nijesam bog, ta čemu me sravnjuješ s bogom?
Nego sam otac tvoj, rad kojega nevolje mnoge
Trpiš i uzdišeš svaka od ljudi nasilja pateć."
Tako reče Odyssej i poljubi sina i njèmu
Na tle se odroni suza od lica, koju je dotle
Stiskao silom. Al još Telemak vjerovat ne htje,
Da mu je otac pa mu odgovori ì reknê ovo:
„Ti moj nijesi otac Odyssej, nego me demon
Njekakov vara, od sad da uzdišem ì plačêm jače.
Smrtni bo ne bi čovjek učiniti mogao toga
Svojim vlastitim umom, da ne bude samoga boga,
Koji po volji lahko mladića ì stârca čini.
Tolič bo bio si starac, obučen bio si ružno,
A sad si bozima nalik vladarima širokog neba."
Odgovarajuć njemu Odyssej dosjetljivi reče:
„Nije, Telemače, pravo, da svojemu milomu otcu
Čudiš se previše i da toliko njemu se diviš.
Ne će ti drugi više Odyssej ovamo doći.
Evo kakov sam, takov natŕpljêv se te se nabludiv
Iza dvadeset ljeta na postojbinu si dodjoh.
Posao to je Athene pljenjačice, koja ovakva
Učini evo mene po svojoj volji, — jer može, —
Sada me čini nalik na prosjaka, a sad me opet
Nalik čini mladiću obučenu odjećom krasnom.

Lahko je bogovom, koji u širokom vladaju nebu
Sad uzveličat kojeg čovjèka, a sada ga snizit."
  Tako rekavši sjedne Odyssej te se Telemak
Oko vrijednog otca obàvîv se razplače tužno.
Plakati snadje njih obojicu volja i žèlja.
Oni plakahu glasno, nemilije nego li ptice
Orli il jastrebi, ptice krivonokte, kojim su djeca
Seoska uzela mlade, a ne bjehu još poletári:
Tako i dvojica njih izpod obrva ronjahu suze
Žalostno, pa bi ih svjetlo sunčànô, gdje ridahu, zašlo,
Da svom otcu nije Telemak rekao brzo:
  „Otče dragi, kako na Ithaku pomorci tebe
Jesu doveli? Što se ponosiše, kojeg su roda?
Jer mi se misliti ne da, da do nas si došao pješke."
  Njemu Odyssej, divni stradalac, prihvati riječ:
„Baš ću ti, sinko moj, po pravici kazati sve to.
Mene Phaeačani, slavni brodari, dovezoše amo,
Koji i druge ljude odpremaju, dodju li k njima;
Oni ù lâdji mene brzìci dovezoše morem,
A ja sam spavo, pa me na Ithaku metnuše davši
Zlatami i mjedi, tkana od'jela, darove sjajne.
Sve to u špilji leži po odredbi bogova vječnih.
A sad ovamo dodjoh po naputku same Athene,
Da smrt dušmánima pò dogovòru ugovorim s tobom,
Nego mi prosce izbroji po redu, daj mi ih kaži,
Da znam, kolìko ih ima i kakovi to li su ljudi,
Pa ću u poštenoj svojoj u duši misliti misli,
Bismo li nas dva sami odoljeti njima uzmògli,
Sami bez ikoga, il nam potražiti valja još koga."
  Razumni na to njemu Telemak odgovori ovo:
„Vazda sam slušao, otče, o tvojoj velikoj slavi,
Da si kopljanik dobar i svjetovat mudro da znadeš, —
Al sad si odviše reko; ta gdje bi se, — ja ti se čudim, —
Mogla dvojica borit sa mnogima jakima ljudma?
Nije desètina samo prosaca, desètine dvije,
Nego je puno ih više, obàznat broj ćeš im odmah.
Sa Dulichija jesu petdeset i dva mladića,
Svi su po izbor, s njima šestorica sluga imade;

A sa Same dvaest i četiri jesu junáka,
A sa Zakyntha dvaest, sve sami mladi Achaejci,
A sa Ithake njih dvanajstorica, sami boljari,
S tima je glasnik Medon i pjevač jedan božanski
I dvije sluge, koji razumiju rezati meso.
Ako li nadjemo sve njih u dvoru, onda se bojim,
Da će nam biti strašna i preljuta osveta tvoja.
Nego ako se ti pomoćníku domislit možeš,
Pomisli, tko li bi nama pomagao dvojici rado."
Njemu Odyssej divni stradalac prihvati riječ:
„Baš ću ti reći, a ti me čuj i zapamti dobro.
Promisli, hoće l' nam Zeus i Athena dovoljna pomoć
Biti il drugog kog pomoćnika dà tražîm jošte?"
Razumni na to njemu Telemak odgovori ovo:
„Dobri su to pomoćníci, za koje govoriš meni,
Koji visoko sjede u oblacih, kojino svima
Vladaju ljudima, još i vjekòvitim bozima samim."
Njemu Odyssej, divni stradalac, prihvati riječ:
„Njih dvoje ne će dugo izbivati ù strâšnôj borbi
Od nas dvojice, kada u dvorima mojima bojnu
Stanemo snagu mi ogledavati s njihovom svoju.
A ti, sinko, sutra zaputi u pomol zore
U kuću i medj prosce medj ob'jestne zalazi samo;
Mene će pako svinjar odvèsti poslije u grad,
A stârcu biti ću tad i kukavnu prosjaku sličan.
Ako me grdili budu u dvorima, nek ti se srdce
Strpi u grudima, dok ja podnosio nevolje budem;
Ako l' me za noge sgrabe i iz kuće na polje bace
Ili me udare čim, — sve gledaj, sinko, i trpi.
Ti im govori doduše, opominji blagim ih r'ječma,
Neka se ostanu svoga ludovanja, ali te oni
Slušati ne će, jer se približuje sudjen im danak.
To si u srdce spravi, što sada mislim ti reći.
Kada obilna svjetom Athéna uputi mene,
Onda ću tebi glavom namàgnuti, a ti ćeš spazit,
Pa ćeš oružje bojno, kolìko ga godjer imade,
Po kući sabrati sve i u sredi visoke sobe
Sve ćeš metnuti, pa ćeš riječima reći im ljubkim, —

Spaze l' da oružja nema i pitati stanu l' te za njeg: —
„„Iz dima oružje uzeh, jer nije nalično više
Onomu, kako ga iduć pod Troju ostavi otac,
Nego je ružno, jer segnu do njèga para i oganj.
I drugo nješta meni Kronìôn u dušu vrgnu:
Kada ste pijani i kad medjù vama nastane svadja,
Jedan da ne rani drugog te prositbu time i gostbu
Da ne oskvrni, — sámo bo željezo vuče čovjèka.““ —
A nam dvojici dva na strani ostavi mača
I dva koplja, dva nek pri ruci od volujske kože
Budu nam štita, da ih nasrnuvši sgrabimo, a njih
Zavarat premudri Zeus i Athena Pallada svę će.
To si u srdce spravi, što sada mislim ti reći.
Ako si doista moj i ako si ȍd krvi moje,
Nitko neka ne dozna, Odyssej da je u domu,
Niti Laerte neka ne dòznâ, a niti svinjar,
Niti ikoji domar, ni sama Penelopa umna;
Samo obojica nas upoznájimo mišljenje žena
Pa i kojega slugu obidjmo, da znademo, koji l'
Od njih poštuje nas i boji se u srdcu svomu,
Koji li ne misli na nas i prezire tolišnog tebe.“
  Odgovarajuć njemu progovori svijetli sinak:
„Ti ćeš, mislim, otče, upoznati poslije, srdce
Kakvo li je u mène, nijèsam nemaran, otče;
Ali ne mislim, da bi od toga kakova korist
Nama obojici bila, ali promisli i sam o tome.
Dugo ćeš zaludu njih obilazit kušajuć svakog,
Posle pregledajuć njihne, a prosci dotle u miru
Ob'jestno tvoj će imetak potrašati ništa ne štedeć,
Nego te svjetujem, žene da nastojiš u kući spoznat,
Koje li preziru tebe, a koje l' neporočne jesu.
A po stanima, mislim, mužkarce trebalo ne bi
Ići obilazit, nego okò tôg radimo posl'je,
Ako si doista znak Aegidònošê vidio Zeusa.“
  Dok su se njih dva tu razgovarali besjedeć tako,
Dotle u ithački grad krasnotvorna unidje ladja,
Gdje se Telemak iz Pyla sa svojim dovezo družtvom.
I kad naplòvê oni u luku preduboku jurve,

Onda si crnu ladju povuku oni na suho,
Orudje sve im ladjeno iznesu prehrabrene sluge,
A u Klytijev dom unesu prekrasne dare.
Odmah pošalju u dom Odyssejev oni glasníka,
Mudroj Penelopi neka dojaviti glasove ode,
Da je na polju njezin Telemak ì lâdju da je
Poslao u grad, da se u duši kraljica snažna
Ne bi bojala, suze da ne bi ronila grozne.
Taj se oglàsnîk s divnim svinjarom sastane, oba
Poslana biše, iste da dojave glasove ženi.
I kad stupiše veće u dvorove kralja božanskog.
Medju robinje dodje oglàsnîk ì reknê ovo:
„Tvoj je premili sin, o kraljice, došo iz Pyla.“
Svinjar pristupivši pako k Penelopi kraljici bliže
Rekne joj sve, što njojzi je sin poručio mili.
A kad poruku svinjar cijèlu kraljici reče,
Onda iz dvorišta ode i iz kuće k svinjama svojim.
Prosce porazi to i ozlovolje svi se u duši,
Iz kuće izidju van duž visokog zida u dvoru,
Pa se pred kućom svi pred vrata posade redom,
Onda im Polybov sin Eurỳmak započne riječ:
„Aj Telemak je svoje izvršio djelo i s puta
Došo je prkosnik, a mi govorismo, dà nêćê nikad.
Nego najbolju dajmo povucimo ȕ more ladju,
Pomorske dajmo veslače sabèrimo, dà odû brže
Zasjedačima javit, nek povrate brzo se kući.“
Još ni ne dorekne to, a Amphinom opazi ladju
U predubokoj luci, — odkrenuv se sa svoga mjesta, —
Gdjeno smataju jedra brodari vesla držéći
Pa se sladko nasmije i ovo druzima reče:
„Ne trebamo im žurno dojaviti, već su u luci.
Bog im je rekao koji, il sami spaziše valjda
Ladju gdje dolazi pa je ne mògoše nikako dostić.“
Tako im reče, a oni poustavši otidju k žalu
I ladju brzo crnu povuku oni na suho,
Orudje sve im iznesu ladjèno prehrabrene sluge.
Tada u skupštinu podju na izkup i nikome drugom
Medju se ne daše sjest ni mladíću nì stârcu kojem.

Onda Eupithov sin Antinoje prosbori njima:
„Ele kako li toga čovjèka spasiše bozi!
Naši su ljudi svi po vjetrovitih vrhovih gorskih
Prežali danju jedni porèd drugih; a kad bi sunce
Sjedalo, mi već na suhu ne noćismo, već u brzìci
Ladji plovljasmo morem očekujuć divotnu Zoru,
Vrebajuć, kako bismo Telèmaka mogli ulovit
Te ga pogubit. Al u to dopremio bog ga je kući.
Nego dajmo mu smrt jadovitu ovdje odlučmo.
Tomu Telemaku, nek nam ne pobjegne, jer mi izvršit
Ne ćemo, mislim, svojih posálâ, dok njega je živa.
On je već razuman svjetom i úmom je razborit svojim,
A nam nikako više ugadjati ne mari narod.
Nego dederte, dok još u skupštinu nije Achaejce
Skupio; on bo se, mislim, skanjívati ni malo ne će,
Nego će srdit ustat u skupštini i svim će reći,
Da smo mu prijeku smrt pripremali, al ga nijesmo
Stigli, a narod ne će pohvaliti takva zločínstva;
Samo ako nas narod ne zlostavi te nas iz zemlje
Naše ne iztjera, da nam u tudju ne uztreba otić
Zemlju; — već ȍd gráda njega dalèko pretècimo vaní
Ili na putu, da živež zapane nâs i imútak
Od sveg svakoga dio po pravici, à kuću dajmo
Materi njegovoj, a s njom i onom, koji ju uzme.
Nije l' vam ova riječ po ćudi, nego želíte,
Da on ostane živ, od otca sve da imade,
Onda ne treba da mu imútak dragi trošímo
Kupeć se ù rpe ovdje, već svaki ìz kućê svoje
Neka donosi dare i kraljicu prosi, a ona
Pošla za onog, koj najviše dâ i koji je sudjen."
Tako im reče i svi umúćê i svi ušútê.
Onda progovori njima Amphinom ì reknê riječ, —
Nisa Amphinom sin Aretìadskôg bio je kralja,
On je s Dulichija došo, gdje vele pšenice puno
I puno njiva; prvi medj proscima bješe; s riječì
Najdraži kraljici bješe, a dobra bijaše srdca, —
On im dobro želéći progovori riječi ove:
„Ne bih hotio ja, oj drugovi mili, Telèmak

Da se ubije, jer je strahòta kraljevsko čedo
Ubiti, nego savjet u bogova najprije tražmo.
Ako l' nam dopusti njega pogubiti proročtvo Zeusa,
Onda ću ubit ga sam i drugima isto ću reći; —
Odvraćat stanu l' nas bozi, — odustati tada vam velim."
  Tako im reče Amphinom i svima se besjeda svidje.
I svi poustanu tada i u dom Odyssejev odu.
A kad unidju, onda na stolce posjednu gladke.
  Tada se nječemu drugom Penelopa domisli mudra,
Da se ob'jestnim vrlo i žestokim pokaže proscem;
Jer je začula svome u dvoru sina pogíbelj,
Njoj bo prijavi Medon vijeće čuvši prosaca.
Tada sa dvorkinjama u megar Penelopa podje.
K proscima kada ona, medj ženama boginja, dodje,
Tada uz dovratnik stane dvoràni gradjenoj čvrsto;
Njoj na obraza oba ubràdâč blistavi bješe.
Na Antìnoja napav riječma ovako mu klikne:
  „Tebe, Antinoju, vele, oj ob'jestni, zlotvorni čo'jče,
Da si na Ithaci svjetom i besjedom najbolji od svih
Svojih vršnjaka, al takav nijèsi nikada bio!
Mahnitče, zašto snuješ Telemaku smrt i poklaće?
Ne mariš ništa, što te bogòradci obranu mole,
Sve ti to vidi Zeus, a grjehota je, jedan kad drugom
O zlu radi; zar ne znaš za otca svojega, da je
Pribjego amo k nama bojéći se naroda, koj se
Vrlo razljutio, što se hajducima taphskima bio
On pridružio te je Thespróćane opljačko, koji
Saveznici nam bjehu? umoriti htjede ga narod
I srdce njegovo iztrć, imútak mu izjesti dragi,
Al ih Odyssej, — ako i željahu, — od tog uzdržî.
Zato mu dom osramoćuješ sad i izjedaš, prosiš
Ženu mu, sinu mu radiš o glavi, ucvjeljuješ ljuto
Mene, nego ti velim: odustani ì drugîm reci."
  Polybov sin Eurymak odgovori njojzi unátoč:
„Kćeri Ikarija, oj, Penèlopa čujder me mudra,
Ne boj se, samo nek to ti, Penelopa, ne muči srdca.
Nema niti će biti čovjèka, nit rodit se može,
Koji bi na sina tvoga Telemaka metnuo ruku,

Dokle je mene živa, na zemlji dok očima gledam.
Nego ću ovo ti reći i tako će doista biti:
Odmah će crna mu krv po kòplju našem poteći!
Jer je i mène Odyssej gradoborac metao njekoč
Često na koljena svoja i u ruke davao meni
Pečena mesa, on je i vina mi crljenog pružo.
Zato je meni Telemak od sviju najdraži ljudi,
I ja mu velim, nek se ne boji ništa prosácâ,
Od njih mu nema smrti, a od boga ne će umàći.“
  Tako ju tješaše, a sam Telemaku snovaše propast.
Na to se kraljica uzpne u blistave u sobe gornje
I plakat uzme mužem za svojim Odyssejem dragim,
Dok joj sjajnoka sankom Athena ne dirne oči.
  Na večer divni se svinjar k Odysseju povrati istom
I k sinu njegovu. Njih obojica stajahu uprav
Gotoveć večeru zaklav od jedne godine krme.
Tada k Laertovu sinu Odysseju stupi Athena,
Palicom udari njega i opet ga učini starcem,
Jadno baci na nj odijèlo, da ga zamòtrîv
Ne bi prepozno svinjar, da ne bi Penelopi umnoj
Otišo to doglasit ne mògâv u srdcu sakrit.
  Njemu Telemak prvi progovori riječ ovakvu:
„Došo si, Eumaeju divni! što govore ljudi po gradu?
Jesu l' se nápržitî povratili prosci iz svoje
Zasjede već, il jošte na mène paze l', da l' idem?“
  Eumaeju svinjaru, ti odgovorio na to si ovo:
„Gradom obilazeć to uprašati mario n'jesam
Nit izpitkivat, već srdce nagonilo mene je moje,
Kako glasove javim, da opet se povratim amo.
Sa mnom se sasto od tvojih drugova brzi oglàsnîk,
Koji je prvi glas dojavio materi tvojoj.
I drugo nješto ti znam, jer opazih svojima očma.
Iznad grada, gdje je brežuljak Hermijin, ondje
Kada na povratku bjeh, brzìcu opazih ladju
Punu ljudi, gdjeno u luku ulaze našu.
Prepuna dvoreznih bješe kopáljâ i štitova ladja,
Pomislih, da su oni, al opet za pravo ne znam.“
  Reče mu to, a Telemak se čili, jaki nasmije

Pogledav svojega otca, al tako da ne vidje svinjar.
  Kada odustanu oni od posla i sgotove gostbu,
Stanu se gostit i gostbe ne uzmanjka zadružne srdcu.
A kad se oni jela i pića nadovolje jurve,
Sjete se počinka i sna blagòdat uzmu uživat.

Sedamnaesto pjevanje.

Telemak se vraća u grad ithački.

Kad se ranoranka Zora ružoprsta pomoli jurve,
Onda Telemak, sin božanskog Odysseja mili,
Na noge podplate krasne navuče ì uzme zatim
Bojevno koplje, koje u ruci mu stajaše sgodno.
U grad pohiti i on svinjaru progovori ovo:
„U grad idem ti, otče, da moja vidi me mati,
Jer se ona, mislim, ostàjati strašnoga plača
I tužnih suza ne će, dok ne vidi mene kod sèbe.
A sad nalažem tebi ovako. Ovog tudjinca
Nèsretnôga u grad ded vodi, da bi si ondje
Prosio hranu, — pa vina će vrč i pšeničnog kruha
Dati mu po volji tko, a k sèbi ja ti ne mogu
Ljude primati sve, kad tužan sam i sâm u duši.
Srdi l' se na to ovaj tudjínac, biti će njemu
Samomu gore, al ja govoriti istinu volim."
Odgovarajuć njemu Odyssej dosjetljivi reče:
„Dragane, ni ja se sam zadržavati dulje ne želim.
Bolje je prosjaku hranu po gradu nego l' po selu
Prositi, — pa će mi tko udijeliti po volji štogod.
Jer mlad nijesam toliko, da ostanem ovom u stanu
I da izvršujem sve, što starješina naloži meni.

Idi, a ovaj će mene povèsti, komu si reko.
Čim se ogrijem ognja i čime požari sunce.
Ta odijelo je jadno na meni, pa bi me rani
Mogao skončati mraz, a velíte, grad je daleko.“
Tako Odyssej reče, te kroz stan prodje Telemak,
Prodje koračajuć brzo i proscima snujući propast.
Kada dodje u dvore, u kojih se stanuje krasno,
Koplje, koje mu bješe u ruci, nasloni uz stup
Širok, i kameni prag prestupivši stupi unutra.
Njega dadilja prva od sviju Euryklija spazi,
Koja je uprav runom pokrivala umjetne stolce;
Zaplakav ona mu podje u súsret, pa ì drugê tad se
Skupe mukotrpnog otca Odysseja robinje ondje.
One ga pozdrave, glavu, ramèna ljubit mu stanu.
I Penelopa mudra iz thalama izidje umah
Slična Artemidi il Aphrodíti zlatici slična;
Zaplače i svog milog obujmivši rukama sina
Stane mu ljubiti glavu i obadv'je lijepe oči.
Stane je jauk, pa mu progovori krilate r'ječi:
„Tu li si, sunašce drago, Telemače! više nijesam
Mislila vidjeti tebe, od kako si otišo u Pyl,
Da čuješ štogod o otcu, al potajno bez volje moje.
Nego mi istinu kazuj, što ugleda očima svojim.“
Razumni na to njoj Telemak odgovori ovo:
„Nemoj me, majko, na plač navoditi, nemoj mi srdce
Moje u grudima dirat, koj smrti se prijekoj ugnuh.
Nego se òperi daj i odjeću čistu obuci,
Pa daj u sobe gornje uzadji s dvorkinjam svojim,
Bozima obriči svim, hekatombe uspješne da ćeš
Žrtvovat, ako li Zeus odmazdio odmazdu bude.
A ja u skupštinu idem, da onog tudjinca pozovem,
Koji je došao sa mnom iz Pyla, kad ovamo plovljah,
Njega s bogolikim svojim drugòvima pred sobom poslah;
Rekoh Piraeju, nek ga povede u kuću svoju,
Usrdno nek ga časti i miluje, dòk dôdjem ì sâm.“
Tako joj reče, — njoj ne odlèti riječ ni jedna.
Ona se opere čisto i odjeću čistu obuče,
Bozima obrekne svim, hekatombe uspješne da će

Žrtvovat, ako li Zeus odmazdio odmazdu bude.
   Tada kroz megar van Telemak izidje koplje
Držeć u ruci i dva psa brzonoga za njim.
Njega božanskom milotom Athena obaspe svega.
I kad stupaše bliže, zadiviše svi mu se ljudi.
Napržiti se prosci sakupljati stanu okò njeg
Pošteno sboreć, al radeć o glavi Telemaku tajno.
On se ugíbao množtvu prosaca i otidje tamo,
Gdje je sjedio Mentor i Antiph, još Halitherse,
Koja se družiše sva tri i s otcem njegovim davno.
I tu sjedne, a oni o svemu ga pitati uzmu.
K njima se približi u to i Piraej, kopljanik slavni,
Vodeći kroz grad tudjinca u skupštinu, komu se nije
Tudjio ondje dugo Telemak, već pristupi k njemu.
Njemu Piraej prvi progovori riječ ovaku:
   „U kuću k meni pošlji, Telemače, ženskinje svoje,
Da ti odpremim dare, Menelaje što ti ih dade.“
   Razumni na to njemu Telemak odvrati ovo:
„Ta još, Piraeju, ne znam, što l' ima sve se dogodit.
Napržiti li mene u megaru ubiju prosci
Krišom i ako si otčin imútak dijèliti stanu,
Onda bih volio, sve to da ostane tebi no ovim.
Ako li ja poubijam njih i pokoljem redom,
Onda mi veselu sve donesi veseo dare.“
   Reče i mučenika povèdê u dom tudjinca.
A kad dodju u dvore, u kojih se stanuje krasno,
Hlene metnu na stolce i stolice oni sa sèbe,
Onda se oni podju okupati ù banje gladke.
Kada ih robinje već okupaju, namažu uljem,
Tada ih vunenim hlenam' obuku pa i hitónma.
Iz banja izidju te se na stolce posade redom.
Zlatnu rukomiju l'jepu na srebrnu podnosu noseć
Služkinja vode donese, da njome òperû ruke.
I stol gladki uz to protégnu služkinja njima,
Častna ključarica kruh donese i postavi, k jednu
I druga jela metne ponudjajuć, česa se našlo.
Naprema njima se uz stup u megaru nasloni mati
Sjednuv na stolac tanke upredajuć vunene niti.

Tada za gotovimi posegnuše rukama jeli.
I kad se oni jela i pića nadovolje jurve,
Onda im besjedit počne Penelopa mudra ovako:
„Ja ću u sobe gornje, Telemače, jamačno uzić
I u krevet ću leći, koj od onda meni je tužan
Te ga suzama kvasim, od kako je ono Odyssej
S oba Atrida pošo pod Ilij, — a ti mi ne ćeš,
Dokle se napržiti nijèsu skupili prosci,
Ništa o povratku otca kazivati, ako si čuo."
Razumni na to njoj Telemak odgovori ovo:
„Baš ću ti, majko moja, po pravici kazati sve to.
K Nestoru, naroda svoga pastiru, plovismo u Pyl.
On me u visokim svojim u dvorima dočeka te me
Usrdno čašćaše, ko što kad otcu došo je skoro
Sin iz tudjine kasno povrativ se, tako i mène
Usrdno gošćaše on sa sinòvima svojima dičnim.
Al za mukotrpca reče Odysseja čuo da nije
Od pozemljara ljudi, da l' živi, ili je mrtav.
Nego mi konje dade i kovana kola te mène
K slavnome kòpljaniku Atrídu Menelaju pošlje.
Argejku Helenu vidjeh kod ovog, rad koje Argejci
Trplješe puno i Trojci po odredbi bogova vječnih.
Odmah me pitati uzme Menelaje, grlati bojnik,
Što li tražeći u Lakedaemon se divni dovezoh,
A ja istinu njemu cijelu kažem po redu.
Onda prihvati riječ i ovo odgovori on mi:
„„Ele u postelji muža prehrabrenog željahu oni
Velikom željom počivat, a sami su svi nejunáci.
Kao što košuta kad u ležáju silenog lava
Svoje povali mlade, još sisavčad, tek ih izlégâv,
I kad visove stane razgledat i utrine travne,
Da se napase; a lav u svoje dodje ležaje,
Pa tad obojima on strahovitu učini propast:
Tako će onim Odyssej strahovitu propast učinit.
Ej da otac Zeus i Athéna dâ i Apòllôn,
Kakov je bio Odyssej na Lesbosu otoku stojnom,
Kad je izišo u boj i takmu s Philomelídom,
Pa ga srušio snažno Achaejcima svim na veselje, —

Da ti otac Odyssej medj prosce izadje takov,
Prijeki stigo b' ih udes i svatba bi ogrkla njima!
A što sada me pitaš, što moliš, tomu se ne ću
Uginjat niti ću drugo govoriti nit ću te varat;
Nego što mi je reko starìna istini morski,
Od tog ti ništa ne ću zatajiti nit ću ti sakrit.
On ga je vidio, reče, na otoku, gdjeno se muči
Žestoko u kući Nymphe Kalypse, od sèbe mu ona
Ne da i tako se on povratiti ne može kući,
Jer nit imade ladja veslačica niti drugóvâ,
Koji bi mogli ga pratit po širokom plećatom moru.““
To mi je rekao Atrid Menelaje, kopljanik slavni.
A ja ovršivši to otidjoh i bogovi daše
Sgodan mi vjetar i u domáju me vratiše brzo.“
Tako joj reče i tim u grudima gane joj srdce.
Tad Theoklymen njima bogoliki prosbori ovo:
„Čestita ženo Laertova sina Odysseja, čuj me;
Onaj pravo ne znade, već besjedu poslušaj moju.
Sve ću po istini tebi prorèći ništa ne tajeć.
Najprije tako mi Zeusa i tako mi gostinskog stola,
Tako mi ognjišta divnog Odysseja, kod kog sam sada,
Već je Odyssej miloj u svojoj otčinskoj zemlji
Sjedeć il dolazeć šumke, da sazna, što li se radi
Ovdje i svima on pogibelj proscima snuje.
Takvu sam vidio pticu i proročtvo, kadano sjedjah
Na ladji nakritoj i ja Telemaku odmah povíkah.“
Njemu Penelopa umna odgovori na to ovako:
„Ej da tvoja se riječ izvršit, oj tudjinče, hoće,
Moju bi vidio ljubav i dobio mnoge bi dare,
Te bi te blaženim svak nazivao, tko bi te sasto!“
Dok su se oni tu razgovaralì besjedeć tako,
U to vrijeme prosci pred dvorom Odysseja divnog
Bacahu kolute, koplja, gdje nabiti bijaše podboj,
Pa se veseliše tim, gdje ì prije bješnjeti znahu.
A kad rùčanô doba već bješe, kadano ovce
Dodju od svakud s polja s pastírima, koji su bili
I prije, — onda Medon progovori, koga su prosci
Najviše ljubili od svih glasníkâ, koj jedaše s njima:

„Mladjani prosci, već razveseliste borbama dušu,
A sad u kuću podjte, da gostbu spremimo sebi,
Nije bo zlo, vrijème l' je već, založiti štogod."
Tako im reče i oni poustaju poslušav njega.
A kad dodju u dvore, u kojih se stanuje krasno,
Hlene metnu na stolce i stolice oni sa sèbe.
Onda velike ovne i debele koljahu koze
I svinje koljahu tovne i ìz stada zakolju kravu
Sebi gotoveć gostbu . . . . . A u grad se žuraše s polja
Divni svinjar i s njime Odyssej se žuraše skupa.
Onda besjedu glava pastira započne svinjar:
„Tudjinče, u grad ti već danas prispjeti želiš,
Kako je moj gospodar naložio. Ja bih dakako
Volio ostavit tebe čuvarom òbôrâ sviju,
Ali njêga se ja pribòjâvâm, bojim se, da me
Korio ne bi, a težki gospode prijekori jesu.
Nego ajdemo na put, prevàlilo veće je puno
Dana i prepuno, pa će zastudjeti pod večer brzo."
Odgovarajuć njemu Odyssej dosjetljivi reče:
„Znam, razumijem sve, što veliš, razabiram dobro.
Nego ajdemo, a ti do konca puta me vodi.
Daj mi, ako li bat izsijèčen ovdje imadeš,
Da se upirem, put je popuzljiv, sami velíte."
Reče i ružnu on na ramèna prebaci torbu
Prodrtu svud sa spletènom prekòramicôm na torbi.
Željeni pako štap podade mu u ruke Eumaej, —
I podju. Za njima psi i pastiri ostanu ini,
Obor da čuvaju. Eumaej Odysseja u grad povèdê,
A Odyssej je bio starcu i kukavnom prosjaku sličan,
O štap se upiro, kožu od'jelo krilo mu jadno.
A kad obojica putem gredovitim stupajuć dodju
Gradu na domak do ògrâdjenôg ljepòtekôg vrutka
Stignu, iz kog su vrutka donašali gradjani vodu; —
Taj su ogradili vrutak Polỳktôr, Ithak i Nerit.
Okolo bješe gaj od jagnjédâ povodnih samih,
Okrugli sa svih strana, a hladjana tečaše voda
Iz hridi iz visine, a poviše žrtvenik Nympha
Bješe, gdje žrtvovat što običavali putnici svi su. —

Tu se Dolijev sin Melanthej sastane s njima
Tjerajuć' stado koza od svíjù izvrstnije stada,
Proscima ručak, a dva pastira idjahu s njime.
Kada ih opazi udri u grdnju strahovitu ružnu,
Rekne im ì kliknê njima Odỳsseja u srdce dirnuv:
„Istina prava, rdja nut vodi sa sobom rdju!
Kako li jednaka bog sadružuje s jednakim vazda!
Kuda ovoga prlju, oj nesretni svinjaru, vodiš,
Dosadnog prosjaka, kuda zdjeloliza ovoga vodiš!
Taj će o dovratnik mnogi ostrúgati sva si ramèna
Proseć komadiće jela, a podnose, mačeve ne će
Prositi on. Da mèni ga daš za čuvara u mojih
Oborih, staje da mete i donosi kozlićem brsti
Mogo bi surutke srkat, ugòjit bi mogo si bedro.
Ali je svikao on nevaljálstva, pa mu se ne će
Raditi htjeti, već voli prosjačit po narodu svuda,
Voli tražiti, da si nenasitni napuni trbuh.
Nego ću nješta ti reći i tako će doista biti.
Dodje li u dom božanskog Odysseja, tada će njega
Po sobi gadjati ruke junaka i okolo glave
Pòdnôžjâ letjet će njemu množìna i ò rebra trt se."
Reče i prolazeć petom u bèdro udari njega
Ludov, al ga sa staze ne odrine, nego Odyssej
Ostane nemaknut ondje i zamisli u svom se srdcu,
Da li bi skočio na nj i uzo mu dušu na bàtu,
Il bi ga digo sa zemlje i glavom mu tresnuo o tle.
Nego se suztrpi srdce suzpregnuvši. U oči svinjar
Ukori onog i podigne ruke glasovito moleć:
„Oj vi povodne Nymphe, oj Zeusove kćeri, — Odỳssej
Ako l' je ikada kozje il ovčje vam spalio stegno
U pretilìnu ga zaviv, — izvršite ovu mi želju:
Tako se vratio on i doveo doma ga demon.
On za cijelo bi svu razpŕšio nadutost tvoju,
Kojom se nadimaš sad i mahnitaš skićuć se vazda
Samo po gradu, a zli pastiri uništuju stado."
Njemu kozopaša na to Melanthej odvrati ovo:
„Pakostni pȁs ej kako mi taj progovara eto!
Al ću ga jednoč ja u nakritoj u crnoj ladji

U sv'jet od Ithake odvest, da zaslužim njime dobitak!
Ej da Telemaka bog srebrnòluki sgodi Apollon
Danas u megaru, ili da prosci savladaju njega,
Ko što je dan povraćenja Odysseju propo daleko!"
  Reče i ostavi njih, a oni će pòlahko za njim;
Idući pred njima dom gospodarov dostigne brzo.
Odmah udje unutra, medj prosce sabrane sjedne
Naprot Eurỳmaku, kog od prosácâ voljaše sviju.
Trudbene sluge metnu pred njèga pečena mesa,
Častna ključarica kruh donese i postavi preda nj,
Neka ga jede. — U to Odỳssej i dîvni svinjar
Dodju ì stûpê bliže, kad al zvek forminge dubke
Dodje u uši njima, jer Phemij je proscima pjesmu
Začinjo. Za ruku primiv svinjara reče Odyssej:
  „Eumaeju, doista to su Odysseja lijèpi dvori.
Lahko je njih prepòznat i opazit izmedju mnogih.
Jedna je do druge sgrada, a dvorište ogradom, zidom
Ogradjeno je dobro i vrata su dvojna valjano
Učvrštena te u dvor usudio ne bi se nitko.
Vidim ti ljude mnoge u dvorima, gdjeno se goste,
Od jela širi se dim, a forminga uza to zveči,
Koju bezsmrtni bozi drugaricu dadoše gostbi."
  Eumaeju svinjaru, ti odgovorio na to si ovo:
„Lahko prepòzno si, ta ti ni u drugom bezuman n'jesi.
Nego mislimo sada, što l' ima sve se učinit.
Il ti u dvore unidji, u kojih se stanuje krasno,
Mene ostavi ovdje i zadji medj prosce, — il voliš
Pričekat, ostani malo i mène naprvo pusti,
Ali ne čekaj dugo, da ne vidi vani te tkogodj,
Da te ne gurne, da te ne udari, promisli i sam."
  Njemu odgovori na to Odyssej, divni stradálac:
„Znam, razumijem sve, što veliš, razabiram dobro.
Nego naprvo ti otidji, a ja ću ostat.
Što su udarci, znam, i guranja što su, al moje
Srdce je strpljivo, jer sam pretŕpio mnogo već zala,
Mnogo na vodi, u boju, pa i to stigni me sada.
Ali se želudac kleti, kad udari ȕ bijes, ne da
Zabašúriti, već on veòma razjadjuje ljude;

Radi njega se ladje čvrstòtvôrne spremaju na put,
Na trepètljivo more, dušmánom noseći poraz.“
Dok su se njih dva tu razgovarali besjedeć tako,
A to mukotrpca pȁs Odysseja Argos ležéći
Glavu ȉ uši digne. Odyssej njega je njekoč
Sam odhranio, prije no otidje sveti u Ilij,
A još se nije njega naljubio. Prije mladići
Na srne, zeceve, koze na divlje vodiše njega;
A sad zabačen, dok je gospodar daleko izbivo,
Ležaše on na gnòju, pred vratima koji se kućnim
Od krava i od mazgóvâ nagrnuo, da ga odvezu
Sluge, da veliko polje Odysseja nagnoje njime.
Argos je pas na ognjištu tom pun ušiju ležo.
I čim Odysseja pas u blizìni opazi svojoj,
Repom zavine on i obadv'je spusti si uši,
Al se približiti već gospodaru mogao nije.
A Odyssej si, lice odkrenuvši, obriše suzu
Lagano krišom, Eumaej da nȇ vidi ì stanê pitat:
„Eumaeju, čudo je pravo, gdje leži pas taj na gnòju.
Lijep je uzrastom svojim, al opet pravo ne znadem,
Je li brzonog bio uz takovu spodobu svoju,
Ili je bio ko što i ostali psi razbludníci,
Što ih sbog gizde samo odgajaju sebi gospoda.“
Eumaeju svinjaru, ti odgovorio na to si ovo:
„Ovo je pas gospodara, što mrtav leži daleko,
Da ti je on još snage onàkê, rasta onakog,
Kakva ostavi njega Odyssej idué pod Troju,
Imo bi ì gledat što, koliko je hitar i snažan.
Nikada zvjerka njemu u gudurah duboke šume
Koju je gonio, nije umàkla, jer ȉ trag je divno
On poznávo. A sada navalilo zlo je na njega,
Jer je daleko mu propo gospodar, a žene se za psa
Ne brinu, ne hrane njega, a služinčad, kad gospodára
Nad njima nema, ne će da posluju što im je dužnost,
Jerbo gromoglasni Zeus polovicu kreposti uzme
Onom čovjeku, komu osvanuo robstva je danak.“
Reče i unidje u dom, u kojem su naselja krasna,
I on k ponosnim proscem kroz megaron otidje ravno,

A crna Argosa smrt i sudbìna pograbi tada,
Kad iza dvadeset ljeta Odysseja opazi opet.
Eumaeja prvi od svih bogoliki spazi Telèmak,
Gdjeno po kući stupa i njèmu namagne brzo
Očima i tim ga k sebi pozove, a on se plaho
Ogleda ì uzmê stolac, na kojem mesosječa vazda
Sjedjaše, kada je proscem na gostbi rezao meso.
Eumaej stolac taj k Telemaka stolu donese,
Naprotiv njemu ga metne i tada sjedne, a glasnik
Uzme i dade mu jela, iz košare dade mu kruha.
Za njim se bliže u dom Odyssej divni uvuče,
Koji je bio starcu i kukavnu prosjaku sličan,
O štap se upiro, kožu od'jelo krilo mu jadno.
Na prag jasenov, koj je u dvorište gledao, sjedne
Pa se nasloni na stup na čempresov, kojino tesar
Njekoč obrubi vješto i izmjeri mjerilom pravo.
A Telemak reče svinjaru k sebi ga pozvav, —
I kruh čitavi uzev iz prekrasne košare, uzev
I mesa dosta, koliko objeručke mogaše držat: —
„To odnesi tudjincu i podaj mu, reci mu jošte,
Nek oko sviju prosaca obìlazêć redom ih prosi,
Nije bo potrebnu dobro čovjèku, ako se stidi."
Tako mu reče i svinjar razumjevši besjedu ode
Te uz Odysseja stavši progovori krilate r'ječi:
„Ovo, ti tudjinče, daje Telemak, ì on ti veli,
Nek oko sviju prosaca obilazeć redom ih prosiš,
Veli bo, prosjaku dobro da nije, ako se stidi."
Njemu dosjetljivi na to Odyssej odgovori ovo:
„Gospode Zeuse, naspori Telemaku u svem medj ljudma,
On polučio sve, što želi u srdcu svome!"
Reče i primi jelo objeručke, pa si ga metne
Ondje pred noge ružnu na torbu i jedaše dotle,
Dok je u kući pjevač božànskî pjevao pjesmu.
A kad se najede on, i pjevač prestane pjevat,
Po dvoràni se prosci razvikaše i tad Athéna
K sinu Laertovu stupi Odysseju bliže i njèga
Poticat stane, oko prosaca dà trâžî kruha,
Da ih upòznâ, tko je bezakonik, pravedan tko je;

Ali ni tako ni jednog iz propasti ne htjede spasit.
I on na desno podje junaka svakoga prosit,
Svakuda pružajuć ruke, ko odavna prosjak već da je.
Oni se smiluju te ga darivati čudeć se stanu,
Pitajuć jedan drugog, odakle je došo i tko je.
Al im kozopaša na to Melanthej progovori ovo:
„Preslavne kraljice prosci, oj čujte me, što ću vam reći
O tom tudjincu, jer sam već prije vidio njega;
U grad je doveo njega doduše svinjar, al ne znam,
Tko li je on i svojim odakle diči se rodom."
Tako im reče, al psovat svinjara Antìnoje uzme:
„Svinjaru, poznati svakom, sbog česa si doveo u grad
Ovoga? Zar mi dosta skitača nemamo drugih,
Dosadnih prosjaka dost i zdjelòlîzâ? Nije l' ti dosta,
Gdje ovoliki ljudi imetak tvog gospodára
Ovdje izjedaju skupno, već i tog si išao pozvat!"
Eumaeju svinjaru, ti odgovorio na to si ovo:
„Ti si, Antìnoje, plemić, al opet ne govoriš pravo.
Zar tko ide tudjinca iz zemlje tudje pozivat
Drugoga, osim koj je poslovač narodu nuždan:
Vrača, il u bolèsti ljekára ili zidára
Ili božànskôg pjevača, da pjevanjem srdce veseli?
Tê pozivaju ljudi po zemlji bezkrajnoj svuda,
A na zator sebi ne poziva prosjaka nitko.
Ti si najljući vazda Odysseja divnoga slugam
Od svih prosaca, a meni navlàstito; nego se za to
Ne brinem ja, dok živi mi još Penelopa umna
Svojim u dvorima i dok Telemak bogoliki živi."
Razumni na to njemu Telemak odgovori ovo:
„Šuti i nemoj mi puno rijèčat se, Eumaeju, s ovim;
Jer je Antinoje vičan rijèčma oporim vazda
Grdno dražiti ljude te i druge potiče na to."
Zatim Antinoju ove progovori krilate r'ječi:
„Doista ti se za mène, Antinoju, brineš ko otac
Za sina svog, kad r'ječju tudjinca nasilnom goniš
Iz kuće tê, al ne dao bog izvršit se tomu!
Uzmi i podaj mu što, ne zavidim, ta još i velim.
Ne boj se ništa rad toga ni matere moje nit kojeg

Sluge, što ih u dòmu božanskog Odysseja ima.
Ali takovo nije u grudima tvojima srdce,
Sam bo izjedati voliš no komu drugomu dati."
Njemu odgovori na to Antinoje i rekne ovo:
„Što si, Telemače, reko goropadan i oholòrek?
Kòliko dajem mu ja, toliko da dade mu svaki,
Tri bi ga mjeseca ova odbijala kuća od sèbe."
Reče i podnožje digne i pokaže, što je pod stolom
Stajalo, na kom je držo pri gostbi bijele noge.
A drugi svak Odysseju dâ i napune mesom
I kruhom njegovu torbu, te na prag htjede otići
Opet Odyssej kušat, što dadoše njemu Achaejci,
Ali k Antinoju stupi i ovu mu prosbori riječ:
„Daj mi, prijane, jer se ne čini, da si Achaejac
Najgori ti, već najbolji; kralj po licu se činiš.
Zato je dostojno, da mi još ì bolje nego li drugi
Od svog dadeš, da tèbe po zemlji bezkrajnoj slavim.
I ja sam njekoč bogat u obilnoj živio kući
Medju ljudima, pa sam dijèlio tucaku često,
Kakov godjer je bio i štogod je trebo od mene.
Hiljadne imo sam sluge, a ì drugog imo sam svega,
Uza što dobro živu i obilni zovu se ljudi.
Ali me Zeus strmòrom okrénu, — jer htio je tako, —
Te se s hajducima, svjetskim skitáčima, sdružih, da na put
Dugački podjem s njima u Aegypat na propast svoju.
Ja u Aegyptu vodi zaustavim svinute ladje
Na oba kraja, onda zapovjedim druzima milim,
Neka kod ladja budu i neka ih čuvaju tudjer,
I razgledače pošljem, da otidju razgledat zemlju.
Al njih obuzme bijes i dadu se srdcu zavèsti,
Te plijeniti uzmu Aegypćanom prekrasna polja,
Uzmu im ludu djecu i žene otimat, a njih
Prionu klati, a glas po gradu razidje brzo.
A kad začuju to po grádu, u pomol zore
Dodju ì polje puno pješaka ì kôlâ budne;
Oružjem zablista polje i družtvo mi u ružni bijeg
Utjera gromovni Zeus i nikoji ne smjedne od njih
Dočekat junački one, jer obkole zla ih odàsvud.

Tada mi drugove mnoge oštroreznom ubiju mjedi,
Ine odvedu žive, da na silu robuju njima.
Mene pak namjerniku tudjincu nà Kypar daše
Dmetoru, Jasovu sinu, koj Kyprom vladaše moćno,
A odtud nevolje trpeć na ovaj dolazim otok."
Njemu odgovori na to Antinoje i rekne ovo:
„Koji je nevolju ovu naputio ovamo demon
Na neprîliku gostom? usrèd kućê ti se udalji
Od mog stola da te i opet Aegypat gorki
Ì Kypar ne snadje, jer si drzovit, bezsraman prosjak,
Ideš okolo sviju po redu, a oni nasùmcê
Daju ti, ne znaju tî se suzpregnuti, ne znaju žalit
Tudje dijèlêći dobro, dok svaki dosta imade."
Od njeg domišljat Odyssej uzmaknuv progovori ovo:
„Aj prama licu, kakvo imadeš, nije ti srdce!
Iz kuće svoje ti udijelio nì soli ne bi,
Tko te zaprosi, a sam uz tudje sjediš te mèni
Ne ćeš da dadeš hrane dijèlak imajuć puno."
Reče mu, al se jače Antinoju razljuti srdce,
Mrko ga pogleda pa mu progovori krilate r'ječi:
„Al sad ne mislim više, kroz megaron da ćeš mi opet
Prolazit lijepo, kad već i uvrede ideš govorit!"
Reče i podnožje digav Odysseju u rame desno
Baci ga i to na vrh kičmenjače, ali Odyssej
Ostane stanovan kano stijena; — Antinojev hitac
Ne sruši njega i on odmàče — šuteći — glavom,
Tajno Antinoju radeć o glavi i do praga ode,
Sjedne ì punû torbu pred sèbe metnuvši reče:
„Preslavne kraljice prosci, oj čujte me, što ću vam reći,
Kazat ću ono, na što u grudma me potiče srdce.
Nikakva odista nije ni tuga nì žalost srdcu,
Bori l' se čovjek radi imanja svog il ovácâ
Radi bijelih ili rad goveda, — tè budê sgodjen, —
Ali Antinoje mene rad želudca pogodi jadnog,
Želudca kletog, koji veoma razjadjuje ljude.
Ako li bogova nam i Erínyja prosjakom ima,
Onda Antinoja smrt i skončánje prèd svatbu snašli!"
Njemu Eupithov sin Antinoje odvrati ovo:

„Sjedi, tudjinče, mirno i blaguj il drugud otidji,
Da te ne stanu momci natezati zȁ noge tvoje
Ili za ruke, da te ne ogule, što si to reko."
Tako mu reče, al svi Antinoju zamjere ljuto
I ovako gdjeki mladića drzovitih reče:
„Kleti Antinoje, na zlo pogodio tucaka tog si
Nesretnog, ako l' je on od nebeskih bogova koji.
Ta i bogovi sami tudjincem iz daleke zemlje
Slični se znadù učinit i ù svakôj spodobi znadu
Grade obilazit, ljudsku da opakost ì prâvdu vide."
Tako mu reku, al na to nè mârâše Antinoj,
A u Telemaka tuga poraste ȕ srdcu velja,
Što mu je udaren otac, al iz oka ne spusti suzu,
Nego šuteći glavom odmàče Antìnoju tajno
Radeć o glavi. A kad Penelopa začuje mudra,
Da je udaren onaj u megaru, služkinjam reče:
„Ej pogodio tebe Apòllôn slavnoluki tako!"
Al ključarica njoj Eurynoma besjedu rekne:
„Da se ukletve naše već steku, ne bi ni jedan
Od njih dočeko živ ljepotrone sutrašnje Zore!"
Njoj Penelopa mudra ovako prihvati riječ:
„Majko, svi su mi mrzki, jer o zlu rade, al opet
Crnoj je Keri od svíjû Antinoje najviše sličan.
Njekakav bijedni hodi tudjinac po kući proseć
Ljude, da dadu mu što, jer potreba na to ga sili;
Svi mu dadoše drugi i nàpuniše mu torbu,
A on ga podnožjem lupi baš u vrh ramena desnog."
Tako se ona sjedeć u thalamu s robinjam' svojim
Razgovárala, a tad Odyssej jedaše divni.
Ona pozove k sebi svinjara divnog i rèče:
„Idi, Eumaeju divni, i reci onom tudjincu,
Nèk dôdjê, ja ću ga molit i pitati, nije li štogodj
Gdje o Odysseju čuo mukotrpcu, ili ga morda
Očima vidio, jer je skitaču svjetskomu nalik."
Eumaeju svinjaru, ti odgovorio na to si ovo:
„Ej da, kraljice, hoće ušutjeti tamo Achaejci!
Kako govori on, občinio srdce bi tvoje.
Tri ga kod sebe noći u kolibi imadoh i tri

Dana ga držah, jerbo utekavši iz ladje k prvom
Došo je k meni, ali izkazao nije mi svega,
Što je pretrpio. Ko što pjevača kad gledaju ljudi,
Koji od bogova pjevat naučivši pjesme im ljubke
Pjeva i oni ga svi neprestance slušati žele,
Kada pjeva, — tako i mène u kolibi sjedeć
On je občinjao. Veli, s Odyssejem da je po otcu
Milogost, da je iz Krete, odáklê je Minovo pleme,
A od tud nevolje trpeć na ovaj je došao otok
Ovamo onamo bacan i vèlî, da blizu je čuo
Za Odysseja, i to u thesprotskih bujnih mekòtah
Živ da je, kući da ide i zaklade dà mnoge nosi.“
A Penelopa mudra odgovori njemu ovako:
„Idi, pozovi ga amo, da meni pripovjedi sve to.
Oni pak neka sjede pred vratima te se vesèlê.
Ili u dvorima ondje, kad u njih je srdce vesèlo.
Njihov čitav stoji imútak u njihovih kućah,
Kruh i sladjano vino — i ne jede nitko do sluga.
Oni se pako svedni vrzavaju po kući našoj
Koljući volove naše i ovne i pretile koze
Pa si gotoveć gostbe, izpíjajûć žarkasto vino
Bez brige, oni nam mnogo potrašaju, jer ne imádê
Muža, kakov je bio Odyssej, da ukletvu skine.
A da Odyssej dodje u otčinsku vrativ se zemlju,
Nasilja on bi junakom odmazdio sà sînom svojim.“
Tako reče i tad Telemak kihne, te čitav
Strašno zaori dom i nasmije se kraljica tomu,
I odmah Eumaeju ona progovori krilate r'ječi:
„Podji, Eumaeju, te mi tudjinca amo pozovi,
Ne vidiš, da mi je sin zakihnuo na sve mi r'ječi?
Zato se svim po redu smrt izvršila proscem,
Nikoji od njih smrti ni Keri ne uteko crnoj!
To si u srdce spravi, što sada mislim ti reći.
Ako se uvjerim, da je cijelu mi istinu reko,
Onda ću njemu dat odijèlo, hiton i hlenu.“
Tako mu reče i svinjar razumjevši besjedu ode
I uz Odysseja stavši progovori krilate r'ječi:
„Tudjinče, otče, mudra Penelopa k sebi te zove,

Mati Telemaka, jer ju ponukava njezino srdce,
Da te za muža pita, rad kojega nevolje trpi.
Ako se uvjeri, da si cijelu joj istinu reko,
Onda će hiton ti dati i hlenu, čega ti treba
Najviše, a kruha sam naprosit po narodu možeš
Te si nasitit trbuh, ta pò volji dat će ti svatko."
Njemu Odyssej, divni stradálac, prihvati riječ:
„Eumaeju, ja bih rado cijelu istinu sada
Mudroj Ikarija kćeri Penelopi rekao odmah,
Jer znam dobro o onom, ta nevolje trpljesmo skupa.
Ali se gustih bojim prosaca tvrdoga srdca,
Bijes i nasilja njihna do gvozdenih sežu nebesa.
Jerbo kada sam netom po dvorima išao ovim,
Lupi me čovjek, kojemu ništa zla ne učinih,
I bol mi zada, al me Telemak obránio nije
Ni drugi tko; sbog toga Penelopa ako i želi
Sa mnom govoriti, reci, u megaru neka me čeka,
Dòk sûnce zadje, i tada nek ȍ mûžu pita me svojem,
Kad će se vratiti, nek me uz oganj posadi, jer sam
Jadno obučen, ta znadeš, jer tebe prvog zamòlih."
Tako mu reče î svinjar razumjevši besjedu ode.
Kada on na prag, tad mu Penelopa reče ovako:
„Ne vodiš, Eumaeju, njega? što preumi to li tudjínac?
Zar se je pobojo koga u velike, ili se drugče
U kući ovoj stidi? Ah zlo je postidan skitač!"
Eumaeju svinjaru, ti odgovorio na to si ovo:
„Gòvorî pravo, što bi i svakoji mislio drugi,
Tko bi se gledo uklonit prosaca drzovitih b'jesu.
Pričekaj, on ti veli, u megaru, dòk sûnce zadje.
Pa i samoj je tebi, oj kraljice, ljepše, da sama
Govoriš riječ s tudjincem i sama dà slušâš njega."
Njemu Penelopa mudra ovako prihvati riječ:
„Tko li je, da je, taj se tudjinac pametan čini,
Nigdje bo nema više medj ljudima smrtnima takih,
Koji se u obijesti dovijaju svakakoj zloći."
Tako Penelopa reče, a svinjar otidje divni
Medj guste prosce sve izvršivši poslove svoje.
I on Telemaku odmah progovori krilate r'ječi, —

Glavu priklonivši k njemu, da ne bi čuli ga drugi: —
„Ja ti, prijane, idem, da krmke čuvam i ondje
Sve, što nas dva imamo, a ovdje ti se ded skrbi.
Sebe najviše čuvaj i nastoj u srdcu, da te
Ne snadje što, jer mnogi Achaejci o zlu ti rade.
Nego ih zatr'o Zeus, dok nijèsmo postradali sa njih.“
Razumni na to njemu Telemak odgovori ovo:
„Sve ću učiniti, otče, otídji večerat samo.
U zoru opet dodji, donesi lijepe žrtve,
A ja ću brinut se za sve i bogovi bezsmrtni sa mnom.“
Tako mu reče i on na stolac sjedne na glàdkî
Pa si zasiti srdce i pićem i jelom svakim;
Onda iz dvorišta ode i ìz kućê k svinjama svojim,
Iz kuće gostiju pune, a prosci se pjevanjem, plesom
Nasladjívali, jer dan na zaranke nagnu se veće.

Osamnaesto pjevanje.

Odyssej se rve s Irom.

—∿—

Uto ì prosjak dodje potucalo, koji po gradu
Ithačkom prošaše svedj i na glásu sa svoga bješe
Trbuha pomamna; jest nepestance ì piti hćaše.
Ne bješe ni jak ni snažan, al uzrastom bijaše golem.
Arnaej se imenom zvaše, na porodu gospodja majka
Tako je nazvala njega, al Irom zvaše ga mladež,
Jer je raznašao glase, kad tkogod bi poslo ga kamo.
On Odysseja htjede iz njegove protjerat kuće,
Dražit ga stane i ove progovori krilate r̀ječi:
„Miči se, starče, od vrata, jer zà noge bit ćeš odvúčen.
Ne vidiš, kako mi svi već očima migaju te me
Slòbodê, da te odvučem, al stidim se. Nego se digni,
Svadje da ne bude odmah i rvanja mèdj nama dvjema.“
Mrko ga gledne Odyssej dosjetljivi ì rekne ovo:
„Nebore, ja ne činim ti zla i ne govorim ništa,
Ne marim, ako ti tko podade zagrabiv mnogo.
Ovog je praga dosta obojici; ne treba da si
Zavidan radi tudjih daróvâ; čini se, i ti
Da si tucak ko i ja, a bogovi dijele blago.
Na šake nemoj me odveć pozivati, razljutit bi mene
Mogao tim i ako sam star, okaljat bih znao

Ustne ti ì grûdi krvlju. Mirovati tada bih mogo
Sutra, jer mislim, da se navrnuti drugi put ne ćeš
U dom Odysseja sina Laertova nikada više."
Iro se tucak na to razljutiv odgovori ovo:
„Aj koliko se taj razblebeto prljo, ko kakva
Starica uz peć! ja bih zlostáviti mogao njega,
Objema rukama njega iztući i na zemlju zube
Sve mu iz čeljusti izbit ko vepru, što usjeve grize.
Paši se sada, da nas i ovi obojicu vide,
Gdje se borimo. Gdje ćeš se ti poȑvati s mladjim?"
Tako se njih dva tamo na pragu gladkom pred onim
Visokim vratima ljuti u koštac uhvate oštro.
Snažni Antinoje čili rvača opaziv oba
Sladko se tomu nasmije i proscima drugima reče:
„Drugovi dragi, takvog veselja ne bješe jošte,
Kakvo je njeki nam bog u ovu poslao kuću.
Sad se tudjinac evo i Iro psuju i jèdan
Drugoga na šake zove, već dajmo ih brže naustmo."
Tako im reče i svi poustanu smijuć se prosci
Pa se okolo zlo odjevenih prosjaka skupe;
Onda Eupithov sin Antìnoje prosbori njima:
„Čujte me, junački prosci, da rečem nješto vam sada.
Kozji burazi se peku na ognju; svi pretilìnê
I krvi puni su, mi ih za večeru spremismo sebi.
Koji svlada od njih obòjicê ì bude jači,
Ustavši od burágâ nek po volji jedan si uzme.
Taj će se s nama gostit od tada, a prosjaka drugog
Ne ćemo nikakvog pustit, prosjačiti dà dôdjê medj nas."
Tako Antinoje reče i svima se besjeda svidje.
Onda lukavo njima Odyssej dosjetljivi reče:
„Mili oj moji, nije moguće rvat se s mladjim
Starcu, kog je bijeda savladala, ali me na to
Želudac opaki sili, da trpim udarce težke.
Nego se meni dajte zakunite zakletvom tvrdom,
Nikoji vas, da Iru pomòći ne će i rukom
Griješno udrit me težkom i ovom me krepko podložit."
Tako im reče i svi po žèlji se njemu zakunu.
Kada se svi zakunu i dovrše zakletvu svoju,

Snažni i čili njima Telèmak progovori ovo:
„Tudjinče, ako te duša i junačko potiče srdce,
Ovome gledaj odoljet, Achaejca se nikojeg drugog
Ne boj, jerbo će mnogi na onog, koj udari tebe.
Jer sam domaćina ja, a razumna do dva se sa mnom
Slažu kralja, jedno Antinoje, drugo Eurymak.“
Tako im reče, a svi povladiše to i Odyssej
Dronjci si opaše snagu mužkaračku, njegova bedra
Velika lijepa tad se pokazaše pa i ramèna,
Široke žilave grudi i mišice. Tada Athéna
Pristupi k njemu i objači ude mu, puka pastíru.
Prosci se na to svi veoma zadive njemu.
Tada je gdjeki k drugu okrenuv se reko ovako:
„Iro *Ne-Iro* zlo je zakrivio, zlo će i imat!
Kakvi se starcu bok iz njegovih dronjaka vidi!“
Tako reku, a Iru u grudma se prevrne srdce.
Silom ga opašu sluge i ùplašena dovèdû;
Sve mu je drhtalo meso na udima njegovim svima.
Njega napane r'ječma Antinoj, ovako mu klikne:
„Ne bilo, hvastavče, tebe, oj da se ni rodio n'jesi,
Ako od ovoga drhćeš i njega strašno se bojiš,
Ovoga starca, kog je savladala težka bijèda.
Nego ću nješta ti reći i tako će doista biti.
Ako l' preoblada on i ako uzbude jači,
U crnu ladju ću tebe uvalit i nà kopno poslat
Kralju Echetu, k tom zatiráču smrtnijeh ljudi,
Da ti odreže nos i ušesa nemilom mjedi,
Da ti odtrgne snagu i sirovu baci ju psima.“
Reče i Iru drhat obuhvati koljena jači.
U sredinu ga sprate, — tad obadva podignu šake.
Onda Odyssej, divni stradálac, misliti stane,
Bi li ga udarcem odmah strovalio, uzo mu život,
Il bi ga udrio lahko i na zemlju svalio samo.
I misleć dulje smisli, da ovo biti će bolje:
Udrit ga lahko, da se dovinuli ne bi Achaejci.
Tada se osove oni obojica; ù désno rame
Lupi Odysseja Iro, a onaj pȍd uho njega
U vrat ȉ kôst mu slomi te navre mu umah na usta

Bagrena krv te zajàučê on i u prašinu pane,
Zube si prospe noge otegnuvši. Ponosni prosci
Uzdignu ruke, udušit se hćahu od sm'jeha. Odŷssej
Zgrabiv za noge Ira od vrátâ njega odvuče
Sve do dvora, do vrata trijema, pa ga u dvoru
Nasloni k zidu i štap u njegove ruke položiv
Besjedu započne s njim i krilate prosbori r'ječi:
„Sjedi ovdje i pse od sèbe ì svìnje tjeraj
Pa gospodarit više tudjincem, prosjakom nemoj,
Kakov si kukavac, da te ne postigne veća bijèda."
Reče i ružnu on na ramèna prebaci torbu
Prodrtu svud sa spletenom prekoramicom na torbi;
Na prag se opet vrati i pòsâdî se, a prosci
Sladko se smijući podju unutra čestítajuć njemu:
„Zeus ti podao sve i ostali bogovi vječni,
Što si najvećma želiš i u srdcu što ti je milo,
Koji si zàvârčio nenásita ovoga te se
Ne će po narodu skitat, jer odmah ćemo ga poslat
Kralju Echetu, k tom zatiráču smrtnijeh ljudi."
Tako mu reku pa se Odyssej poveseli divni
Čestitoj besjedi; onda Antinoje metne pred njèga
Burag, koji je pun pretilìnê ì krvi bio,
A Amphinom mu dva iz košare izvadi kruha
Pa mu nazdravi zlatna iz vr̀ča ovo mu veleć:
„Zdrav, o tudjinče otče! i jednom se rodila sreća
Tebi, koji si sada bijèdôm obuzet mnogom!"
Njemu dosjetljivi na to Odyssej odgovori ovo:
„Ti mi se doista činiš, Amphinome, razuman vrlo;
Takav ti je i otac, o kojemu glasove dobre
Čujem, da je Niso Dulišanin valjan i bogat;
Njemu vele te sinom, na pametna naličan ti si.
Zato ti velim, a ti me čuj i zapamti dobro.
Ništa ne hrani zemlja prolaznije, nego je čovjek
Od sveg, štogoder diše na njojzi, štogoder puže.
Nikad bo ne misli, da će bijeda ga ikada snaći,
Dok ga usrećuju bozi i koljena dok mu se miču;
Al kad ga blaženi bozi i r̀djôm pogode kakvom,
Onda podnosi i to al na silu, s uztrpnim srdcem.

Takva bo volja je već pozemljarima ljudima, kakav
Koji je dan, koj otac i ljudi i bogova pošlje.
I ja sam njekoč sretan medj ljudima imao biti,
Ali bezakonja puno počìnih u silu svoju
Uzdajuć se i jakost, u otca ì braću svoju.
Zato nijedan čovjek posvema ne budi grješan,
Nego uživaj mučeć od bogova dare, što dadu;
Ne budi, kakvi su prosci, bezakonje kojino grade,
Kako ih vidim, imútak uništuju, sramote ženu
Mužu, za kojega velim, da òd drâgîh i od domaje
Ne će još dugo izbivat, već blizu je vrlo, — al tebe
Kući doveo bog te ne sastao ti se sa onim,
Kada se vrati milu u svoju otčinsku zemlju.
Ja ti ne mislim bo, kad pod krov povrati svoj se,
Da će se s proscima on razminuti bez krvi moći.“
Reče, pa sladkog vina i medenog bozima izli
Te ga izpije, vrč uredníku naroda vrati
U ruke; a on prodje kroz dvore u srdcu bolan
Glavu oborivši, jer mu bijedu vidjaše duša, —
Al ne umàče Keri ni tako; Athena ga sape,
Te ga umori krepko Telemak rukom i kopljem;
I on se posadi opet na stolac, s kojeg je usto.
U to Ikarija kćeri Penelopi mudrici miso
Sjajnoka boginja vrgnu Athena ȕ srdce ovu,
Da se pokaže proscem, da požude ù srdcih njihnih
Razvije sve to većma, da uzdraža svojemu mužu
I svom sinu više no bijaše ì prije draga.
Silom se ona nasmije, progovori ì kliknê ovo:
„Oj Eurynoma, srdce ko nikad sada mi želi,
Da se pokažem proscem, — al zato su mrzki mi opet, —
Sinu dà reknêm riječ, koristnije što će mu biti,
Neka se ne druži vazda sa prkosnim proscima, koji
Govore dobro, ali u sèbi opako misle.“
Njoj ključarica na to Eurỳnoma prihvati riječ:
„Doista pravo si sve i valjáno, dȉjete, rekla.
Nego sinu si kazat otidji, ništ mu ne taji;
Ali si òperi kožu i namaži lica si prije;
Ne idi, dok su ti oba ovako obraza plačem

Oblita, jer je gore prekò mjere ì vazda tužit.
Ta sin već ti je tolik, — od bogova kako si vazda
Molila, da ti ga dadu prvobradca ugledat jednom.“
 Njoj Penelopa mudra ovako prihvati riječ:
„Zabrinuta me, oj ti Eurỳnoma, navraćat nemoj,
Da si operem kožu i ličilom namažem lica;
Mȉlotu meni bo svu olympski uzeše bozi,
Od kad je onaj na širokobokih otišo ladjah.
Nego mi daj Autònoju, daj Hippodàmiju zovni,
Neka mi dodju, neka uz mène u megaru stoje,
Jer me je samu stid unići medju mužkárce.“
 Tako starici reče, a ona iz megara ode
Ženama kazati, njih opomenuti, dà idu žurno.
 Sjajnoka boginja tad se Athena domisli drugom
Sladak bo san na Ikarija kćer Penelopu prospe;
Klone i usne ona i udovi popuste svi joj
Na počivaljki; dotle medj boginjam boginja prava
Bezsmrtne darove dâ joj, da glede ju s čudom Achaejci.
Krasna joj očisti najprê ljepòtôm ambrozijskom lica,
Kako Kytherka baš krasnovjenčana maže se sama,
Kada se u kolo ljubko medj Charite sprema otići.
Višom učini nju Athena i krupnijom vidjet,
Pa ju od rezane ona bjelòkosti učini bjeljom.
Kada učini to medj boginjam boginja prava,
Otidje i tad dvije bjeloruke dvorkinje bučno
Sunu iz megara, a san Penelopu sladjani pusti,
Rukom si otare lice i dvorkinjam prosbori ovo:
 „Al me je san poklopio tvrd jadovitu, tužnu.
Tako mi blagu smrt oj Artèmida sveta da dade
Odmah sada, da život ne gubim od srdca plačuć,
Čeznući vazda mužem za svojim vrličinom pravim,
Koji je bio medju Achaejcima izvrstan u svem.“
 Rekne i nìz sobe ona niz blistave skine se gornje,
Ali ne sama već uz nju i dvorkinje dvije se skinu.
K proscima kada ona, medj ženama boginja, dodje,
Tada uz dovratnik stane dvoràni gradjenoj čvrsto;
Njoj na obraza oba ubràdâč bijeli bješe,
Na obje strane joj stane po dvorkinja čestita jedna.

Proscima koljena klecnu i požuda občini sve ih,
Svakoga osvoji želja s Penèlopôm počinut mudrom.
Ali si milom sinu Telemaku prosbori ona:
„Nikad ti srdce ni um, Telemače, postojan nije,
Kada si dječak bio, pametnije znao si mislit,
A sad, gdjeno si velik, u napon gdjeno si došo,
Kad bi ti rekao svatko, od otca sretnoga da si, —
I tudj to bi ti reko lijèpa, visòka te videć, —
Ni um ni srdce nije u tebe, kako valjade.
Ko što se eto djelo u megaru učini grdno,
A ti dòpustî, da se onako izruži starac.
Što bi bilo, da taj tudjinac u dvorima našim
Sjedeć nastrada što od onakve deračine ljute?
Tebi bi bila samom medj ljudma sramòta i pòkor.“
Razumni na to njojzi Telèmak odgovori ovo:
„Ja ti ne zamjeram, majko, naljutila što si se na to;
Ali ti u srdcu znam i razumijem, što li je dobro,
Što li je zlo, jer više nijèsam lud kao prije.
Nego razumno svega ne mogu jošte odlučit,
Jer me smetaju ovi zlomišljeni ljudi uz mène,
Jedan odávdê, drugi odándê, a pomágača
Nikakog nemam. Borba tudjinca s Irom se nije
Svršila po volji proscem, već jači je bio tudjinac.
Ej da otac mi Zeus i Athena dâ i Apòllôn,
Da bi nam u kući svi potučeni prosci sad bili,
Da bi pokljunili glave i ležali koji u dvoru,
Koji u kući te se razglobila koljena njima,
Kao što eno sada i Iro pri dvorištnih vratih
Sjedi klimajuć glavom pijancu naličan, ravno
Na noge ne može on se osovit nit doma se vratit,
Kud mu je put, jer sva se razglobiše koljena njemu.“
Njih su se dvoje tu razgovarali besjedeć tako,
Kad al Penelopi riječ progovori ovu Eurýmak:
„Kćeri Ikarija, oj ti Penelopa čujder me mudra,
Da te Achaejci svi po Argosu Jasovu vide,
Odmah bi sutra zorom prosácâ osvànulo više
U kući vašoj na gostbi, jer žena ti si nad žene
Po svom licu, po svojoj visìni, po čestitom srdcu.“

Njemu Penelopa mudra odgovori na to ovako:
„Svaku vrlòću su meni, Eurymače, uzrast i lice
Uzeli bozi, od kako Argejci odoše ono
Pod grad ilijski, i moj medjù njima bješe Odyssej.
Da se povrati on, da lebdi on oko mène,
Veći bi ì ljepšî glas u svijètu bio za mnome.
A sad tugujem, jer bog tolìku mi nasla bijedu.
Kada je išao na put i ostavljo otčinsku zemlju,
Desnoj me ruci primi za čląnak ì reknê meni:
„„Ne mislim, ženo, da će od Troje svi se povratit
Nazuvčari Achaejci cijeli ì zdravi doma,
I Trojance bo vele bojníke, kojino znadu
Bacati koplje i luk natezati i oklopljivat
Konje brzonoge, — a ti baš borci znadu razdvojit
Najbrže težki boj u jednako pogubnom ratu.
Zato ti ne znam, hoće l' od Troje bog me dovèsti,
Ili ću ostati ondje, a ovdje ti se ded skrbi.
Misli na mater moju, na otca ù kući misli,
Kąo što sada ili još ì više, dòk nêma mene.
Al kad sina veće prvobradcem ugledaš, tad se
Udaj za koga te volja i ovu ostavi kuću.““
Tako mi sboraše on, a sada se svršuje sve to.
Doći će i noć, kad će strahoviti dočekat mene
Kletnicu brak, od koje je Zeus odijèlio sreću.
Ali je ina tuga u duši i ȕ srdcu meni.
Nije bivao taj u prosácâ običaj prije,
Koji prositi hoće valjanu ženu i kćerku
Bogata otca te se utakmljuju mèdj sobom za nju,
Tovne dovode ovce i goveda sami za gostbu
Djevojačkoj svojtbi i davaju darove sjajne,
Te bez računa tudji imútak oni ne troše.“
Reče im, te se Odyssej povèselî, divni stradalac,
Jer je darove njim izmamljívala ì srdca njihna
Sladkim občinjala r'ječma, a mislila drugo u sèbi.
Njojzi Eupithov sin Antinoje odvrati ovo:
„Kćeri Ikarija, oj ti Penelopa čujder me mudra,
Primi darove, što ih Achaejac po volji svojoj
Koji donese, dare ne primiti nije bo l'jepo.

A mi se ne ćemo razić na posle nit ikuda drugud,
Prije nego se udaš za najboljeg od svih Achaejca."
Tako Antinoje reče i svima se besjeda svidje,
I svaki odmah pošlje glasníka po darove kući.
Glasnik Antinoju velik i šaren peplos donese,
Prelijep peplos, u nj ušivèno bijaše dvanajst
Predjica zlatnih, a njih sapìnjače držahu gibke;
Glasnik Eurymaku zlatni donese umjetnog kova
Sjajan ogȑljâk ko sunce od elektra nanizan samog.
Sluge Eurỳdamasu donèsû brnjice sjajne
Sa tri dragulja u redu, milìna blistaše iz njih.
Iz kuće gospodara Pisandra Polỳktoru sina
Prelijep nakit sluga donèsê: ovratnik jedan.
Tako Achaejci razne donesu lijepe dare.
U sobe tada se gornje medj ženama boginja uzpne,
Služkinje prekrasne dare za njome nosiše gore.
Prosci se pako na ples okrenuše ì pjesme ljubke
Te se veseliše tako, dok nije ih večer zatèkla.
I večer njih u tolìku veselju omrknu crna,
Te tri žižka oni u megaru postave odmah,
Da im svijètlê, okò njih suvárke pomeću mnoge
Odavno suhe, presuhe, od skòra razsj'ečene mjedju,
Luče metahu medj njih; mukotrpnog služkinje pako
Divnog Odysseja luče izmjèncê paljahu, — i njim
Sam Odyssej domišljat progovori Zeusovo čedo:
„Služkinje vi Odysseja, tog gospodára, koj dugo
Izbiva, — u kuću podjte, gdje kraljica boravi častna,
I s njom predite niti, veselite kraljicu svoju
Sjedeć u megaru ili grebenajte rukama vunu,
A ja ću ovima svim zapaljívat svjetilo ovdje,
Pa ma ì Zoru oni ljepotronu dočekat htjeli,
Ne će me oni utrudit, mukotrpnik ja bo sam velik."
Na tu se riječ nasmíjû i jedna pogleda drugu.
Al rûžno napane njeg ljepoòbraznica Melantha,
Dolija kći, a Penelopa nju odhranila bješe
I ko dijète svoje odgajala dajuć joj igre,
Zabave srdcu, al ona Penelope žalila nije,
Već se s Eurymakom ona povlačila ljubeć se s njime.

Ona Odysseja grdnim riječma napane ovim:
„Jadni tudjinče, ti si pošenuo pameću svojom,
Koji u kòvâčnicu otići spavati ne ćeš,
Niti u kuću sbornu, već ovdje govoriš puno.
Drzko medju mnogim junacima ništ se ne bojeć
U srdcu; vino je um osvojilo tebi il takva
Pamet je vazda u tebe, te naklapaš uludo samo.
Il si od radosti mahnit, što skitnicu savlada Ira;
Neka ti ne dodje samo od Ira valjaniji junak,
Žilavim rukama koji razlupao glavu bi tebi,
Iz kuće bacio tebe okaljavši krvlju te silnom!“
Mrko pogledav nju dosjetljivi reče Odyssej:
„Aj k Telemaku, kujo, otići ću brzo i kazat,
Što mi govoriš, nek na komadiće izsjecka tebe.“
Rekne im to i od riječî razbjèžê se njegovih žene.
Kroz kuću bježati nadru i koljena klecnuše svakoj
Od strâ, jer mislîše, da je od sbílje rekao sve to.
A on ostane sjajne uz žižke proscem svijetleć,
Stojeć gledaše sve ih, a u srdcu druge je misli
Prevrto, koje se sve izvršiše poslije redom.
Ali junačkim proscem Athéna ne dade, da se
Uzpregnu posve od grdnje srdòbôlnê, kako će više
Jad Laertovu sinu Odysseju u srdce navret.
I njim Polybov sin Eurỳmak započne riječ, —
Psujuć Odysseja, tim nasmijavajuć drugove svoje: —
„Preslavne kraljice prosci, oj čujte me, što ću vam reći,
Kazat ću, na što me srdce u grudima potiče sada.
Nije bez boga taj u Odysseja došao kuću;
Eno s njegove glave svijètlî se takodje žarko
Luč, — ta mèni se čini, — kad nà njôj nì vlâsa nema.“
Rekavši to gradoborcu on Odysseju vikne:
„Bi li, tudjinče, ti nadničarit hotio, da te
Uzmem na polje vrlo daleko, — dobrano ću platit. —
Da mi pobiraš trnje i visoko drveće sadiš?
Tu bih ti hrane ja cijelu godinu davo
I oblačio ja i obuvao tebe bih onda.
Ali si svikao ti nevaljalstva pa ti se ne će
Raditi htjeti, već voliš prosjačit po narodu svuda,

Kako bi dobio, da si nenasitni napuniš trbuh."
Odgovarajuć njemu Odyssej dosjetljivi reče:
„Da se ogledat sa mnom, Eurymače, hoćeš u poslu,
Jednoč u proljeću, kad udugòtêžê jurve se dani
Na njivi; srp krivùljast u rùkama ja da imadem
I ti takodjer i da na posao podjemo oba
Natašte pa sve, dok se unòćâ, a trave je puno,
Ja da s najbolja dva imádêm plužiti vola,
Koja su oba bijela, visòka ì sita trave,
Jednako jaka, vršnjaci, a snaga im ne će smalaksat,
Zemljišta četiri jutra da jesu i pod plugom gruda
Da se razsipa, — ej tad da vidiš me, bih li zabrázdit
S kraja mogao na kraj! — Kronìôn da danas odáklê
Udari ratom i ja da do dva koplja imadem
I štit i šljem mjeden mjedencati, koji bi čvrsto
Stajo na čelu, tad medj prvoborci ondje da mene
Vidiš, tad mi se ne bi sbog želudca mojega rugo!
Nego si ob'jestan ti i neprijazan si vrlo
I misliš njegdje, da si silnòvit i vèlik, što samo
S njekima drugiješ, koji nijesu dobri junaci.
Al da Odyssej dodje u otčinsku vrativ se zemlju,
Ti bi kroz dvorište odmah navalio bježat i vrata
Bila bi tebi tijesna, sve ako su vrlo širòka."
Reče mu, ali se jače Eurymaku naljuti srdce.
Mrko ga pogleda pa mu progovori krilate r'ječi;
„Nevoljo, al ću te sada saletjeti, što si to reko
Drzko medju mnogim junacima ništ se ne bojeć
U srdcu, vino je um osvojilo tebi il takva
Pamet je vazda u tebe te naklapaš uludo samo,
Il si od radosti mahnit, što skitnicu savlada Ira!"
Reče i podnožje sgrabi. Amphinomu pako se odmah
Proscu s Dulichija savre Odyssej uz koljena uprav
Bojeć se onog, i tako Eurymak vinotoču sgodi
U ruku desnu, te — kr̀kac — i na zemlju kantica pane,
A on zajaokne te se u prašinu sruši natražke.
Po sjenovitom tad se razvikaše megaru prosci,
I tad gdjeki k drugu okrenuv se rekne ovako:
„Ej da skitalac ovaj, dok nije još došao k nama,

Umr'o bude, te ne bi medjù nama bilo gungúlê!
A mi se pravdamo ovdje sbog prosjaka te nas do gostbe
Čestite nije volja, jer zlo je zavladalo evo."
Snažni i čili njima Telemak progovori ovo:
„Budale jedne, vi ste bijèsni; jeli ste, pili,
To se sakriti ne da, od bogova njeki vas draži.
Nego siti doma otidjite spavati, srdce
Ako vam veli, a ja odagnati nikoga ne ću."
On dorèče, a prosci ugrizu ustne si zubma
Te se čudiše, kako Telemak slobodno sbori.
Onda progovori njima Amphinom ì reknê riječ, —
Nisa Amphinom sin Aretìadskòg bio je kralja: —
„Prijatelji oj moji, na besjedu pravednu moju
Neka se ne ljuti nitko, riječma ne navali na me.
Ne mrcvarite ovog tudjinca nit ikoga drugog
Slugu, što ih u dòmu božanskog Odysseja ima.
Nego vinotoča nek obredjivat nam započne desno
Pa ćemo žrtvovat vina i póći spavati doma,
A tudjinac nek u Odysseja megaru bude,
Neka ga pazi Telemak, jer njemu je u kuću došo."
Tako im reče i to po ćúdi bijaše svima,
Onda smiješa vino u vrču vitežki Mulij,
Glasnik duliški, — on Amphinomov bijaše sluga.
Pristupi k svakome gostu i dádê, a bozima oni
Izliju te se sladkog i medenog napiju vina.
A kad ga izliju i kad po svòjôj se napiju volji,
Onda u kuću svaki u svoju spavati odu.

Devetnaesto pjevanje.

Odyssej se sastaje s Penelopom. — Pranje nogu.

A u megaru divni Odyssej ostane, i on
Mišljaše tada s Athenom, izpòsmicat kako će prosce,
Te on Telemaku ove progovori krilate r'ječi:
„Oružje treba bojno, Telemače, što ga imade
Spraviti sve, a proscem riječma reći ćeš ljubkim, —
Spaze l' da oružja nema i pitati stanu l' te za njeg: —
„„Iz dima oružje uzeh, jer nije nalično više
Onomu, kako ga iduć pod Troju ostavi otac,
Nego je ružno, jer segnu do njèga para i oganj.
I drugo nješta meni Kronìôn u dušu vrgnu:
Kada ste pijani i kad medjù vama nastane svadja,
Jedan da ne rani drugog te prositbu time i gostbu
Da ne oskvrni, samo bo željezo vuče čovjèka.""
Tako mu reče, a svog Telemak posluša otca
I on dadilju zovne Eurỳkliju ì reknè njojzi:
„Majko, deder mi žene pridrži u megaru malo,
Dok ja otčino krasno u thalamos oružje spravim,
Kojemu sjaj potamnjuje dim u dvorima, od kad
Izbiva otac, a ja do sàda lud sam ti bio;
Sad ga spraviti hoću, kud ne seže para i oganj."
Njemu odgovori na to Euryklija, dadilja mila:

„Ne bi li i ti, sinko, već jednom stao na razum
Te se brinuo za dom i čuvao sav si imútak!
Nego koja će tebi svijètliti ì s tobôm ići,
Kada ni jednoj ne daš izići, dà nosî svjetlo?“
Razumni na to njoj Telemak odgovori ovo:
„Ovaj tudjinac; — jer ne dam bez posla onome biti,
Koji mi jede kruh, sve da je iz daleke zemlje.“
Tako joj reče, njoj ne odlètî riječ ni jedna,
Megarom zatvori vrata, u kojih su naselja krasna.
Onda skoči Odyssej i svijetli sinak mu skoči,
Oni iznesu štite kvrgaše, kacige oba,
I oštrljata koplja, a Pallada njima Athena
Svjetiljku noseći zlatnu s prijeda sv'jetljaše divno.
Tada svojemu otcu Telemak progovori brzo:
„Veliko vidim čudo, oj otče, svojima očma.
Sasvim tr'jemove krasne i zidove megarske vidim,
Jelove grede vidim i visoke stupe odòzgô,
Sve mi je jasno, kao da oganj preda mnom gori.
Biti će koji bog unutra iz širokog neba.“
Na to domìšljatî njemu Odyssej odgovori ovo:
„Šuti i drži to na paméti, ne pitaj ništa;
To ti je bogova način olỳmpskîh. Nego otidji
Spavati ti, a ovdje ću ja iza tèbe zaostat,
Pa ću služkinje sve i tvoju izkušat mater,
Ona će plačući pako o svèmu pitati mene.“
Tako reče Odyssej i tada iz megara ode
Spavat u thalam Telemak, — a tudjer sv'jetljahu luči, —
Gdje je ì prije spavo, kad sanak bi snašo ga sladki.
Tudjer legne tada i čekaše divotnu Zoru.
A u megaru divni Odyssej ostane i on
Mišljaše tada, s Athenom izposmicat kako će prosce.
A Penelopa mudra iz thalama izidje umah
Slična Artemidi il Aphroditi zlatici slična.
Stolac joj metnu uz oganj, a ona sjedne na njèga, —
Stolac bjelòkosti taj i srebrom obtočen bješe,
Majstor Ikmalij ga njekoč načinio, — podnožak on je
Izvio iz njeg, a rúno na stolcu ležaše velje. —
Na taj se stolac tada Penelopa posadi mudra,

A bjeloruke za njom iz megara službkinje dodju.
One pospreme onu silesiju jela i vrče,
Od kud pijahu prosci drzoviti; — stolove spreme,
Oganj na zemlju stresu iz žižaka ì drugîh drva
Nameću mnogo, svjetla i ogrjeva dà budê dosta.
Drugom Odysseja onda Melantha napane opet:
„Hoćeš li, tudjinče, još bavrljati čitavu noćcu
Po kući i tu nam svim dodijavat i žene izvidjat?
Nego odlazi ti, zadovolji se, jadniče, gostbom,
Il ću te gorućom glavnjom pogoditi pa ćeš otići."
Mrko pogledav nju dosjetljivi reče Odyssej:
„Nesrećo, što se gnjeviš tolìkò i nal'jećeš na me,
Što sam grd i što je na mèni zlo odijelo
I što po narodu prosim, jer nužda na to me sili?
Takvi su prosjaci svi i skitači svijeta ovog.
I ja sam njekoč bogat u obilnoj živio kući
Medju ljudima pa sam dijelio tucaku često,
Kakov godjer je bio i štogod je trebo od mène.
Hiljadne imo sam sluge, a ì drugog imao sam svega,
Uza što dobro živu i obilni zovu se ljudi.
Ali me Zeus strmòrom okrénu, — jer htio je tako. —
Samo nikada ako ne izgubiš, ženo, cijelu
Mîlotu svoju, koja medj ženama sada te resi;
Ako te na jade samo ne udari srdita gospa,
Ako ne dodje samo Odyssej, jer nade je jošte!
Nego ako je tako u nepovrat nestalo njega,
Al mu Telemak je sin Apollónovôm milošću velik
Jurve te ne griješi u megaru nikoja žena,
A on da ne bi znao, jer nije tolican više."
Tako joj reče i to Penèlopa začuvši mudra
Službkinju izkara, riječ progovori ì kliknê njojzi:
„Drznico, bezsramna kujo, ej dobro vidim, što činiš,
Veliko djelo, koje gomìlâš na glavu sebi.
Dobro si znala sve, jer od mène same si čula,
Da sam hotjela ovog tudjinca u megaru svome
Pitati ȍ mûžu svom, jer u tuzi sam velikoj za njim."
Reče i tada ključarici ona Eurynomi kaza:
„Stolac, Eurynoma, amo donesi i rúno na njemu,

Neka tudjinac sjedne na njèga i kazuje meni
I riječ sluša od mene, jer pitati sada ga želim."
  Reče i gladki stolac veòma brzo donese
Ona i ondje ga metne i runo prostre na njèga.
Tu se posadi tada Odyssej, divni stradálac.
Njemu započne riječ Penelopa mudra ovako:
  „Ja ću te, tudjinče, sama upitati najprije ovo:
Tko li si ti i gdje ti je dom, gdje mati i otac?"
  Odgovarajuć njoj dosjetljivi reče Odyssej:
„Nitko, o ženo, ne bi na bezkrajnoj mogao zemlji
Pokudit tebe, jer slava do širokog siže ti neba,
Kao slava kralja nezázornôg, koji medj ljudma
Bogobòjazan vlada, medj ljudima jakima mnogim,
Koji uzdiže pravdu te zemlja nosi mu crna
Pšenice, ječma mu nosi, a drveće puno je ploda,
Viječna legu se stada, a iz mora dobiva ribe,
Vlada je njegova dobra, a narod u sreći živi.
Zato me u kući svojoj o čemu drugome pitaj,
Ne pitaj, gdje mi je rod i otčinska gdje mi je zemlja,
Da se ne sjećam, da mi ne napuniš tugama srdce
Jošte više, jer suzan i nevoljan ja sam, te mèni
U kući ne treba tudjoj lelekati, ridat i tako
Sjediti, jer je gore prekò mjere ì vazda tužit,
Da mi ne zamjeriš ti il koja služkinja tvoja
Govoreć, da sam težak od vina te plovim u súzah."
  Na to odgovori njemu Penelopa mudra ovako:
„Svaku vrlòću su meni, oj tudjinče, uzrast i lice
Uzeli bozi, od kako Argejci odoše ono
Pod grad ilijski, a moj medjù njima bješe Odyssej.
Da se povrati on, da lebdi on oko mene,
Veći bi ì ljepšî glas u svijètu bio za mnome.
A sad tugujem, jer bog toliku mi nasla bijedu.
Jer koliko je godj gospodárâ otočju silnih,
Sami, Dulichiju i još šumovitom onom Zakynthu
I koliko li njih na poglednoj Ithaci živi.
Svi me na silu hoće i raztaču kuću cijelu,
Zato ne marim ja za tudjince, ne marim ništa
Ni za bogoradce kakve, nit zà pûčkê marim glasníke,

Već za Odyssejem čeznem i moje srdce se topi.
Prosci navaljuju, da sė udadem, a ja im varke
Izvijam; — bog mi je u um nadahnuo najprije, da si
Namjestim velik stan u megaru ì uzmem faros
Tanko i široko tkati te ovo pròsborih njima:
„„Mladjani moji prosci, kad umrije divni Odyssej,
Nemojte dan uskoriti taj, kad udat se imam,
Dokle ne sgotovim faros Laertu vitezu grobni, —
Da mi uzalud predja ne pogine, — dokle ga nije
Prebolna sgrabila smrt i sudbìna strašna, da ne bi
Zamjerit Achaejke meni uzmògle govoreć, da muž,
Koji je stekao mnogo, u zemlji bez pokrova leži.““
Tako im rekoh, te se pokoriše junačkim srdcem.
Od tad ȕza stân velik po danu tkah, a po noći
Opet bih sve razriješila to uz goruće zublje.
Tako sam troljetnom varkom Achaejce varati znala.
Al kad se četvrto ljeto primàče i dodjoše Hore, —
Mnogi mjesečnih iza mijènâ uminu dani, —
Onda me nemarne kuje odadu, službkinje moje,
Te me u djelu prosci zateku i poviknu na me.
Tako me prisili nužda i nerada poso dovŕših.
A sad se braku ne mogu ukloniti niti se znadem
Drugomu domislit čemu, a roditelji me vrlo
Nutkaju na brak, sin pak na prosce srdi se vrlo
Videć, gdje troše imutak, jer uzrasto on je i znade
Za kuću brinut se već i diku udjeljuje Zeus mu.
Nego mi rod izreci ded svoj, odáklê li jesi;
Ta iz starodrevna hrasta nijèsi ni iz stijène.“
Odgovarajuć njoj Odyssej dosjetljivi reče:
„Čestita ženo Laertova sina Odysseja, ti me
Ne ćeš nikada prestat o mojemu pitati rodu.
Ja ću ti reći, al ćeš još u više metnut me jada,
Nego l' ih sada imadem, jer pravo je, dà budê tako,
Kada je čovjek od svoje domáje udaljen dugo,
Koliko ja, po gradòvima bludeć i nevolje trpeć.
Al ću ti reć, što izpìtkuješ ti i uprašaš mene.
Zemlja Kreta imade u iskričavome moru,
Zemlja lijepa i mehka, okò njê voda, a na njoj

Mnogi bezbrojni ljudi; gradóvâ je tu devetdeset,
Jezici tu se razni izprepleću, tu su Achaejci,
Eteokrećani tu su junačine, tu su Kydonci,
Dorani vijorni perjaničári, divni Pelasgi.
Knosos je grad medj gradovima; kralj u njemu je Minos
Devet a devet ljeta sve vlado, govorio s Zeusom,
Otac mojega otca junačine Deukalióna;
Deukalionu kralj Idomenej i ja smo sini,
U krivo'rtih ladjah put Ilija zaplovi onaj
I ode s oba Atrida, a meni slavno je ime
Aethon; — mladji sam ja, a onaj je stariji, jači.
Tu ti Odysseja vidjeh i gostinske dadoh mu dare.
Strašna bo nȁnesê njega oluja nȁ zemlju kretsku,
Odbi od Malije njega, pod Troju kad plovljaše žurno,
Te on stigne u Amnis, Ilithyje gdjeno je špilja;
Zli su pristanci tamo, te ukloni jedva se buri.
Došavši u grad za Idomèneja pitati stane
Za dragog mȉlogosta i štovanog, kako je reko.
Već je deseta ili jedanajsta minula zora,
Kako je ù lâdjah ovaj krivo'rtih pošo u Ilij,
Te ja dovèdoh k sebi Odysseja pa ga pogòstih,
Usrdno ja ga častih, jer obilna bijaše kuća.
Njemu i drugovom, koji u skupu plovljahu s njime,
Kruha po narodu skupim i žarkastog vina i dadem;
Volova dam im za klanje, da ì tîm udovolje srdce.
Tu su dvanaest dana Achaejci ostali divni; —
Silni ih borejski vjetar priječio, koj ni obastat
Na kopnu ne dade nikom, a uzvitlo srdit ga demon.
Istom su trinajsti dan otišli, kad utoli vjetar."
  Tako gradjaše laži Odyssej istini slične;
Lice Penelopa sve si raztapala roneći suze.
Kao što kada se snijeg na visokih raztapa brdih,
Što ga je nasuo Zephyr, a raztapa poslije Euro,
Te od taljena sn'jega rijeke bujaju tada,
Tako se lijepa lica raztapala njena od súzâ;
Uz nju bio je muž, a ona ga plakaše, te se
Od srdca smili žena Odysseju lelečuć za njim;
Ali ko rogovi ili ko željezo njegove oči

Izmedju trepavica ni ne trenu ì suze on si
Lukavo skrivaše. A kad već naplače ona se ljuto,
Opet zavrgne govor ovako prihvativ riječ:
„Mislim te sada kušat, oj tudjinče, jesi li sbilja
U kući svojoj ondje pogostio mojega muža
S druzima njegovim svima bogolikim, kako mi veliš.
Reci mi, kakvo je on odijèlo imo na sèbi,
Kakov je bio, s kakvim drugòvima plovio on je?“
Njoj odgovarajuć ovo Odyssej dosjetljivi reče:
„Težko je, ženo, iza tolìkôg vremena reći,
Jerbo dvadeset jurve imade godina tomu,
Kako je otišo on odploviv od mòjê domájê.
Al ću ti opet reći, kolìkô mi dohvaća pamet.
Vunenu bagrenu hlenu Odyssej je imao divni
U dvoje složenu; zlatna na hleni predjica bješe
S dvojakim cjevčicama, a naprvo umjetna slika:
Prednjim nogama pas držéći pjegavo lane
Ščepo ga, a još se ono praćàkalo; ì svi se zlatnim
Zvjerima divljahu tima, gdje onaj ščepao lane
Te ga davi, a ono praćàkâ se hoteći pobjeć.
Na Odysseju jošte i hiton opazih blistav,
Hiton takov, kakva na suhu je kožica lùku:
Tako je bio tanúšan, a sjao je kanoti sunce, —
Doista puno je žena Odysseja motrilo s čudom.
To si u srdce spravi, što sada mislim ti reći.
Ne znam, da li je tako obučen već kod kuće bio
Il mu je koji drug darivo, kad hćaše odplovit,
Ili milogost koji, jer s mnogima bješe Odyssej
Prijatelj, Achaejaca bo malo bješe mu sličnih.
Ja mu mjedeni mač i dvogubu haljinu dadoh
Lijepu bagrenu, dadoh i hiton obrubljen njemu,
Pa ga častna poštèna u nakritu odpravim ladju.
S njime je išo i glasnik, od njèga stariji malo, —
Kakov li bio je taj, pripovjedit ì tô ću tebi.
Pleća je bio okrúglîh, crnòmanjast ì gustê kose,
Ime mu bješe Eurỳbat; — Odyssej nad drugove ine
Njega čašćaše sve, jer u svem mu znaše ugodit.“
Reče i riječi tom potàče ju na plač i žudnju,

Kada razbere znake, Odyssej koje joj reče
Pravo i dobro; a kada već sita se naplače ona,
S njime zavrgne govor ovako prihvativ riječ:
„Od sad ćeš, tudjinče, ti, koj do sad si bio bijedan,
U kući mojoj biti u časti, biti ćeš ljubljen;
Ja bo mu sama to odijelo, koje si reko,
Složiv u thalamu dadoh i predljicu sjajnu pribòdoh.
Nakit neka mu bude. Al dočekat više ga ne ću,
Da bi se vratio kući u otčinsku milu si zemlju.
Svojom je nesrećom u širokobokoj pošao ladji
Onaj zlosretni grad nepomènîk vidjeti Ilij."
Njoj òdgovarajuć ovo Odyssej dosjetljivi reče:
„Čestita ženo Laertova sina Odysseja, ti si
Nemoj zatirat kožu na obrazu lijepu, nemoj
Srdce raztapati muža oplakujuć. Zamjerit ne ću
Ni drugoj ženi, koja za drugčijim jauče mužem
Svojijem bračnim, s kojim u ljubavi izrodi porod, —
Drugčijim no je Odyssej, kog bozima nalična vele.
Nego prestani plakat i moju zapamti riječ.
Ja ću ti istinski reći, zatájiti ništa ti ne ću:
Čuo sam blizu odavde u thesprotskih bujnih mekòtah,
Da je Odyssej živ i povraća da ti se doma,
Sa sobom zaklade mnoge dragocjene dà nosî, što ih
Prosi po narodu. Sve je pogubio drugove mile
I ladju pogubi dubku u iskričavome moru
S thrinačkog ostrva bježeć, jer bozi se srdiše na nj ga:
Zeus i Helije, komu pozaklaše njegovi druzi
Goveda i svi se oni potopiše u moru šumnom,
Šumnom veòma. A njeg na grédi ladjènoj iznèsê
Na kopno val u zemlji Phaeákâ, koji su roda
Božjeg i od srdca njeg ko kakoga častiše boga;
Oni mu dadoše puno i sami ga zdravi odpremit
U dom htjedoše njegov. Već odavna bio bi ovdje
On, al njèmu se ovo u duši pričini bolje:
Dà idê širom zemlje, da sakuplja blago. Od ljudi
Smrtnijeh najbolje znade Odyssej, koristno što je,
Nikakav smrtni čovjek nadmudriti ne bi ga mogo.
Tako je meni kralj kazivao thesprotski Phidon;

Samu mi zakle se on izlijèvajûć žrtvu u dòmu,
Da je već tisnuta ladja od zemlje, da čekaju druzi,
Koji će odpratit njega u otčinsku milu mu zemlju.
Mene ȍdprêmî prije, jer polažaše baš tada
Thesprotski brod na Dulichij, na pšenicom obilni otok.
Kralj mi pokaza blago, kolìkô l' ga skupi Odyssej. —
Tim bi unuka mogo u desetom koljenu hranit,
Jer je toliko imo u dvorima kraljevskim blaga.
Phidon mi reče, da je Odyssej u Dodonu pošo,
Dà čujê Zeusovu volju iz hrasta dugovrhog božjeg,
Kako l' će on se povratit u otčinsku milu si zemlju,
Javno il tajno, pošto tolìkô već izbiva dugo.
On ti je dakle zdrav i doći do mala on će;
Od prijatéljâ on dalèko ni od domájê
Ne će izbivati dugo; priséći bih mogo se tebi.
Najvišeg, najboljeg boga od svíjû tako mi Zeusa,
Tako mi ognjišta divnog Odysseja, kod kog sam sada,
Sve će se tako, sve izvršiti, kako ti velim.
Još će se godine ove povratiti kući Odyssej,
Ovaj kad izmine mjesec i kada nastane drugi."
  Mudra Penelopa njemu ovako prihvati riječ:
„Ej da tvoja se riječ izvršit, oj tudjinče, hoće,
Moju bi vidio ljubav i dobio mnoge bi dare,
Te bi te blaženim svak nazivao, tko bi te sasto.
Ali je meni slutnja u duši, kako će biti.
Nit će se kući vratit Odyssej niti ćeš dobit
Odpremu ti, uredníkâ bo takvih u kući nema,
Kakov je bio medj ljudma Odyssej, — ako ga bješe, —
On je častne tudjince odpremati znao i primat.
Nego ga dvorkinje, vi operite, nastrite stelju,
Nastrite plaštove, krevet i blistave poduške sjajne,
Neka se grije, nek tako zlatotronu dočeka Zoru.
A sutra rano vam njega okúpati, namazat valja.
Pa će u kući on s Telemakom mislit na ručak
Sjedeć u megaru. Tko od prosácâ ozledi ovog
Ubitačno, taj će dokòpat se zla i u dòmu
Ovome posla mu nema; strahovito neka se srdi.
Ta upoznati zar ćeš, o tudjinče, da li sam umom,

Razborom, pameću da l' sam odvojila òd drugih žena,
Ako l' se gostio budeš u megaru ružno odjeven
I ne namazan uljem? — Ta čòvjek je kratka života.
Tko je krvoločan sam i krvoločtva uvježbo jurve,
Njega proklinju živa i žele smrtni mu ljudi
Zla u budućnost, i svi podruguju njemu se mrtvu;
Tko li je pako čestit i čestitost uvježbo samu,
Njegovu slavu nose tudjinci daleko po zemlji
K svima ljudima i njeg nazívajû svi poštenjákom."
Njoj odgovarajuć ovo Odyssej dosjetljivi reče:
„Čestita ženo Laertova sina Odysseja, čuj me:
Mrzke su meni hlene i blistave poduške sjajne
Od onda, od kad kretska snjegopadna ostavih brda
Te se u more ja u dugovesloj ladji zavèzoh.
Hoću spavati ko što prenòćih ì prije noći
Bez sna, mnoge bo noći na lògu ružnome veće
Ja ti prespah i tako ljepotronu dočekah Zoru.
Ja si od srdca, ženo, ne želim, da mi se noge
Moje operu, a njih dotàći se ne će ni jedna
Onijeh žena, koje u domu tvojemu služe,
Osim staricu ako l' imadeš poštenu kakvu,
Koja je trpljela jurve tolìko, kolìko sam i ja; —
Takovoj branio ne bih, da dotakne mojih se nogu."
Mudra Penelopa njemu ovako prihvati riječ:
„Tudjinče dragi, nikad tolìko razuman nije
Iz daljìnê mi draži tudjinac u kuću došo,
Kao što razumno ti i veòma pametno sboriš.
Staricu imam umnu i savjeta punu u dòmu,
Koja je nèsretnîka odgojila, hranila onog;
Kad ga je rodila mati, u svoje ga primila ruke.
Tâ će ti oprati noge, sve ako slabašna i je.
Nego ustani daj, Eurỳklija mudra, i podji
Oprati noge tvog gospodara vršnjaku, jer takve
Njegdje su ruke veće Odysseju, takve su noge,
Brzo bo smrtni ljudi u nevolji živući stârê."
Tako reče i baka objèručkê sakrije lice,
Suze odroni tople i propišta tužno ovako:
„Jao za tobom meni ah nesretnoj, sinko! Od ljudi

Na te je najviše Zeus zamrzio, koji si bio
Bogobȍjazan. Nitko tolìko gromovnom Zeusu
Pretilih stegana ni hekatòmbâ izbranih nije
Sažgo koliko ti; i molio ti si se njemu,
Krasnu da dočekaš starost i odgojiš svijetlog sina,
A on samome tebi na povrate nȅ dade doći.
U tudjìni i njemu u dalekoj njegdje se žene
Rugahu, kada je komu u dvorove došao slavne,
Ko što se ove kuje podruguju, tudjinče, tobom.
Ti se sramotiti od njih ni grditi ne daš i za to
Ne puštaš, da te peru, te mèni Penelopa mudra
Kći Ikarija to je naložila, a ja ju slušam.
Zato ću noge ti oprat Penelopi samoj za ljubav
A i tèbi, jer srdce u grudma se uzdiže mojim
Težkih od tuga. Nego ded čuj me, što ću ti reći:
Mnogi su u kuću ovu stradálci došli tudjínci,
Ali ne mislim, da sam i jednog Odysseju slična
Vidjela ko što si ti po uzrastu, pȍ nogû, glasu."
  Njoj odgovarajuć ovo Odyssej dosjetljivi reče:
„I drugi, starice, tako kazívajû, koji su očma
Vidjeli obadva nas, i vele, da nalik smo vrlo
Jedan na drugog, ko što valjáno govoriš i ti."
  Tako joj reče i baka za kotlom sjajnim se maši, —
Iz kog je noge prala, — i vode nalije mnogo
Hladne, a zatim tople pridometne i tad Odyssej
Sjedne od ognjišta dalje i na stranu makne se tamnu,
On bo pomisli, da mu prepoznala ne bi požíljak
Baka primiv mu nogu, da ne bi na vidjelo došlo.
Ona pristupi k svom gospodáru, dà perê noge,
Ali prepozna umah požíljak, kud ga je njekoč
Bijelim zubom vepar razporio, kad je na Parnes
K majčinom hrabrome otcu Autòlyku došo i k sinma
Njegovim, koj je medj ljudma na glasu s prijevarne bio
Zakletve, a to je imo od Hermije, komu je stegna
Janjeća, kozleća žego na ugodbu, za to ga rado
Hermija praćaše. — Kada Autòlyk na mekote dodje,
Na polje ithačko, nadje od skora rodjena sina
U kćeri svoje. Tog mu na koljena, kad se naručo,

Metne Eurỳklija, riječ progovori ì kliknê njemu:
„Sad izaberi ime, Autolyče, kojim ćeš čedo
Čeda svojega nazvat, uželio njeg si se puno.“
A njoj Autolyk na to odgovori ì reknê ovo:
„Zete i kćeri moja, nazovte ga, kako vam velim.
Srdeći se na zèmlji mnogoplodnoj na mnoge žene
I ljude evo me kod vas i zato ovom dječaku
Sgodno ime Odyssej nek ostane. Kad već u napon
I on jednoč dodje i pohodi velike dvore
Materinske brdu na parneskom, gdje mi je blago,
Dat ću mu blaga, odprémit od sèbe ću vesela njega.“
Zato je k njemu pošo Odyssej, da dobije od njeg
Darove sjajne. Tada Autolyk i njegovi sini
Zagrle rukama njega i medenim pozdrave r'ječma.
Njegove matere mati Amphitheja obujmi njega,
U glavu ljubit ga stane i ù obje lijepe oči.
A Autòlyk svojim sinovima povikne dičnim,
Neka sgotove ručak, a oni viku mu čuvši
Onamo odmah bika dovèdû petáka i njega
Ogule marljivo, sveg na komade njeg razsijeku,
Sve razkomadaju pomno, na ražnje ponatiču zatim,
Oprezno speku, sve u dijelove razd'jele oni.
Tako se čitav dan do zalazka uprav sunčànôg
Gošćahu oni i gostbe ne uzmanjka zadružne srdcu.
Kada već sunce zadje i kada nastupi tmina,
Legnu na počinak i sna blagòdat uzmu uživat.
Kad se ranoranka Zora ružoprsta pomoli jurve,
Onda se odprave u lov Autolyka sinovi i psi
Njihovi s njima, još se Odyssej pridruži divni.
Oni se na strḿi brijeg odjeven velikom šumom
Parneski popnu i u savítke vjetrovite dodju.
U to iz tihih voda okeanskih dubokih sunce
Zrakama svojima sine na ljudske oranice zemlje,
Lovci u dolinu zadju, a naprvo tragove njušeć
Idjahu njihovi psi, izà njîh Autolyka sinci,
A medjù njima još i Odyssej idjaše divni,
Ali blizu pasa dugosjenim mašući kopljem.
Golemi vepar tu u ležáju ležaše gustom,

Kuda žestoki vlažni nijesu duhali vjetri
Nit ga je sunce žarko obalilo tracima ikad,
Nit ga je prodiro dažd i tako postane ono
Gusto, okò njeg se lišća veoma prosulo mnogo.
Vepar začuje bat od ljudi i pasa, kad k njemu
Oni stupahu, a on iz guštare na polje sune;
Štetinje su se njemu naježile, plamen iz očju
Lizaše njemu, on u blizìni pred njima stane.
Najprvi s dugačkim kopljem u punanoj ruci Odyssej
Jurne, da rani vepra, al ovaj poskoči koso
Te ga pretèčê i njèga nad koljenom razpori, pa mu
Mnogo izvuče mesa na zúbu, al ne zadre u kost.
Njega pak rani Odyssej u pleće ga desno pogòdîv,
Te kroz zvijer prodje oštríce sjajnoga koplja,
Vepar se u prah smota zaskičav, a duša mu ode.
I Autolyka sinci pozabave tad se okò njeg,
A nezazornom ranu Odysseju zavežu pomno
Bogu sličnom junuku i ustave crnu mu krvcu
Basmom, i brzo oni u otčinske vrate se dvore.
Dobro izvídajû njega Autolyk i njegovi sinci
Pa ga obdare sjajnim darovima ì brzo njega
Vesela veseli pošlju u ithačku milu mu zemlju.
Tu se òbradujû i otac i gospodja majka,
Kad im se povrati sin i pitati svašta ga stanu,
Kakvi l' je dobio to požíljak, à on im kaže,
Da ga je vepar na lovu razporio bijelim zubom,
Kada je pošo na Parnes s Autolyka dičnima sinma.
  Kada mu podlanicom požíljak starica primi
I kad opipa, odmah prepòznâ i izpusti nogu,
Ona u kotao pane i kotao mjedni zazvuči,
Te se obali na stran i voda se izlije iz njeg.
Starici skupa radost i tuga obuzmu dušu,
U oči navru joj suze i besjeda zapne joj bujna.
Onda Odysseja primi za podbradak te će mu reći:
  „Ti si Odysseju to, oj milo čedo! nijèsam
Mogla te spoznati, dok te ne opipah, svog gospodara."
  Reče i pogleda umah Penelopu očima ona
Htijuć joj natuknut, muž već u dòmu da joj je mili,

Ali Penelopa niti zamotrit niti razumjet
Ne mognu, jer joj pamet Athena odvŕnu; — Odŷssej
Za grlo desnicom primi Eurŷkliju, à drugôm rukom
Bliže ju pritegne k sebi i ovu gukne joj riječ:
„Majo, zašto me hoćeš pogubiti? Ta ti si mene
Hranila svojim na grudma i sada puno pretŕpljêv
Iza dvadeset ljeta u otčinskoj evo me zemlji.
Nego kad si me ti zamotrila, kad ti je dao
U srdce bog, sad šuti, da u kući nitko ne sàznâ.
Ovo ti na ime velim i tako će doista biti:
Ako l' mi prosce bog poubijati ponosne dade,
Ne ću ni dadilji tebi oprostiti, kada već jednom
I druge robinje budem u dvoru svome ubijo."
Mudra Eurŷklija njemu ovako prihvati riječ:
„Kakva je, sinko, to iz usta ti riječ izmàkla?
Znadeš, kakvo je srdce u mène stalno i tvrdo
Kanoti živac kamen il željezo, znati ću šutjet.
To si u srdce spravi, što sada mislim ti reći.
Ako l' ti prosce bog poubijati ponosne dade,
Onda ću tebi žene izbrojit po megaru tvome,
Koje li preziru tebe, a koje l' neporočne jesu."
Njoj odgovarajuć ovo Odyssej dosjetljivi reče:
„Majko, što ćeš mi njih kazivati? Nije ti nužde.
Ja ću ih vidjeti sam, upoznati svaku ću od njih,
A ti šuti i taji, prepusti bozima sve to."
Tako starici reče, a ona iz megara ode
Drugu donèsti vodu, jer ona se izlila prva.
I kad ga òperê ona i namaže ljeskavim uljem,
Opet bliže stolac privuče k ognju Odyssej,
Da se ogrije, a svoj požíljak skrije u dronjke.
Njemu započne riječ Penelopa mudra ovako:
„Još ću te nješto malo, oj tudjinče, sada upitat.
Odmah će svakomu biti vrijème počinka sladkog,
Koga osvoji pa ma i tužna sladjani sanak.
Ali mene je bog obdario golemom tugom;
Čitave dane ja se nasladjujem uzdišuć, plačuć,
Gledajuć, što li radim i sama i služkinje moje;
A kad nadodje noć, kad svuda počivaju ljudi,

Ja u krevetu ležim, okò môg se nemirnog srdca
Ljute sabijaju brige i zàplakânu me muče.
Ko što Pandàrija kći slavuljica ptičica siva
Lijepe začinja pjesme, kad proljeće nastaje prvo
Sjedeć ù lîšću gustom stabala, — previja često
Glasom, te joj se on mnogozvučno iz grla toči,
Tuži za sinom milim za Itylom, Zethovim sinom,
Njekoč je ona njeg u ludòsti posjekla svojoj;
Tako i meni srdce navaljuje na dvije strane,
Da li bih čuvala sve u sigúrnosti sà sînom svojim,
Visoku veliku kuću i služkinje i sav imútak
Ogovora se bojeć i poštujuć krevet mužèvljî,
Ili bih pošla za onim Achaejcem, koj je od svíjû
Najbolji, koji me prosi i goleme darove daje.
Dokle mi jošte sin lahkouman bijaše i lud,
Onda mi nije dao da ostavim kuću mužèvljû
I da se udam, a sada u naponu kad je i velik,
I sam me moli, da mu iz otčinskih izidjem dvora;
Ljutit je vrlo, gdje mu Achaejci jedu imútak.
Nego deder mi san iztumači ì čûj ga sada.
Dvadeset gȕsâkâ imam u dòmu i one iz vode
Pšenicu jedu, ja se vesèlîm, kada ih motrim.
Al iz planìnê velik krivokljuni orao sleti
Te mi zakolje guske polomiv im guše, po dvoru
Sve ih pobaca on i u ether digne se divni.
A ja udarim u plač i kuknjavu sanjajuć sanak
I oko mène se tada ljepokose Achaejke skupe,
Gdje sam jecala bolno za poklane guske od orla;
Al on opet dolètî i na krov pane na zábat,
On me umiri glasom čovječjim ovo mi veleć:
„„Daj uslobodi se, kćeri Ikarija slavnog daleko,
Nije to u snu, već je na jávi i tako će biti:
Guske su prosci, a ja otòlič orao bijah,
A sad muž sam tvoj i k tèbi se povraćam evo,
Pa ću proscima svim strahovitu propast učinit.““
Tako mi reče te sladki i medeni pusti me sanak,
A ja se ogledam i sve u megaru opazim guske,
Kako pšenicu zoblju iz korita nà mjestu istom.“

Njoj odgovarajuć ovo Odyssej dosjetljivi reče:
„Nije inače, ženo, moguće san iztumáčit
Drugčije okrećuć njega, ta izreko sam je Odyssej,
Kako l' će sve se izvršit, i proscem se pomalja propast,
Niti će ikoji smrti i Keri crnoj utèći.“
Mudra Penelopa njemu ovako prihvati riječ:
„Sana zaludnih ima, oj tudjinče; ima ih, koji
Ludo govore, sve ne izvršuje ljudem se po njih.
Dvoja su vrata, kroz koja izilaze ništavi sanci:
Jedna od rogova samih, a od bjelòkosti druga;
Koji idu kroz vrata od rezane bijele kosti,
Ti su varavi i ti doglasuju riječi lažne;
Koji na ona gladka na rožana izlaze vrata,
Komu se ukažu oni, iza njih se istina vrši.
Nego ne mislim, da je odátlê došao meni
San strahoviti, da me razveseli ì sîna moga.
To si u srdce spravi, što sada mislim ti reći.
Evo i Zore jur nepomènice, koja će mene
Od kuće odtrć mužèvljê, odredit bo sada ću borbu,
Metnut ću sjekire, što ih u megaru svojemu njekoč
On je porédô ko rebra ladjènâ dvanajst na bròju;
On je stojeć daleko strijelom gadjo medjù njîh.
A to ću nadtjecanje odrediti proscima sada,
I tko najlakše luk u ruci nategne svojoj
I tko kroz sjekire sve po redu izmetne str'jelu,
Za tog ću poći ja i ostavit ovu ću kuću
Svojega bračnoga muža imútka punu, veòma
Krasnu, i nje se mislim i ù snu sjetiti kadgod.“
Njoj odgovarajuć ovo Odyssej dosjetljivi reče:
„Čestita ženo Laertova sina Odysseja, nemoj
Ti oklijevati više i u kući borbu odredi,
Jer će se amo prije povratit domišljat Odyssej,
Nego li prosci luk opipavajuć gladki tetívu
Uzmognu napet na njemu i kròz gvôždje ìzmetnut str'jelu.“
Mudra Penelopa na to ovako prihvati riječ:
„Da me, tudjinče, ti u megaru sjedeći hoćeš
Razgovarati, san mi po očma se prosuo ne bi.
Ali ljudima nije moguće ne spavati nikad,

Jer su bezsmrtni bozi na zemlji žitorodnoj ovoj
Svakome dali smrtnom čovjèku njegov dijelak.
Zato ti i ja idem, oj tudjinče, u sobe gornje,
Pa ću u krevet leći, koj òd ondâ meni je tužan
Te ga suzama kvasim, od kako je pošo Odyssej
Onaj zlosretni grad nepomènîk vidjeti Ilij.
Tu ću počinut, a ti u ovoj u kući legni,
Na zemlju prostri si što il neka ti namjeste krevet."
Rekne i u gornje sobe u blistave popne se ona,
Ali ne sama, već uz nju i dvorkinje dvije se popnu.
U sobe gornje ona uzašavši s družinom ženskom
Plakati uzme mužem za svojim Odyssejem dragim,
Dok joj sjajnoka sankom Athéna ne dirne oči.

Dvadeseto pjevanje.

Dogadjaji prije ubijanja prosaca.

—∿—

A Odyssej divni u predsoblju počine tada
Volovsku nèčinjenu pod sèbe je metnuo kožu,
A preko sebe runa ovaca, što ih Achaéjci
Žrtvovahu, i na njeg Eurynoma, pošto je lego,
Prebaci hlenu. Ali Odyssej snovaše budan
Proscima propast. U to iz megara idjahu žene,
Koje se i prije veće povlačiše po kući s prosci.
Jedna se smijala drugoj i sbijale svakakve šale.
Od tog se pogleda srdce u grudima uzburka njemu
I on se zamisli tada u duši i ȕ srdcu svomu,
Bi li skočio sada i ubio da li bi svaku,
Il bi im pustio to navlačenje pošljednje, zadnje
S prkosnim proscima. Srdce u njèmu lajati uzme.
Kao što kuja kada obìlazî nježnu si štenad,
Koga ne pozna, laje na njèga, navaliti hoće,
Tako lajaše srdce u njèmu na nedjela kivno.
Ali se u srdce lupi i napane na njeg ovako:
„Strpi se, srdce, već si pretrpljelo ì grdjû psinu,
Kad mi je ono Kyklop goropadni drugove jake
Žderao, a ti si tad se uzpreglo, dok te je pamet
Iz špilje one opet izvèla, gdje poginut hćaše.“

Tako si reče srdce u grudima psujući svoje.
I tad se suztrpi srdce i ono se pokori njemu
Tvrdo, a on se počne okretati onamo, amo.
Ko što kad uz žarki tko uz ȍganj želudac krvi
I pretilìnê pun požaruje onamo, amo
Njime vrteći, živo želéći, da mu se speče;
Tako se onamo amo okretao tada Odyssej
Misleći, kako će šakom na bezstidne udarit prosce
Na mnoge sâm, al tada Athena pristupi k njemu
Sišavši s neba, ženi po uzrastu nalična bješe;
Čelo glave mu stane i ovu izusti riječ:
„Zašto si opet budan, nesretniji od svih junákâ?
Kuća ovo je tvoja i žena je u kući tvoja
I sin, kakva bi samo poželjet si mogao tkogod!"
Njoj odgovarajuć ovo dosjetljivi reče Odyssej:
„Doista pravo si sve i valjano, oj božice, rekla.
Ali se zàmislilo u grudima srdce mi nješta
Misleći, kako ću šakom na bezstidne udarit prosce,
Na mnoge sâm, ta oni na izkupu vazda su ovdje.
Osim toga se jošte i na drugo zamislih nješta:
Ako s Zeusovom voljom i tvojom ubijem prosce,
Kud ću se onda zaklonit? Ded promisli, molim te, sama."
Sjajnoka boginja njemu Athena prihvati riječ:
„Opaki drzniče, čovjek i u slaba uzda se drûga,
Koji je i sam smrtnik i nije tòliko mudar, —
A ja sam božica, koja u nevolji svakoj te tvojoj
Čuvam te uvijek i sad bjelodano ovo ti velim:
Ovdje petdeset četa okò nâs da okolo stane,
Četa smrtnijeh ljudi i poklat nas u ratu hoće,
Opet bi tovne ovce i goveda odtjero njima.
Nego se uspavaj u san, ne spávat i paziti na se
Muka je noćcu cijelu, izáći već ćeš iz zálâ."
Tako mu reče i san na trȇpavice mu saspe,
A tad na Olymp ode medj boginjam boginja prava.
San kad obuzme njega i razr'ješi udove sve mu,
Iz srdca raztjera brige, tad poštena njegova žena
Prene se od sna i sjedeć u krevetu mehkome stane
Plakati, i kad se ona već naplače dò sitê duše,

Tad se Artèmidi molit medj ženama boginja uzme:
„Gospodjo boginjo, oj ti Artèmida, Zeusova kćeri,
Ej da sada me sgodiš strijelom u srdce te mi
Život uzmeš ili vjetromet da zahvati mene
Pa me žurno odnese na one pretamne staze
I u zavojitog Okèana baci me vrtlog!
Ko što vjetrometi njekoč Pandarija sgrabiše kćeri,
Kojim su bozi mater i otca uzeli, te su
Ostale doma same sirotice, — al Aphrodíta
Divna ih odhrani sirom i slàdkîm medom i vinom,
Hera im ljepotu dade i razum više no drugim
Ženama smrtnima; sveta Artemida visinu dâ im,
A slavne poslove njih Athena nauči radit.
Al Aphrodíta kada na široki uzadje Olymp
K Zeusu gromovnom, od njeg da izmoli žudjenje žensko
Djevojkam: gizdavi brak; — a Zeusu je poznato svašto,
Što li je smrtnima ljudma sudbina, što li im nije, —
Dotle djevojke one odnèsoše Harpyje te ih
Strašnim Erinyjam daše da dvorkinje ostanu njima.
Tako nek unište bozi i mène vladari olỳmpskî,
Il me strijelom sgodi Artemida, pa ću tad svoga
Ja Odysseja vidjet i pod zemlju zaći ću strašnu,
A srdce ne ću grdjem junaku razveseljívat.
Nego jošte se dade podnositi nevolja, kada
Grozno plače tkogod po danu u srdcu nujan,
Ali se noću u san zaveze, kojino goni
I radost svaku i tugu, kad jednom zaklopi oči,
Meni pak njekoji demon prijevarne navodi sanke.
Noćas je opet spavo uz mène naličan sebi,
Kakov je bio, kad je s vojnícima pošo i moje
Srdce se rȁdovâše, jer mislih, da sam na jávi.“
Kad izgovori to, al zlatotrona javi se Zora.
Dok je plakala, glas joj Odyssej čujaše divni.
On se zamisli te se u duši pričini njemu,
Da ga prepoznaje već i da njèmu uz glavu stoji.
Hlenu i runa, čim se pokrívao, uzev na stolac
Sve u megaron metne, na dvorište kožu iznèsê,
U vis podigne ruke ovako se moleći Zeusu:

„Otče Zeuse, po suhu, po vodi u moju domáju
Namučiv muka me silnih dovèdoše mene li bozi,
Onda nek u kući ovoj od ljudi, koji se bûdê,
Zlȁmênje čujem, a vani nek pojavi znak mi se Zeusov.“
Tako se pomoli i Zeus tad usliši premudri njega,
Te on na sjajnom odmah zagrmi Olỳmpu u vísu
Iz oblàčînâ, pa se Odyssej poveseli divni;
A glas od mlinarice iz bliza začuje jedne
Iz kuće, gdje su mlini pastiru naroda bili;
Oko mlinova tih okretalo dvanajst se žena
Pšenično, ječmeno brašno pripremajuć, — okrepu ljudsku.
Druge su usnule žene posamljevši pšenicu, — ona
Od svih slabija njih još nije prestala radit.
I kad ustavi mlin, progovori, — zlȁmênje kralju: —
„Otče Zeuse, koji gospoduješ bozima, ljudma,
Al si zagrmio glasno sa zvjezdanog svojega neba;
Nigdje oblaka nema, pokazuješ zlamenje njekom.
Daj izvrši i mèni siroti, što ću ti reći:
Zadnji i pošljednji put nek prosci sladko se goste
Danas u megaru divnog Odysseja, koji su meni
Pobili koljena sva srdòbôlnom mukom i trudom,
Koliko meljem im brašno, al danas ručali zadnjom!“
Čestitoj besjedi toj se poveseli divni Odyssej
I gromu Zeusovu svim prokletníkom osvetit se misleć.
Druge se služkinje pako u kraljevskim dvorima krasnim
Izbude i vječnu stanu na ognjištu užizat vatru,
A Telemak junak bogolik iz kreveta skoči,
Nadjene haljine na se i na rame naoštren baci
Mač i na noge b'jele privezavši podplate krasne
Koplje bojevno primi s oštrícem od mjedi ljute.
Podje i stavši na prag Eurykliji rekne ovako:
„Jeste li, majko draga, počastili onog tudjinca
Posteljom i jelom? ili onako zanemaren leži?
Takva bo mati je moja, sve ako je pametna vrlo,
Ona drugoga časti nasùmcê smrtnog čovjèka,
Koji je gori, al ne pogòstîvši odpravlja boljeg.“
Mudra Euryklija njemu ovako prihvati riječ:
„Mati je nedužna, nje ne okrivljuj, Telemače, sada.

Sjedio tu je tudjínac i vina je do volje pio.
Nije tražio više ni hrane, kad pitaše njega.
Ali kada je već poželio počinka i sna,
Onda služkinjam ona zapovjedi, neka mu nastru;
Nego kako je on veòma nesretan, jadan,
Nije na krevetu niti na poduškah hotio spavat,
Nego je nečinjenoj na volujskoj zaspao koži
I na runima ovčjim u predsoblju, pokriven hlenom."
Tako mu reče. Kroz megar Telemak izidje koplje
Držeć u rúci i psi brzonogi idoše za njim,
Te on u skupštinu podje medj nazuvčare Achaejce.
Tada služkinjam vikne medj ženama boginja pravà,
Vikne im tad Eurỳklija, kći Pisenórovog Opa:
„Na noge sada, jedne pometite dvorove žurno,
Al ih pokropite prije; na stolce gradjene krasno
Sagove bagrene bacte; a jedne stolove redom
Spùžvama obrište sve i vrčeve dajte osnažte,
Dvovrče takodje, druge otídjite odmah na izvor
I donesite vode, al po nju hodite brže.
Za dugo ne će bo prosci izbivati iz kuće ove,
Rano će doći oni, jer svetkovina im svim je."
Tako im reče, pa se pokoriše poslušno one
I njih dvadeset ode na ìzvor nȁ vodu crnu,
A druge uzmu sve u dvorima vješto poslovat.
U tó unidju sluge prosaca u dvor i drva
Vješto nac'jepaju oni i dobro, a žene se vrate
Jurve sa izvora. Tad i svinjara eto gdje tjera
Do tri pitana krmka u čitavom najbolja stadu.
I on ih pusti, neka po dvorištu lijepom pasu,
Zatim Odysseju sladkim riječma progovori ovo:
„Medju Achaejcima jesi l' vidjeniji, tudjinče, štogodj,
Il te ko i prije jošte po megaru preziru oni?"
Njemu domišljati na to Odyssej odgovori ovo:
„Ej da bogovi hoće, oj Eumaeju, grdilo kaznit,
Što ga počinjaju prosci u tudjoj bjesneći kući
Radeći o zlu te se ne stídê ni malo više!"
Dok su se dvojica njih razgovarali besjedeć tako,
Kad al kozòpaša k njima Melanthej pristupi bliže

Tjerajuć stado koza, od sviju izvrstnije stada,
Proscima ručak, a dva pastira idjahu s njime.
On si bučnoga izpod trijèma poveže koze
Pa na Odysseja on u ovakvu udari grdnju:
„Hoćeš li, tudjinče, još bavrljati po kući ovoj
I prosjačit od ljudi, a na polje ne ćeš izíći?
Ne mislim, da ćemo nas dva razíći se prije na miru,
Nego li kušamo šake, jer nije prosjačenje tvoje
Nimalo pristojno baš, ta Achaejci se ì drugdje goste."
Tako mu reče, a njèmu Odyssej ne odvrati ništa,
Nego šuteći glavom odmàče o glávi mu radeć.
Kad al i treći dodje Philoètije, glava pastira,
Proscima jalovu kravu i koze tjerajuć tovne,
Njega su s njegovim stadom prevèzli ladjari na suho,
Koji ì drugê ljude odpremaju, dodju li k njima.
Kravu i koze izpod trijema bučnoga sveže,
Onda pristupi bliže k svinjaru i upita njega:
„Kakav je, svinjaru, ovo tudjinac u kuću našu
Došao skoro? Kakvih od ljudi diči se, da je
On proizišo? rod i otčinsko gdje mu je polje?
Nesretnik! uzrastom on je vladaru nalik i kralju;
Nego bogovi svjetske skitače nakazuju vrlo,
Kada i kraljima oni dosudjuju samijem čemer."
Reče, dodje k tudjincu i pozdravi desnom ga rukom,
Besjedu započne s njim i krilate prosbori r'ječi:
„Zdrav, o tudjinče otče, i jednom se rodila sreća
Tebi, koji si sada bijedom obuzet mnogom!
Otče Zeuse, nema od tèbe okrutnijeg boga!
Koje si ljude sam porodio, ne žališ ni njih,
Kad se valjaju u zlu, žalòsti i u bijèdi!
Obli me znoj, kad tebe zamòtrih, iz očiju mojih
Udriše suze, jer se Odysseja sjetih, za kojeg
Mislim, da takodje bludi obučen u takove krpe,
Ako je jošte živ i motri svjetlo sunčano.
Ako l' je umr'o već, u Aídovu l' boravi domu,
Težko li meni za njime neporočnim, koji je mene
U kephallenskom polju malèna već gospodárom
Metnuo! A sad se krave razmnažaju bez broja, te se

Krave širokih čela tolìko drugomu ne bi
Razplodjivale. Sada pak drugi nalažu meni,
Da im goveda tjeram za gostbu, a ne mare ništa
Za sina u kući te se ne boje osvete božje,
Već razdijèlit si hoće imútak sav gospodára,
Koga odavna nema, a meni se srdce u grudma
Puno u mislima vrti, jer dokle je sin na živòtu,
Zlo je s govedma poći i ù drugû zemlju otići
U tudji svijet, al opet uz goveda sjediti tudja
I tu ostajat, jade pòdnositi, jošte je gore.
Ja bih pobjego bio k silnovitom jednome kralju
Odavna već, jer ovdje podnositi više se ne da,
Ali jošte se nadam jadníku onome, ne će l'
On doć odakle i sve po dvorima prosce porazsut."
  Odgovarajuć njemu Odyssej dosjetljivi reče:
„Ti mi se, kravaru, sličan ne činiš rdji, ludjáku,
Uvidjam i sam, da je u tèbe pametno srdce;
Zato ću nješta ti reći i zaklet se velikom kletvom:
Najprije tako mi Zeusa i tako mi gostinskog stola,
Tako mi ognjišta divnog Odysseja, kod kog sam sada,
Dok si još ovdje ti, Odyssej će doma se vratit;
Ako li uzhtiješ, njeg ćeš zamotriti očima svojim,
Prosce gdje ubija, koji gospòdârê po kući ovoj."
  Ovu Odysseju tada govèdâr prihvati riječ:
„Ej da Kronion to izvršit, oj tudjinče, hoće,
Moju bi vidio snagu, kolìka je, kakve li ruke!"
  Tako se pomoli tada i Eumaej bozima svima,
Da se Odyssej vrati mnogoznali u kuću svoju.
  Dok su se njih tri tu razgovarali besjedeć tako,
A to Telemaku smrt i ubijstvo snovahu prosci
Ì njima u taj čas prelètî s lijeve strane
Orao, tić iz visínâ držéći golubicu plahu.
Onda progovori njima Amphìnom ì reknê riječ:
  „Drugovi mili, ne će za rukom poći nam naum,
Neć'mo Telemaka smaći, već gostbe se sjetimo dajmo."
  Tako im reče Amphìnom i svima se besjeda svidje,
Oni se okrenu i u božanskog Odysseja dvore
Došavši hlene sa sèbe na stolce i stolice metnu;

Onda velike ovne i debele koljahu koze
I svinje koljahu tovne i iz stada zakolju kravu.
Spečeni izjedu drob i u vrčih smiješaju vino,
Kupe im svinjar Eumaej porazd'jeli, kruha im pako
Glava pastira kravar Philoetije dade po redu
Iz krasnih košara, vino Melanthej d'jeljaše njima.
I tad za gotovimi posegnuše rukama jeli.
Tada Odysseja sjedne Telemak, lukavstvo kujuć,
Uz prag ga kameni sjedne u ubavoj tvrdoj dvoràni,
Malen mu primakne stol i stolac mu primakne ružan,
Metne droba pred njega dijèlak i natoči vina
U vrč mu zlatni pa mu progovori besjedu ovu:
„Sjedi ovdje i pij medj ljudima vino, — i tèbe
Ja ću od sviju branit prosácâ, da ne grde tebe
Niti te šakama biju; u obćenom domu nijèsmo,
Nego u domu božanskog Odysseja, koj ga je meni
Stekao, a vi se prosci uzdržite, nemojte grdit
Ni navaljívati, svadje i borbe da ne bude kakve."
Tako im reče, a prosci ugrizu usne si zubma
Te se čudiše, kako Telemak slobodno sbori.
Onda Eupithov sin Antinoje prosbori njima:
„Oporo doista reče Telemak, al mi Achaejci
Primimo njegovu riječ; zagrozio on nam se jako;
Jer nam Kronion nije dopustio, — inače njega
Mi bismo ùćutkali, sve ako je zvonki govòrnîk."
Tako Antinoje reče, al nè pažâše Telemak
Na riječ tu, a po gradu glasníci bozima svetu
Tad hekatombu povedu, — dugovlasi stanu Achaejci
U sjenovit se gaj Apollona kupit strjeljača.
Kada već speku meso i kada ga s ražnjeva skinu,
Pòdijelê u d'jele i častiše divnom se časti.
Trudbene sluge i pred Odysseja metnuše mesa
Dio onolik, kolik i sami dobiše, jer im
Tako Telemak, sin božànskôg Odỳsseja, reče.
Ali junačkim proscem Athena ne dade, da se
Uzpregnu posve od grdnje srdòbôlne, kako će više
Jad Laertovu sinu Odysseju u srdce navret.
Medju proscima bješe i uvježban zlovarnik jedan,

Imenom zvaše se Ktesip, na Sami mu bijaše kuća.
Taj se ù blâgo svoje u golemo uzdajuć stade
Ženu Odysseja prosit, koj dugo izbivao jur je.
On medj proscima tada medj prkosnim prosbori ovo:
„Čujte me, junački prosci, da rèčêm nješto vam sada.
Jednaki dio imade tudjinac, kako je pravo,
Kao što i mi, jer nije ni pravedno nì krâsno nije
Što uzkraćivati gostom Telemaka, koji mu dodju.
Nego evo mu dar i od mène gostinski i njim
Robinju, koja ga kupa, nek nagradi ìl drugôg koga
Slugu, što ih u domu božanskog Odysseja ima.“
Tako rekavši uzme iz košare govedju nogu
I baci punanom rukom, al ugne se tomu Odyssej
Lagano glavu odkloniv i od srdca zlorado vrlo
On se nasmije te u zid krasnotvorni pogodi Ktesip.
A tad Telemak ovom na Ktesipa napane r'ječju:
„Doista, Ktesipe, bolje po tèbe je, po srdce tvoje,
Što ga sgodio n'jesi, uklonio sam bo se hitcu,
Inače ja po sredìni oštroreznim bih tebe kopljem
Sgodio, te bi ti otac pripremao umjesto svatbe
Dâću ovdje. Zato nek nikoga ne vidim gradit
Djela nepodobna. Znam i razùmijem, što li je dobro,
Što li je zlo, jer više nijesam lud kao prije.
Nego trpimo još i gledamo, kako se ovce
U kući kolju i kako se naše izpija vino
I jede kruh, kad jedan zabraniti ne može mnogim.
Nego me nemojte više vrijedjat zlobni na mène;
Ako li pako mene želíte smaknuti mjedju,
I to bih volio, jer bi i umrijet bilo mi bolje,
Nego li vazda takva nepodobna motriti djela,
Gdjeno mrcvarite tudjínce i robinje gdjeno
Bezstidno navlačite po dvorima lijepim mojim.“
Tako im reče i svi umùčê i svi ušútê.
Napokon prosbori sin Damastorov njima Agelaj:
„Prijatelji oj moji, na besjedu pravednu moju
Neka se ne ljuti nitko, riječma ne navali na me;
Ne mrcvarite ovog tudjinca nit ikoga drugog
Slugu, što ih u domu božànskôg Odỳsseja ima.

A Telemaku ja bih i njegovoj materi reko
Besjedu blagu, ako l' u duši im ona se svidi.
Dokle se srdce jošte u grudima nadalo vašim,
Da će se u kuću svoju mnogoznali vratit Odyssej,
Dotle zamjere ne bi, što čekaste, što ste u dvoru
Vi zadržavali prosce, jer tako bolje je bilo,
Kad bi Odyssej došo na povrate u kuću svoju.
Al sad je očito već, da njèga ne bude više.
Nego majci si reci, Telemače, kàd sjednêš uz nju:
Za najboljega nek se udádê, koj najviše nudi,
I ti ćeš otčevinom zavladati veseo svojom,
Jesti ćeš i pit, a ona imútak će drugome čuvat."
  Ruzumni na to njemu Telemak odgovori ovo:
„Tako mi Zeusa, oj ti Agelaju, tako mi muka
Otca mojega, koj je daleko od Ithake umro
Ili bludi, — ja se ne skanjujem, da mi se uda
Mati, još velim joj, da se udade po volji, i ja
Dat ću joj darove silne, al bojim se nasilnom r'ječju
Tjerat ju iz kuće, nit bog učiniti nè dô mi toga!"
  Reče Telemak, i tad Athena Pallada prosce
U neìzrečen smijeh navèdê i pomjeri um im.
Od težkog oni smijeha izkriviše čeljusti svoje
I uzmu sirovo meso i krvavo jesti i súzâ
Oči im budnu pune, u tuzi im nadju se duše.
Tad Theoklymen njima bogoliki prosbori ovo:
  „Jadnici vi, u kolìkôm ste zlu! ta obvite mrakom
Vaše su glave i lica i koljena vaša odòzdô!
Lelek strašni vas stoji, a lica su puna vam suza;
Zidovi pokropljeni i tr'jemovi krasni su krvlju,
Dvorište puno je, puna i vrata su duhova, koji
U tminu lete eno u Erebos; sunca je samog
Na nebu nestalo i mrak po svùda je òpaki pao."
  Tako im reče i svi nasmíjû na to se njemu.
Onda im Polybov sin Eurymak započne riječ:
  „Lud je tudjinac taj, onomádne štono je došo.
Nego ga, momci, dajte izvedite na polje brže,
Nek ode na trg, kad već u megaru njemu se klapi."
  Tad Theoklymen njemu bogoliki prosbori ovo:

„Ne molim, da mi dâš, Eurỳmače, tko će me izvest;
Oči i uši ja ti imadem i do dvije noge;
Imam bez prigovora u grudima srdce valjáno,
Tî me na polje vode, jer uvidjam, da se povȑh vâs
Primiče zlo i nikoji vas uklonit se ne će,
Štogod vas ima u domu bogolikog onoga muža
Ljude zlòstâvêći i o zlu radeći samo."
Reče i ostavi kuću, u kojoj su naselja krasna,
I ode k Piraeju opet, koj od srdca dočeka njega.
Jedan na drugog oči povuku prosci i dražit
Stanu Telemaka te se rad gosti smijati njemu;
I tad ovako gdjeki mladića drzovitih reče:
„S gosti, Telemače, nije od tebe nesretniji nitko!
Kakvog si dobio to skitača nečistog opet,
Koji je gladan kruha i vina; za nikakov poso
Nije prikladan, nije ni snažan, već teret je zemlje.
A drugi gost tvoj ovaj već digo se, da će proricat.
Nego bolje bi bilo, da poslušaš nješto i mène:
Dajmo u ladju punu vesala bacmo tudjínce,
K Sikilcem njih pošaljmo, da od njih koristi bude."
Tako rekoše prosci, al ne pažaše Telemak
Na te riječi, već on na otca gledaše mučke
Čekajuć, kad li će šakom na bezstidne udarit prosce.
A Ikarija kći Penelopa mudra je bila,
Prekrasan metnula stolac na razpuću izmedju soba
Te je svakog čovjèka iz megara začula riječ.
Prosci se smijali još i sgotávljali večeru uprav,
Sladku večeru, srdcu veselje, jer zaklaše puno.
Ali od večere one nemilije ne može biti,
Kakvu je do mala htjela prirediti božica i s njom
Ljudina jaki, jer su izvíjali nedjela prosci.

Dvadeset prvo pjevanje.

L û k.

Uto Ikarija kćeri Penelopi mudrici miso
Sjajnoka boginja vrgne Athena u srdce ovu:
Da u megaru divnog Odysseja proscima metne
Sivkasto gvoždje i luk za borbu i za početak
Njihnog poklaća. Ona niz visoke kućne se ljestve
Skine svinuti ključ u punanu uzevši ruku
Lijepi mjedeni, držak na njèmu bjelòkostan bješe.
S dvorkinjama ona u thalamos ù zâdnji podje,
Gdjeno su zakladi mnogi Odysseja ležali divnog;
Zlato je ležalo i mjed i željezo kovano puno,
I luk, koji se svija i uzvija, ležo je tulac,
U kom se strìjele kriju, u njèmu puno strijèlâ
Bijaše bolnih. A to od milogosta mu bjehu
Iphita, Eurytu sina, na bogove naličnog, dari.
U Messeni se u Lakedaemonu sastaše oba
I to u domu umnog Orsiloka. Baš je Odyssej
Po dug došao svoj, što narod mu bijaše dužan,
Jer su u ladjah punih vesala Messenjani došli
Te su pastire i tri sto ovaca sobom odvèli
S ithačkog ostrva. Momčić Odyssej na poruke sbog tog
Na put daleki ode, jer starci ga slahu i otac.

Iphit je pošao pako za konjima, kojih mu nesta:
Dvanaest kobila, koje mazgòvi tegleći sahu.
S tih ga kobila smrt i sudjenje poslije snadje,
Kadno je k Zeusovu sinu Herakleju došo junaku
Srčanom jakom, koj je razumio poslove strašne,
Te on Iphita ubi u domu svojemu gosta,
Razčovjek, koji se nije ni bogova bojo ni stola,
Kojim ga ponudi, nego i samoga ubije njega,
Kobile njegove pako u dvorima svojim zadrži.
Za njih izpitkujuć Iphit Odysseja sastane i luk
Daruje njemu, što ga silnoviti nošaše Euryt,
Te ga na smrti sinu u visokom ostavi domu.
A oštrorezni mač i bojevno koplje Odyssej
Iphitu dade u znak prvínâ gostinske pažnje.
Al se kod stola nikad ne sastaše, jer sin je Zeusov
Iphita, Eurytu sina, umorio bogovom šličnog,
Od kog imaše luk Odyssej divni, al u boj
U crnih polazeć ladjah ne uzimaše ga sobom,
Već je u megaru kao spoménak ležao dragog
Milogosta, al vazda u zemlji ga nošaše svojoj.
A kad u thalamos dodje medj ženama boginja prava
I kad na prag stupi na hrastov, što ga je tesar
Njekoč obrubio vješto i mjerilom mjerio pravo,
Dovratnike je digo i vrata učvrstio sajna, —
Od biòčuga odmah Penelopà odsune remen
I ključ metne unutra, a ključanice od vrata
Jednu od druge rine i odtisne. Kao što pasuć
Bik na livadi rikne, od vrata tako i krila
Prasnu, kad razdvoji ključ ih i sama se otvore brzo.
Kraljica na daske stane na visoke, gdje su ormari
Stajali, a u ormarih od'jela mirisna bjehu.
Rukom posegne ona u ormar ì uzmê s čavla
Luk i nožnice sjajne, u kojima bio je spravljen.
Zatim sjedne ondje, na koljena nožnice metne;
Zaplače ȉza glâsa i izvadi luk gospodarov.
Kada se sita već Penelopa naplače ljuto,
Onda u megaron ode medj ponosne prosce u rùkû
S lukom, koji se svija i uzvija, noseći tulac,

U kom se str̀ijele kriju; u njèmu puno strijèlâ
Bijaše bolnih. A koš za njome služkinje nose
Gvoždja i mjedi pun, — sve orudje kraljevo bojno.
K proscima kada ona, medj ženama boginja, dodje,
Tada uz dovratnik stane dvoràni gradjenoj čvrsto,
Njoj na obraza oba ubradač bijeli bješe,
Na obje strane joj stane po dvorkinja čestita jedna.
Odmah proscima ona progovori ì reknê riječ:
„Čujte me, junački prosci, u dvorîma što vas je ovim.
Na silu tražite jest neprestàncê ì piti vazda,
Jer gospodara nema već odavna i vas ni jedan
Drugoga izgovora izrèći nikakvog ne zna,
Nego mnome se želi oženit, učìnit me ženom.
Ali na noge, prosci, kad nadtječete se za me,
Metnut ću veliki luk Odysseja, muža božanskog;
I tko najlakše luk u ruci nategne svojoj
I tko kroz sjekire sve po redu izmetne str'jelu,
Za tog ću poći ja i ostavit ovu ću kuću
Svojega bračnoga muža, imútka punu, veòma
Krasnu, a nje se mislim i u snu sjetiti kadgod."
Tako im rekav svinjaru zapovjedi Eumaeju divnom,
Luk nek proscima metne za borbu i sivkasto gvoždje.
Primi i metne Eumaej kud treba i zaplače na to,
Zaplače s njim i govèdâr, kad opazi luk gospodarov.
Ali Antinoje udri u grdnju ì kliknê njima:
„Seljačke lude, koji od danas ne znate dalje
Misliti! kukavice, što plačete? zašto u grudma
Kraljici dirate srdce, ta u nje je bolno i tužno
Srdce i bez tog, kad je izgubila miloga muža.
Nego šutite, sjedte i jedite ili izídjte
Na polje ì tamo plačte i pustite orudje ovdje,
Da se utakmljuju prosci u borbi pogibeljnoj vrlo;
Mislim bo, da se luk nategnuti ne će dat lahko,
Jer medj ovima svima junaka takvoga nema,
Kakov je bio Odyssej, ta ì sam sâm vidio njega
I još se sjećam, al sam dijète ludo još bio."
Reče i njèmu se srdce u grudima ponada, da će
Moći tetívu nategnut i gvòždja sva prostrijelit.

On je dakako imo strijelu okusit prvi
Od Odysseja onog nezazornog, koga je psovo
Sjedeć u megaru i sve naustio na njeg drugáre.
Snažni i čili njima Telemak progovori ovo:
„Aj veòma je Zeus Kronìôn zaludio mene!
Mati mi draga veli, — sve ako je pametna ona, —
Za drugog da će poći i ovu ostavit kuću, —
A ja se smijem, ja se veselim u srdcu ludom.
Nego na noge, prosci, kad nadtječete se za nju;
Nema žene više ovakve u achaejskoj zemlji,,
Nema je ù svêtôm Pylu, u Argu ni u Mykéni,
Niti na kopnu crnom, na Ithaci nema je samoj;
Znate i sami, te mi i ne treba matere hvalit.
Ali nemojte dulje zavlačiti, nemojte više
Vi se nećati luk nategnuti, — vidjet želímo.
Ja bih se hotio sam na luku ogledat ovom;
Ali nategnem luk li i pròstrijelîm li gvoždja,
Gospodja majka mi ne će iz dvorova tužnu otíći,
Ni poć za drugog, a ja ovakâv ostat ću doma,
Koji se mogu u borbi već otčinoj ogledat dičnoj."
Reče Telemak i hlenu s raménâ bagrenu skine,
Skoči na noge i mač oštrorezni skine s raménâ.
Najprije sjekire u red porazmeće za sve izkòpâv
Jednu dugačku jamu i mjerilom izmjeri pravo;
Onda pobije zemlju i prosce obuzme čudo,
Kako je dobro poredo, a od nikog vidio nije.
Na prag stane Telemak i pokuša snagu na luku.
Tri put zamahne njim želéći ga k sebi pritegnut,
Tri put ga izda snaga, sve ako se u srdcu nado,
Da će pritegnut tetivu i gvoždja sva prostrijèlit.
Ali četvrti put nategnuo bio bi snažno,
Nego Odyssej mu migne i zabrani, ako i hćáše.
Snažni i čili njima Telemak progovori ovo:
„Aj kolika ću rdja, kolìkî ću ostati slabić!
Ili sam premlad te se ne mogu pòuzdat u se,
Rukom da suzbijem onog, tko mene ražžalosti prije!
Nego na noge vi, od méne koji ste jači,
Kušajte snagu na luku i nadtjecanje dovŕšmo!"

Reče Telemak i luk od sebe na zemlju metne,
Na vratna kovana krila nasloniv ga gladka i njemu
Brzu strijelu on za kolùtić zadjene krasni;
I on se posadi opet na stolac, s kojeg je usto,
Onda Eupithov sin Antinoje prosbori njima:
„Dižte se, drugovi svi, i na desno idite redom,
Počnite onom na kraju, gdje počinje točit se vino.“
Tako Antinoje reče i svima se besjeda svidje,
I prvi Oenopov sin sa stolca se podigne Liod, —
Taj im je žrtava bio nadgledač i ù zâdnjêm kutu
Vazda je sjedio uz vrč i njèmu zloće prosaca
Mrzke su bile, svim zamjeravo je proscima ljuto.
Luk on i brzu tada strijelu u ruke uzme;
Na prag stane Liod i pokuša snagu na luku,
Al mu se ne da nategnut, već vukući izmuči ruke,
Nežuljene ruke i mekane, ì reknê proscem:
„Drugovi, ja nategnut ne mògu, nèk drugî uzme,
Mnogima ovaj će luk boljarima uzeti dušu,
Uzeti život; — al je i umrijet puno nam bolje,
Nego li živima cilj ne pogoditi, rad kog se ovdje
Kupimo vazda i što želímo uvijek postić.
Gdjeki se sada nada i želi ȕ srdcu svomu,
Da Penelopu ženu Odysseja dobije divnog.
Ali kad pokuša snagu na luku, kada ga vidi,
Onda nek Achaejku drugu krasnopeplu traži si koju,
Neka ju prosi dare donesav, a kraljica ova
Pošla za onog, koj najviše dâ i koji je sudjen.“
Tako im reče i luk od sèbe na zemlju metne,
Na vratna kovana krila nasloniv ga gladka i njemu
Brzu strijelu on za kolutić zadjene krasni;
I on se posadi opet na stolac, s kojeg je usto.
Ali Antinoje udri u grdnju ì kliknê njemu:
„Kakva je, Liode, to iz usta ti riječ izmakla
Strašna i nemila? Ja se na tèbe, čujuć te, ljutim!
Gdje će mnogima luk boljarima uzeti dušu,
Uzet im život, što ti ne umiješ njega nategnut!
Nije gospodja majka porodila takova tebe,
Da znaš nategnuti luk i izmetnut brzu strijelu,

Nego ponosni prosci nategnuti umah će drugi!"
Reče i naloži umah kozaru Melantheju ovo:
„Diž' se, Melantheju, i daj u megaru oganj zapali,
Veliki stolac metni uz oganj i runo na stolac,
Onda iz kuće loja iznesi veliki kotur,
Pa ćemo ugrijat luk i namazat lojem ga mladi,
Pokušat snagu na njèmu i nadtjecanje dovršit."
Tako mu reče i oganj Melanthej zapali vječni,
Veliki stolac metne uz oganj i runo uz stolac,
Onda iz kuće loja iznese veliki kotur.
Tad luk grijući snagu mladići kušahu, al ga
Ne mogahu nategnut i preslabi bijahu za to.
Još se Antinoj skanjívô i naliki bogu Eurymak,
Izmedj prosaca prvaci junačtvom najbolji od njih.
U to izidju oba pastira iz kuće skupa,
Izidje svinjar božanskog Odỳsseja i s njim govèdâr,
Za njima dvojicom i sam Odyssej izidje divni.
A kad iz dvorišta već kroz vrata na polje dodju,
Onda progovori njima Odyssej riječi blage:
„Bih li ti, svinjaru, reko i tebi, kravaru, riječ,
Il bih premučo? al nju izrèći nutka me srdce.
Kakvi bi bili vi Odysseju braniči, da se
Od kud ovdje nadje iznebuha bogom donèsen?
Bi ste li branili vas dva Odysseja, ili bi prosce?
Recite sada, srdce i duša kako vam veli."
Na to Odysseju ovu odgovori riječ govèdâr:
„Otče Zeuse, želju izvršiti tû da mi hoćeš,
Da se povrati on, da dovèdê doma ga demon,
Moju bi vidio snagu, kolìkâ je, kakve li ruke."
Tako se pomoli isto i Eumaej bozima svima,
Da se Odyssej vrati mnogoznali u kuću svoju.
A kad mišljenje njihno Odyssej pravo upòznâ,
Onda opet njima obojici prihvati riječ:
„Glavom sam ovo ja u dòmu natȓpljêv se puno
Iza dvadeset ljeta na postojbini me evo.
Vama dvojici znam, da željkovan dolazim davno,
Al vi ste jedini takvi, od sluge drugog ni jednog
Čuo nijesam, da bi poželio, da mu se vratim.

Zato vam istinu velim, dogoditi što li se ima.
Ako l' mi prosce bog poubijati ponosne dade,
Ja ću oženiti vas obojicu, ubave kuće
Blizu mene ću dat vam obòjici i dost imútka;
Mojega sina braća i drugovi bit ćete meni.
Nego ću evo vam i znak pokazati očiti uz to,
Pa me spoznajte i tad u duši vjerujte tvrdo;
Vidjte požíljak, kud me razporio bijelim zubom
Vepar, kada sam došo na Parnes s Autolyka sinci."
Reče i dronjke odmòtâ s požíljka velikog svoga.
Jedan i drugi to kad ugleda i sve razpòznâ,
Zaplaču i ruke tad na Odysseja hrabroga bace,
Zdravit ga prionu, glavu, ramèna ljubit mu uzmu,
Glavu i ruke pako Odyssej poljubi njima.
Plakahu puno, te bi sunčànô svjetlo ih zašlo,
Da plač Odyssej sam ne prekine ovo veléći:
„Prestante plakati oba i jaukat, mogo bi tkogodj
Iz kuće izić i smotrit te ì drugîm ù kući kazat.
Jedan za drugim sada unidjite, nemojte skupa, —
Ja ću naprvo, a vi za mnome. Znaka vam evo.
Koliko u kući ima prosaca ponosnih, ne će
Nikoji od njih dopustit, da mèni dade se tulac
I luk, al, Eumaeju, ti mi donesi luk kroz dvorànu
Pa mi ga u ruke daj i ženama kazat otidji,
Neka zabrave vrata od megara složena tvrdo.
Čuje li koja šobot od ljudi, čuje li jecaj,
Iz mjesta zatvorenog nek na polje nejde ni jedna,
Nego nek ostane šuteć unutra pri svome poslu.
Tebi nalažem, divni Philoetije, bravom da vrata
Dvorištna zabraviš, na njih da uže brzo povučeš."
Reče i unidje u dom, u kojem su naselja krasna,
I on se posadi opet na stolac, s kojeg je usto,
Za njim unidju sluge božanskog Odysseja oba.
Tada već òbraćâše u ruku luk i Eurỳmak
Ovdje ga grijuć i ondje na žaru vatre, al opet
Ne može ni on njega nategnut, već srdce mu dično
Stenjaše, uzdahne on i progovori kliknuv ovako:
„Aj koliko sam tužan rad sebe i radi drugih!

Ako sam i jadan ja, rad ženitbe ne žalim puno.
I drugih Achaejka mnogo imade na Ithaci samoj,
Koja je oblita morem, i u drugim ima gradòvma,
Nego žalim, što smo tolìkô slabašni i luk
Muža bogolikoga Odysseja nitko nategnut
Ne može; to je sramota i unuci znati će za nju.“
  Njemu Eupithov sin Antinoje odvrati ovo:
„Ne će tako biti, Eurymače, tà vidîš i sam.
Danas se sveti slavi u narodu god Apollóna
Srebrnolukog boga, pa tko bi se s lukom natezo?
Ostavte ga u miru i sjekire, dobro će biti
Ostavit sve, jer mislim, da u dvor Odysseja nitko
Sina Laertova ne će unići i uzet ih sobom.
Nego vinotoča nek obredjivat nam započne desno,
Pa ćemo izliti žrtvu, krivùljast luk ćemo tada
Spraviti kamo. Sutra Melantheju recte kozaru,
Neka najbolje koze iz čitava stada dovede;
Od njih slavnolukom sva Apollonu dat ćemo stegna,
Onda kušajmo snagu na luku i borbu dovŕšmo.“
  Tako Antinoje reče i besjeda svima se svidje.
I ruke njima vodom glasníci pòljevat uzmu,
A dječaci vrče do vrha napune vinom
I podijeliše vrče natòčîvši žrtvenog vina.
A kad ga izliju i kad po svojoj se napiju volji,
Tad se ulùkavîv ovo Odyssej dosjetljivi reče:
  „Preslavne kraljice prosci, oj čujte, što ću vam reći,
Kazat ću ono, na što u grudma me potiče srdce.
Molim Eurymaka, molim Antinoja naličnog bogu,
Koj je i ovu, kako valjade, rekao riječ;
Ostavte sada luk, prepustite bozima sve to
I bog će po volji sutra ud'jeliti kojemu snagu.
Nego dajte luk taj i mèni gladki, da jakost
Svojih pokušam ruku, imadè li sîlâ u mene,
Kakvih bijaše prije u udima mojima gibkim,
Il ih je nestalo već rad bludnje, rad nikakve njege.“
  Tako im reče, al svi Odysseju zamjere ljuto,
Jer se pobòjaše, luk nategnuo ne bi li gladki.
I Antinoje udri u grdnju ì kliknê njemu:

„Oj ti kukavče tudji, u tèbe pameti nema!
Nije l' ti dosta, što se medj prkosnim proscima gostiš,
Što si na miru, jêlâ što ne krati nitko ti ì još
Slušaš nam razgovore i besjede; nikoji drugi
Prosjak ne sluša niti tudjínac besjeda naših.
Vino tebe sladko i medeno podbada, koje
I drugom škodi, tko ga požudljivo, bez mjere pije.
Vino i preslavnog njekoč Kentaùra Eurytióna
Pomami, kada je došo medj Lapithe, kad je u domu
Silnog junaka bio Pirìthoja. — Pomaman, mahnit
On već od vina u domu Pirìthoja počini zločin.
Na to skoče gnjevni junaci i njèga izvuku
Van iz predkućja te mu ods'jeku nemilom mjedi
Uši i odrežu nos, i od vina pomaman on još
Otidje jaučuć svoju bijedu lud i bez úma.
Tako se prvi put eto Kentauri s ljudma zagrízû,
I Eurytìon pijanac bijèdê dopade prvi.
Tako i tebe zla će zadèsit, — velim ti, — sreća,
Luk li nategneš, onda u narodu našemu ne ćeš
Milosti primati više, jer poslat ćemo te odmah
Kralju Echetu tom zatiráču smrtnijeh ljudi
U ladji crnoj. Zdrav se povratiti ne ćeš od njèga.
Nego u miru pij, ne zadirkuj mladje od sèbe."
Njemu Penelopa mudra ovako prihvati riječ:
„Čuj me, Antinoje, nije ni pravedno nì krâsno nije
Što uzkraćivat gostom Telemaka, koji mu dodju.
Bojiš se, veliki luk Odyssejev ne bi l' tudjínac
Natego pòuzdâv se u snagu i u šake svoje
Te me odveo doma i svojom učinio ženom?
Ni sam, ne boj se, on u grudima ne misli na to;
Nek vas se nitko s tog ne žalosti ù srdcu svome
Gosteć se ovdje, kad to i nije prilično njemu."
Al njoj Polybov sin Eurymak reče unàtoč:
„Kćeri Ikarija, oj ti Penelopa mudra, odvèsti
Ne će te taj nit boji se tko, jer prilično nije,
Nego se stidimo ljudi i žena, stanu l' govorit,
Pa bi achaejska koja još ì veća kazala rdja:
„„Doista grdjevići nezazornog ženu junaka

Prose, a ne mogu ni luk nategnuti gladki, već prosjak
Od njekuda se k njima doskitao njekakov te je
Luk nategnuo lahko i kroz sva prostr'jelio gvoždja.""
Tako će reći, a to sramota bila bi nama."
Njemu Penelopa mudra ovako prihvati riječ:
„Slavni, Eurymače, oni po narodu ne mogu biti,
Koji sramote kuću boljara kojega te ju
Svu izjedaju; — zašto da ono vam bude sramota?
A tudjínac je ovaj i temeljan ì vrlo velik,
Diči se, da je sin valjána otca i dobra.
Nego podajte luk i njèmu, pa ćemo vidjet.
Jer ti velim i sve izvršit će tako se sbilja:
On li nategne luk i proslavi l' njega Apòllôn,
Ja ću ga obuć hitonom i hlenom i odjećom krasnom,
I oštro koplje od pásâ i ljudi ću obranu dat mu,
Dvosjekli dat ću mu mač i podplate na noge obje,
Pa ću ga dati odpremit, kud srdce ga vodi i duša."
Razumni na to njoj Telemak odgovori ovo:
„Nikoji, majko, Achaejac od mène vlastniji nije
Drugomu luk taj dati il ne dati komu me volja,
Kolikogödj ih po Ithaci ovoj brdovitoj vlada
I po otočju ukraj konjogojne elidske zemlje, —
Nitko me ne može od njih odvratiti, ako li hoću
Orudje ovo dati tudjíncu, nek si ga nosi.
A sad u kuću udji i svoje sgotavljaj posle
Uz stan i preslicu i daj zapovjedi dvorkinjam svima,
Neka idu za poslom. Mužkarci će brinut se za luk
Svi, a najvećma ja, jer u kući ja sam gospòdâr."
Mati se udivi tomu i opet se u sobe vrati,
Jer si razumnu riječ sinòvljù u srdce uze.
U sobe gornje ona uzàšâvši s družinom ženskom
Plakati uzme mužem za svojim Odyssejem dragim,
Dok joj sjajnoka sankom Athéna ne dirne oči.
A divni svinjar uzme krivuljasto orudje tada
I svi se uzcikću redom u megaru prosci izà tog.
Tada je gdjeki mladića drzovitih reko ovako:
„Nesretni svinjaru, kuda krivùljasto orudje nosiš,
Skitnico, kuda? Psi će kod svínjâ izjesti tebe,

Koje si odgoji sâm, daleko od ljudi, — Apòllôn,
Ako l' se smiluje nama i ostali bogovi vječni!“
  Tako mu reku, a on bojéći se na zemlju metne
Orudje, jer se mnogi uzcìktaše po kući prosci.
Ali se s druge strane Telemak zagrozi njemu:
  „Nosi, otče, ne ćeš na dobro pokòrit se svima,
Pazi se, kamenjem da te ne protjeram na polje umah,
Ako i jesam mladji od tebe, al snagom sam jači.
Ej od sviju da sam prosácâ, što ih imádê
U kući ovoj, snagom i rukama svojima jači,
Nȁopâko bi gdjeki iz dvorova izišo naših,
Kad bih ga poslao ja, jer o zlu rade mi oni.“
  Tako im reče i svi nasmíjû na to se njemu,
Pa se od težke oni ljutìnê povrate, što ju
Imahu na nj, a svinjar ponese iz kuće divni
Orudje i on stupi k Odysseju pa mu ga dade,
Pa tad dadilju zovne Eurykliju ì rekne njojzi:
  „Mudra Euryklija, ovo Telemak zapov'jeda tebi,
Deder zabravi vrata od megara složena tvrdo;
Čuje li koja šobot od ljudi, čuje li jecaj,
Iz mjesta zatvorenog nek na polje nejde ni jedna,
Nego nek ostane šuteć unutra pri svome poslu.“
  Tako joj reče, njoj ne odlètî riječ ni jedna,
Megarom zaključa vrata, u kojih su naselja krasna.
  Mučke iz kuće van i Philoetije skoči i vrata
Jako ogradjenu u dvorištu zabravi, uže
Biblovo skinuto s ladje na obadva svinute kraja
Bî u trijèmu, te njim Philoetije vrata priveže;
U kuću udje, sjedne na stolac, s kojeg je usto,
Motreć Odysseja, a on preobraća luk i sa strane
Vrti ga svake ovdje i ondje ogledajuć, da l' mu, —
Dok je izbivo, — rog raztočili crvi nijèsu.
Tada je gdjeki k drugu okrenuv se reko ovako:
  „Doista prèpreden to je pregledač oružja, valjda
Leži mu njegdje luk u domu upravo takov,
Ili je namjeran luk načiniti takov, kolìkô
Skitnica u zlu vješti u rùkû ga obraća svakud.“
  A od drzovitih opet mladića reko je drugi:

„Ej da njega sreće tolìkô susretne jednoč,
Kȍliko bude luk nategnuti mogao ovaj!“
  Tako govoriše prosci, dosjetljivi pako Odyssej
Kako prihvati luk i sa stránâ ga pregleda sviju,
Kao što čovjek, koji uz formingu umije pjevat
Lijepo spleteno ovčje crijèvo sa stránâ obíjû
Prima i navija žicu bez truda nà novo drvce;
Tako i veliki luk Odyssej nategne lahko.
Desnicom primi on tetivu te ogleda i nju, —
I ko kad zapjeva lasta, — tetíva tako zabruji.
Ljuto se prosci na to razžaloste, lica se njima
Prom'jene i Zeus silno zagrmivši zlȁmênje javi,
A Odyssej se divni stradalac poveseli, što mu
Lukavca Krona sin s nebésâ zlamenje pusti.
Brzu strijelu uzme sa stola, koja je na njem
Ležala gola, druge u tulcu ležahu šupljem,
Koje je okusit za čas Achaejcem sudjeno bilo.
Sjedeć Odyssej na stolcu strijelin primi prijegib,
Onda tetivu povukav i zareze mjereći okom
Izmetne on strijelu i u vrh svakoga uha
Sviju sjekira on ne promaši, — i skroz strijèla
Mjedena težka izlètî. Telemaku rekne Odyssej:
  „Tebe, Telemače, gost ne sramoti, kojino sjedi,
U kući tvojoj, ja ti ne promaših biljegu ni luk
Mučeć se dugo ja ne natezah; snaga cijèla
Još je u mène; nijesam onakov, kako me ruže
Prosci. Al je vrijème Achaejcima večeru spremit,
Dokle je dana, a zatim veselit se drugčije mogu
Pjesmom i formingom oni, jer i to pripada gostbi.“
  Reče mu i migne, te mač oštrorezni metne na sèbe
Tada Telemak, sín božanskog Odysseja mili;
Ruku si omota on oko kòplja i blistavom mjedi
On naoružan stane uz stolac uz svojega otca.

Dvadeset drugo pjevanje.

Ubijanje prosaca.

Što dosjetljivi skine Odyssej dronjke sa sèbe,
Na prag veliki skoči u rukama tulac držéćî
Pun strijèlâ i luk, pred sèbe strijele brze
Prospe pred noge i tad ovako proscima vikne:
„Jedna je borba vrlo pogibeljna svršena evo,
A sad ću pogledat, da l' ću pogoditi biljegu drugu,
Koje ne sgodi nitko, prodičit me hoće l' Apòllôn."
Reče i naperi on na Antinoja gorku strijèlu.
Krčag je krasni baš Antinoje podići htio
Zlatni, s ručice dvije i obraćaše u ruku,
Da se napije vina, a na smrt u srdcu nije
Niti poslutio. Tko bi na gostbi i misliti išo,
Da bi jedinac, ma i veòma jakostan, njemu
Medju mnogima smrt i Keru pripremio crnu?
U grlo upravo njega Odyssej sgodi strijèlom, —
I vrh strijèlê umah kroz mekani izidje vrat mu.
I on nȁ strânu klone, iz ruke mu izpane čaša,
Kada ga sgodi Odyssej, iz nosnica debeli mlaz mu
Trgne junačke krvi, po stolu nogama lupi
Te ga odgurne brzo i na zemlju jestvine spanu,
Kruh se uprlja sav i pečeno meso, a prosci

Udare u viku vidjev, gdje junak na zemlju pade.
Skoče sa stolica pa se razlètê po kući i svud
Oko zidova svi se krasnotvornih stanu ogledat,
Ali ni štíta nigdje ni bojevnog ne bješe koplja,
Te na Odysseja gnjevni ovako vikati uzmu:
„U zo čas, tudjinče, gadjaš junáke! — ne ćeš se više
Boriti s nikim, — smrt za cijelo te prijeka čeka.
Najboljeg sada si mladog junáka ubio, što ga
Bješe na Ithaci; ovdje i tèbe će jastrebi kljuvat."
Tako veljaše svaki, jer mislíše, navlaš da nije
Ubio čòvjeka on, a nijèsu znali ludjaci,
Da su im nàstavljene već svima na pogubu mreže.
Mrko pogledav njih Odyssèj dosjetljivi reče:
„Pseta nijedna, više nijèste mislili, da ću
Ikad se vratiti kući od Troje, te mi imanje
Raztačete cijelo i silujete mi ženske
Po kući glave; dok ja još živim, a vi mi ženu
Prosite, bogova vi ne bojíte se, kojino nebom
Širokim vladaju, nije do zamjere stalo vam ljudske.
Al sad su nàstavljene okò vâs na pogubu mreže."
Tako im rekne i njih bljedoća osvoji i strah.
Svaki se ogleda, kud bi od prijeke uteko smrti.
Jedini njemu Eurỳmak ovako prihvati riječ:
„Ako si Ithačan ti Odyssej, te kući si došo,
Onda govoriš pravo, Achaejci činjahu sve to;
U kući gradiše mnoga bezakonja, na polju mnoga.
Ali koji je sve to sakrívio, leži već eno
Mrtav — Antinoje; — taj je počinio sva ta zločínstva.
Nije ti ženitbe on tolìkô tražio željno,
Nego je mislio drugo, al ne dade tô mu Kronìôn:
Ithačkim on je sam u duši hotio vladat
Stojnim kraljevstvom i tvog u zasjedi smaknuti sina, —
Nego je sam po pravici ubit, a ti se smiluj
Čeljadi svojoj. Što se u tvojoj izjelo kući,
Što se je izpilo, sve to namíriti mi ćemo tebi
Mèdj pûkom; svaki dovèsti za naknadu tebi će redom
Dvadeset volova; zlata i srebra dat ćemo, dok ti
Srdce se smiri, prije ljutìni ti zamjere ne bi."

Mrko pogledav njega Odyssej dosjetljivi reče:
„Otčevinu, Eurỳmače, svu da dade mi svaki,
Što ju imade, pa da još ì drugô tomu dodade,
Opet svojijeh ruku uztegnuo od krvi ne bih,
Prije nego l' se za sve opačine osvetim proscem.
Sada vam ostaje ili unátoč borit se sa mnom
Ili bježati, koj će utèći smrti i Keri,
Al vam ne velim nikom uteći prijekoj smrti."
Reče im i svim srdce i koljena proscima klecnu;
I drugi put Eurỳmak drugòvima prosbori opet:
„Prijatelji oj mili, strahovitih ne će si ruku
Ovaj uztegnuti čovjek, kad gladki uzeo luk je,
Uzeo tulac, — on će strijèljati s tesanog praga,
Dok ne poubija sve nas, već bojnog se i mi veselja
Sjetimo; mače povucte i stolove pred sobom držte
Od brzomornih str'jela; na njèga skupno navalmo,
Ne bismo l' òd praga njeg i od vrátâ potisli kako,
Ne bismo l' u grad izìšli, po grádu nastat će vika,
Te će zadnji put čovjek strijèljati ovaj odávdê."
Tako im reče i mač povuče mjedeni, oštri,
Dvosjekli mač i cičeć strahovito nà dîvnôg skoči
On Odysseja, ali u časak isti i ovaj
Izmetne hitac i njim Eurymaka ù grûdi sgodi
Kod sise, ù jêtru njemu zabòdê brzu strijelu.
Na zemlju izpusti mač i sruši niz stol Eurỳmak,
Savi se ì panê, jela poìzpanû na tle sa stola,
Spane i dvovrč, sujma Eurỳmaku osvoji dušu,
O zemlju udari čelom, o stolac nogama lupi,
Te ga podrma i mrak navuče se nä oči njemu.
U taj par i Amphinom k Odysseju slavnome skoči
I dodje preda nj i mač oštrorezni trgne od bedra,
Ne bi l' mu umako van, al Telemak njega preteče,
Pa ga ostrága usrèd raménâ pogodi kopljem,
Kopljem mjedokovnim, on ga i krȍz grûdi protisne njemu.
Sruši se, stane ga jek i čelom o zemlju lupi.
Tada skoči Telemak dugosjeno ostaviv koplje
U Amphinomu ondje bojéći se, da koj Achaejac,
Kad bi izvlačio koplje dugosjeno, ne bi na njèga

Mačem navalio te ga il probo il posjeko njime,
Kad bi se sagnuo; — zato dolètî k milomu otcu,
Stane uz njega, pa mu progovori krilate r'ječi:
„Odmah ću, otče, štit i do dva ti koplja donèsti,
Mjeden mjedencati šljem, što stoji čvrsto na čelu,
Pa ću se i sam ja naoružati, dat ću svinjaru.
Dat govedáru, što treba, jer bolje je spremnima biti."
Odgovarajuć njemu Odyssej dosjetljivi reče:
„Trči, donesi, dok još strijèlâ za obranu imam,
Da me jedinca oni ne odrinu kako od vrátâ."
Tako mu reče i otca Telèmak posluša milog,
Te on odtr̀čî u thalam, gdje oružje ležaše slavno.
Izvadi osam kopalja i četiri štita iznutra,
S perjanicama gustim mjedokovna četiri šljema
Izvadi i sve ponèsâv dolètî k milomu otcu.
Sebe najprije on naorùžâ mjedi, i pastir
Jedan se ì drugî tad naorùžâ oružjem l'jepim
I uz Odysseja oni svaštoznanog hrabroga stanu.
Dok još za obranu bješe strijèlâ, dotle Odyssej
Jednog je za drugim prosca strijeljao u kući svojoj
Gadjajuć pravo, i jedan po jedan padaše redom.
Al kad se jurve premàče strijèlâ za gadjanje kralju,
Onda postavi luk da stoji uz dovratnik jedan
Megaru gradjenom tvrdo prisloniv ga ȕza zìd sjajni,
A sam si štit na ramèna tad četverostruki baci,
Liepo izdjeljan šljem konjogrivni na glavu metne
Junačku, perjanica na njèmu se stresaše strašno,
Još dva junačka koplja sa obtokom mjedenim uzme.
Njekakva bjehu vratàšca u zidu sazdanom krasno,
A uz najzadnji prag u megaru gradjenom čvrsto
Prolaz u hodnik bješe, a vrata na prolazu tvrda.
Na ta zapovjedi vrata svinjaru pazit Odyssej,
Kod njih da stoji, a putak do vrata dao se jedan.
Kad al Agelaj proscem probesjedi ovo im veleć:
„Prijatelji, bi l' na vratàšca se uzpeo tkogod
I sve dojavio puku, po gradu da nastane vika,
Te će zadnji put čovjek strijeljati ovaj odávdê?"
Njemu kozopaša na to Melanthej odvrati ovo:

„Gojenče Zeusov, oj ti Agelaju, nije moguće,
Jer su užasno vrata od dvorišta lijepa blizu;
Mučan je hodnikom prolaz i jedan bi valjatan junak
Mogo nas ustavit sve; al iz thalama da vam donèsêm
Oružje svima, jer mislim u thalamos i drugud nikud
Oružje sakri Odyssej i njegov svijetli sinak."
To izgovori kozar Melànthej, pa se u thalam
Uzpne Odyssejev i to uz otvore megarske male;
Dvanaest štitova uzme odatle i dvanajst kopáljâ,
S perjanicama gustim mjedokovnih kaciga dvanajst,
Ì bȑzo k proscima s time odlètî ì sve im dade.
Tada Odysseju srdce i koljena od straha klecnu,
Kada ih opazi, gdjeno na sebe oružje meću
I mašu dugimi koplji, — strahòta se pričini njemu,
Te on Telemaku umah progovori krilate r'ječi:
„Jamačno njekakva žena, Telemače, u kući na nas
Oba navaljuje boj, il žena ili Melànthej."
Razumni na to njemu Telemak odgovori ovo:
„Ja sam ti, otče, to pogrijèšio i drugi nitko,
Čvrsto bo ukovana otvorih thalamska vrata
Te ìh i ostavih tako; a pogledo njetko je bolje.
Nego, Eumaeju divni, otidji i thalamska vrata
Deder zatvori i pogledj, da l' služkinja ne radi koja
Ili Dolijev sin Melànthej, na kojega sumnjam."
Dok su se njih dva tu razgovarali besjedeć tako,
U to u thalamos opet Melanthej unidje kozar
Po krasno oružje proscem, al svinjar ga opazi divni
Te on Odysseju, koj je na blizu stajao, rekne:
„Zeusovo čedo, domìšljat Odysseju, sine Laertov,
Bezočnik onaj, na kog i sami se sumnjamo, opet
Ide u thalamos, a ti ded reci sada mi pravo,
Da l' bih ga ubio, ako l' od njèga uzbudem jači,
Il bih ga doveo k tebi, da njemu osvetiš ti se
Za sve opačine, što ih u dòmu počinio tvomu."
Odgovarajuć njemu Odyssej dosjetljivi reče:
„Ja ću ponosne prosce s Telèmakom ovdje zadržat,
Ovdje u megaru, ako i žèlê na polje izić,
A vas dvojica noge previnite ì rûke onom

Pa ga u thalamos bacte i njèga za vrata privéžte;
Pleteno uže dajte okò njeg obmotajte pa ga
Visoki na stup povucte, do grédâ ga dignite u vis,
Neka se žestokih živ na stupu namuči muka."
Reče im i njeg oni obojica posluhnu rado,
Pa u thalamos udju, da onaj ih smotrio nije.
Thalamu tražaše on u kutu oružje, a njih
Oba uz dovratnike s obíjû popostanu strana.
Kada izlazeć na prag kozopaša stupi Melanthej, —
Lijepu kacigu jednu u jednoj ruci držéći,
A štit u drugoj širok starodrevan, uprljan, pljesniv,
Štit Laèrta junaka, koj nošaše njeg u mladòsti, —
Al se već zaležo i šav na remenju već se je strgo, —
Ona dvojica skoče, kozára za kosu prime
Pa ga povuku i na tle jadovita povale njega,
Ruke mu i noge onda srdobôlnim užetom svežu,
Ruke mu i noge posve previnuvši, kako je bio
Reko im sin Laertov Odyssej, divni stradálac.
Pleteno uže oni oko njeg oviju pa ga
Visoki na stup povuku, do greda ga potegnu u vis.
Eumaeju svinjaru, ti si na njèga napo ovako:
„Ovdje ćeš čitavu noć, Melantheju, dobro prenoćit
Ležeć u krevetu mehkom, a tako i dolìči tebi;
Dobro ćeš vidjeti Zoru ranoranku, kada od vódâ
Ona okeanskih dodje zlatotrona, kadano koze
Proscima goniš, da si pripremaju u kući gostbu."
Tako ostane ondje Melanthej opako svezan,
A njih dvojica metnuv na sebe oružje, — vrata
Zatvore sjajna i kralju svaštoznanom hrabrome podju.
Kipeći gnjevom stanu uz njega; četvorica tad ih
Bjehu na pragu, a množtvo u megaru jakih mladića.
Onda Zeusova kći Athena k onima dodje,
Mentoru bješe nalik po uzrastu, a i po glasu.
Njoj se povèselî umah Odyssej ì reknê ovo:
„Mentore, kletoj pomozi u nevolji, milog drugara
Sjeti se, kòliko dobra učinih ti! mi smo vršnjáci."
Reče joj znajući, da je Athena razgonivojska;
A s druge strane se svi u megaru uzcikću prosci

I tad Damàstorov sin Agèlaj povikne prvi:
„Mentore, pazi, da ne nagovori tebe Odyssej!
Udarat nemoj na prosce i njemu nemoj pomagat,
Mislim bo, da ćemo mi ovako izvršiti naum:
Kada smaknemo ove, kad smaknemo sina i otca.
Mi ćemo s njima ubit ì tèbe, jerbo si nakan
To u megaru radit; zaglavit ćeš i sam sbog toga.
A kad oružje naše silovitost oduzme iz vas,
Onda koliko imaš imutka na polju, doma,
S njim ćemo mi pomiješat Odyssejev; tvojih sinóvâ
Ne ćemo ostavit živih u megaru, a niti kćeri,
Nit će ti čestita žena u ithačkom boravit gradu."
Tako joj reče, al se Athéna ponaljuti jače
I na Odysseja ona ovako navali gnjevno:
„Nema krepkoga srdca u tèbe, Odysseju, više
Niti junačtva, ko što s Trojancima kad si se devet
Borio godina živo neprestano Helene radi,
Kćeri slavnoga otca, bjeloruke; mnoge junake
U strašnoj borbi si poklo i Priamov uputom tvojom
Širokih ulica grad osvojiše. A sad na dòmu
Kad si već svome, na svom imánju pred proscima kukaš,
Što ti junačtva treba; al, dragane, k meni der stupi,
Pogledaj, da znaš, medju dušmánima kakov je Mentor,
Alkimov sin, i kako naplaćuje on dobročinstva."
Reče Athena, al ona ud'jelit ne htjede jošte
Odlučnu pobjedu, nego Odysseja ì sîna dičnog
Njegovog htjede vidjet junáčtvo, vidjeti snagu.
I umah zatim na krov polètî čadjave kuće
I sjedne tamo ptici učinivši lasti se slična.
Sin Damastorov pako Agelaj bodraše prosce,
Bodraše njih Eurỳnom, Amphimedon i Demoptòlem,
Još i Polỳktorov sin Pisandar i Polybo hrabri,
Tî bo od sviju prosácâ junaci najbolji bjehu,
Koji življahu još i za život se borahu jošte,
A druge već je luk savladao ì gùstê str'jele.
Kad al Agelaj proscem probesjedi ovo im veleć:
„Prijatelji oj mili, strahovite ovaj će ruke
Sada uztegnuti čovjek, jer Mentor je otišo od njeg

Iza hvastanja praznog i ovi su ostali sami
Izpred vrata, ne bac'te sad skupno dugačka koplja,
Nego najprije vas šestorica bacite, ne bi l'
Zeus nam Odysseja dao pogodit i steći si slavu;
Za druge nije nas brige, kad ovog srušimo jednoč."
Tako im reče, i svi po njegovoj zapovijèdi
Bace koplja pogodit želéći, al im Athéna
Sve osujeti. Koplje u dovratnik megara čvrstog
Jedan zabode, drugi u vrata stanovna krepka,
Jasenovača težka i mjedena inomu u zid
Pane, i kada se oni prosácâ uklone hitcem,
Onda im besjedu počne Odyssej divni stradálac:
„Prijatelji oj mili, sad i ja bih rekao vama,
U guste prosce koplja da bacite, kojino žele
Nas poubíjati iza bezakonja predjašnjih svojih."
Tako im reče i tad oštrorezna izmetnu koplja
Gadjajuć u njih. Tad Demoptòlema sgodi Odyssej,
A Eurỳada sgodi Telemak, a svinjar Elàta,
A Pisandra ondje govèdâr na mrtvo ubi.
Tada sa golemom svi sa zemljom sastave zube,
Te se megaru u kut povuku živi, a ònî
Skoče unutra tad, iz mrtvácâ povade koplja.
Opeta prosci koplja oštrorezna izmetnu na njih
Sgodit želéći, al im osujeti puno Athena.
Jedan pogodi od njih u dovratnik megara čvrstog,
Drugi zabode koplje u vrata stanovna krepka,
Jasenovača težka i mjedena inomu u zid
Pane. — Amphimedon samo Telemaka ruci u članak
Darne i u kožu gornju oštroreznom rani ga mjedi,
Ktesip jošte svinjara nad štítom dugačkim kopljem
U rame zadre, al koplje prelètî i na zemlju pane.
A svaštoznani hrabri Odyssej i njegovi druzi
U guste prosce opet oštrorezna izmetnu koplja.
Tada Eurỳdamasa gradòborac sgodi Odyssej,
A Amphìmedona Telemak, a Polyba Eumaej;
Ktesipa opet govèdâr Philoetij ȕ prsa sgodi
Kopljem oštroreznim i on podcikujuć vikne nad njime:
„O Polythersov sine, podrugljivče, nikako više

Nemoj se hvastati, nemoj ludovati, nego ded poso
Ostavi bozima, jer su mogućniji òd svakôg oni.
To ti je milošta nogu za onu, koju si dao
Kralju bogolikom, kad je po dvorima hodio svojim."
Tako gȍvêdâ čuvar krivorogih reče; — Odỳssej
Dugačkim pogodi kopljem Damastoru sina iz bliza,
A Euenoru sina Liokrita rani Telemak
Kopljem posrȅd slabínâ i proturi koplje kroz njѐga,
I on se sruši na obraz i čelom o zemlju lupi.
U to ljudsku smrt Athena aegidu digne
S krova ìz vîsa i u prosácâ se preplaši srdce,
Nadru po megaru bježat ko stado krava, na koje
Brzi natrkuje obad i motat ih nemilo uzme
Kadgodj u proljeću, kad udugoteže jurve se dani.
Ona četvorica ko što krivonokti krivih vratóvâ
Jastrebi kada panu iz gore i nà ptice sunu, —
Ptice iz oblačnih gornjih krajévâ nȁ râvan hrle,
Ali ih jastrebi kolju zaletjev se na njih, a pobjeć·
Ne da se niti obránit, a ljudma je zabava motrit; —
Tako i oni u domu navaliv na prosce ubijat
Stanu ih sa svih strana, sijèku se njihove glave,
I grdno oni jekću, po- pòdu im puši se krvca.
Ali k Odysseju Liod pritrči i koljena njemu
Zagrli, motrit ga uzme i krilate prosbori r'ječi:
„Grlim ti koljena, a ti ded smiluj se, žacaj se mene
Ubit, jer nikojoj ženi nijèsam u megaru nikad
Ništa rekao zla il učinio, već sam i prosce
Odvraćo od tog, koj bi učinio takova štogod.
Ali me ne htješe slušat, da od zla uztegnu ruke.
Zato ih sudjenje njihno i snašlo opačina radi;
A ja sam njima žrtve nadgledao, ništ ne počinih,
Pa ću umrijet, jer dobročinstvu ne zna se hvala."
Mrko pogledav njega Odyssej dosjetljivi reče;
„Ako se dičiš, da si medjù njima žrtve nadgledo,
Onda si molio valjda u megaru bogove često,
Da ja daleko vazda od povratka sladkoga budem,
Milu mi ženu tî da odvèdêš, da pòrod ti radja,
Zato se ni ti ne ćeš ukloniti žalostnoj smrti."

Tako mu reče i mač povuče punanom rukom,
Koji je ležo, odkad Agèlaj ga padajuć mrtav
Potego sa sobom, njim i Lióda pogodi u vrat;
Još je govorio, a već u prašinu glava mu pane.
Phemij je Terpijev sin ubjegavao òd cr̂nê Kere,
Phemij pjevač, koji medj proscima pjevaše siljen,
Formingu zvonku u rùkû držeći blizu vratàšcâ
On popostane i on u duši mišljaše dvoje,
Bi li iz megara brže do dvorištnog pobjego Zeusa,
Velikog boga i njegov uz žrtvenik ubavi sjeo,
Na kom je govedja stegna Odyssej i otac mu žego, —
Ili bi skočio k njemu i molio koljena grleć.
I misleć dulje smisli, da ovo biti će bolje,
Da Odysseju sinu Laertovu koljena primi.
Tad on formingu dubku na zemlji ostavi svoju,
Ostavi medju stolcem srebrokitnim ì medju vrčem
I k Odysseju brzo pritrči i koljena njemu
Zagrli, molit ga uzme i krilate prosbori r'ječi:
„Grlim ti koljena, a ti ded smiluj se, žacaj se mene
Ubit i poslije sam ćeš žalostit se, što si pjevača
Posjeko, koji ljudma i bozima pjesme ti pjevam.
Ja sam pjevač samòuk, zasadio u srdce meni
Bog je svakakve pjesme, a tebi pjevajuć, mislim,
Bogu da pjevam, zato ne žèli odrubit mi glavu.
To ti ì mîli sin Telemak kazati može,
Od volje drage ja da nijèsam ni òd žîvê željê
Amo dohadjo, da proscem na gostbi pjevam, već mene
Silimice su mnogi dovadjali jači junaci."
Reče ì snâžnî to Telemak ì čilî čuvši
Umah si otcu, koj je na blizu stajao, rekne:
„Stani, ne rani ovog, koj ništa skrivio nije;
Još ćemo Medona pustit glasníka živa, koj za me,
Dok sam dječak još bio, u dòmu se brinjaše puno,
Ako ga nije govèdâr il svinjar smaknuo jurve;
Nije l' ga námjer nanèsla na tèbe, koj mahnito biješ."
Reče Telemak, a to i Medon mudrosti puni
Začuje, koj se pod stolac sćućírio ì oko sebe
Govedju navuko kožu od skora sguljenu, — crne

Bježeć od Kere; on izpod stolca ustane odmah,
Sbaci kožu, skoči k Telemaku, koljena njemu
Zagrli, molit ga uzme i krilate prosbori r'ječi:
„Ja sam, Telemače, ovo, ded stani i reci si otcu,
Da me ne umori jači od mene oštroreznim kopljem
Srdeći se na prosce, imútak koji su njegov
Sav izjédali, ništa ludjáci ne častiše tebe."
Na to se njemu dosjetljiv Odyssej nasmìjê veléći:
„Ne boj se, jer te spasi Telemak i izbavi tebe,
Neka ti uvidi duša, pa ì drugom gdjekomu reci,
Kako je dobročinstvo od zločina uvijek bolje.
Nego ìz krvi sada izídjte iz megara ovog
Van na dvorište, ti i glasoviti pjevač, i ondje
Sjedite, dok ja sve neobavim, što mi je nuždno."
Tako im reče i oni iz megara obadva odu,
Onda se posade oni uz žrtvenik velikog Zeusa
Svud se ogledajuć i još pokláća se jednako bojeć.
Stane se i Odyssej po dòmu ogledati, da l' se
Ne krije koji živ od prosácâ i Keri se crnoj
Uklanja. Ali ih on zatèčê, gdje su u pràhu
Ogrezli i u kȑvi na gomile kano ti ribe,
Koje u okatoj mreži ribari izvukoše na žal
Nizki ȉz mora sinjeg i ònê su sve na pijèsku
Pobacane i žele u morsko se valovlje vratit,
Dokle žarko sunce ne izsisa život iz svíjû; —
Tako su pobacani i prosci u rpama bili.
Tada si sinu dosjetljiv Odyssej Telemaku reče:
„Daj mi Eurykliju amo pozovi dadilju, sinko,
Kazat ću nješta njoj, što na srdcu uprav imadem."
Tako mu reče i svog Telemak posluša otca,
Pa on kucne na vrata Eurykliji dadilji veleć:
„Vremešna starice, daj se požuri, koja u domu
Našemu paziš naše na robinje, kakve li jesu;
Otac zove te moj, pridodji, reć će ti nješta."
Tako joj reče, njoj ne odlètî riječ ni jedna;
Megaru otvori vrata, u kojem su naselja krasna,
I podje dalje, a prèd njôm Telemak uzme koràčat.
Ona Odysseja medju mrtvacima ubitim nadje;

Kanoti lav uprljo se on u kȑvi i prahu,
Kanoti lav, koj šeće naždera v se na polju krave
Pa mu se krvave prsa i obraza njegova oba,
Te je pogledat prava strahota ȕ oči njega; —
Ruke su ȉ noge tako Odysseju krvave bile.
I kad Euryklija spazi mrtvace ì sȋlnû krvcu,
U ciku udarit htjede strahovito videći djelo,
Al ju Odyssej, — sve da je i željela, — od tog uzdrži,
Besjedu započne s njom i krilate prosbori r'ječi:
„U srdcu raduj se, stara, uztegni se, ciktati nemoj,
Podcikivat je grijeh nad poklanim ljudima velik.
Ove je svladala božja sudbìna ì njihna zloća,
Oni bo nikog od pozemljára ne častiše ljudi,
Nì rdju niti junáka valjána, kad k njima bi došo.
Zato ih sudjenje njihno i snašlo opàčînâ radi.
Nego mi deder žene izbroji po dvorima ovim,
Koje li preziru mene, a koje neporočne jesu."
Njemu dadilja mila Euryklija prihvati riječ:
„Baš ću ti, sinko, i to po pravici kazati pravoj.
U kući tvojoj ima petdeset ženskijeh glava,
Robinja, koje smo mi naučili poslove radit,
Vunu grebènati pa i robòvat uztrpljivo ovdje;
Dvanaest robinja od njih u bezsramnost krenuše svaku,
Koje ne časte ni mene ni same Penelope gospe.
Sin ti je odrasto istom Telemak, à mati nije
Njemu dopuštala, da on zapov'jeda ženskinju kućnom.
Nego da podjem sada u blistave ù gôrnjê sobe,
Gdje ti je ženu bog uspavao, dà jâvîm njojzi."
Njoj odgovarajuć ovo Odyssej dosjetljivi reče:
„Kraljice jošte ne budi, već ovamo žene pošalji,
Koje su nedjela prije izvíjale svakakva ružna."
Tako starici reče, a ona iz megara ode
Ženama kazat, njih opoménut, dà odû žurno.
Tada svinjara k sebi Odyssej ì sîna zovne
I govedára, pa im progovori krilate r'ječi:
„Počnite sada mrtvace iznašat ȉ recite ženam;
Zatim prekrasne stolce i stolove vodom operte
Rupčastim spužvama, tad ih od nečisti obrište svake.

A kad mi uredite valjano kuću cijèlu,
Robinje onda izvedte iz megara gradjenog čvrsto,
Izmedju tholosa njih i dvorištne ograde dobre
Mači dugosjeklimi sijècite, duše iz sviju
Dok ne izvučete, dok ih k ljubovanju nemine volja,
Kako se ljubiše s prosci povlačeći kradom se s njima.“
Tako im reče, u to i robinjâ eto na izkup,
Jecaju strašno, suze iz očiju bujne im teku.
Najprije stanu iznašat mrtvace pokojne one,
Pa ih pod trijem meću uz ogradu dvorištnu dobru,
Jednog do drugog meću, a za njima žurno Odyssej
Ide, naredjuje sve, a one prekò voljè nose.
Ona trojica kad već poìzperû prekrasne stolce
Vodom i stolove, tad ih i rupčastim spužvama ȍtrû;
Onda Telemak, govèdâr i svinjar željezna uzmu
Čistila ì njima pod dvorànê gradjene čvrsto
Očiste; smet su iznašale van i bacale žene.
I kad megaron tako već oni urede čitav,
Robinje onda izvedu iz megara gradjenog čvrsto,
Izmedju tholosa njih i dvorištne ograde dobre
Metnu u uzano mjesto, odakle se nè dade pobjeć.
Razumni druzima tada Telemak besjedu počne:
„Ne ću uzeti dušu iz ovih poštenom smrti,
Koje su na glavu moju i na glavu matere naše
Bacale sràmotu svaku i kòjê su spavale s prosci.“
Reče Telemak i uže mrkokljune ladje o velik
Priveže stup i tada o tholos ga visoko zapne,
Tu ga omòtâ, kako ni jèdna zemlje doségla
Nogama ne bi. Kao na gŕmu kad ù zâmku gdjegodj
Grlice il bravenjáci ulètê dugokrili tražeć
Noćišta sebi pa u ležáje zapanu strašno; —
Tako i one glave po redu imahu i svim
Zamčice bjehu oko vratóvâ, da preružno umru.
Nogama pljesnu, ali ne zà dugo, nego za časak.
Onda uz predvraće oni i uz dvor povèdû kozára
Onog Melantheja, nos odsijèku mu ì uši ljutom
Mjedi i snagu mu strgnu i sirovu bace ju psima.
Ruke mu i noge oni u srčbi odrežu svojoj.

Kada si njih tri ruke već òperu ì noge, onda
Podju k Odysseju u dom i konac bješe već djelu.
Ali dadilji miloj Odyssej progovori ovo:
„Sumpora, lijeka zlu, Euryklija, daj mi donesi,
Ognja donesi, megar da prokadim, i daj pozovni
Amo Penelopu, neka sa dvorkinjama si dodje;
I druge službinje sve pozòvi pò kući amo.“
Njemu dadilja mila Eurỳklija prihvati riječ:
„Doista pravo si, moje oj dȉjete, rekao sve to.
Već odijelom da te obučem, hitonom i hlenom?
Oko širokih svojih raménâ ovit u dronjke
Nemoj stajati ovdje, jer zamjere bilo bi tebi.“
Njoj odgovarajuć ovo Odyssej dosjetljivi reče:
„Nek mi se najprije oganj u megaru ovome nadje.“
Reče, a dadilja mila Euryklija posluša njega,
Pa mu donese sumpor i oganj. Tako Odyssej
Dvoranu prokadi dobro i megaron prokadi i dvor.
Starica zatim kroz dvore Odysseja lijepe prodje
Ženama kazat , njih opoménut, dà odû žurno.
Robinje iz sobe podju, u rukama luči im bjehu,
Oko Odysseja sve se salètê, grlit ga uzmu,
Zdravit ga prionu, glavu, ramèna ljubit mu stanu,
Zȁ rûke svaka ga primi, te žèlja Odysseja snadje
Jecat i plakat sladko, jer sve ih je još razpoznávo.

Dvadeset treće pjevanje.

Penelopa prepoznaje Odysseja.

Starica ijučuć ode Eurỳklija ù sobe gornje
Kraljici javit, da je u dòmu čovjek joj mili;
Sve joj koljena drhću, poposkaču noge joj same.
Čelo glave joj stane i ovu joj izusti riječ:
„Diži se, dȉjete drago, Penelopa, dà uzrêš očma
Svojima ono, štono očekuješ ȍd srdca svȅdni.
Tu je Odyssej, već se povratio, kasno doduše,
Ponosne prosce je sve poubíjao, koji mu dom su
Ojadjivali, dobro izjedali, gnjeli mu sina.“
Al njoj Penelopa mudra ovako prihvati riječ:
„Majo, bogovi tebe zaludiše, kojino mogu
Luda učinit i onog, veòma koji je mudar,
Nedotupavca oni na razum znadu nakrenut.
Oni i tebe sad zaslijèpiše pametnu njekoč.
Što mi se rugaš? ta i onàko sam zlopatna vrlo,
Što mi dojavljuješ krivo i mène budiš izà sna
Sladkoga, koj mi je oči zaklopio i njih zavezo?
Još bo zaspala tako nijèsam, od kako Odyssej
Podje zlosretni grad nepomenik vidjeti Ilij.
Nego sidji der opet, Eurỳklija, podji u megar.
Da me je koja druga od žena, što ih imadem,

Došla probudit te mi dojaviti takove glase,
Naopako bih nju u megaron poslala natrag
Odmah, ali tebe od toga zaštićuje starost.“
  Njoj Eurỳklija tada progovori dadilja mila:
„Ja se ne rugam tebi, oj dijete drago, već ovdje
Doista u kući toj je Odyssej, kako ti rekoh;
Onaj tudjinac je on, kog u kući grdjaše čeljad,
A Telemak je znao već davno, on da je ovdje,
Nego je pametno mučo i tajio otčine misli,
Dokle drzovite prosce za nasilja ne kazni njihna.“
  Tako Penelopi reče, a ona iz megara skoči
Radostna, te se svije oko nje i odroni suzu;
Besjedu započne s njom i krilate započne r'ječi:
  „Deder mi reci pravo, oj majčice premila, je l' se
Doista vratio doma Odyssej, kako mi veliš;
Kako je on na prosce navalio bezstidne šakom,
On jedinac, a njih na gomile bijaše vazda?“
  Njoj Eurỳklija tada progovori dadilja mila:
„Ne vidjeh, niti obàznah, već jecanje onih sam čula,
Koje je on ubíjo. U sredi thalama čvrstog
Mi smo sjedile plahe, a vrata su zaprta bila; —
Kad al pozove mene iz megara sin tvoj Telemak,
Koga je otac na to i poslao k meni. I dòšâv
Nadjoh Odysseja, gdje medj mrtvacima pobitim stoji;
Oni okolo njega na zemlji ležahu tvrdoj
Jedan na drugom, ti bi u dúši vesela bila
Videć ga, gdje se je ko lav uprljo u krvi i prahu.
A sad kada su svi već na kupu kod dvorištnih vrata,
Velik je oganj on zapalio ì kâdî dvore
Prekrasne sumporom, mene pak posla, da te pozovem.
Nego ajde, da tebi i njemu dušu veselje
Obuzme, koji ste puno pretrpljeli svakakvih zala.
Sad se dugotrajno evo izvršuje željenje tvoje:
Živ ti je došao on, na dòmu je svojem i tèbe
Nalazi ì sîna svoga u megaru i svim se proscem,
Koji mu pàkostiše, osvetio u kući svojoj.“
  Mudra Penelopa njoj ovako prihvati riječ:
„Nemoj ijukat ni podcikívat, majo, tolìkô,

Znadeš i sama, kolìkô u megaru drag bi nam bio
Svima, a najviše meni i djetetu, porodu našem,
Ali istini glasi nijesu, koje mi veliš,
Već je njekoji bog poubíjao ponosne prosce,
Ljutit na bijes njihov srdobôlni, na zla im djela,
Od pozemljárâ bo ljudi nečastiše nikoga oni,
Ni rdju niti junaka valjána, kad k njima bi došo.
Zato postradaše oni s opačina, al u daljìni
Izgubi povratak svoj Odyssej te poginu i sam."
Njoj Euryklija tada progovori dadilja mila:
„Kakva je, kćerko, to iz usta ti riječ izmàkla?
Muž je na ognjištu tvoj na dòmu, a ti si jošte
Nevjerovna i veliš, povratiti nikad se ne će.
Nego da i znak još očevìdni izkažem tebi:
Kad sam ga prala, prepòznah požíljak, kud ga je njekoč
Bijelim zubom vepar razporio, ì htjedoh tebi
Kazati, ali me on za usta rukama primi,
Te mi ne dade reći vještinom i pamećù svojom.
Nego ajde, i sámê za okladu evo ti mene,
Ako te prevarim, najžalostnijom ubij me smrti."
Mudra Penelopa njoj odgovori na to ovako:
„Odluke bogova vječnih prosuditi težko je tebi,
Majo draga, ako i jesi pametna, vješta.
Nego k milomu ipak otidjimo mojemu sinu,
Mrtve dà vidîm prosce i onog, koji ih ubi."
Reče te skine se na to Penelopa ìz sôbâ gornjih;
Puno se zamisli, bi l' iz dalèka pitala muža,
Il bi mu odmah glavu poljubila, primila ruke.
A kad već udje i kad već na prag kameni stupi,
Prama Odysseju ona uz oganj se posadi žarki,
Uz drugi zid, a uz stup Odyssej uz široki sjedeć
Strmo gleda i sve očekuje, hoće l' mu štogodj
Snažna kazati žena, kad očima ugleda njega.
Ona mučaše dugo i sjedjaše, čudo ju snadje,
Sad bi prepòznala njega po obličju njegovom jasno,
Sad ga poznala ne bi, jer bijaše ružno odjeven.
Ali Telemak udri u grdnju ì kliknê njojzi:
„Mati, nemati moja, alà si neljubka srdca!

Što se tudjiš tako od otca, zašto uz njega
Ovdje ne sjediš, njeg ne izpitkuješ, nè pîtâš svašta?
Drugoj ne bi ženi podnèslo srdce, da sjedi
Od muža svoga dalèko, koj zala puno pretŕpljêv
Iza dvadeset ljeta na postojbinu je došo.
Ali je srdce tvoje od kamena uvijek tvrdje."
Mudra Penelopa njemu ovako prihvati riječ:
„Čudi se, dìjete moje, u grudima mojima srdce,
Te ja nemogu riječ izustiti, pitat ne mogu,
Niti pogledat mogu u lice. Ako je sbilja
Ovo Odyssej te se povratio kući, upòznat
Mi se možemo dvoje još i bolje, znake imámo
Nâs dvoje tajne, kojih nepoznaju nikako drugi."
Reče i na to se divni stradálac Odyssej nasmije
I on Telemaku umah progovori krilate r'ječi:
„Pusti, Telemače, majku u megaru, neka me pita,
Neka me kuša, jer će upòznat još ì bolje mene.
Što sam grd i što je na mèni zlo odijèlo,
Zato me prezire, zato i veli, muž da joj n'jesam.
A sad mislimo, kako da najbolje sve se dokònčâ.
Kad bo ubije tko u narodu jednog čovjèka,
Takvog, za kojim nije ni brànîčâ ostalo puno,
Opet ostavlja svojtu ubílac i otčinsku zemlju.
A mi ubismo gradsku podpìraču, najbolju momčad,
Što je na Ithaci bješe; ded promisli i sam o tome."
Razumni na to njemu Telemak odgovori ovo:
„Deder promotri, mili oj otče, sâm, jer od ljúdî
Vele tvoju pamet od sviju najbolju, te se
Nitko od smrtnika ne bi u mudrosti s tobom oglédô.
Mi ćemo za tobom svuda pohitjeti veselo, te ti
Ne će nedòstajat našeg junačtva, kolìko smo vr'jedni."
Odgovarajuć njemu dosjetljivi reče Odyssej:
„Kako se meni čini, baš najbolje, to ću ti reći.
Najprije dajte se svi operte, obucte hitóne,
Onda službkinjam recte u megaru, nek se obuku;
Zvonku formingu svoju nek pjevač uzme božànskî,
Neka nam zapjeva, da se na plesu svi veselímo;
I tko začuje vani, nek veli: svatovi tu su,

Prolaznik koji nas čuje il susjed koji iz blíza.
Neka u široki grad o umorstvu sviju prosácâ
Ne pukne prije glas, dok nè pôdjêmo u svoje
Mi mnogodrvno polje, obaznat tu ćemo opet,
Kakvo li će nam dobro olympski Zeus udijèlit."
Tako im reče pa se pokoriše poslušno oni,
Svi se operu oni, a zatim obúkû hitóne,
Opreme se i žene, a pjevač uzme božànskî
Dubku formingu i on u svíjû pobudi želju,
Da se zapjeva sladko i zapleše ples veličanstven.
Veliki tutnjati dom Odyssejev stane od nógâ,
Kȍliko plesahu ljudi i žene ljepopasne po njem.
Tada je rekao gdjetko iz vana čujući sve to:
„S kraljicom prošenom puno oženio njetko se sada;
Žena nevaljala! nije mužèvljê dvorove mogla
Velike čuvati vjerno, dok nevrati muž joj se bračni!"
Tako je rekao gdjetko, a ne znaše, što se je sbilo.
A tad junačina dâ se Odyssej u kući svojoj
Od ključàricê oprat Eurỳnomê, namazat uljem;
Farosom ona ga krasnim zaogrne pa i hitonom;
A glavu tada mu pospe Athena mnogom ljepotom,
Krupnijim učini njega, a s glave gustu mu spusti
Kosu, kojano bî perunici cvijetu slična.
Ko što kad vještak koj oko srèbra oblјeva zlato,
Kog je naučio Hephaest i Pàllada s njime Athéna
Umjeću svaku, te on izradjuje milena djela;
Tako Odysseja pospe Athena milotom po glavi:
Iz banje izidje on na bogove uzrastom nalik,
I on se posadi opet na stolac, s kojeg je usto,
Naprema svojoj ženi i njojzi započne riječ:
„Tebi, neobična ženo, od sviju slabašnih žena
Dadoše bozi, vladári olỳmpskî, najtvrdje srdce;
Drugoj bo ženi ne bi podnèslo srdce, da sjedi
Od muža svoga daleko, koj zala puno pretrpljev
Iza dvadeset ljeta na postojbinu joj došo.
Nego mi, starice, ti ded nasteri postelju, pa ću
Leći počivat, jer ovoj u grudma je željezno srdce."
Mudra Penelopa njemu ovako prihvati riječ:

„Nebore, ja se ništa ne oholim niti se čudim,
Ja ne prezirem tebe i znadem, kakav si bio,
Na dugovesloj ladji od Ithake kada si pošo.
Nego mu na gusto ti, Eurynoma, postelju nastri
Izvan thalama, — sam sagradio što ga je tvrdo —
Kada mu postelju van izneséte, nastèrte ju gusto,
Metnite runa i hlene i blistave poduške na nju."
  Reče kušajuć muža, Odyssej ozlovolji tad se
I on poštenoj svojoj ovako progovori ženi:
  „Riječ, o ženo, alà si srdobôlnu rekla mi sada!
Zar mi je postelju tko kud drugamo prenio? to bi
Muka i vještome bila, već ako došao ne bi
Sam bog te ju lahko po svòjôj maknuo volji.
Al nje lagano ne bi ni jedan krenuo smrtnik,
Niti koj je u snazi, u naponu, znak bo imádê
Umjetna postelja, ja ju načinih, à drugî nitko.
Medju ogradom grm je dugoliste masline rasto,
Te se razgrano poslje i razcvo, razširio kò stûp.
Okolo masline thalam sagrádih te ga dovŕših.
Kamenjem gustim obzídah, načinih mu i svod odozgo,
Kovana vrata metnuh na thalamos čvrsta držéća.
Tad odsiječem kosu dugolistoj maslini onoj,
A od kor'jena panj pa do kraja obrežem mjedi,
Obtešem vješto i dobro i mjerilom izmjerim pravo,
Krevetu načinim nogu od njèga i izbušim svrdlom
I počnem graditi krevet odátlê te ga dovŕših;
Zatim bjelòkosti, zlatom i srebrom izkitim krevet;
Remen protegnem tad preko njèga bagren i sjájan.
Eto ti znak izrèkoh, al sada ne znam, oj ženo,
Je li mi na mjestu krevet na svojemu, il mu je tkogod
Odsjeko maslinov panj i premjestio ga drugud."
  Tako joj izrekne, a njoj i koljena i srdce klecnu,
Kad razabere sve, što Odỳssej stalno joj reče.
Ona zaplače, k njemu poleti ì svînê rûkê
Okolo vrata njemu i poljubi glavu mu veleć:
  „Nemoj se srditi na me, Odysseju, koji si bio
Mudriji od svih ljudi, al bozi nam daše bijedu.
Zavideć nama oni ne pustiše, mladosti da se

Namladujemo skupa, da starosti dodjemo na prag.
A ti se nemoj ljutit na mène, zamjerit nemoj,
Što te na prvi pogled nijesam grlila odmah,
Jer je uvijek moje u grudima strepilo srdce,
K meni da ne bi došo i prevario me tkogod
Svojim riječma, jer mnogi o làži rade i o zlu.
Nikada Zeusova kći iz Argosa Helena ne bi
Dala se čòvjeku tudjem obljubiti, dà budê znala,
Da će ju ikada natrag dovèsti achaejski hrabri
Sinovi u dom njezin na postojbinu joj milu.
Ali boginja nju potàče, tè rûžnô djelo
Ona počini ništa u duši ne misleć prije
Na grijeh pretužni; i mi nastradasmo jadno sa njega.
Ali kad si mi sada izkazao očite znake
Kreveta našeg, kojih ni jedan vidio nije
Smrtnik osim mene i tèbe i dvorkinje jedne,
Aktore, koju mi otac, kad amo polažah, dade,
Koja nam dvorkinja vrata od thalama čuvaše krepkog.
Sad ti vjerujem, ako i jesam pretvrda srdca."
  Reče i riječi tom potàče ga na plač i žudnju;
Plakaše poštenu ženu držéći, žudjenje svoje.
Ko što se plovcima kopno na veliku ukaže radost,
Kojim je ladju Posìdôn krasnotvornu na moru slupo.
Te nju vjetrovi gone i ogromni valovi morski;
Malo je iz nje mornárâ utèklo ȉz mora sinjeg
Na kopno plivajuć, ȁ sô po udima sgusnu se njima;
Radostno stupaju oni na suho zlu se ukloniv:
Tako se radovaše i kraljica gledajuć muža,
S vrâta mu nè pûštâše lakátâ bijelih svojih.
Plakahu puno, — i njih ružoprsta bila bi Zora
Tada ogrànula, da se Athena sjajnoka nije
Sjetila drugom. — Noć na koncu njezinom krajnjem
Ona zadȑžî i kod okèanskȉh ustavi voda
Zoru zlatotronu, konje brzonoge ne da joj zapreć
Phaethona i Lampa zoronosna oba ždrijebca.
Onda progovori ženi dosjetljivi ovo Odyssej;
  „Još se nikako, ženo, nijesmo koncu primakli
Svojijeh muka; truda preostaje, mjere mu nije,

Truda mnogoga težkog, što valja sve mi ovršit.
Jer je duša tako Tiresije meni prorèkla
Onaj dan, kad unídjoh u dvore Aída upitat,
Kad li ću sam se povratit, a kada li drugovi moji.
Nego ajde, ženo, u krevet, ajdemo odmah,
Da bismo sladkim se snom okrijèpili mirno ležéći.“
Mudra Penelopa njemu ovako prihvati riječ:
„Dočekat tebe će krevet, kad uzhtije samo ti srdce,
Kada su bogovi jednom već dali, te si mi došo
U dom stojni svoj i u zemlju otčinsku svoju.
Nego kada si već razmotrio, kad ti je dao
U srdce bog, ded reci mi trud, — i onako ću poslje
Saznati zanj, a nije baš zlo, da saznam ga sad već.“
Njoj odgovarajuć ovo Odyssej dosjetljivi reče:
„Neboga ženo, što me i opet nagovaraš, da ti
Govorim? Ja ću ti dakle izkazati ništa ne tajeć;
Al ti se ne će srdce veseliti, jerbo se ni ja
Sam ne vesèlîm; on bo u gradove mnoge mi reče
S laganim veslom u ruku zaputiti sam da imadem,
Dokle ne dodjem, gdjeno ne znadu zȁ more ljudi,
Koji nè solê jela i slana ne jedu ništa,
Koji ništa još za rumengrude ladje ne znadu
Pa ni za lagana vesla ne znadu, zȁ krila ladjènâ.
Očit mi reko je znak, zatajiti ne ću ti njega.
Kada mi drugi dodje u susret putnik i kada
Rekne mi on, da lopatu nosim na ramenu b'jelom,
Tada mi u zemlju valja zatàći lagano veslo,
Gospodu zaklati tad Posidonu klanicu krasnu,
Valja mi bika i ovna i nerasta zaklati i tad
Kući okrenut, još hekatombe svete prikazat
Bezsmrtnim bozima, koji u širokom vladaju nebu,
Svima po redu. Smrt će na mène iz mora doći,
Ali će biti blaga i ona će ubiti mene,
Kada me starost svlada već lijepa, ȁ pûci sretno
Življet će okolo mene. Izvŕšiti sve će se, reče.“
Mudra Penelopa njemu ovako prihvati riječ:
„Ako l' ti sretniju starost pripremiti bogovi hoće,
Onda je nade, da ćeš uklonit se svakoj bijedi.“

Dok su se njih dvoje tu razgovarali besjedeć tako,
Dotle spremaše postelj Eurŷnoma s dadiljom starom,
Spremaše prtište mehko, a luči im sv'jetljahu žarki.
Kada na gusto već Odysseju postelju nastru,
Onda starica spavat u svoju otidje sobu,
A Eurŷnoma njega povèdê dvorkinja spavat
S njegovom ženom luč u ruku pred njima držeć.
A kad ih svede, onda i otidje. Veselo dodje
Njih dvoje na mjesto ono, gdje krevet bijaše stari.
U to prestanu već Telemak, govèdâr i svinjar
Plesom truditi noge i ženama prestati reknu,
U sjenovite zatim u dvore legnu počívat.
I kad se ono dvoje već ljubavi nasite drage,
Jedno drugomu stane govoriti veselo sladko:
Što je pretrpljela doma, medj ženama boginja reče,
Gledajuć, što li četa prosaca bezočnih radi,
Koji sbog sebe klahu i goveda ì ôvce tovne,
Mnogo iz bačava vino iztòčiše. A njoj Odyssej,
Zeusovo čedo, uzme govoriti, koje l' je jade
Zadao ljudima, kakve l' pretrpio ì sâm je muke,
Sve joj pripovjedi. Ona pak slušaše radostno te joj
Na oči ne pade san, dok Odyssej joj ne rekne svega.
Počne, kako je najprê savlado Kikónce, a tada
Kako se on u mekòtama našo lotophažkog puka,
Što l' je učinio Kyklop, naplatio kako l' je toga
Za hrabre drugove, koje bez milosti izjeo on je;
Kako je k Aeolu došo, koj radostno dočeka njega,
Pa ga i odpremi na put, al sudjeno jošte mu ne bi
Vratit se doma, nego oluja zahvati njega,
Pa ga po moru ribnom ponèsê, te stenjaše ljuto.
Kako je u grad došo laestrìgônskî, u grad Telepyl,
Kako su ladje mu tu postradale i svi drugari
Nazuvčari i sam odplovio ù cȓnoj ladji.
Ò Kîrki lukavoj, pravoj domìšljânki, reče si ženi,
I u dvorove vlažne Aidove kako je došo, —
Gdje mu valjade dušu Thebanca Tiresije pitat;
Došo je u lâdji punoj vesala i sve drugáre
Vidio ì mâjku, koja i porodi njeg i malèna

Odhrani. Kako je glas milòzvučnîh čuo Sirena,
Hridi Satari-ladje, strahovitu zatim Charybdu
I Skyllu kako je prošo, odáklê ne prolaze ljudi
Čitavi. Kako mu druzi pozaklaše goveda boga
Helija, kako im ladju pogodio sumpornim gromom
Višnji gromovnik Zeus i drugári mu vrijedni redom
Svi poizginu i sam utèčê Kerama hudim.
Na Ogygiju otok Kalypsi kako je Nymphi
Došo i ona njega kod sèbe ù špilji dubkoj
Držala mužem ga sebi želéći i hranila njega
Govoreć, da će ga vječnim učinit ì vâzda mladim,
Al ne prekrénu ona u grudima srdca mu nikad;
Kako je zatim puno pretŕpljêv došo k Phaeákom,
Koji ko kakova boga počastiše od srdca njega,
Poslaše ù lâdji njega do postojbine mu mile
Dobro ga mjedi, zlatom obdariv i odijèlom. —
Zadnju kad besjedu reče, tad osvoji sladki ga sanak,
Udove razr'ješi sve mu i iz srdca raztjera brige.
Sjajnoka boginja tad se Athena domisli drugom'.
Kad je već mislila svojoj u duši, da se Odyssej
Zasitio sa ženom već spavanja ì sânka sladkog,
Tad od okeanskih voda zlatotronu ranicu Zoru
Makne, da ljudima svjetlo donèsê; — tad se Odyssej
Digne iz postelje mehke i ženi prosbori ovo:
„Mi smo oboje, ženo, već siti mnogijeh muka:
Ti si plakala ovdje za povratkom nesretnim mojim,
A ja se vratiti željah, al mnogima jadima mene
Zeus su i ostali bozi odbíjali òd milôg doma.
Nego kada smo već doželjeli, da smo u krevet
Oboje legli, — ti mi imútak ù kući čuvaj,
Prosci mi izjedoše prkošdjije mnogo ovaca;
Njih ću si dosta sam naplijèniti, pa i Achaejci
Dat će mi dosta, dok se ne napune ovčarne moje.
A sad na polje idem mnogodrvno, vidjeti želim
Čestitoga si otca, koj za mnom tuguje puno.
Ti si pametna, ženo, al opet ovo ti velim.
Kako ograne sunce, po gradu će glasovi poći,
Da sam u megaru ja poubíjao ponosne prosce,

A ti s dvorkinjama uzádji ù sobe gornje
I sjedni tamo, nikog ne motri, ne pitaj nikog."
  Reče ì metne oko raménâ oružje krasno,
Sina Telemaka sbudi, svinjára i govedára.
Pa im oružje bojno zapovjedi ȕ rûke uzet.
Poslušaju ga oni i u mjed se oklope sva tri,
Izidju vrata otvoriv, a pred njima podje Odyssej.
U to i svjetlo podje po zemlji, al njih Athéna
Ovije mrakom pa ih izvèdê ȉz grâda brzo.

Dvadeset četvrto pjevanje.

Umir.

Uto ubitih duše prosaca Kyllénjanin zovne
Hermija za sobom zlatnu u rukama palicu držeć,
Palicu zlatnu, kojom občinjuje ljudima oči,
Kojim ga volja, a od sna izbudjuje opeta druge.
Palicom zamahne tom i prosácâ duše polètê
Cvrčeći. Ko što kad cvrče i liječu slijepi miši
U špilji strašnoj u kutu, kad koji ìz nîza spane
S pećine, gdjeno drže u redu jedan se drugog:
Tako cvrčahu duše prosaca, dok je izprèd njîh
Po maglovitih stazah izbàvitelj Hermija išo.
Uz okeanske vode uz leukadsku pećinu podju
I uz sunčeva vrata, uz onu zemlju, u kojoj
Borave sni i tako asphòdêlskû na njivu panu,
Gdjeno stanuju duše, tek utvare pokojnih ljudi.
I tu sastanu dušu Achilleja, Peleju sina,
Dušù Antìloka, dušu nezazornog onog Patrokla,
Sastanu Ajasa dušu, koj licem i uzrastom bješe
Iza nezazornog onog Achilleja Danajac prvi.
Oko ovog su tu se sakupljale duše. A blizu
Dodje i duša tad Agamemnona, Atreju sina,
Žalosti puna, okò njê posakupe duše se drugih,

Koje je i smrt i kob zatèkla u domu Aegistha;
Pelejevoga sina progovori najprije duša:
„Atrejev sine, svi smo govorili, gromovnom Zeusu
Da si najdraži od svih junaka svedni, jer glava
Ti si mnogima bio junacima hrabrima ondje
U polju trojskom, gdjeno Achaejci trpljasmo jade.
Ali i tèbi je smrt i sudbìna imala doći
Za rana, čemu nitko ne utječe, tkogod se rodi.
Bar da te bude smrt zatèkla i kob, kad bješe
U polju trojskom ti u časti, kada si vlado;
Tad bi ti svi načinili grob Achaejci i time
I sina za sobom svog bi prodičio velikom slavom.
Al ti donèsla sudbina veòma poginut tužno."
Agamemnona duša progovori njemu ovako:
„Sretni Pelejev sine Achilleju, bozima slični,
Sretan si, što si daleko od Argosa pao pod Trojom,
A oko tebe Achaejci i Trojci su najbolji pali
Trgajuć se za tèbe, u vrtlogu prašine kad si
Ležao velik i gòlem zaboraviv borit se s kola.
A mi se čitav dan Achaéjci borasmo ini;
Ne bi prestao boj, da ne bude Zeus ga olújôm
Prekinuo; tad tebe odnesosmo na ladje pa te
Na postelj metnusmo; mlakoj u vodi krasnu ti kožu
Oprasmo, nàmazasmo, tad Danajci oko tebe
Tople ronjahu suze i s glave si strižahu kosu.
Mati ti iz mora dodje, kad začuje glasove takve,
S pomorskim božicama i po moru stane ih svemu
Jauk strahovit i sve Achaejce spopane jéza.
Oni u ladje šuplje poskočiše te bi otìšli,
Da ih odvratio nije starinom izkusni mnogom
Nestor, kojeg im svjet se i odprije najbolje svidjo;
On im dobro želéći progovori ì reknê ovo:
„„Stante Argejci, nikud ne letite, achaejska djeco.
S pomorskim božicama Achilleja dolazi mati,
Da se mrtvome sinu u susret približi svome.""
Reče im, te se Achaejci junačine povrate ȍd strâ.
Tad oko tebe kćeri starìnê morskoga staše,
Jecajuć bolno ruhom obuku ambrozijskim tebe.

Lijepim glasom te tad naizmjènce stanu narícat
Devet Muza, — Argéjca nijesi bezsuzna nikog
Mogao vidjet, jer zvonko tad zàčinjâle su Muze.
Jednako plakasmo mi te sedamnaest dana i noći
I mi smrtni ljudi i bogovi bezsmrtni s nama,
A osamnaesti dan te u oganj metnusmo, tovnih
Zaklasmo mnogo ovaca, krivorogih goveda mnogo
Okolo tebe. Mi te s božanskim izgorjesmo ruhom,
Masti i sladki med izgorješe s tobom; — Achaéjci
Oko lomače, dok si još gorio, počeše mnogi
Potrkivat pješaci i konjici, urnebes nasta.
Kad te je uništio već sasvim plamen Hephaestov,
Onda ti bijele kosti, Achilleju, skupismo zorom
Vinom ih oblivši čistim i mastima; mati nam tvoja
Dâ amfifòrej zlatni veléći, dar Dionỳsa
Da ti je to, a preslavni bog izrad'jo ga Hephaest.
U amfifòreju tom su, Achilleju svijetli, kosti
Tvoje s kostima mrtvog Patròkla, Menoetiju sina,
Odjelito od kosti Antìloka, koga si nad sve
Drugove svoje iza Patroklove častio smrti.
Tada mi kopljanici Argejci, hrabrena vojska,
Nasusmo divotan hum i velik nad kostima tvojim,
I to na visoku žalu Hellèsponta širokog onog,
Da se pomalja već iz daljìnê putnikom morskim,
Koji su sad na živòtu i kòjî poslije budu.
Mati izprosi tvoja u bogova prekrasne dare,
Pa ih medj achaejske metne boljare, da za njih se bore.
Ti si na pokopu mnogih junaka. Achilleju, bivo,
Kad bi umr'o kralj i kada bi na to mladići
Stali se pasati te se za darove nadtjecat bojne;
Al bi se najviše ti veselio u srdcu svome,
Da si vidio dare, srebronoga Thetida što ih
U čast je metnula tebi, jer bozi te ljubljahu vrlo.
Tako ni mrtav ti izgubio ime nijèsi,
I vazda slavu ćeš imat i diku na svem svijètu;
Al ja dovŕšîvši rat, — veselje kakvo imadem,
Kada mi Zeus na povratku mom jadovito propast
Odredi i to od ruku Aegistha i proklete žene?"

Dok su se njih dva tu razgovarali besjedeć tako,
Kad al pristupi bliže skoroteča k njima provodjač
Duše prosaca, što ih Odyssej poùbio, vodeć.
Ona dva ù čudu njih zamotriv u súsret im podju,
I Agamemnona tada Atrída duša prepòznâ
Umah Amphìmedona Melàneju preslavnog sina,
Milogost bješe bo njegov na Ithaci stanujuć živuć;
Njemu Atridova duša progovori prva ovako:
„Kakva, Amphìmedone, bijèda vas snašla te u mrak
Pod zemlju dodjoste vi po ìzbor junaci, vršnjaci?
Nitko po gradu ne bi boljara odabro tako.
Je li vas u ladjah vaših savladao morda Posìdôn
Vjetrove silne na vas oboriv i goleme vale?
Ili su na kopnu vas dušmáni ubili ljuti,
Kada ste goveda njima plijènili ì stada ovčja,
Ili kad su se za grad, za žene borili gdjegodj?
Reci mi, kada te pitam, ta milogost — dičim se — tvoj sam.
Zar se ne sjećaš, kad sam u dvorove došao vaše
S bratom Menelajem svojim bogolikim, na put u Ilij
Želeć Odysseja sklonit, da ù lâdjah nakritih podje?
Čitav je minuo mjesec, — preplòvili sve bismo more,
Jedva Odysseja navest gradoborca mogosmo, jedva.“
Duša Amphìmedona odgòvorî njemu ovako:
„Oj Agamemnone kralju, oj Atrejev preslavni sine,
Sjećam se svega, Zeusov oj gojenče, kako mi veliš,
Ja ću ti istinski sve, po redu sve ću ti reći,
Kako se dogodi smrt i skončánje nemilo nama.
Mi smo ti prosci žene Odysseja, koj je izbívo
Dugo, a ona se nije od udaje nećala mrzke
Nit se je udala, već smrt i Keru nam spremala crnu.
Ona lukavstvo novo u umu zamisli svome:
Namjestiv veliki stan u megaru svojemu uze
Tanko i široko tkati, te ovo prosbori nama:
„„Mladjahni moji prosci, kad umrije divni Odyssej,
Nemojte dan uskoriti taj, kad udat se imam,
Dokle ne sgotovim faros Laertu vitezu grobni, —
Da mi uzalud predja ne pogine, — dokle ga nije
Prebolna sgrabila smrt i sudbìna strašna, da ne bi

Zamjerit Achaejke meni uzmògle govoreć, da muž,
Koji je stekao mnogo, u zemlji bez pokrova leži.""
Tako je rekla, te se pokorismo junačkim srdcem.
Od tad ȕza stân tkaše uz velik po dànu; po noći
Opet bi sve razrijèšila to uz goruće zublje.
Tako je troljetnom znala Achaejce prijevarom varat;
Al kad se četvrto ljeto primàče i dodjoše Hore,
Mnogi mjesečnih iza mijènâ uminu dani,
Tada nam ženska jedna pripovjedi znajući za sve,
Te ju zatèkosmo, gdjeno razrješuje lijepu predju;
Tako ju prisili nužda i nerada dovrši poso.
Kada pokaže faros izatkavši veliku predju,
Kada ga òperê, suncu il mjesecu naličan bješe.
Al tad Odysseja demon dovede od njekud hudi
Na kraj pôljâ, gdje je prebívao svinjar. — Telèmak,
Mili sin božanskog Odysseja, na polje dodje
Vraćajuć se iz Pyla pjeskovitog ù lâdji crnoj;
Tu njih dvojica smrt i poklaće zasnuju proscem
Pa se upute u grad u preslavni, — kašnje Odyssej
Dodje nego l' Telemak, koj naprvo pred njim je pošo.
Svinjar Odysseja ružno obučena u grad dovèdê,
Starcu Odyssej bješe i kukavnu prosjaku sličan,
O štap se upiro, kožu od'jelo krilo mu jadno.
Kada se pokaza on iznèbuha, nitko ga od nas
Ne mogaše prepoznat, ni oni, koji su bili
Stariji od nas, te mi u grdnju udrismo na njeg
I nabacívat se, a on u megaru trpljaše svojem
Grdnje i udarce od nas u duši se strpljeti znajuć.
Ali kada ga duh Aegidonoše Zeusa potàče,
Prekrasno oružje skupi s Telemakom svojijem sinom,
Pa sve u thalamos spravi i vrata zabravi bravom;
A tad ženi lukav i mudar zapovjedi svojoj,
Luk nek postavi proscem, nek sivkasta postavi gvoždja
Zlosretnicima nama za borbu i za počétak
Našeg poklaća. Nitko tetívu tvrdoga luka
Nè mogâše nategnut i preslabi bijasmo za to.
Al kad veliki luk Odysseju u ruke dodje,
Svi mi ciknusmo, svi mi povíkasmo, da mu se nema

U ruke dati, pa ma kolìkô govorio nama,
Ali Telemak njega uslòbodî, potakne njega.
I kad ga u ruke primi Odyssej, divni stradálac,
Lagano nategne luk i kroz sva prostr'jeli gvoždja;
Na prag korači nogom i izaspe strijele brze
Ljuto bacajuć oči, Antinoja pogodi kneza,
Zatim na druge stane izmètati strijele bolne
Gadjajuć pravo i jedan po jedan padaše redom.
Moglo se vidjeti, da je pomagač njekoji bog im,
Oni bo po kući gnjevni, bijesni udarat stanu,
Sa svih ubijaju strana, sijeku se njihove glave
I grdno oni jekću, po pòdu im puši se krvca.
Tako smo umrli mi, Agamemnone, naša tjelèsa
Jošte po kući leže, još pokopana nijesu,
Svojtbe bo naše jošte po dvorima ne znaju našim,
Da nam ìz rânâ krv poizperu našu i dà nâs
Plaču na òdre nas metnuv, — mrtvacima čast bo je takva."
Njemu Atridova duša progovori na to ovako:
„Blažen li ti si, domìšljat Odysseju, sine Laertov,
Ti si se namjerio na ženu s puno vrlìnê!
U tê Ikàrija kćeri alà je srdce valjáno,
U tê poštene bilo Penèlopê! Kako se vazda
Muža bračnoga svoga Odysseja sjećala ona!
Zato joj slave ne će ponestati, nego će bozi
Medj pozemljárima ljudma Penelopu umnu prodíčit
Milotnom pjesmom. Nije izumjela ona zločínstva
Kao Tyndareja kći ni ubila muža; — po ljudma
Strašna će ići pjesma o ovoj, koja je na glas
Zao nježne žene obnèsla, pa bile i dobre!"
Dok su se oni tu razgovarali besjedeć tako
Stojeć u dvorima boga Aída u dnu pod zemljom,
Dotle izidju ona četvorica iz grada te se
Lijepo obradjenom Laertovu nȁ polju nadju,
Koje je stekao njekoč veòma se namučiv puno.
Tu je imao kuću, okò njê ì drugê sgrade,
Gdje su mu jeli, spali i sjedili njegovi sluge
Na silu dobljeni; oni po žèlji radiše sve mu.
Tu je i starica bila Sikeljanka, koja je starca

Usrdno dvorila ondje, daleko od ithačkog grada.
Slugama tudjer Odyssej progovori ȉ sînu svome:
„U kuću stojnu sada unídjite vas tri i krmka,
Koji je najbolji, dajte zakòljte i pripravte ručak,
A ja ću najprije otca Laerta kušati našeg,
Hoće l' me umah prepoznat zamotriv me očima svojim,
Ili me ne će prepoznat, jer dugo sam, dugo izbívô."
Tako im reče Odyssej i slugama oružje bojno
Pruži, te u kuću oni pohítê, i tad Odyssej
Bliže k voćnjaku stupi plodorodnom, dà kušâ otca.
Dolija ne nadje u vrt unišavši velik, od sluga
Ne nadje njegovih niti sinóvâ nikog, jer oni
Svi su bili otìšli, živìcê da nakupe za plot,
I sam je starac s njima zaputio ì pȓvî išo.
Jedinog otca nadje u vrtu lijepom, gdjeno
Okapa sâd, a na njèmu je grd i okrpan hiton
Ružan; — svakoj si na golijèni od volujske kože
Nazuvke okrpane privezo ogrèbsti se bojeć,
Sbog trnja ima na rùkû rukavice; ozgo na glavi
Kapu od kozje kože imade, — a tuga mu raste.
Kada divni stradálac Odỳssej opazi njega,
Gdjeno ga bije starost, a u srdcu jad mu je velik,
Tad on pod krušku stane pod visoku roneći suze.
Onda se zamisli puno u duši i u srdcu svojem,
Bi li si ogrlio, poljubio otca i njèmu
Kazao, kako je došo u otčinsku vrativ se zemlju,
Il bi ga kušao prije i njèga o svem izpítô.
I misleć dulje smisli, da ovo biti će bolje,
Da bi ga bodljikavim riječma najprije kušo.
Tako misleći divni Odyssej u súsret mu podje,
Starac je žuljao baš i oborio glavu te k njemu
Svijetli pristupi sin i progovori njemu ovako:
„Našljedovati vrtu, oj starče, umiješ dobro,
Sve ti njeguješ, ništa u vrtu bèz njegê nije
Nì sâd, ni smokva nije, ni maslina, nije ni loza
Ni kruška nije ni jedna, ni gredica bez njege tvoje.
Nego ću nješto ti reć, al u duši ne srdi se na me:
Ti si bez njege sam, u staròsti jadnoj si svojoj

Uprljan sav i obúčen si zlo, obučen si ružno.
Radi lijènosti tvoj te gospodar nepušta tako
Bez njege, ništa se, starče, na tèbi ne pomalja robsko
Ni lik ni veličina, jer kralju naličan ti si.
Takvome doliči, sit i okupan dà spâvâ mirno,
Tako bo i je pravo, da ljudima starijem bude.
Nego mi deder kazuj i reci mi istinu pravu.
Čija si sluga, vrt, oko kojeg nastojiš, čij je?
Odgovori mi pravo, da znadem, što te sad pitam.
Jesmo li doista došli na Ithaku, kako mi reče
Čovjek, s kojim se sastah, kad k tèbi dolažah amo,
Ali mi ne bi ugòdljiv, jer nije se hotio sklonit,
Da mi izkaže sve i mène da posluša, kad ga
Pitah za milogosta za svojega, da li mi živi,
Ili je umr'o i kod Aída boravi veće.
Ja ću ti reći, a ti me čuj i zapamti dobro.
Njekoč na postojbini pogòstih svojoj čovjèka,
Koj mi je došao u dom i òd onda drugi mi nije
Iz daljìnê draži tudjínac u kuću došo.
On se je dičio, da je sa Ithake rodom i k tomu
Njegov otac sin Arkísijev da je Laerte.
Ja ga u kuću svoju dovèdoh pa ga pogòstih,
Usrdno ja ga častih, jer obilna bijaše kuća,
Gostinskijem ga darma obdárih, kako valjádê.
Talenata mu sedam krasnokovna podadoh zlata,
Dadoh mu i vrč suha od srebra cvijećem pisan,
Dvanajst mu hlena dadoh jednostrukih, sagova dvanajst,
Farosa krasnih tolìko, tolìko još i hitónâ,
Osim toga mu četir ljepotice dadoh u poslih
Divotnih vješte, koje izabrati sam si je htio.“
  Na to mu njegov otac odgovori roneći suze:
„U zemlju došo si onu, za kòjû si, tudjinče, pito,
Ali bijesni njom i bezakoni vladaju ljudi.
Zalud si bezbrojne dare poklonio, darovo onom;
Jer da živa ga budeš u ithačkom našao polju,
On bi ti lijepo dare i miloštu vratio pa te
Tako odpremio kako prvògostnîk jest i vrijèdan.
Nego mi deder kazuj i reci mi istinu pravu,

Koja je godina, da si pogostio onoga svoga
Nesretnog milogosta, a mojega zlosretnog sina, —
Ako ga ikada imah, — dalèko od otčinske zemlje,
Od svôjtbe, ȕ moru njegdje već izjele ribe su njega
Ili je zvjeradi plijen i pticama posto, te nije
Mati obukla njega i òplakala ga s otcem,
Koji ga rodismo; — umna Penȅlopa, obilna v'jenom
Nije kukala, kako i dolìči, njemu nad òdrom,
Oči zatisnuv njemu, mrtvacima čast bo je takva.
Odgovori mi pravo, da znadem, što te sad pitam:
Tko li si ti i gdje ti je dom, gdje mati i otac?
Gdje ti je ostala ladja brzìca, koja je tebe
S druzima s tvojim dovèla bogolikim? ili si putnik
Nà lâdji došao tudjoj, a dovozári otìšli?"
Odgovarajuć njemu Odyssej dosjetljivi reče:
„Baš ću ti, starče, sve po pravici kazati pravoj.
Iz Alỳbasa ja sam, gdje dvorove slavne imadem,
Aphidas vlastelj, sin Polypemonov, meni je otac,
Ime je moje Epérit. Od sikanske zemlje je mene
Amo odbio bog, kud nijèsam hotio doći.
Na polju ladja je moja dalèko od ithačkog grada.
Nego je jurve peta Odysseju godina sada,
Kako je otišo on odploviv od mòjê domájê,
Zlosretnik! Nà dêsnôj strani pokazale sretne se ptice
Njemu i ja se njima vesèlêći odpravih njega,
Te on veselo ode. Ponádasmo tad se u duši
Dočekívat se još i davati sjajne si dare."
Reče ì cȓnî oblak Laerta obuzme i mrak.
I on čadjavog prâ obadvjèma rukama sgrabi
Te si ga uzdišuć tužno po glavi sijedoj saspe.
To Odysseja dirne u duši i njega u nòsu
Nješto zabridi ljuto, kad pogleda milog si otca,
I on poskoči k njemu, okò njeg se savi veléći:
„Ja sam ti evo onaj, za kojega pitaš, oj otče,
Iza dvadeset ljeta na postojbinu si dodjoh.
Nego prestani plakat i jaukat roneći suze,
Jer ću ti reći: nam je požúrit se prijeka sila,
U kući našoj sam sve poubíjao prosce za grdnje

Svétêći se njima srdòbôlne, za sva zločinstva."
Njemu Laerte na to odgovori ì reknê ovo:
„Ako si doista sin moj Odyssej i dolaziš amo,
Reci mi znak očevìdnî, da njime uvjeriš mene."
Odgovarajuć njemu Odyssej dosjetljivi reče:
„Najprije očima ovaj požíljak ugledaj, kud me
Bijelim zubom vepar razporio, kad sam na Parnes
Pošao, kad si me ti i gospodja poslala majka
K milome majčinom otcu Autòlyku, dȁ dâre od njeg
Dobijem, koje je meni privolio, obećo dati,
Kada je došao amo. I stabla po polju krasnom
Daj da ti izbrojim, koja poklonio meni si, kad te
Za svako molih dječak po vrtu za tobom hodeć.
Idjasmo kroz njih; imèna kazívô si govoreć o svih,
Deset si jabuka meni i trinaest krušaka dao,
Smokava dao četr'est i tako mi isto pokazo
Redova loze petdeset i obreko dati; kad koji
Od tih je redova zrio, svakovrstnog groždja imade,
Kada Zeusove Hore odozgo pritisnu moćno."
Pošto izrekne, srdce Laertu i koljena klecnu,
Kada razabere sve, što Odỳssej stalno mu reče.
Rukama obujmi sina, al ostavi odmah ga svijest
I njeg poprimi brzo Odyssej, divni stradálac.
Ali kad odahne opet, kad skupi se svijest u njèmu,
Onda prihvati riječ ovako počev govorit:
„Otče Zeuse, Olympu u širokom još vas imádê
Bogova, ako su b'jesni, drzoviti kažnjeni prosci.
Ali se strašno bojim u duši, dȁ ovamo odmah
Čitav ithački narod ne nagrne, dà glâse oni
Ne puste svakud po svim gradòvma kephȁllênskê zemlje."
Odgovarajuć njemu Odyssej dosjetljivi reče:
„Ne boj se, neka ti to, oj otče, ne muči srdca.
U kuću ajdmo, koja na blizu je ovome vrtu,
Kud sam Telemaka već, svinjára i govedára
Poslao, da čim prije prigotove u kući ručak."
Tako rekavši podju obojica k lijepom domu.
I kad do kuće dodju, u kojoj su naselja krasna,
Nadju Telemaka u njoj, svinjara i govedára

Silno gdje režu meso, miješaju žarkasto vino.
U to junačinu starog Laerta u njegovoj kući
Dvorkinja okupa ona Sikeljanka, namaže uljem
Njega i hlenom ga krasnom obuče. Tada Athena
Pristupi k njemu i objači ude mu, puka pastíru.
Većim ga učini vidjet i krupnijim, nego je bio.
Iz banje izidje on i začudi sin mu se mili
Nȁpremâ se ga vidjev, gdje naliči bozima vječnim.
Besjedu započne s njim i krilate prosbori r'ječi:
„Njekoji bezsmrtni bog učinio tebe je, otče,
Te si likom ti, veličìnôm vidjeti ljepši."
Razumni na to njemu Laerte odgovori ovo:
„Ej da otac mi Zeus, Athena dâ i Apòllôn,
Kad sam na kopnu, kad sam na žalu osvajao Nerik
Stojni onaj grad, Kephalléncima kada sam vlado,
Da sam se takov jučer u dvorima obreo našim
S oružjem preko ramena, uz tèbe stajao da sam
Te se borio s prosci, razglobio mnogim bih njima
Koljena u kući, a ti u duši bi veseo bio!"
Dok su se njih dva tu razgovarali besjedeć tako,
Oni odustanu jurve od posla i sgotove gostbu,
Pa se posade svi na stolce i stolice redom; —
I već pružahu ruke za jelima, kad al im blizu
Dolij pristupi starac i sinovi starčevi trudni
Poljskog od težanja, jer ih Sikeljanka starica majka
Zovnu po njih izišav, odhranila ona je sve njih,
Dvorila usrdno starca, kad svladala već ga je starost.
Kada opaze oni Odysseja i prepoznádu,
Od čuda već se nì mać nemogoše, al im Odyssej
Onda progovori milim riječma ovako im veleć:
„Starče, sjedaj der k ručku; okanite dajte se čuda,
Mi bo stojímo dugo u megaru vas neprestàncê
Čekajuć; već smo željni za hranom pružiti ruke."
Tako im reče, a tad razširivši Dolije ruke
K njemu pristupi pa mu u članak poljubi ruku,
Besjedu započne s njim i krilate prosbori r'ječi:
„Mi se uželismo tebe i sàda si eto nam došo,
Kad se ne nadasmo više, dovedoše bozi te sami!

Zdrav i čestit da si! obdarili bozi te srećom!
Nego mi reci pravo, da znadem, što te sad pitam:
Znade li veće mudra Penelopa, da si se amo
Ti povratio ili da pustimo k njojzi glasníka?"
  Odgovarajuć njemu Odyssej dosjetljivi reče:
„Znade, oj starče; što se i tèbi mučiti treba?"
  Tako mu reče pa se na stolac posadi gladki.
Tako i starčevi sini Odysseja okolo dičnog
Stanu zdraveći njega riječma i stiščuć mu ruke,
Onda uz otca svoga po redu Dolija sjednu.
  Dok se užurbaše svi oko gostbe u kraljevu dvoru,
Dotle obìlažâše po gradu Zeusova Ossa
Javljajuć strašno pokláće prosaca i njihovu Keru.
I ljudi čujuć jedan odavde, drugi odande
Krčeć i uzdišuć izpred Odysseja vrvljahu kuće,
Iznašahu mrtvace i svojeg pokapo je svaki;
Koji su iz drugih bili gradóvâ, ù lâdje brze
Polože mrtve i dadu ribarom odvezti ih kući.
Tada u skupštinu podju na izkup u srdcu nujni.
Kada se sàberû i kad na izkupu svi se već nadju,
Onda ustane Eupith medjù njima ì počnê riječ;
Njemu bo na srdce tuga bez prebola bila se slegla
Za Antinojem sinom, kog prvoga ubi Odyssej.
Za njim plačući on progovori ì reknê ovo:
  „Prijatelji, djelo Achaejcima veliko čovjek
Taj je počinio; mnoge junake je nà lâdjah sobom
Odveo ì lâdje dubke pogubio ì momčâd svoju,
A sad je došao on i kephallenske prve boljare
Tu poubijo. Nego za njime ajdmo, dok jošte
Nije otišo u Pyl il ù dîvnû elidsku zemlju,
Epejska gdje su gospoda. Sramòtê nam ì poslje eto;
Biti će ruglo, za koje i unuci znati će naši,
Ne kaznimo l' krvníke sinóvâ i braće svoje.
Srdcu mojemu ne bi ugodilo življeti dulje,
Veće bih brzo mrtav medj pokojne zašo. Al ajdmo
Za njima, dok nas nijesu pretèkli naplovivši na put."
  Plačući rekne im to i Achaejce obuzme žalost.
U to pristupe k njima božanski pjevač i Medon,

Pošto ih pusti san, iz kraljevskih dvora i medj njih
Stanu u sredìni i na čudu svatko se nadje.
Onda mudrosti puni progovori medj njima Medon:
„Čujte me, ithački puče, — božanski nije Odyssej
Ova učinio djela prekò voljê bogova vječnih;
Sâm sam bezsmrtnog boga zamotrio, koji je blizu
Uz Odysseja stajo i Mentoru naličan bio.
Bezsmrtni bog je sada Odysseja bodrio stojeć
Pred njim, a sada prosce po megaru plašio, tjero
Nasrćuć na njih i jedan po jedan padahu redom.“
Tako im reče, i njih bljedoća osvoji i strah.
Tada Mastorov sin Halitherse, junački starac,
Poče govoriti, koj je budućnost ì prošlôst znao;
On im dobro želéći progovori ì reknê ovo:
„Čujte me, ithački puče, što kazati sada vam želim.
Sami ste krivci, što se dogodiše takova djela;
Ne slušaste bo mene ni Mentora, puku pastira,
Niti si rekoste djeci, da prestanu veće ludovat,
Oni se u zo čas djelo usudiše strašno počinit,
Oni imutak su sav uništivali onom boljaru
Njegovu ženu sramòtêć i veleć, da vratit se ne će.
A sad nek ostane tako i poslušajte, što velim.
Nejdimo na nj, da bijedu si sam ne zakrivi tkogodj.“
Tako im reče i od polovice više ih skoči
Gromotno vičuć; drugi na izkupu ostanu jošte,
Medon im po volji nije govorio, voliji bjehu
Eupitha poslušat i tad po oružje poskoče brzo.
I kad junačku mjed navuku veće na sèbe,
Onda pred grad oni pred široki dodju na izkup,
A njih povede Eupith ludàija misleći, da će
Svojega sina krv osvetiti, al mu odándê
Povratka ne bi; — tu ga i sudjenje imalo snaći.
Al Kroniónu Zeusu Athéna progovori ovo:
„Otče Kronido naš, nad vladarima vladaru prvi,
Reci mi, kada te pitam, — što sakrivaš u srdcu svome?
Kaniš li boj medjù njima dić i pokolj strahovit,
Ili ćeš stvoriti mir i ljubav mȅdj strâne obje?“
Njoj odgovarajuć Zeus nebesa oblačitelj reče:

„Što me izpitkuješ zato, oj kćerce, zašto me pitaš?
Zar nijèsi ti odlučila odluku sama,
Da se k onima jednoč Odyssej osvetom vrati?
Radi po volji, a ja što valja, reći ću tebi.
Pošto je prosce već poubíjô divni Odyssej,
Neka se vjerom tvrdo zakùnû i on nek u njih
Ostane kralj, a oni da na krv braće, sinòvâ
Svojih zaborave, mi učinimo; — neka nas ljube
Kao što ì prije, mira medjù njima ȉ blâga budi."
Reče te potakne tim i onako željnu Athenu,
Ona s visina skoči olympskih ì sadjê umah.
Kada se oni pako nadovolje medenih jela,
Onda im započne riječ Odyssej, divni stradȁlac:
„Van vas izidji koji i pogledaj, nejdu li ljudi."
Reče i na tu riječ izišavši Dolijev sinak
Stane na pragu kućnom i opazi već ih na blizu,
Tad on Odysseju ove progovori krilate r'ječi:
„Evo ih blizu već, al orùžâjmo dajmo se brže."
Reče i poskoče oni i oružje na se navuku:
Četir s Odyssejem, i šest sinova Dolija s njima,
Oružje na se navuku Laerte i Dolije stari
Obadva jurve sijèda, al za nuždu jošte bojníci.
I kad junačku mjed navuku jurve na sèbe,
Izidju vrata otvòrîv, a pred njima podje Odyssej.
Onda Zeusova kći Athena pristupi k njima,
Mentoru bješe nalik po uzrastu a i po glasu.
Divni se patnik Odyssej poveseli božicu spaziv
Ȉ odmâh milome sinu Telemaku prosbori ovo:
„I sam ćeš znati sada, Telèmače, i sam ćeš zaći,
Gdje se u ljutom boju ogledaju prvi junaci,
Znati ćeš, da ti ne vàljâ sramotiti otce si i rod,
Koji smo po svoj zemlji na glasu s junáčtva i snage."
Razumni na to njemu Telemak odgovori ovo:
„Vidjet ćeš, budeš li htio, oj otče, i sam, s ovakvim
Ne ću srdcem rod ti sramotiti, kako mi veliš."
Reče i veseo na to Laerte progovori njemu;
„Kakov je dan to, mili oj bozi, alà se vesèlîm!
Gdje mi se prepiru sin i unuk radi junačtva!"

Sjajnoka boginja k njemu Athéna pristupi veleć:
„Sine Arkísijev, od svih drugova najdraži meni,
Sjajnokoj Zeusovoj kćeri i samu se Zeusu pomoli,
Brzo der koplje zavrti dugosjeno i daj ga baci.“
Pallada reče Athena i udahne velju mu snagu,
I on se velikog Zeusa pomolivši sjajnokoj kćeri
Brzo koplje zavrti dugosjeno ì bacî njega
Te njim Eupitha sgodi u mjedeni kacigin obraz;
Kaciga ne odbi koplje, već ono prodje krozà nju;
Sruši se, stane ga jek, zagrohoće oružje na njem.
Tad medj prvoborce sune Odyssej ȉ sîn mu sv'jetli
I stanu udarat mači i dvoreznim kopljima posvud.
Svu bi pogubili čeljad, u nepovrat spremili svu bi,
Da tad ne bude kći Aegidonoše Zeusa Athena
Glasno povikala i sav umirila narod veléći:
„Dajte se kanite boja, oj ithački narode, strašnog
Pa se bez krvi brže razidjite kućama svojim.“
Tako im rekne i njih bljedoća osvoji i strah.
Svi se prestraše te im iz ruke oružje pane,
Ono se pȍ polju svemu razlètî, kada Athena
Povikne i svi se u grad razbježe života želéći.
Al tad Odyssej, divni stradálac, strahovito krikne,
Vine se kano ptić iz visínâ orao te se
Naturi za njima, al Zeus zagrmi sumpornim gromom
I pred sjajnoku kćer silnovitog otca — ga hiti.
Onda Odysseju ovo Athena sjajnoka reče:
„Čedo božansko, domìšljat Odỳsseju, sine Laertov,
Jednako pogubni rat završi i ostan' se boja,
Da se gromoglasni Zeus na tèbe razljutio ne bi.“
Tako mu reče, a nju Odyssej posluša vesel,
Zatim založi vjeru medj jednom ì drugôm stranom
Kći Aegidonoše Zeusa Athéna Pàllada; — ona
Mentoru bješe nalik po uzrastu, a i po glasu.

Prilog.

Riješto o ovom prijevodu.

Budući da ovaka knjiga sada prvi put izlazi u hrvatskoj literaturi u svijet, držim, da je sgodno progovoriti njekoliko riječi o tom, kako sam ja ovaj posao radio i navesti tomu, zašto sam baš tako radio, razloga. Mislim, da to ne će biti krivo ni onima, koji ovakav posao razumiju, ni onima, koji ga ne razumiju.

Što se tiče sama prijevoda, nastojao sam prevoditi Homera tako, da mi filolog ne može prigovarati, da sam izostavljao, što stoji u originalu, a umetao česa nema u njemu. To je samo po sebi već velik trud, a još je veći kad prevodilac ne gleda samo, da vjerno prevede, nego da se i u njegovu prijevodu vidi po mogućnosti poezija, koja je u originalu. Ja kažem po mogućnosti, jer prijevod već time, što je prijevod, ne može nikada sasvim nadomjestiti originala; prijevod može dapače biti ljepši i bolji nego je original, ali sve one i samo one tančine i krasote, koje se nalaze u originalu, upravo onako prevesti te se ni najmanje ne udaljiti od njih, to je muka, koja se kad više kad manje razbija o različnosti jȅzîkâ, iz kojega se i u koji se prevodi. Koliko puta je težko gdjeku poslovicu ili pjesmicu iz jednoga narječja prenesti u drugo, gdje se zna, da si dva narječja jednoga naroda uvijek bliže stoje, nego li dva jezika dvaju naroda! Zato je pravo rekao glasoviti lingvista Pott: „Übersetzungen sind immer, wer

weiss das nicht, ungetreu". Koliko je dakle meni pošlo za rukom približiti se u svom prijevodu tonu Homerove poezije, o tom ne ću ja da sudim, nego ostavljam sud onima, koji su u grčkom jeziku bar toliko vješti, da mogu lahko čitati Homera u originalu, i koji su mislili o poeziji hrvatskoga jezika, kako ga govori narod, jer samo takvi su, mislim, pozvani, da o ovom poslu sude.

Drugo o čemu mi treba nješto reći, jest jezik, kojim je pisan ovaj prijevod i čitava ova knjiga. Jezik je ove knjige dotjeravan prama onomu, kako pišu najodličniji naši filolozi i kako govori narod u onima krajevima, gdje je južni (štokavski) govor najčišći. Dvije su stvari u jeziku ove knjige, koje će se gdjekomu Hrvatu činiti malo neobične, i to 1) gramatični oblici za dativ, lokal i instrumental plurala; 2) pisanje *ije* mjesto običnoga u hrvatskoj književnosti *ie*. Što se tiče i jednoga i drugoga, tko bi mi to htio zamjeriti, neka prije promisli, da je prevodiocu takodjer i to zadaća, da i u vokalizmu što više našljeduje svoj original. A komu je poznata gramatika grčkoga jezika uobće, a Homerova napose, tomu ne treba istom spominjati, da je starojonsko ili na prosto Homerovo narječje blaže i meklje od drugih grčkih narječja, a ta se blagost i mehkoća vidi u tom, što se njeki oblici gramatični svršavaju na vokal, koji vokal u atičkom narječju odpada; tako n. pr. dativ plur. κλισίῃσι, atički κλισίαις, ἀνθρώποισι, atički ἀνθρώποις; ἔριδα atički ἔριν; to se vidi i u konjugaciji: ἐθέλῃσθα, atički ἐθέλῃς itd. Zato mislim, da su Homerovu vokalizmu bliži naši puniji oblici nego li kraći, da sam dobro učinio pišući: bozima, vladarima, po vodama slanima itd. mjesto: bogovom, vladarom, po vodah slanih. Treba još nješta promisliti. Junačke naše narodne pjesme, što ih je boljih, pokazuju dosta paralela s pojedinim mjestima u Homera, što se tiče plastičnosti, dikcije i motrenja prirode; — a opet se i to zna, da su narodne naše junačke pjesme pune onakih (punijih) oblika, a da oni stariji i kraći (ženami mjesto ženama, s Turci mj. s Turcima) dolaze mnogo rjedje. Nijesam uvidjao nužde, u tom se iznevjeriti narodnoj pjesmi.

Isti je razlog i tomu, što sam pisao *ije* mjesto *ie*. Krivo misle njeki, da se nema izgovarati: *vijeće* kao: vi-je-će nego kao: vie-će (to jest vjé-će). Tko je slušao, kako govori narod, gdje se od pamtivjeka govori južnim (štokavskim) govorom, taj, ako je pravo slušao, nije mogao drugačije čuti nego: *vijeće*. Ja dopuštam, da može bit gdje gdje i narod govori v*ie*će (t. j. vjéće) kao što govore književni naši ljudi, ali to se jamačno može čuti samo ondje, gdje se ikavci ili ekavci pretvaraju u ijekavce i taki je govor po tom jamačno vrlo mlad. Što sam ja slušao pravih ijekavaca, uvjerio sam se, da oni doista govore: vijèće, mlijèko, rȉječi, nȉjem itd. Osim toga mislim, da sam u svojoj razpravici (u programu zagrebačke gimnazije za god. 1879.) dokazao, da riječ: vijeće ima tri slovke, a ne dvije. Mogao sam ja doduše pisati i v*ie*će pa opet tvrditi, da su u toj riječi tri slovke, ali hoteći bilježiti akcente i takve riječi metati u stihove mislio sam, da je nuždno (i to radi samih čitalaca) pisati *vijeće*. Napokon spominjem, kao što je Homerovo narječje već instinktivno odabrano za epsku poeziju radi toga, što ne slijeva vokala kao druga narječja, tako isto nalazimo, da je dobra većina junačkih naših narodnih pjesama spjevana ijekavski. Tomu ćemo pojavu najprije naći uzrok u samom biću epske poezije, koja u svemu ljubi obširnost, a toj obširnosti posve lijepo odgovaraju riječi s neslivenim vokalima, tako da su te riječi nješto dulje nego li u drugim narječjima. Zato nalazimo u Homera: ἀγοράων mjesto atičkoga ἀγορῶν; nalazimo Ἀτρείδαο mj. atičkoga Ἀτρείδου; nalazimo ἠελίοιο mj. atičkoga ἡλίου; nalazimo ἐλύσαο mj. atičkoga ἐλύσω itd. Zar tomu ne odgovara, kad čitamo u junačkoj kojoj pjesmi: lijepijem mjesto staroga lêpim; vijenče mjesto ekavskoga venče; mio mjesto mil, cijepao mj. čakavskoga cipal itd.? Genij je naroda i u starih Helena i u našem narodu znao, zašto je baš najvokalnije narječje izabrao za epsku poeziju.

To su evo u kratko razlozi, zašto sam ja ovako prevodio Homera. Reći će može bit tko, da je sve to istina, ali da opet nijesam pravo učinio, jer da oni puniji padežni nastavci i pisanje *ije* čine jezik dulji nego je pro-

bitačno. Valja znati, da će dobar pisac i kod te duljine riječi uvijek znati naći pravu mjeru te ne će uzimati bez razloga „sesquipedalia verba". I ja sam, gdje mi je trebalo, uzimao kraći padežni oblik mjesto duljega i uzimo *'je* mjesto ije (n. pr. u 23. stihu I. pjevanja: sv'jeta mj. svijeta, d'jele mj. dijele.)

Čini mi se, da je nuždno kazati koju riječ i o akcentima. Bilježeći akcente držao sam se najkompetentnijih ljudi u tom poslu: Vuka („srpski rječnik" 1852.) i gospodina Daničića (njegovih razprava o akcentu). Da je Vuk u pitanju naše akcentuacije autoritet, to priznaju najodličniji filolozi ne samo hrvatski nego i u obće slavenski, a o tome sam se i sam već odavna uvjerio mnogo misleći o naravi naše akcentuacije. Što je Vuk u svom rječniku pobilježio svim riječima akcente, to je gospodin Daničić skupio u pravila i pokazao, kako se akcenti riječima mijenjaju u deklinaciji i konjugaciji. Gdjeki ljudi misle kod nas, da je dobro akcentovati riječi onako, kako se čuje u narodu, a ne paze, govori li taj narod čisto štokavski. Ako se to načelo prihvati, onda je po mojem mnijenju odzvonilo umjetnoj prosodiji hrvatskoj; jer se tim i nehotice upušta u prosodijska pravila chaos, a kamo chaos dodje, tamo se razplinjuju pravila. Ako se dopusti, da svaki pjesnik gradi stihove po akcentu, kako je on čuo, i ako se ne pita, je li on to čuo u narodu, gdje se govori sasvim čisto štokavski, gdje nema mješavine kajkavske ili čakavske, onda se svakomu i najkrupnijemu odstupu od pravoga akcenta mora priznati valjanost, jer svaki stihotvorac može kazati, da je on čuo, da narod tu i tu riječ onako akcentuje. Ja zato držim, da bi se onda istom moglo kod nas ozbiljno govoriti o umjetnom gradjenju stihova, osnovanom na stalnoj izmjeni viših i nižih slovaka, kad bi se kazalo, koga se u akcentovanju treba držati: gospodina A. Mažuranića (u njegovoj hrvatskoj slovnici) ili Vuka (u rječniku). Trećega autoriteta nema; a kojemu ćemo od te dvojice dati prednost, to je lahko odlučiti. Gosp. Mažuranić priznaje sam u predgovoru svoje slovnice, da mu je za štokavski akcenat Vukov rječnik autoritet. Vjerujući dakle

gospodinu Mažuraniću vjerujemo Vuku, kojega se Mažuranić drži, ako i odstupa gdjegdje od njega. Gosp. Mažuranić u svojoj slovnici u ostalom bilježi samo gdjekim riječima akcenat, a velike većine sasvim običnih riječi ni nema u njega, a kamo li da bi bile obilježene akcentom; nema ih zato, jer ih u školskoj slovnici, koja piše, kako se riječi sprezaju i sklanjaju, i ne treba. Eto tako ostaje jedini Vuk (s gospodinom Daničićem), koga nam se valja držati, ako želimo kakova jedinstva u gradjenju umjetnih stihova hrvatskih.

Ja rabim Vukova četiri znaka onako, kako ih on rabi; spominjem to zato, jer njeki naši pisci povodeći se za gosp. Mažuranićem miješaju znakove za obadva duga akcenta te pišu: glâva, súnce, a Vuk piše: gláva, sûnce. Gospodin je Mažuranić može biti imao kakov razlog tomu, što je ta dva znaka išao zamijeniti; ali bi bolje bilo, da nije dirao u Vukove znakove, jer se je tim dalo dosta povoda konfuziji. (Vidi, što veli o tom gosp. Jagić: „Rad jugoslavenske akademije“ XIII. strana 3. i 6.). — Vuk i gosp. Daničić uče da naš jezik ima dva akcenta za kratke slovke: cȁr, sȅdam, vȉdjeti, žèna, planìna itd., a dva za duge: znâm, stârče, prâvdati, dúša, vojníci itd. Oni nadalje uče, da nema nijedne duge slovke, na kojoj ne bi bio zavinuti akcenat ˆ ili oštri ʹ. Ako riječ ima jednu slovku, a ta je duga, onda je na njoj uvijek zavinuti akc.: znâm, žût; ako ima više slovaka, onda sve duge slovke, što stoje iza akcentovane slovke, imadu na sebi zavinuti akc.: žénâ, rȍbînjâ, pîtâmo itd. Ako je dug prvi vokal u riječi od više slovaka, onda može biti na njemu i zavinuti i oštri akc.: cȓkva, slúžiti; ako stoji u takvoj riječi dugi vokal na drugom, trećem ili četvrtom mjestu, a slogovi pred njim nemaju akcenta, onda može stajati samo oštri akc.: junáci, pomoćníci, vinogradári itd. Drugi pisci misle, da je duga slovka samo onda akcentovana, ako je na njoj prvoj u riječi akcenat, a ako izpred duge slovke stoji već kakav akcenat, onda da je ta slovka naprosto duga, ali da na njoj nije akcenat. Uz to mnijenje pristajem i ja, a razlog sam tomu naveo u spomenutoj svojoj razpravici na strani 52. U ovoj se

knjizi nalazi isti znak za zavinuti akcenat i za neakcentovan dug slog, ali to ne može nikoga smetati, kada se pomisli, da je isti znak samo onda znak akcentu, ako pred njim ne stoji nikakav drugi akcenat, inače znači samo dužinu.

Red je da nješto kažem i o stihu, kojim je preveden Homerov epos. Tko hoće da Homera i u obće kojega mu drago pjesnika vjerno prevede, najbolje će učiniti, ako zadrži i u svom prijevodu onaj stih, kakav je u originalu. Ima kod nas još i danas ljudi, koji misle, dâ bi najbolje bilo rabiti i u izvornom i u prevedenom epskom pjesničtvu deseterac, kako ga rabi narodna pjesma. Što se tiče izvornih pjesama, ne marim, osobito ako je stvar uzeta iz narodnoga života, iz narodne povjesti i ako je i inače ton čitave pjesme sasvim prostonarodan, ali što se tiče prevedenih pjesama, bile one epske, dramatske ili lirske, držim, da se prevodilac osobito prevodeći umjetnoga kakova pjesnika ima kloniti našega prostonarodnoga deseterca. Pjesnik, kojega prevodilac prevodi, jamačno je znao, zašto je rabio baš ovaj ili onaj stih: činio mu se je za njegov posao najzgodniji; čemu dakle da prevodilac bude u tom nevjeran svomu originalu, čemu da uzima deseterac, koji u vrlo malo slučajeva odgovara stihu bilo kojega mu drago europskoga naroda? — ne odgovara jednostavno zato, jer je deseterac stih posve primitivan, a stihovi, što su se razvili u različitih naroda europskih, većinom su umjetni, te ih je i teže imitirati u hrvatskom jeziku, nego li pisati deseterce. Zato se meni čini, da gdjeki naši pjesnici i prevodioci ne rabe zato deseterce u pjesničtvu, što bi on bio narodniji nego li oni tudjinski stihovi, nego zato, jer je on — udobniji i lakši. Ali takov je posao kriv, jer „tko hoće častno, ne će lasno“ veli poslovica. U nas se već u pučkoj školi govori djeci, da je hrvatski jezik gibak, da nije oporan za pjesničtvo; to je dakako fraza sve dotle, dok se pjesme i prijevodi pišu bez stalnih pravila. Treba dakle da već jednoč prestane to sakrivanje za deseterac, pa tko se dobro nauči jezik, njegovu gramatiku, melodičnost, ritam i akcenat, taj neka piše i prevodi; taj se ne će

tužiti na pravila, koja tobože stežu pjesnika, kao što se nijesu tužili ni toliki pjesnici različitih naroda, koji nijesu ostavili samo djela neumrla sa svoga sadržaja nego i savršena sa svoje forme t. j. stiha. — Vrlo dobro veli Goethe: In der Beschränkung zeigt sich erst der Meister, und das Gesetz nur kann uns Freiheit geben. —

Eto zato sam ja Homerovu Odysseju preveo stihom originala — heksametrom. Već je njekoliko naših pjesnika napisalo pomanjih pjesama, što izvornih što prevedenih tim stihom; a velika je zasluga gosp. A. Vebera, što je on prvi u našoj literaturi pokazao, da se mogu pisati i hrvatski heksametri. On je to razložio u „Književniku" za god. 1864. str. 322—331. Tko izporedi moje heksametre u ovoj knjizi, vidjet će, da ja podosta odstupam od pravila, što su u tom članku, a već je prije njekoliko godina ta pravila modificirao hrvatski pjesnik gospodin I. Trnski u nizu članaka: „O našem stihotvorstvu" u „Viencu" 1874. br. 31. 32. 33. 34. 35. — Ne umanjujući ni malo zasluge gosp. Veberu ja držim, da je gosp. I. Trnski njegova pravila modificirao na bolje, da ih je usavršio. Ja ću ovdje sasvim u kratko nacrtati, kakov heksametar hoće gosp. Veber, a kakov gosp. Trnski.

Heksametar je, kao što mu i ime svjedoči (στίχος ἑξάμετρος) stih, koji ima 6 mjera ili šest stopa. Svaka ta stopa ima po pravilu tri sloga (slovke), od kojih je prvi dug, a druga su dva kratka, nego zadnja t. j. šesta stopa jest krnja, ima mjesto tri sloga samo dva. Mjesto triju slogova, od kojih je prvi dug, a druga su dva kratka (dactylus) mogu svuda stajati dva duga sloga (spondeus). Po tom najdulji heksametar ima 17 slogova, a najkraći 12. Prvi slog u svakoj stopi zove se arsis, a svaki ini slog thesis. Da se može heksametar lakše pjevati (zašto je najprije i bio odredjen), ima odmor iliti caesuru (τομή); ali nije odredjeno, da odmor bude uvijek na istom mjestu, kao što je u našem desetercu, nego može imati tri mjesta. Najobičnije mu je mjesto iza prvoga sloga treće stope (τομὴ πενθημιμερής), onda iza drugoga sloga (ako nije spondej) treće stope (τομὴ κατὰ τρίτον τροχαῖον) i napokon

iza prvoga sloga četvrte stope (τομὴ ἑφθημιμερής), ali s ovom je zadnjom vrsti caesure obično spojena i caesura iza prvoga sloga druge stope. Doda li se još, da je u Grka (a i u njihovih učenika Rimljana) onaj slog u riječi dug, koji je dug i po izgovòru,* a onaj da je kratak, koji se kratko izgovara, onda se je kazalo biće klasičnoga heksametra.

Europski narodi hoteći u svoje književnosti uvesti grčki heksametar (i druge grčke stihove) uvidješe, da bi bilo slabo blagoglasja, kad bi se pazilo samo na duge i na kratke vokale, a akcenat kad bi se zanemario. Da se Grci nijesu obazirali u svom stihotvorstvu na akcenat, to se je jamačno slagalo s naravi njihova jezika, jer kako bi inače oni, koji su za sve imali pravo osjećalo, bili gluhi kod zanemarivanja akcenta; ali europski narodi nijesu nikako mogli ne dati akcentu prednost. To osobito vrijedi za one narode, koji nemaju danas više ni jednoga dugoga sloga, nego su svi slogovi kratki, kakov je n. pr. ruski jezik. A i oni narodi, koji imadu i dugačkih i kratkih slogova, davši već jednoč prednost akcentu uzeše ju sasvim dužini, ako nije naglašena. Takvi su jezici n. pr. njemački i englezki; zato i paze pjesnici tih jezika gradeći heksametre samo na akcenat. Što se tiče našega hrvatskoga jezika, ja držim, da kako je godj on melodičan imajući vrlo mnogo dugačkih slogova i tim sjeća na stari grčki jezik, da opet valja uzimati u obzir kod gradnja stihova samo naglašene i nenaglašene vokale t. j. gradeći hrvatski stihotvorac heksametar neka svuda u arsi uzme naglašenicu, a u thesi nenaglašenicu. To ja zato držim, jer kako mi imamo svu silu riječi, gdje je jedan slog akcentovan, a drugi su ili svi ili gdjeki od njih dugi, n e b i s m o n i k a k o m o g l i g r a d i t i h e k s a m e-

* Krivo se misli danas, da su Grci silom u svoju metriku uvukli ono pravilo, koje veli, da je i onaj vokal dug, iza kojega dolaze dva ili tri konsonanta (syllabae positione longae). Da i ne dokazuje fiziologija, da su taki vokali doista dulji, nego oni kratki, iza kojih dolazi samo jedan ili nijedan konsonant, opet pomisao na Homera, koji jamačno nije znao, što je vokal, što li konsonant, već je gradio svoje heksametre po sluhu, morala bi svakoga odvraćati od onoga krivoga mišljenja.

tara, kad bi se postavilo načelo, da ima i dužina (ako i ne bila akcentovana) istu vrijednost, koju i akcenat, t. j. da dug vokal kao i akcentovan može stajati samo u arsi; tako bi se vrlo mnogo riječi morao čuvati hrvatski stihotvorac, jer mu nikako ne bi išle u stih; n. pr. nà rûku, ù lâdju, jȕnâče, djèvôjka, pòhvâljen, Crnògôrka, zlíkôvci, pîtâmo itd. Gospodin Veber nastoji u „Radu“ XL. str. 41. dokazati, da i takve riječi mogu dolaziti u heksametar, da se tu može načiniti iznimka, pošto se „kratki naglasak — kako on veli — za kratkom, a pred dugom slovkom, ako se ne silimo, već naravski izgovaramo naše rieči, ne može skoro ni čuti.“ To u primjeru znači, da bi se jȕnâče, djèvôjka imalo izgovarati: junâče, djevôjka, ali to se skroz protivi čistomu štokavskomu govoru, u kojem, kako je već kazano, zavinuti akcenat može stajati samo na prvom slogu u riječi.

Po tom, što sam rekao, ovo bi evo bio čist hrvatski heksametar sa samim daktylima:

Grâde je | vȉdio | mnȍgê || i | spòznao | ljùdskê je | mîsli.

Tu svaka stopa počinje akcentovanim slogom, a druge su sve stope neakcentovane; u: mnoge i ljudske jest *e* dugo, a po mom shvaćanju za stih je kratko; ili da se uklonimo tomu parodoksonu, volimo reći, to je *e* nizko, a akcentovani vokali (makar bili i kratki) jesu visoki. Iza riječi: mnoge stih se razpolavlja caesurom.

Nego tako čisti nijesu svi heksametri u mom prijevodu, kao što nijesu svi čisti niti u originalu. Kazali smo, da u svakoj stopi može stajati spondej (t. j. dva duga sloga) mjesto daktyla (gdje je prvi vokal dug, a druga dva kratka). Tko drži na umu, što je rečeno za naše akcentovane i neakcentovane vokale prama grčkim dugim i kratkim, taj će znati, da se može naći vrlo malo primjera, gdje bismo mi mogli imati ekvivalent grčkomu spondeju, jer samo dva naglašena vokala jedan za drugim mogu odgovarati grčkomu spondeju, n. pr. tâj krâlj, nȁš grâd, čȉst pȁs itd. Zato su gospoda Veber i Trnski izrekli načelo, koje je poprimljeno već davno i davno prije njih u njemačkoj prosodiji, da se mjesto spondeja može uzeti trochaej

(t. j. gdje je prvi vokal dug, — po našemu visok ili akcentovan, a drugi kratak, — po našemu nizak ili neakcentovan). Budući da i jedan i drugi pisac to dopušta, ne ću tu stvar braniti. Odmah u prvom stihu prvoga pjevanja nalazi se u četvrtoj stopi trochaej:
Onôga | Mûzo mi | pôj || previ | jánca, | kȍj se ve | òma.
Isto tako u 6. stihù stoji trochaej u drugoj stopi:
Àl njîh ni | tíme | spásit || že | léći ih | nȅ spâsî | ȉpâk;
u 7. stihu stoji trochaej u trećoj stopi; u 8. stihu u prvoj i četvrtoj itd. — Rijedko sam kada uzimao trochaej u tri stope, a još rjedje u četiri, u pet nikad, ne računajući dakako zadnje stope, koja je okrnjena. Tako izlazi u mene najveći broj slogova heksametra 17, a najmanji 13. Po prijeko računajući izlazi srednji broj slogova: 16; a tako je od prilike razmjerje i u Homera.

Što se tiče caesura, posve se slažem s gospodinom Veberom, koji piše i u „Književniku“ 1864. na str. 327. i u „Radu“ XL. 40., da heksametar, koji nema nikake caesure, ne valja. Treba znati, da se osim onih triju glavnih caesura, što smo ih spomenuli, može u heksametru nalaziti i drugih i to u drugoj, trećoj, četvrtoj i petoj stopi svuda, gdje se usred stope jedna riječ svršuje, a druga počinje. Ako mi nije mogla izići ni jedna od onih triju glavnih caesura, a ja sam to nastojao naknaditi caesurom na kojem drugom mjestu. Gdjegdje će se samo naći u mene stih, koji je u tom obziru rdjav. Gospodin Trnski drži, da se caesura može u heksametru rabiti, ako se stihotvorcu nàdâ, ali da je hrvatski heksametar i bez nje dobar. Gospodin Veber pobija to mnijenje u „Radu“ XL. 40.; ja bih samo onomu, što se tu veli, dodao (što sam već rekao u izvješću zagrebačke gimnazije za god. 1879. na str. 55.), da je heksametar bez caesure odviše razpòjas i ne označen markantno. Nego ni gospodin Veber ne misli pravo, kad drži, da je caesura uvijek, kad se jedna riječ svršuje u stihu, a druga počinje: riječi, izmedju kojih stoji dobra caesura, jesu uvijek u Grka akcentom samostalne riječi, dakle nikad ne stoji caesura u Grka izmedju riječi, od kojih bi druga bila enklitika. To ima i svoj razlog: enklitika čini s onom

riječju, koja je pred njom, jednu riječ po izgovoru, pa kao što se ne može stih početi enklitikom, tako se ne može ni iza caesure uzeti enklitika, jer caesura razdvaja stih i iza nje počinje druga polovica stiha. Po tom nije dobra — dapače nije nikaka — caesura u ovom stihu gospodina Vebera:

Na bre | žuljku vi | soku | dom || je od | crvena | cigla.

Gospodin Veber bilježi u „Književniku" 1864. str. 326. caesuru u tom stihu, kao što ju ja ovdje bilježim; ali ja pitam, kako se može: dom je caesurom razstaviti, kada to svatko izgovara kao jednu riječ? Ni u ovom stihu nije druga caesura dobra:

Ali | sve || što je | dalje, | to || mi | magla o | tajna.

Budući da hrvatski jezik ima mnogo riječi od četiri sloga, gdje je akcenat na prvom slogu, i riječ od pet sloga s akcentom na prvom ili na drugom slogu, bila bi velika muka graditi hrvatske heksametre, jer bi se morao kaniti takvih riječi i nikad ih ne uzimati u stih. To je uvidio i gospodin Trnski te veli u „Viencu" 1874. str. 538., da se može kadkad uzeti mjesto naglašenice nenaglašenica. Osobito je sgodno, ako je ta nenaglašenica duga; tako sam ja načinio ove stihove:

Pòti | câše ju | náka || i | rèče mu | klȉknûvši | njèmu (VI. 254.)
Ȕz pût, po | stàja | lîšte || i | mádê | zà lâdje | svȁtko (VI. 265.)
S dvȍrki | njicama | mòjim || a | vòditi | jâ ću vas | pútem (VI. 261.)
Ì jâ bih | zàmje | rila || da | tàko | ùčinî | drȕgâ (VI. 286.) itd.

Gospodin Trnski dopušta tu slobodu samo onda, kada je takva stopa, u kojoj je učinjena ta zamjena, trochaej, a ne daktyl „jer i onako taj sklad ima više nizina nego li visina." Ali ja mislim, da se ova moja četiri stiha samo na oko protive pravilu gospodina Trnskoga, jer bih ja bio mogao razstaviti: pòticâ | še ju | náka; — ȕz pût po | stàjalî | šte i | mádê; — s dvȍrkinji | cama; | zàmjeri | la da | tàko, ali takvo dijeljenje riječi bilo bi očevidno nerazmjerno i nenaravno.

Iz ovoga, što je do sada razloženo, uvidjet će svatko, da mi je poglavita briga morala biti, da akcentujem riječi onako, kako uči Vuk i gospodin Daničić, i to zato, da mi

se ne prigovara, da sam riječi onako akcentovao, kako mi je kad trebalo ne obazirući se na to, je li pravo tako ih akcentovati. Kako sam i u prevodjenju nastojao oko čim veće akribije, tako mi isto nije valjalo ni u akcentu odstupati od nje. Ako se i nadje u mom akcentovanju stvari, koje se ne slažu s naukom Vuka i gospodina Daničića, tu je uzrok ili to, što znam za cijelo, da je i onako dobro čisto štokavski, kako ja akcentujem, ili to, što mi se je podkrala koja pogrješka kod sve pažnje moje. Premda Vuk piše u rječniku: vȉtorog, ja opet izgovaram krivòrog, jer sam uvjeren, da je i tako dobro. Isto tako branim i ove riječi: junáčtvo (Vuk: jùnâštvo), gen. pl. rodítéljâ (mjesto ròditêljâ) itd. Riječ: koliko nalazi se u mene akcentovana: kȍliko (kako Vuk bilježi) i kolìkô prama: tolìkô (= tòliko; oboje u Vuka); akcentovao sam takodjer: kòlikî, tòlikî pored kolìkî, tolìkî. — Riječ čovjek akcentuje se sad ovako, sad onako — ali i Vuk tako bilježi. Odstup od Vukova akcentovanja je i to, što sam dvostruki akcenat ostavljao na svom mjestu, ako riječ ima tri ili više slogova, a pred njom je prijedlog; slušao sam od čistih štokavaca i tako, dakle je to licentia sumpta prudenter.

Ali ima u mom prijevodu i takih riječi, kakih nema u Vuka; to su osobito riječi, koje sam načinio sâm, jer sam ih morao načiniti. Takve sam riječi akcentovao onako, kako sam ih čuo od naroda po Slavoniji, ili kako mislim, da ih je najpriličnije akcentovati po onom, što mi je poznato o akcentu našem iz razprava gospodina Daničića.

Kad sam spomenuo, da sam njeke riječi sam načinio, da nješto i o njima reknem. Tko je pročitao samo dvadeset stihova Homerovih ili u originalu ili u kakvom prijevodu, recimo njemačkom, taj zna, da je i hrvatski prevodilac prinuždən načiniti mnogo i mnogo novih riječi, jer ni u pučkom jeziku hrvatskom ni u književnom ne može se vrlo često naći riječi, koja bi odgovarala ovoj ili onoj riječi Homerovoj. Potreba dakle činiti nove riječi opravdana je za Homerova prevodioca. Pita se samo, jesam li ja načinio sgodne riječi, t. j. takve, koje odgovaraju značenju Homerovih riječi i jesu li načinjene prama duhu i

zakonima jezika. To ostavljam sudu onih ljudi, koji su znanstveno proučili hrvatski jezik u suglasju s drugim slavenskim jezicima. Ako se nadje tko će zabaviti ovoj ili onoj mojoj riječi ja ću se samo onda obazirati na njegovo zabavljanje i biti mu zahvalan, ako predloži bolju i sgodniju kovanicu. Gdjekad će tkogod reći, — to dobro znam, — da bi za Homerovu tu i tu riječ bolje bilo uzeti ne novu, kako sam ja učinio, nego običnu narodnu riječ; ali ako se bolje zaviri u moj prijevod, vidjet će se, da već za koju drugu Homerovu riječ dolazi u mene ona obična narodna riječ; a nijesam htio da kvarim u prijevodu jakost Homerovih epitheta prevodeći dvije različite (ako i sa sličnim značenjem) riječi jednako.

Što se tiče Homerovih epitheta, valja znati, da bi bio velik grijeh, izostavljati ih, u prijevodu: tim bi se oduzeo Homerovoj dikciji najpoglavitiji ukras. To isto vrijedi i za druge gdjeke riječi, koje nijesu epitheti. Najveću muku zadaju prevodiocu Homerove složene riječi (nomina composita). Kako hrvatski jezik od svih slavenskih jezika ima najviše složenih riječi, ne bi prevodilac mudro učinio, kad ne bi rabio u prijevodu složenih riječi žacajući se stvarati ih. Što su složene riječi i kako se dijele, naći će gimnazijski učenik u školskoj gramatici grčkoj od Curtiusa-Petračića §. 354—359., a što se tiče naših složenih riječi, naći će ih znanstveno obradjene (u savezu s ostalim slavenskim jezicima) u Fr. Miklošića: „Vergleichende Grammatik" II. 347—417. Njekoliko lijepih misli nalazi se o toj stvari i u Daničića „osnove srpskoga ili hrvatskoga jezika" i u njegovoj ocjeni gramatike Budmanove u „Književniku" 1866. str. 588. 589. Niti se može niti je potrebno za svaki Homerov nomen compositum* stvoriti i u prijevodu nomen compositum. U mom se prijevodu nalazi pet načina, kako sam prenosio Homerova nomina composita na hrvatski. Uzimao sam 1) nomen compositum, 2) jednu prostu riječ, 3) dvije proste riječi jednu do druge, 4) tri riječi i 5) malu izrečicu. Evo po njekoliko primjera svakomu od tih načina:

* Ja ovdje uzimam nomina composita u užem smislu, t. j. gdje nije prvi dio riječi prepozicija ili α-privativum (= ne).

I.

ἀργυρόηλος — srebrokitan (za pravo: sa srebrnim čavlićima)
γαμψώνυχες — krivonokti
γλαυκῶπις — sjàjnooka (= sjàjnôka)
ἐνοσίχθων — zemljotresac (ili zemljotres)
ἑπταπύλοιο* — sedmodvarni
εὐρυοδείης — širokostazni
εὐρύοπα — gromoglasni (za pravo: koji daleko grmi)
ἐύσκοπος — oštrovidan
ζείδωρος — žitorodan (za pravo: koji žito daje)
ἠριγένεια — ranoranka (za pravo: rano rodjena)
θυμαλγέος — srdobolan
θυμοφθόρος — dušoguban
ἱππόδαμος — konjokrota
καλλίτριχος — ljeporun
κελαινεφής — crnooblačni
κυανοπρῴροιο — mrkokljun (Žukovski prevodi tu riječ III. 299. temnonósyj)
ποικιλομήτης — svaštoznan
πολύκαρπος — plodorodan
ποντοπόρος — moroplovka
πρωτοπλόον — prvoplovka
πτολίπορθος — gradoborac (t. j. koji obara, ruši gradove)
ῥηξήνωρ — razbivojska
σιτοφάγῳ — hljebojedja
σκηπτοῦχος — žezlonoša
ταλασίφρονος — mukotrpan (za pravo: koji je uztrpljiva srdca)
τανάυποδα — vitkonog
τανυήκης — dugosjekli (s dugim oštricem)
ὑψαγόρην — oholorek
φιληρέτμοισι — radovesli
φοινικοπαρήους — rumengrud (za pravo: rumenih lica, ali budući da se ta riječ veli za ladje, mislio sam, da je u prijevodu sgodnije onako, kako sam preveo prama Žukovskomu, koji veli: purpurno-grudyj)

* Od koje riječi nema Homer nominativa, uzima se u ovom prijegledu onaj padež, koji jedini ili koji najčešće dolazi u njega.

χαμαιευνάδες — zemljoleža (ta je riječ načinjena prama: kutoleža [mačak] što se nalazi u poslovicama Daničićevim, str. 52.)
χαλκοχίτωνες — mjedenhalje (načinjeno prama narodnim riječima: šarengaća, svilengaća, šarentrba, gvozdenzuba)
ὠλεσίκαρποι — plodoguban.

II.

ἀγήνωρ — napržit
δαίφρων — hrabar, hrabren (ja se držim u tumačenju te riječi Ameisa, što on veli pod linijom za 48. stih I. pjevanja Odysseje; drugi ju tumače drugačije, a medju Ameisom, koji veli, da znači: kampfgesinnt, mutig, tüchtig, wacker, i drugima, koji kažu, da znači: kundig, erprobt, — posreduje Bergk u svojoj istoriji grčke literature na str. 731. N. 6.)
δολόμητις — podmukalac
ἐριβῶλαξ — grudast
ἐυκτίμενον — stojni (riječ „stojni" nalazi se u Vukovu rječniku samo uz Biograd: stojni Biograd. Gospodin Daničić u svojoj knjizi: „Osnove" piše na str. 181: „s t ô j n î mjesto: стольнъ, po što je od *l* postalo *o*, a od oba *o* ostalo samo jedno, umetnuto je *j*." — Isti učeni muž piše u svom: „Rječniku hrvatskoga ili srpskoga jezika" na str. 319a: „[Biograd] naziva se u pjesmama i s t o j n i, što je stolica vladaocima." Iz toga se vidi, što misli gospodin Daničić o toj riječi. Ali ja opet mislim, da „s t o j n i" znači: onaj, koji tvrdo stoji, koji je čvrst, kao što s t a n a c k a m e n jest onaj kamen, koji tvrdo stoji, kojega ne možeš lahko maknuti. Po mom dakle mnijenju: stojni Biograd znači Biograd, koji je tvrdo sagradjen, εὐκτίμενος te stoji, ne ruši se. To se još bolje razabira, kad se uzme na um narodno pričanje. Vila u narodnoj pjesmi: Zidanje Skadra, Vuk, II. 116., veli, da će grad onda moći braća sagraditi, ako u temelje uzidaju S t o j u i S t o j a n a, t. j. onda će grad stajati, bit će stôjan. Vidi o tom u mojoj razpravi: „Studije

iz pučkih vjerovanja i pričanja u Hrvata i Srba.“ („Rad“ LX. str. 140.)

ἐυκνήμιδες — nazuvčari (t. j. koji nose nazuvke; — mogao bi tko reći, da nazuvčar prije znači čovjeka, koji prodaje ili gradi nazuvke, nego li onoga, koji ih nosi, ali ni koljevčar po Vuku ne znači čovjeka, koji prodaje ili gradi kolijevke)

ἐχέφρων — uman

κακορραφίης — podmuklost

μεγάθυμος i μεγαλήτορος — junačina

ξεινοδόκος — častben (ta riječ dolazi u Ljubiše: pripovijesti, str. 8.)

πανδήμιος — potucalo

πολύιδρις — prèpreden (i ta riječ dolazi u Ljubiše: pripovijesti, 180.)

πολυπαίπαλοι — pletkaši

πολυτρόπος — previjanac

πολύτλας — stradalac

πολύρρηνος — stočan

πολυφαρμάκου — biljarica (Vuk u rječniku ima za to još i riječ: tràvara)

ταλαπείριος — mučenik.

III.

διογενής — Zeusovo čedo

διοτρεφέος — Zeusov gojenac

δουρικλειτός = δουρικλυτός slavni kopljanik

ἐριμύκων — strašni rikoči (riječ je: „rikoč“ narodna, dolazi u jednoj narodnoj zagonetci; Novaković: srpske narodne zagonetke, str. 207.)

κυανοχαῖτα — tmastijeh vlásâ

μελιηδής — medeni, sladki

μενοεικέα — srdcu veselje

πολυπλάγκτοιο — svjetski skitač

πολύπυρος — pšenicom obilan

ὑλακόμωροι — glasni laveždjije

φυγοπτόλεμος — ratna povukuša

φυσίζοος — pun života.

IV.

εὐπατερείη — slavnoga otca kći.
ἡδυπότοιο — pitak i sladak
καλλιγύναικα — domaja lijepih žena
τερψιμβρότου — veselilac smrtnijeh ljudi.

V.

εὔπωλον — gdje kažu lijepih konja (ali gdje to nikako nije išlo u stih, zamijenio sam tu riječ sa ἱπποβότοιο i rekao: konjogojni)
εὐρυάγυια — gdje širokih ulica vele
καλλιχόρου — gdje krasnih plesišta vele
ληιβοτείρης — koji usjeve grize
πολυάιξ — gdje kipi i buči.

Ovdje je najsgodnije spomenuti i one malobrojne slučajeve, gdje sam ja uzeo nomen compositum, a Homer ima ili prostu riječ ili dvije riječi:
γενειήσαντα — prvobradac (t. j. kojemu raste istom prva brada, a to od prilike znači i Homerova riječ)
δαιτῶν ἀπολυμαντῆρα — zdjeloliz
ἡγήτορι — čelovodja
ἱκέτης — bogoradnik, bogoradac. Tu treba tumačenja. U Homera je onaj čovjek ἱκέτης, koji je sa svih strana ostao bez zaštite, od svuda ga progone bijede i nevolje te on ne znajući nikako si pomoći utekne se komu čovjeku, neka ga on pomiluje i brani ga. Taj nesretnik ne traži to u svoje ime, nego za volju boga, radi boga traži milosti i utočišta. Zato i veli Homer u XIII. pjevanju u 213. stihu: Ζεὺς ἱκετήσιος. Komu se ἱκέτης uteče, taj se žaca odbiti od sebe nesretnika, on to „primi za boga“, kako bi se reklo po dikciji narodne naše pjesme. Ako je tako, onda se ja ne mogu sgodnijoj riječi za ἱκέτης domisliti nego je: bogoradnik ili bogoradac. Te dvije rječi stoje u savezu s glagolom bogoráditi, koji po Vukovu riječniku znači: i s k a t i b o g a r a d i; a onda uobće: prositi, prosjačiti. Primjera za porabu te

riječi navodi se njekoliko u: „Rječniku hrvatskoga ili srpskoga jezika“ od gosp. Daničića. Bogoradnik je dakle čovjek, koji traži što od ljudi boga radi, dakle kao ἱκέτης; u narodu znači danas ta riječ: prosjak, ali ja ne vidim zapreke, za što je ne bi mogao prevodilac rabiti u njezinom prvobitnom značenju. Gotovo sasvim jednaku instituciju hikesije, kakva je u Homerovih Grka, obstoji još i danas u Crnoj Gori, kako se vidi iz razprave gospodina Bogišića: „Pravni običaji kod Slavena“ u „Književniku“ 1866. str. 437.. ali me je čudo, što narod nema posebna imena ni za ἱκέτης ni ni za ἱκεσία.

κοῖλος (za ladju) — širokobok, Žukovski prevodi: krutobokij

κορωνίσι — krivò'rt (u starom slovenskom jeziku, kako se vidi iz Miklošićeva rječnika riječ рътъ znači: prora)

μαλακός (misle se livade) — mehkotravan

ξείνιος (misli se Ζεύς) — Radogost Zeus

ξεῖνος — milogost. Ta je riječ načinjena prama narodnim riječima: milòduh t. j. mili duh, miris i Milobrat, koje je mužko ime. Jedan me je gospodin svjetovao, da ξεῖνος prevodim jednostavno: gost, ali ta mi se riječ čini odveć obćenita, a homerski je ξεῖνος sasvim specifično čeljade. Sâm sam dugo mislio na riječ pogostim, koja je načinjena prama riječima: pobratim, poočim, posestrima; ali sam se i te riječi okanio promislivši ovo: pobratim je meni onaj čovjek, koji mi *nije* brat, a ja ga samo uzimam na mjesto brata; po tom riječ pogostim ne može značiti ono, što ξεῖνος, jer ξεῖνος *jest* gost onomu, s kim se pohadja. I tu me čudo, da ni naš narod, ni ostali Slaveni, kako se čini, nemaju riječi, koja bi sasvim isto značila, što ξεῖνος. Iz spomenute se razprave gospodina Bogišića na str. 440. vidi, da i naš narod kao i ostali Slaveni imadu jednaku instituciju ksenije (ξενία) kao i Grci; ta svatko zna, da su Slaveni čeljad dočekljiva. Gospodin Bogišić spominje rusku riječ: chlêbosol'stvo i našu solojednik, koju bilježi Vuk u rječniku kao i riječ: soiljebnik, — ali te su riječi postale na sasvim speci-

fično slavenskom običaju, da si oni, koji se žele pohadjati i prijateljovati, daju sol i hljeb. Zato mi se čini. da bi značilo Homera slavenizirati, ako i ne u onom smislu, u kojem je to radio Dankovski, kad bi se ξεῖνος prevodilo: solojednik i soiljebnik. Riječ milogost mislim da može bar donjekle značiti ono, što ξεῖνος, jer ima gostova, koji nijesu čovjeku mili, a ξεῖνος je uvijek mio i drag. Ako tko u ostalom predloži za ξεῖνος i za ἱκέτης bolje riječi nego sam se ja — iza mnogoga mišljenja — mogao dosjetiti, taj će me obvezati na veliku zahvalnost.

To su u kratko načela, po kojima je radjen ovaj posao, za koji sam se ne samo mnogo i dugo pripravljao, nego se i mnogo znojio izradjujući ga. Što je ovdje rečeno, to vrijedi i za drugi moj posao, koji sam već poodavno svršio i predao „Matici Hrvatskoj“, da ga štampa, a to je Homerova Iliada, koja zato i ne će imati ovakoga priloga, niti tumačenja onih riječi i imena, koja će čitalac naći u onom, što iza ovoga sliedi.

Tumač riječi i imena.

Achaejci. To je za pravo ime jednoga plemena grčkoga, a Homer ga uzima razumijući sve Grke.

aegida je silan štit, kojim Zeus diže oluju ili strah; zato se i zove Zeus: *Aegidonoša.* U XXII. pj. 297. st. Odysseje plaši njim Athena prosce.

Aegypat. Tako Homer zove ne samo zemlju, nego i rijeku Nil, koja kroz nju teče.

Aethiopljani su Homeru narod, što živi i u dalekom iztoku i u dalekom zapadu. Oni su dakle sretniji od svih naroda, jer prvi vide sunce, kada ono izlazi iz Okeana; a kada se ono već utapa u Okeanu, oni ga još vide, kad ga već drugi narodi ne mogu vidjeti, jer su daleko. Takov narod jamačno ljube bogovi, jer kako bi ga inače ostavili na tako sretnim mjestima! Bogovi pohadjaju svoje Aethiopljane i goste se kod njih, a imadu se gdje gostiti u blaženoj aethiopskoj zemlji, gdje je sunce blizu te ono daje, da sve cvate i rodi.

Agamemnon. Iz Odysseje se vidi, tko je Agamemnon i kako je poginuo osobito iz pjevanja III. IV. XI. i XXIV. On je sin

Atrejev, brat Menelajev, otac Orestov.

Aid je (*Had*) bog podzemnoga svijeta, kamo dolaze duše, pošto tijelo umre. Kako je smrt čovjeku mrzka, tako je i on mrzak bog i žena mu Persephoneja.

Alybas izmišljeno ime njekakoga grada, za koji su mislili grčki učenjaci, da je to italski grad *Metapontum*. Riječ je *Alybas* načinio Homer prama glagolu ἀλάομαι = bludim, dakle grad do kojega se mora bluditi. Tomu odgovaraju takodje izmišljena imena: grad *Nedòdjîn* i zemlja *Nedòdjija,* koje se oboje nalazi u Vukovu rječniku.

Amphion. Homer spominje u Odysseji dva kralja toga imena te ih treba razlikovati. Onaj, koji je spomenut u XI. pjevanju u stihu 262., jest brat-blizanac Zethov. Taj je Amphion bio vrlo dobar svirač te su se od cilikanja njegove lire zidovi grada Thebskoga sami složili. — Drugi Amphion (XI. 283.) jest kralj orchomenski.

Amphitrita, žena Posidonova, kraljica mora.

Apollon, bog svjetlosti, po tom i sunca, po čemu se zove i *Phoebo.* Sin je boginje Lete i brat Artemide

Aphrodita, boginja ljepote, jer je najljepša od svih boginja; tko joj je muž i kako ga vara, vidi se u VIII. pjevanju, gdje pjeva Demodok, od st. 266—366.

Ares se u Odysseji slabo spominje, osim u onoj ljubavnoj sgodi s Aphroditom. U Iliadi je on bog rata.

Argejci. I to je Homerovo ime za sav grčki narod, a Argejci su doista samo ljudi iz Argosa.

Argos je Homeru kad grad u achaejskoj zemlji u Peloponnesu, kad čitava zemlja achaejska.

Artemida, sestra Apollonova, boginja lova.

Athena, boginja mudrosti. Zato i je ona zakrilnica mudroga Odysseja i njegove obitelji.

Atlas je morski div, koji na svojima ramenima drži nebeske stupove.

bagar = πόρφυρα, *bagren* = πορφύρεος. Vidi Daničićev rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika.

bìòčug, gvozden kolut, ein eiserner Ring, z. B. Thürring, annulus, (Vuk, rj.) staroslov. **БѢЛѢЧОУГЪ**.

bjelòkôst = slonova kost. Vidi spomenuti Daničićev rječnik.

Bootes (βοώτης) znači: govedar. To je zvijezda, koju je lahko naći; ako se na ime zadnje dvije zvijezde od ruda velikoga medvjeda ili kola protegnu upravno tri puta, kolik je razmak izmedju njih, onda taj pravac dolazi baš na Bootesa. Ime mu je zato tako, što on kao vodi ona nebeska kola, u koja su tobože upregnuti volovi.

bùrâg znači po Vuku: der Thiermagen, venter.

Borej je vjetar, što duva od sjevera.

Charite su boginje dražesti. Koliko ih ima, to se iz Homera ne razabira; u Atheni su i u Sparti častili 2 Charite, a Hesiod (theogon. 907.) spominje tri: *Euphrosyne* (veselica), *Aglaia* (sjajna) i *Thalia* (cvijetna).

dâća, das Todtenmahl, convivium funebre (Vuk, rječn.)

daemon je u Homera u obće: božanstvo, božja volja.

Danajci. I tim imenom zove Homer čitav grčki narod, kad ih misli u boju pod Trojom.

dàrnuti u kògă, u što, etwas berühren, tango. (Vuk, riječn.).

Demetra, boginja mirna života, plodova i usjeva.

diskos vidi: kolut.

Eoja, vidi: Zora.

Epejci; to je ime najstarijih stanovnika sjeverne Elide; ime su si oni sami izvodili od *Epeja,* koji je bio sin lijepoga Endymiona.

Epikasta, ili, kako ju inače zovu, *Jokasta* nesretna je kraljica thebska, kojoj je prvi muž bio *Laj.* Što se u grčkoj mythologiji o njoj pripovijeda, tomu je temelj ono njekoliko stihova u Odysseji XI. 271—280.

Erechthej je prastari kralj athenski, koji je uveo u svoje kraljevstvo kult boginje Athene, s kojom ga je mnogo u savez dovodilo pričanje starih Grka.

Erinyje iliti *Eumenide* jesu zli duhovi, koji progone one ljude, koji su se ogriješili protiv sveza krvnoga rodbinstva. Zato one progone Oedipa, jer se je oženio svojom materom; a Telemak se u II. pjev. 135. st. boji, da mati njegova ne bi zazvala strašnih Erinyja, kad bi ju on odpravio iz kuće.

Ereb je deblja tmina u podzemnom svijetu, kamo Odyssej ne ulazi. U Erebu za pravo stanuje Aid.

Euro je južno-istočni vjetar, koji sabija oblake i oluje.

faros je velik komad platna, u koji su se zamatali i ljudi i žene.

forminga (φόρμιγξ) je nastariji muzikalni instrument grčki sa strunama.

Giganti su strašan narod, sve sami divovi. Gradili su svakojake opačine, dok ih nije Zeus uništio.

gromoròdan = velik, nesgrapan.

Harpyje su za pravo boginje bure koja sve grabi (ἁρπάζω = grabim) i nosi sa sobom. Homer ih prikazuje kao vrlo brze i drži, da one ugrabe ljude, za koje se ne zna, kamo su nestali.

hekatomba je žrtva, kad se na jednoč žrtvuje 100 glava kakvih životinja. Ali slabo kad se je toliko žrtvovalo, te hekatomba znači u obće žrtvu i od manje životinja.

Helèna, prelijepa žena Menelajeva, radi koje je nastao po priči i trojanski rat. Mati joj je Leda, kraljica lakedaemonska, a sam Zeus otac; Kastor i Polydeukes su joj braća, a Klytaemnestra joj je sestra.

Helij (ἥλιος) znači upravo: sunce, a onda naprosto i boga sunčanoga. Poslije je identifikovan s Apollonom, za kojega je rečeno, da je takodjer bog sunca.

Hephaest, bog ognja i vještak u poslima kovačkim. Žena mu je nevjernica Aphrodita. Iz Odysseje se vidi, da je hrom, a to se je tako dogodilo, što ga je mati Hera, čim ga je rodila, bacila s Olympa. Poodrastavši vrati se na Olymp.

Hera, sestra i žena Zeusova i po tom kraljica bogova i ljudi. U Odysseji se ona sasvim malo spominje (samo tri puta i to uzgredno), ali zato mnogo češće u Iliadi, gdje ona pokreće mnoge dogadjaje onako, kako je nju volja.

Herakle je poznati najveći junak mythskih vremena grčkoga naroda. Poslije njegove smrti uzeli su ga bogovi medju se.

Hermija ili *Hermes* (Ἑρμείας ili Ἑρμῆς) u Homera je ponajpače

glasnik bogova i pratilac duša u podzemni svijet, zato mu se i veli „provodjač“. On je i „skoroteča“, t. j. brz je; za tu riječ u originalu stoji ἀργειφόντης, koju danas tumače njeki učenjaci onako, kako ju ja prevodim. Riječ je dosta tamna postanka, te već stari Grci nijesu znali pravo, što znači, zato su ju tumačili: koji ubi Argosa (φόνος, ubojstvo, korijen φεν), a Argos je bio Herom postavljeni čuvar djevojke Ione, koju je Hera pretvorila u kravu.

hiton je košulja, koja seže do koljena, a rukavi su joj sasvim kratki, preko nje se nosi velik komad gruba sukna, koji se zove *hlena* (χλαίνη), a odgovara, čini mi se, ponješto onomu plaštu, što ga Crnogorci zovu *strȕka*.

hor (u Vukovu rječniku i *hȍro*) jest kolo, u kojem se pleše, a budući da je riječ *kolo* u pluralu nesgodna, što bi ju mogao tko zamijeniti s riječju: *kola* (currus, Wagen), rabio sam u tim slučajevima grčku riječ.

Hore (Ὧραι) jesu personifikacije četiriju godišnjih doba. One su vratarice na Olympu.

hȍćak, ćka, ćko, willig, promptus. (Vuk, rječn.)

Idomenej je sin Deukalionov, a unuk Minosov. On je kralj kretski i pod Trojom se bori junački, kako se vidi iz Iliade.

Ilij (Ἴλιος) je isti grad, koji i Troja.

Inona je njekad bila žena orchomenskoga kralja Athamasa, a kad njezin muž pobjesni, skoči ona bježeći od njega u more, a tu ju bogovi pretvore u boginju. Kao boginja zove se ona Leukotheja i milostiva je svima, koji na moru stradaju.

Ithaka, otočić u Jonskom moru, sasvim blizu obale akarnanske. Tu je kraljevstvo Odyssejevo.

jednake ladje (νῆες ἐΐσαι) veli se ladjama, koje su simetrično, pravilno i ravno načinjene.

Kadmo, otac Inone, bio je kralj thebski, koji se je po priči onamo doselio iz Phoenikije.

Kalypsa, što je i kakva je, potanko se doznaje iz Odysseje; ime joj znači: koja krije, s obzirom na Odysseja, koga je sedam godina kod sebe držala (καλύπτω = krijem).

kâmkati = jaukati (Vuk, rječn.). Postanak te riječi tumači gosp. Miklošić: Vergleichende Grammatik II. 473.

kȁnje = kapci na očima, die Augenlieder (Vuk, rječn.).

kapati u V. 396 znači: ginuti, propadati, schmachten, confici (Vuk rječn.).

Kassandra je najljepša Priamova kći; kada Grci osvojiše Troju, dopane ona kao robinja Agamemnonu, koji ju sa sobom povede kući, gdje i nju i njega ubije nevjernica Klytaemnestra.

Kastor, brat Polydeukov i Helenin i Klytaemnestrin. Dok su bila braća na životu, vrlo su se milovali i pazili, a ljubav nije prestala ni po smrti na drugom svijetu, kako vidimo iz Odysseje XI. 300—304.

Kentauri su Homeru surov narod u Thessaliji, više nalični divljim zvjerima nego ljudma; vrlo su pohlepni za ženama i vinom.

Kephallenija je otok sasvim blizu Ithake, najveći u jonskom moru na zapadnoj strani Grčke.

Kere su vrsti smrti; ljudi umiru koji ovako, koji onako, a kako koji umre, to je njegova Kera.

kìjâk = ῥόπαλον, der Knüttel, fustis (Vuk, riečn.).

Kikonci su narod, što je živio u Thrakiji uz rijeku Hebros; za njih zna i povjest, nijesu dakle mythski narod.

kilj = der Kiel, francuzki: quill, engl. keel.

Kirka je biljarica (πολυφάρμακος) i čarobnica. Kasnije su pjesnici pripovijedali, da je ona imala s Odyssejem sina *Telegona*. Njezin je otok Aeaeja (Αἰαίη), za koji su poslije učenjaci grčki mislili, da je koji od otočića, što su bili blizu latinskoga grada *Circei*.

Klytaemnestra nevjerna žena Agamemnova i mati Oresta, koji ju je poslije ubio s njezinim zavodnikom Aegisthom.

kòlût = δίσκος; Vuk naročito piše u rječniku, da se kolutom upravo onako igra kao i δίσκος-om.

Kronion, Kronid kaže se Zeusu, jer je sin Kronov.

Kyklopi su u Odysseji surov, divlji narod, koji stanuje daleko na zapadu. Iz prikazivanja se Homerova lahko razabira, da je pjesnik htio naslikati divljake, koji su bez ikake kulture, i kako obrazovani Odyssej sa šačicom svojih drugova nadmudri i oslijepi Polyphema, koji je inače od njega neizkazano jači.

Kythera je otočić izmedju Krete i južne obale Peloponnesa. Danas se zove Cerigo. Tu je cvao kult boginje Aphrodite, koja je ondje i rado boravila, zato joj se i kaže: Kytherka.

Laertes, otac Odyssejev, sin Arkisijev, lijep je tip dobroćudna, slaba starca, koga su obijestni gospodičići, jer im je nepriličan, odpravili u voćnjak, da tamo boravi, a ne u kraljevskom dvoru.

Lakedaemon, zemlja u južnom Peloponnesu s glavnim gradom Spartom, gdje kraljuje Menelaj.

Lapithi, narod u Thessaliji pod gorom Olympom.

Leta (Λητώ), mati Apollona i Artèmide, koje je porodila sa Zeusom.

Lotophazi, narod na sjevernoj obali Libyje. Ime im je, što jedu travu.

lotos, koja ima vrlo lijep cvijet, a rasla je i u Sparti i oko Troje divlja.

Megapenthes sin Menelajev od robinje. Ime mu znači, da je rodjen, kad mu je otac (za ugrabljenom Helenom) bio u velikoj (μέγας) žalosti (πένθος).

Medvjed je ime onim poznatim sedam zvijezda na sjevernom nebu. U knjizi Maksa Müllera: Vorlesungen über die Wissenschaft der Sprache, deutsch von Dr. K. Böttger, str. 392. vrlo se lijepo razlaže, odakle ime *Medvjed* tim zvijezdama.

megar ili *megaron* je dvorana u grčkoj kući; sad se misli dvorana mužkaračka, sad ženska, sad spavaonica, sad u obće kuća.

mekòta je njiva, gdje je zemlja mȅka t. j. lahko se kopa, mastna je. Tako sam prevodio Homerovo: ἐς πίονα δῆμον držeći, da jedno drugomu sasvim odgovara. Riječ se *mekota* govori po Slavoniji i Primorju, a nalazi se u „Monumenta croatica“ od g. Iv. Kukuljevića Sakc. u spomeniku iz godine 1375. na strani 43.

Menelaj, brat Agamemnonov, stric Orestov, muž Helenin.

Mentor, Ithačanin, u kojega se

pretvara Athena ukazujući es Telemaku. Ime to znači: opominjač.

Minos je mythski kralj na otoku Kreti, otac Deukaliona i Ariadne, djed Idomeneja.

Muza je u Homera ili jedna ili ih je njekoliko. Na jednom mjestu zna on za devet Muza, kako je bio običaj i kasnije misliti. Hesiod spominje takodjer devet Muza s ovim imenima: Kleio (proslaviteljica), Euterpe (veselilica), Thalia (cvijetna), Melpomene (pjevačica), Terpsichore (plesačica), Erato (mila), Polymnia (koja hymne pjeva), Urania (nebeska), Kalliope (lijepoglasna). Kako imena pokazuju, one su boginje i zaštitnice lijepih umjetnosti.

Mykena je grad u Argolskoj, prijestolnica kralja Agamemnona.

namjernik je onaj, na koga se namjerimo.

nápon je po Vuku = die Blüthe des Alters: sada je u najvećem naponu (n. pr. momak).

Nausikaja je prekrasna slika čestite djevojke, kao što Telemak čestita mladića. Ona je kći phaeačkoga kralja Alkinoja i kraljice Arete.

našljedovati, čemu, kome, nachgehen, sich bestreben, curo. (Vuk, rječn.).

Nelej je muž lijepe Chloride, s kojom je imao dvanaestero djece, od kojih su najznatniji Periklymen i Nestor.

nepomènîk Ilij = Ἴλιον οὐκ ὀνομαστήν. Mislim, da moj prijevod odgovara smislu originala; jer *nepomenik* je stvar (n. pr. prišt), koju se čovjek žaca nazvati njezinim imenom.

Nestor je sin Nelejev. On je u Homera starac vrlo izkusan, on je proživio mnogo i stoji medju ostalim junacima kao spomenik častne prošlosti, kada je bilo još drugčijih junaka, nego li je ona mladja generacija, koju jošte starac gleda.

nèvidjelica, das Dunkel, tenebrae (Vuk, rječn.).

nezazoran = ἀμύμων, tadellos, non reprehendendus (Vuk, rječn.).

Noto južni vjetar, koji donosi obično kišu.

Nymphe su mladjahne boginje, koje stanuju po gorama, pri izvorima, u špiljama, u rijekama i u moru.

Odyssej znači po Homeru (XIX. 407—410.) čovjeka, koji se srdi na ljude, dakle vojuje s njima. To mu ime daje njegov djed po materi Autolyk, da mu unuk bude junak. Na onom mjestu čitamo:

> *Srdeći* se na zemlji mnogoplodnoj na mnoge žene
> I ljude evo me kod vas i zato ovom dječaku
> Sgodno ime *Odyssej* nek ostane.

U grčkom je tekstu igra riječi, koja se ne da prevesti na nijedan jezik; *srdeći se dolazim* kaže se grčki: ὀδυσσάμενος ἱκάνω — dakle pjesnik dovodi u savez riječi ὀδυσσάμενος i Ὀδυσσεύς.

Ogygija je otok Kalypsin; osamnaest dana ima plovbe od njega do otoka phaeačkoga. Težko je kazati, gdje si je Homer pomišljao taj otok; njeki misle njegdje u Sredozemnom moru, a drugi njegdje kod Englezke.

Okean je voda, što teče oko čitave zemlje, u nj zalazi sunce i mjesec i zvijezde, samo ne zalazi *Medvjed.*

Olymp je brdo izmedju Makedònijê i Thessalije. Najveća mu je

visina 9160 stopa, a vrhunci su mu u snijegu i u oblacima. Budući da on seže do neba, držali su ga prebivalištem bogova kao i nebo.

Orchomen je ime najstarijega grada boeotskoga, u komu kraljuje Amphion.

Orest je Agamemnonov sin i osvetnik.

Orion je bio njekad div i lovac, a poslije je premješten medju zvijezde. Još se i danas zove veličanstveno zviježdje na južnom nebu *Orion*, a lahko ga je poznati: tri zvijezde u pravcu, izpod njih takodjer tri sitne zvijezde, ali tako, da čine oštar kut s onim trima. Na jednoj strani je podalje trokut, a na drugoj sjajna zvijezda „Ključanica". Duboko izpod Oriona sja Sirius.

ȍtoka = Seitenarm eines Stromes, cornu fluminis (Vuk, riečn.).

ȍzîb; podignuti što na ozib, t. j. vagom, mit dem Hebel, vectis ope (Vuk, riečn.).

pȁkostiti = schaden, noceo (Vuk, riečn.).

Penelopa, vjerna žena Odyssejeva, koja svoga muža čeka dvadeset godina i trpi nevolje od prosaca, koji joj kuću razsipavaju. Uzor žene, da ga nikaki pjesnik ne bi mogao ljepše prikazati.

peplos znači u Homera u obće pokrovac, a i plašt.

Persephoneja, žena podzemnoga boga Aida, strašna kao i on i nemila.

Pharos, otočić uz obalu aegypatsku.

Phaeačani su umiljat, sretan i blagosloven narod, kojima takodjer vodi pjesnik svoga Odysseja, koji je bio kod divljih Kyklopa i Laestrigonaca. Phaeačani ne ratuju s nikim, nego živu mirno i bave se brodarstvom, pa su u tom prvi vještaci na svijetu.

Philoktet je s drugim junacima pošo pod Troju, ali je zaostao iza njih na otoku Lemnosu bolujući od ujeda zmijinjega. Napokon dodje i on pod Troju, a pošto je ona razorena, vrati se sretno kući.

Phoebo (Φοῖβος) je pridjevak Apollonov i označuje ga kao boga svjetlosti.

Phoeničani su već Homeru poznati trgovci, ali kako vitežki narodi njekako preziru trgovinu, tako i naš pjesnik, pjesnik vitežkih čina, opisuje Phoeničane kao ljude himbene i podmukle.

Phorkyn je njekaki morski starac, otac Nymphe Thoose.

Pierija, zemlja u Makedoniji, a u njoj je brdo Pieros, za koje se je mislilo, da i na njemu gdjekad stanuju Muze.

Pisistrat, sin Nestorov i prijatelj Telemakov.

Plejade, poznate one zvjezdice, što ih mi zovemo Vlašići.

pòdbôj = der Boden, pavimentum (Vuk, riečn.).

poduška; tu sam riječ rabio mjesto tudjih: vanjkuš i jastuk. U „Književniku" 1865. str. 441. piše gospodin Jagić, da je našao u jednom malom glagolskom rukopisu hrvatskoga razreda iz konca XIV stoljeća riječ: *podušnica* = cervical. Budući da mi je slabo gdje bila riječ podušnica sgodna za stih, uzimao sam mjesto nje: *poduška*, koja se riječ nalazi i u ruskom jeziku.

pohodjan ili *pohodjanin* jest čovjek, koji ide u pohode. Vuk

u rječniku piše toj riječi samo plural.

Polyphem, strašan Kyklop, sin Posidonov; Odyssej mu je izbio jedino oko iz glave.

Posidon je bog mora, u kojemu je on neograničen gospodar. On je brat Zeusu i Aidu. Ne stanuje uvijek u moru, nego se i vozi na svojim konjima, kamo ga volja.

potukač = koji se potuca koje-kuda (Vuk, rječn.).

požiljak = ono mjesto, gdje je rana zarasla. (Vuk, rječn.)

prȅdjica, die Schnalle, fibula. (Vuk, rječn.).

prelašćivati = betrügen, decipio (Vuk, rječn.).

Prelje u VII. 197. misle se boginje, koje pri porodu dosudjuju svakomu čovjeku sudbinu, koja ga čeka, a to one rade predući mu nit života: čim dulja nit, tim dulji život. Od toga predenja imadu i ime. Homer im ne veli ni imena ni broja. Hesiod ih pozna tri: Klotho, Lachesis, Atropos.

prèmicati se = sich verrücken, deficio (Vuk, rječn.).

Priam, stari kralj trojanski, koji u velikoj svojoj starosti dočeka razor svoga grada od ruke neprijateljske, kojom prilikom i sam pogiba.

Protej je božanski starac i prorok, koji se zna pretvarati u svašta i tim se uklanja, kada ga tko sili, da mu proriče.

Pyl, grad u Messeniji sasvim uz more, prijestolnica Nestorova.

razblùdnîk je (po Vuku) vrlo pitoma životinja, koja svakamo ide za čovjekom, iz ruke mu jede itd. Zato sam preveo riječi τραπεζῆες κύνες: psi razbludníci držeći, da to znači grčki izraz.

rèčēća po Vuku = beredt, eloquens, a ja prevodim tom riječju grčko: αὐδήεσσα, što se veli boginji, koja govori onako kao i ljudi, ne govori posebnim jezikom kao ostali bogovi medju sobom.

rèmik = remen (Vuk, rječn.).

r̀njaga = velika gomila (Vuk, rj.).

rtènica = der Rückgrat, spina dorsi (Vuk, rječn.).

rukòmija će biti zdjela, u kojoj si čovjek ruke umiva (a može biti i glavu). Tu riječ nalazim u Aleksandridi, što ju je izdao Jagić, Starine III. *222*.

Sama je otočić uz Ithaku.

sapìnjača = das Knüpfband, der Knüpffaden (Vuk, rječn.).

sȁti sêm) = sisati.

savítak = gdje je put savijen (Vuk, rječn.).

Scheria je zemlja phaeačka. U staro su vrijeme mislili, da je to otok Korkyra, koja još najvećma odgovara situaciji, kako ju prikazuje Homer.

Sidon, slavan grad phoenički. Homeru su osobito poznata djela sidonskih žena.

Sinćani su pleme na otoku Lemnosu, koje ljubi bog Hephaesto, jer su ga lijepo primili, kad je po drugi put bačen s Olympa.

Sisyph je bio helenskim pjesnicima tip opaka i bezdušna čovjeka, a uza to lukava. Bio je kralj u Korinthu. Za težke svoje grijehe kažnjen je u podzemnom svijetu poznatom kaznom.

Skyr, otok u thračkom moru, sjevero-iztočno od Euboeje.

Sparta, vidi Lakedaemon.

stân = der Webestuhl (Vuk, rj.).

stéćak = otesan kamen, koji se meće na grob (Vuk. rječn.).

Styx je velika voda u podzemnom

svijetu. Njom se kunu bogovi, a to je njihova najveća i najpouzdanija kletva, jer kako je Styx voda u podzemnom svijetu, u carstvu smrti, bog, koji se tom vodom zaklinje, predaje samoga sebe smrti, ako ne govori istinu, a smrću se uništava biće i u obće pojam helenskoga boga.

sújma, kao strah, die Angst, angor: sujma me je sama noću spavati (Vuk, rj.).

Syria, izmišljeno ime domovine Eumaejeve.

šumke, n. pr. ići, t. j. navrh prsta, da se ne bi čulo, schleichend (Vuk, riječn.).

Tantal je bio njekad kralj, svi su ga bogovi ljubili, ali on nije znao biti zahvalan; zato ga i kazniše velikom kaznom u podzemnom svijetu.

Taphos je otok izmedju Leukade i Akarnanije.

teg = usjev, ljetina (Vuk, riječn.). Tu riječ uzimam ja u značenju ἔργον oslanjajući se na riječ *tèžâk* i na staro slovensko **тѧгъ**, koje po Miklošiću znači: *labor.*

Tejget (Τηΰγετος), brdo u zemlji lakonskoj u Peloponnesu.

Telemak, dični sin Odyssejev; ime mu znači, da mu se je otac daleko (τῆλε) borio (μάχομαι), dok je on jošte bio nejak.

tȅmeljan, kerngesund, stark, valens (Vuk, riječn.).

Tened je otok pred obalom trojanskom na sjeveru Male Azije.

thalam je uobće manja soba u grčkoj kući.

Thesej, najveći junak athenski, sin kralja Aegeja.

Thesproćani su narod u Epiru.

tholos, okrugla sgrada u dvorištu Odyssejeve kuće.

Tiresija, prorok thebski, koji je umro prije trojanskoga rata.

Tithon je sin trojanskoga kralja Laomedona i muž boginje Zore; on s njom dočeka veliku starost, ali se napokon sav sgrči i postane cvrčak.

Tityj div, koji je uvrijedio Letu, kada je išla u Pythu, zato je i strašno kažnjen u podzemnom svijetu.

trepetljiv; tako je prevedena riječ ἀτρύγετος, koju još i danas učeni ljudi različito tumače, a meni se najviše svidja tumačenje onih, koji drže, da znači: uvijek nemiran. Prama tomu sam ja i preveo.

Troja, poznati grad, koji su deset godina Grci osvajali i napokon ga osvojili i razorili.

tulac = φαρέτρη, Köcher. U Dubrovčana dolazi ta riječ vrlo često.

tulanj je morska životinja, φώκη, Robbe (ruski: tjulén').

ubràdâč, eine Art leinenes Kopftuch, rittae genus (Vuk, rj.).

ȕtomâ = nasumce, ne znajući kuda i za što, zwecklos, incassum (Vuk, riječn.).

ȕtrina = die Trift, pascua (Vuk, riječn.).

vasdanak = čitav dan (Vuk, riječn.).

vijeno sam rabio mjesto tudje riječi miraz i lokalne: prćija. Ta riječ još i danas živi u češkom jeziku, a živjela je i u starom slovenskom.

vladika znači u Dubrovniku gospodsku ženu ili kćer; zato sam i ja rabio tu riječ za Homerovo δέσποινα ili ἄνασσα.

vlȁstelj = Machthaber, potens (Vuk, riječn.).

Zakynth, otok u Jonskom moru prama Elidi (danas ga zovu Zante).

Zephyr je zapadni vjetar, koji u Grčkoj obično donosi kišu i buru.

Zeus je najveći bog, koji vlada čitavim svijetom, nebom i zemljom. Njegove su odluke nepromjenite. I drugi ga se bogovi boje, jer osjećaju, da su slabiji od njega. Rečeno je, da mu je Hera žena i sestra, a Posidon i Aid da su mu braća.

Zora (ἠώς) je u Homera boginja, koja se rano radja i prvo svjetlo donosi ljudima. Kako ona sipa po nebu rumene poteze, koji se fantaziji pričinjaju kao prsti, zove ju pjesnik ῥοδοδάκτυλος — ružoprsta.

zvȁnica je onaj, koji je pozvan na čast (Vuk, rječn.).

Sadržaj.

STRANA

Prilog:

Njeki izpravci i štamparske pogrješke:

U pjevanju II. st. 290. čitaj: u amfifòreje; III. 4. ù stôjnî; 55. o Pȍsidône, *koj* zemlju; 120. Nitko se tada nije izpòredit; 421. bȕjnȗ; IV. 268. Ja upòznao mnogih po zemljah; 292. gore; 600. nek *zaklad* kakovgod; V. 468. bezsvjestan; VII. 281. Nè dôdjêm; VIII. 35. po narodu dajmo izbèrmo; 195. slijepac svaki razpòznô; 292. Ajdmo, oj draga; 368. vȅseli bjehu; 404. držak, bjelòkosti pako je novom; 450. vȅsela srdca; IX. 473. malo, odáklê se; 547. I izídjosmo; X. 144. Al kad; 322. na nju naválih; 472. daj se *već* opomeni; XII. 402. razšírismo; XIII. 213. pomagač bogoradnih ljudi; 433. prekrasne bjehu; XIV. 84. pòštenâ; XV. 38. koji ti; 211. ȕ srdcu; 321. ne bi me mogo; 356. za hrȁbrenôm; 403. Syrija imenom; 443. tada bi starac posúmnjô; XVI. 19. Poznorodjénac, jedínac, rad kojeg; XVII. 219. ovoga prlja; 434. po gradu se razidje; XVIII. 20. odveć pozivat; 95. ù rame dèsnô; 144 ženu srámòtê; XIX. 256. predjicu sjajnu; XX. 143. hlenom pokrìven: 221. podnòsiti, 306. oštroreznim tebe bih; XXI. 391. Philoetije priveže vrata; XXII. 84. i sruši *se* niz stol; 437. iznašat i rècite; XXIII. 254 u krevet, ajdémo sad odmah; XXIV. 45. Danajci okolo tebe: 184. sijeku se glave prosácâ; 353. da òvamo; 480. Odyssej *s* osvetom.

Osim ovih pogrješaka ima i drugih, osobito u akcentovanju, ali te toliko ne smetaju. Izpred riječi: *vjetar, srdce, more* svuda valja da riječca ima dvostruki akcenat. Mjesto: olympijski, bezazoran, lahka, mehka, lahko, mehko čitati valja svuda: *olympski, nezazoran, laka, meka, lako, meko.*